नं० ५४५१ — घ

नरपतिजयचर्या

पत्राणि १६७ सम्पूर्णम् ।

ज्योतिषम्

नं ५८४५१-च

नरपतिजयचर्या स्वरोदयः (सम्पूर्णम्)

पत्राणि १६६ (ज्योतिषम्)

नं० ७५४

991

सं ६७४ क
नरपतिजयचर्या
१९१८ पत्राणि
लिपि काल सं० १-१९८० वि० ज्योतिष

अथनरपतिकविःस्वदेशकुलख्यापनंकरोति विद्या
लयेमालवसंज्ञदेशेधारापुरीरम्यनिवासवासी नाना
गमज्ञोनृपलोकपूज्योबुधःप्रसिद्धोनरदेवनामा स्वर
चलफलवेत्तादेहतत्वेषभिज्ञोविदितशकुनशास्त्रतं
त्रमंत्रप्रवीणः कलितगणितसारासारचूडामणिज्ञोन
रपतिरितिनामातस्यपुत्रोबभूव ज्ञानेयःसर्वज्ञोनृप
गणपूज्यःसरस्वतीसिद्धिः तेनकृतंशास्त्रमिदंप्रचुरगु
णंदोषरहितंच योवेत्तिशास्त्रमेतद्गुरुमुखकथितंसद्गु

नरपतिरितिलोकेख्यातनामाभिधास्तेन
रपतिजयचर्यानामकंशास्त्रमेतत् ३
कृतेजयार्णवंनामत्रेतायांब्रह्मयामलं
द्वापरेविजयाख्यातंकलौचैवस्वरोदयः ४
ब्रह्मयामलमादौस्याद्द्वितीयंविष्णुयामलं
रुद्रयामलमाख्यातंचतुर्थंचादियामलं ५
स्कंदयामलंचैवषष्ठंकूर्मस्ययामलं ॥

ज्ञसिद्धंच वसतिहिसदासमग्राकरकमलेतस्यविज
यश्रीः जित्वारिपुंनृपलक्ष्मींददातिनिजभूपतेर्नसंदेहः
पतच्छास्त्रज्ञबुधश्चतुर्विधेचैवसंग्रामे श्रीमत्पासौवल्लि
नगरेख्यातोश्रीअजयपालनृपराज्ये श्रीपतिनरपति
कविनारचितमिदंतत्रसंस्थेन गौरांगीनवयौवनाशशि
मुखीतांबूलगर्भाननास्वक्कामंडनशुभ्रमाल्यवसनांश्री
खंडचर्चांकितां दृष्टाकामपिकामिनींस्वयमिमांव्यालीपु
रोभावयेदंतश्चिंतयतोजनस्यमनसित्रैलोक्यमुन्मीलि
तो ॥

न॰प॰
टी॰
२

इतिनरपतिचर्यास्वरोदयेकविप्रशंसा अस्यार्थः सुगमएव
व्याख्यानेनकृतंप्रयोजनाभावात् अथग्रंथकृद्ग्रंथकरणस्व
सामर्थ्यप्रकटनेग्रंथाध्ययनमाह श्रुत्वादाविति ७ स्पष्टा
र्थः अथस्वरसामर्थ्यप्रधानतामाह यस्येति ८ स्वरोद
यीस्वरशास्त्रंसम्यक्जानातीतिस्वरोदयीस्वरज्ञोज्योतिषि
कस्तेनहीनोरहितःयस्यराजभूपालस्यवाहिनीदिग्वि
जयशीलोराजातथापिभंगमायाति संग्रामात्पलायते
किंपुनःस्वल्पसैनिकः ८ अथस्वरबलसहितराज्ञःसाम
र्थ्यमाह तावद्गर्जंतितेवीराइति तेवीराःभटाःस्वरज्ञयुक्ताः

सप्तमंयामलंदेव्याइतियामलसप्तकं ६
श्रुत्वादौयामलान्सप्ततथायुद्धजयार्णवं
कौमारींकौशलंचैवयोगिनीजालसंचरं ७
रत्नौघंचत्रिमुंडंचस्वरसिंहस्वरार्णवं मूब
लंभैरवंनामपटलंस्वरभैरवं ८ तंत्ररणा
कृयंथाख्यानंसिद्धांतंजयपद्धतिं ॥

स्वरबलाढ्याश्चाहवसागरंसंग्राममसमुद्रंतावदेवदोर्भ्यांतरं
ति संग्रामपारंगच्छंति यावत्कालंत्रिविक्रमजयप्रापकंस्वरव
लंतिष्ठति तावद्बाहुभ्यांब्रह्मादिविष्णु० रुद्र॰ दुर्गा॰ गणेश॰ नि
हंति॰ प्रहंति॰ शाक्तिशांतिशानृयातीतइच्छामोह॰ द्रोह॰ मद॰
मात्सर्य॰ शब्द॰ रूप॰ रसस्पर्शगंधाद्यधिष्ठितत्वादेवमेवशत्रू
न्जयति॰ किंपुनःखड्गादिशस्त्रसहितः तावदित्याकांक्षयान्य
दाह यावदिति यावत्तेभटास्वरास्तेवडवानलेचक्रेनोपतंति
स्वराणामस्तंस्वरास्तसंस्थेवडवानलवडवाग्निनीतन्मुखे

योऽनलोग्निः स वडवानलस्तस्य चक्रे समूहेन पतंति स्व
रान् स्वनाममात्रादयः मात्रा वर्णो ग्रहो जीवादयोऽष्टौ स्व
राश्च लक्षिताः स एव संग्रामसागरस्तस्मिन् संग्रामसागरे
वडवानलास्तच्चक्रे वडवानलचक्रवत् भूमौ न पतंति ता
वदेव स्वरबलसहितं संग्रामपारं गच्छंति यदा पुनः संग्रा
मे कुर्वन्नत्र स्वरसमयं प्राप्ता भटाः संग्रामसागरे विलयं
यांति यथा स्वरबलेनाढ्याः पुरुषाः बाहुभ्यामेव समुद्र
पारं गंतुकामास्तावन्मात्रे समुद्रं तरंति यावत्स्थाने समुद्रे

पुस्तके दृष्टं च यो के श्रीदर्शनं ज्योतिषं तथा ९
मंत्रयंत्राण्यनेकानि कूटयुद्धानि यानि च ते
त्र युक्तिं च विज्ञाय विज्ञानं वडवानले १० एते
षां सर्वशास्त्राणां दृष्ट्वा सारोद्धमात्मना सारोद्धा
रं भविष्यामि सर्वसत्वानुकंपया ११ यत्पूर्व
राजभूपालैः संग्रामे यदि वाहिनी तथापि भ
गमायाति नृपे हीन स्वरोदये १२

वडवानलस्य भस्मिर्क्रियते तत्र चेत्पतंति तदा च तत्रैव विलयं
यांतीति प्रसिद्धिः एतावता इदित स्वराजयकारणमेव मुख्यं
तेनावश्यमेव विजयार्थिभिः स्वरोदयज्ञा ग्राह्याः स्वरोदयशा
स्त्रं पठितव्यमिति ९ अथ स्वरज्ञं विना यथा जयो भवति तथा
.. हु कथंचिदिति स्वगमं १० अन्यत्स्वरहीनं नृपं प्रमाणयति
यस्यैको पीति यस्य नृपस्य राज्ये स्वरज्ञो नास्ति तस्य राज्यं रंभाक
दलीस्तंभाः सारोपमं भाति तद्राज्यं शत्रुभिः सर्वेनाभिभूयते
११ अथ पुनः स्वरज्ञमेव प्रशंसति स्वरशास्त्रे सदाभ्यासीति
स्वगमं १२ ॥

न॰प॰ टी॰ ३

३

अथस्वरबलप्रशंसामाह दशैकेनेति एकोपिस्वरबली
राजादशराजबलानिलीलयाअनायासेनजयति दशभी
राजभिःस्वरबलिभिःशतंशत्रूणांजयति एवंशतैःसह
स्रंजयति एतावतास्वरबलमेवजयेप्रमाणं १३ अथ
प्रागुक्तमेवस्वरबलंस्वराबलंचप्रमाणयति पृथ्वैरपी
ति पृथ्वैरपिकोर्थः पुष्पचातिभिःसदापिहीनःस्वरोद
यिनाभटेननयोद्धव्यं नयुद्धंकुर्यात् किंपुनःशस्त्रपा

तावन्नरंतितेधीरादोर्भ्यांमाहवसागरम्
यावत्पतंतिनोचक्रेस्वरास्तेवडवानले १३
हस्तस्वरेस्तनस्वरेतद्रूपेवडवानले कथं
चिद्विजयीयुद्धेस्वरज्ञेनविनान्दपः तृणव
र्णोपमंतत्रयथांयचटकग्रहः १४ यस्यै
कोपिगृहेनास्तिस्वरशास्त्रस्यपारगः रंभा
स्तंभोपमंराज्यंनिश्चितंतस्यभूपतेः १५ स्व
रशास्त्रेसदाभ्यासीसत्यवादीजितेंद्रियः
तस्यदेशस्ययःकर्ताजयश्रीस्तंन्दपंभजेत्
१६ ॥

णिनासह एतावत्तायावत्कालंहीनःस्वराणांसमयस्ति
ष्ठति स्वरोदयबलेप्राप्तेस्वनाममात्रादिस्वरबलंप्राप्य
शस्त्रकोटिभिःशस्त्रधारिणांकोटिभिःसहयोद्धव्यमिति
१४ अधुनायावत्कर्तव्योद्देकमाह राज्ञःवपुमेवैषां
संग्रहःकर्तव्यइतितदाह स्वरज्ञइति १५ स्वरचक्राणी
ति ॥ १६ ॥

यामलेखिति १७ मात्रावर्णेति १८ ह्रादशाब्दमिति १९ न
कालमिति खगर्भ २० इतिस्वरोदयेचक्रनामानि पूर्वस्तु

दशैकेनशतैश्चसहस्त्रंशतसंख्यया स्व
रोदयबलेनैवदशाब्दंहंतिलीलया १७ शुभे
ऽपिनयोद्धव्यंयावद्धीनःस्वरोदये स्वरोदय
बलेशुभेयोद्धव्यंशास्त्रकोटिभिः स्वरज्ञःश
कुनज्ञश्चदैवज्ञोमंत्रपारगः केरलीविज्ञ
याराज्ञांकीर्तितंरत्नपंचकं १९ स्वरचक्रा
णिचक्राणिभूबलानिबलानिच ज्योतिषं
शाकुनंचैवषडंगानिवदाम्यहं २० यामले
षुचसर्वेषुयान्युक्तानिस्वरोदये मधुनाता
निवक्ष्येहंस्वरचक्राणिविंशतिः २१ मात्रा
वर्णग्रहोजीवोराशिर्भंपिंडयोगकौ ह्राद
शाब्दोदयंचक्रंवर्षायनर्तुमासिकं २२ प
क्षाहर्नाडिकंचक्रंतिथिवारर्क्षयोगकं न
कालस्यफलंकाष्ठास्वरंदेहोद्भवंतथा २३
इतिस्वरचक्राणि सर्वमुक्तेषुशास्त्रेषुमया
ज्ञातानियानिच चतुराशीतिचक्राणितेषां
नामानिवच्म्यहं २४ एकाशीतिपदंचक्रंश
तपदंनवांशकं छत्रंसिंहासनंचक्रंकूर्मं
पंचविधंत्विदं २५ ॥
क्रोक्तिरिति २१ एकाशीतीति २२ भूदेशोति २३ सूर्यकालान
लमिति २४ शाणिसूर्येति २५ ॥

तिथिवारंचेति २६ प्रस्तारेति २७ कालचक्रमिति २७ खलका
न॰ प॰ खमिति २८ गजमस्वरणेति २९ समरेखोड्डवमिति ३॰ स्र
टी॰
५

भूदेशंनगरंक्षेत्रंगृहंकूर्मंचपंचमं पद्मच
क्रंफणीशखराह्वकालानलंमतं २६ सू
र्यकालानलंचक्रंचंद्रकालानलंतथा चो
रकालानलंचक्रंमृत्युकालानलंमतं २७
शशिसूर्यसमायोगेचक्रंकालानलंमतं
संचहंससप्तमंज्ञेयंसप्तकालानलानिच २८
तिथिवारंचनक्षत्रंत्रिधाचैवकुलाकुलं कू
र्मचक्रंद्विधाप्रोक्तंराशिनक्षत्रसंभवं २९ प्र
स्तारंचक्रवेधंचत्रिधातंबक्रमुत्तमं भूचरं
खेचरंपंथानाडीचक्रंत्रिधामतं कालचक्रं
फणिहंसंसूर्याख्यंचंद्रजंतथा कविचक्रं
द्विधाप्रोक्तंस्थानस्वाम्यहतपूर्वकं खलका
ख्यंद्विधाचैवकृत्तिकास्थानभादिकं ३॰ को
टचक्राष्टकंप्रोक्तंचतुरस्रादिभेदतः ३१ ग
जमस्वरणंस्वहंकुंतंखड्गंछुरिंयतुं सौरिंसे
वानरंडिंभंपद्मिवर्गापवर्गाणं वीरचक्रंच
हृष्टिकंइत्यपिपाठः ३२ समरेखोड्डवंचक्रं
पंचरेखंडभास्करं त्रिविधंमातृकाचक्रंविज्ञे
यंपेपनतोरणे ३३ ॥

द्विलांगलेति ३१ पद्मानीति ३२ इतिचक्रनामानि स्वयोति
स्पष्टं ३३ ॥

अथभूबलानांप्रयोगमाह स्वरोदयेश्चेति नामजन्ममात्राद्यष्ट
भिःस्वरैर्वादशाब्दादिकालजैःस्वस्वैःशत्रुर्यदिसमस्तल्पोधि
कोवाभवतितत्रजयार्थिनांराज्ञांभूबलैर्बलंदेयं स्वरबलतु
ल्पेनशत्रुणासहजयपराजयौतुल्यमेव स्वतःआत्मनःस्वर
बलैरधिकोयदिशत्रुस्तदाशत्रोरेवजयः अत्रयुद्धेयस्यराज्ञो

अहिलांगलवीजोमिहषाख्यंसमनाडिकं
चक्रंसंवत्सरंस्थानचक्रंश्टंगोन्नतिस्तथा ३४
एतानिसर्वचक्राणिज्ञात्वायुद्धंसमाचरेत्
जयेदिहनसंदेहःशाकतुल्पोपिवैरिणं ३५
इतिचक्रनामानि अथातःसंप्रवक्ष्यामिभू
बलान्यभिधानतः कविहंहेतथाडर्गेवात
रंगेमहाहवे स्वरोदयेश्चचक्रेश्चशत्रुर्यस्य
समोधिकः तत्रयुद्धेबलंदेयंभूबलैर्विज
याथिनां ३६ तेषांनामान्यहंवक्ष्येख्यातानां
ब्रह्मयामले चतुराशीतिसंख्यानांयद्बले
नजयीरणे ३७ ऊड्डीजालंधरीपूर्णीकामा
कोल्लैकवीरिका श्रीलीक्रीचमहामारीत्वे
त्रपालीचवंशजा ३८ ॥

पूरस्यजयार्थिनाभवति कथमसौमयाजेतव्यइतिस्वरंतत्त्व
ति तत्रस्वरतोभूबलानितस्मैदत्वायुद्धायतंसज्जीकुर्यात् ज
यंजयेति तेषांभूबलानांनामान्याह स्वरोदयेचेति ३६ तेषामि
ति ३४ उड्डीति ३५ भद्रकालीति ३६ वालायोगेश्वरीति ३७ दे
वकोटिरिति ३८ ॥

दुर्मतीति ३५ त्रैलोक्येति ४० बडलेति ४१ राद्रकालीति ४२ चं
द्रःसप्तविधेति ४३ अमूनिभूबलानीति ४४ स्पष्टार्थाः इतिभूव

भद्रकालीनलीकालीकालरेखानिरामया ज
यलक्ष्मीर्महालक्ष्मीर्जयाविजयभैरवी ३९
बालायोगेश्वरीचंडीमायाभुवनकर्त्तरी श्रा
ह्लीलीसिंह्लीलीतन्वीमहामायामहेश्वरी ४०
देवकोटिःशिवाशक्तिर्धूम्रामालावराटिका
त्रिमुंडावत्सरीथर्मीमत्ताहृष्टात्वयात्वया उ
र्मनीश्ववरागौरीकालीनारहरीबला खेच
रीभूचरीशस्याहादशीहाष्टकेवला ४१ त्रै
लोक्याविजयासौरीकरालीवडवापरा रौ
द्रीचाश्विश्रमातंगीचाभिचारहनीजिता ४२
बहुकालानली भूमिः स्वरभूमिर्द्विधामता
रुद्रस्त्रिमासिकश्चैवराद्रश्चाष्टविधस्तथा
४३ चंद्रःसप्तविधः सूर्यस्तथैवयोगिनीत्रि
धा कालंवलंत्रिभेदंचतिथिनक्षत्रवारज
४४ अमूनिभूबलान्यत्रज्ञात्वायःप्रविशेद्र
णे अरयस्तस्यनश्यंतिमेघावातहतायथा ४७ ॥

लावर्गीमूर्मीचकपालीवाविलाननला वंश्रर्कांबिंबमूर्मीवप्रहराश्चिविलनगा ४४ द्रुं

लानि श्रारोःसमाधिकेति ४५ अभंगेति यथाशत्रुःस्व
जयोभवति तथामंत्रयंत्रादिकैर्बलैर्जयोपायंवक्ष्ये ४६ ता
न्याह मंत्रयंत्रादीनांनामानि रणाभिषेचनमिति ४७ ॥

यमचंटमिति ६६ वारमूलमिति ६७ फलंग्रहस्येति ६८
पीडास्थानेति ६९ शीघ्रवक्रमिति ७० वास्तदीपेति ७१ ति

तिथेः प्रकरणं वक्ष्ये वारनक्षत्रयोस्तथा यो
गाख्यकरणाख्यं च मुहूर्तं संक्रमोद्भवं ६६
चंद्रताराबलं चैव पक्षभेदेन संयुतं शुभा
शुभांश्च योगांश्च तिथिवारर्क्षयोगजान् ६७
सिद्धं संवर्तकं चैव तथा वारशुभाशुभं श्रव
मंत्रिदिनं वक्ष्ये ततो योगं त्रिपुष्करं ६८ यम
चंटं यमदंष्ट्रां क्रकचार्गलपातकान् क्रमा
रंतरूणं हत्य मूलानि शूलयोगिनी ६९ वा
रशूलं तथा कालं कालवेलां परिस्फुटां का
लहोरार्धयामं च कुलिकं कंटकद्वयं ७० फ
लं ग्रहणयोस्तस्य वत्सभार्गवयोः फलं द
र्शांचांतर्दर्शांस्तु लां वक्रातिचारयोः फलं ७१
पीडास्थानानि खेटानां ग्रहावस्थास्तथैव च
भावफलं संधिफलं लत्तावेधमुपग्रहान् ७२
शीघ्रवक्रग्रहोद्देशं गोचरं गोचरव्ययं विवा
हं च प्रतिष्ठां च दीक्षायात्राप्रवेशनं वास्तु
दीपोद्भवविन्यासं कालविशेषकास्तथा
जलयोगार्घकांडं च वर्षमासदिनार्घकृत्
७४ ॥

एवादिपंचकेति ७२ शृंगारस्पंदमिति ७३ ज्योतिषांगमिति ७४

न·प·
टी·
७

पोतकीति १५ स्पष्टार्थाः १६।१७।१८ इति जयलक्ष्म्यां शास्त्र
संग्रहाध्यायः प्रथमः १ अथात इति अथानंतरं शास्त्रसंग्रहाध्या
यानंतरं मात्रादिभेदभिन्नानां स्वराणामुदयान् ब्रह्मयामले
यान् प्रोक्तान् तान् प्रवक्ष्यामि प्रकर्षेण कथयामीति संबंधः
१ अथ स्वराणां षोडशोदयान्वक्तुं स्वरानादावाह मातृकायामि
ति पुरा सृष्ट्यादौ मातृकायां मात्राचक्रे ब्रह्मणा षोडश संख्य

तिथ्यादिपंचकं ग्राह्यं चंद्रं तात्कालसंभवं अ
वस्थानष्टमुष्टिं च लूकां चैवाहदाम्यहं १५
अंगस्पंदानि सर्वाणि कालचिन्हानि यानि च
दुष्टरिष्टान्यहं वक्ष्ये तथा षोषांच षांतिकं १६
ज्योतिषांगमिदं सर्वं ये जानंति मनीषिणः
दीपवत्तान्विजानीयान्मोहांधकारनाशने १७
इति ज्योतिषे पोतकी पिंगला काको यत्नः शि
वाक्रमेण च पंचरत्नमिदं वक्ष्ये षडंगे शाकु
नेमते १८ इति शाकुनं इति श्रीनरपतिजय
चर्यायां स्वरोदये षडंगे समाध्याये शास्त्रसंग्र
हाध्यायः प्रथमः १ अथातः संप्रवक्ष्यामि प्रो
क्तायेब्रह्मयामले मात्रादिभेदभिन्नानां स्व
राणां षोडशोदयान् १ मातृकायां पुरा प्रोक्ताः
स्वराः षोडशसंख्यया ॥

या स्वराः प्रोक्ताः ते स्वराः अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ
अं अः एतेषां मध्ये ह्रस्वांतिमौ अं अः इति त्याज्यौ पुनश्चत्वारो नपुंस
काख्याः ते च ऋ ॠ ऌ ॡ इति षोडशाद्दश स्वराः स्थिताः ते च अ आ इ ई
उ ऊ ए ऐ ओ औ एते ये षोडशाद्दश स्वरा लोकेषु द्दिष्टिकेषु एकैकमेव गर

ह्वीयात् तेच अइउएओइतियास्तत्फलेनैवतल्याः अथते
षांदशानांद्विद्विस्थितानांद्वयोर्द्वयोःपूर्वएवगृहीतास्तत्कि
मिति अत्रोच्यते अकारस्त्वाद्योवासुदेवःप्रधानत्वात् अकार
एवगृहीतः इकारस्तुश्रीः सावासुदेवस्यप्रियाअतइका
रोगृहीतः उकारोरुद्रः एकारःसूर्यः ओकारस्स्कंदः अतोअ
कारादुरोधात् पंचह्रस्वाएवगृहीताः यतस्तएवशुभाशुभं
प्रकटीकुर्वंति अकारेणयत्फलंआकारेणापितदेवफलं
अस्तदोषादकारस्येत्पीडितः आकारस्यापिसएवदोषः एवमि

तेषांद्वावंतिमौत्याज्यौचत्वारश्चनपुंसकाः २
शेषादशस्वरास्तेषुस्यादेकैकोद्विकेद्विके ज्ञेया
अतःस्वराद्यास्तेस्वराःपंचस्वरोदये ३ लाभाला
भेसुखेदुःखेजीवितंमरणंतथा जयःपराज
यश्चेतिसर्वंज्ञेयंस्वरोदये ४ स्वरादिमातृको
च्चारोमातृव्याप्तंजगत्त्रयं तस्मात्स्वरोद्भवंस
र्वंत्रैलोक्यंसचराचरं ५ ॥

कारादावपिबोद्धव्यं २ ज्ञेयाअतःस्वराइति ३ अथैषांग्रहण
सिद्धिंप्रकटयति लाभालाभेसुखेदुःखमिति एषांस्वराणामु
दयेलाभप्रश्नेलाभंविजानीयात् तथाअलाभमपि सुखप्रश्ने
सुखंदुःखमपि रोगियात्रादीनांजीवितमरणप्रश्नेजीवितंम
रणंचविंद्यात् एवंसर्वप्रश्नेस्वराएवफलप्रकाशकाः ४ स्व
राणांसर्वत्रप्रधानतामाह स्वरादिमातृकाइति सर्वेषांचराच
राणांउच्चारोनामग्रहणंअकारादिमातृकाभिरेवेति नत्वका
रादिमातृकांविनावर्णाउच्चारयितुंशक्याः अतोमातृकाभि
र्जगत्त्रयंव्याप्तंअतएवप्रश्नेस्वराएवफलप्रकाशकाः ५

न॰ प॰ टी॰ ५

अथपुनःस्वराणामेवप्रधानतांप्रकटयति अकाराद्याइति अइउ
ए ओंएतेपंचस्वराःब्रह्मादयोदेवाः तत्रअकारोब्रह्मा इकारोवि
ष्णुःउकारोरुद्रःएकारःसूर्यः। ओंकारश्चंद्रमाभूमिः अन्योर्थः।
प्रयोजनकर्तृः। अकारस्वरोदयेब्रह्माणंध्यात्वाकर्मकार्यं इका
रोदयेविष्णुंध्यायेत् उकारोदयेरुद्रं एकारेसूर्यं। ओकारोदये
चंद्रं एवंतत्तदुदये॰ निवृत्त्याद्याःपंचकलाः अकारोदयेनिवृत्ति
नामकला इकारेप्रतिष्ठानामकला उकारेविद्याप्रतिष्ठिता शां
तिरेकारेस्थिता ओंकारेअतिशांतिः निवृत्तिशब्देनयात्रानिवृत्तिः

अकाराद्याःस्वराःपंचब्रह्माद्याःपंचदेवताः
निवृत्त्याद्याःकलाःपंचइच्छाद्यंशक्तिपंचकं ८
मायाद्यास्त्वक्रमेदाश्चथराद्यंभूतपंचकं शब्दा
दिविषयास्तेचकामबाणाइतीरिताः ७ ॥

अकारोदयेयदिप्रश्नःअकारश्चेदनस्तमितस्तदानिवर्तनंव
देत् इकारोदयेउदितेप्रतिष्ठाभवति उकारोदयेप्रश्नेउदिते
रुद्रंध्यात्वाविद्यावाच्या एकारोदयेसूर्यंध्यात्वाशांतिप्रश्नेशुभं
वदेत्। ओंकारेचंद्रंध्यात्वाअतिशांतिर्वाच्या अतिशांतिर्मुक्तिः
मुक्तिप्रश्नेमुक्तिर्वाच्या इच्छाद्यंशक्तिपंचकं अकारादिपंच
स्वक्रमेण॰ इच्छा॰ ज्ञान॰ प्रभा॰ श्रद्धा॰ मेधाइदंशक्तिपंचकं
स्थितं ॥ तत्रउदयेतदाश्रितस्योदयोज्ञातव्यः ८ ॥ ७ ॥

अथोत्पत् मायाद्याश्चक्रभेदाश्चपराद्यंभूतपंचकं गंधादिविषया
स्तेचकामबाणाइतीरिताः अकाराद्याः पंचस्वरामायाद्याश्चक्रभेदाः
चतुरस्रंयच्चक्रंतन्मायाख्यभेदं तत्राकारोदयेयस्यचतुरस्रंचक्रंया
स्यंपूजनीयंवातदाकारोदयेचक्रंतत्रपूजयेत् इकारेर्द्धचक्रं उका
रेत्रिकोणंचक्रंएकारेषट्त्रिकोणं ओंकारेवर्तुलंचक्रं अकारादि
ष्वपरादिभूतपंचकं पृथिव्यादिपंचकं अकारोदयेपृथ्वीगतप्र
श्नः इकारोदयेजलगतप्रश्नः उकारोदयेऽनलगतप्रश्नः एकारो
दयेवायुगतप्रश्नः ओंकारोदयेआकाशविषयप्रश्नः ऊर्ध्वगतंप्रश्न
वदेत् तेपिस्वरागंधादिविषयाः तत्राकारगंधविषयः इकार
रसविषयः उकारोरूपविषयः एकारःस्पर्शविषयः ओंकारःश

पिंडंपदंतथारूपंरूपातीतंनिरंजनं स्वरभे
दास्थितंज्ञानंज्ञायतेगुरुतःसदा ५ अकारा
द्याःस्वराःपंचतेषामष्टौभिदस्त्वमी मात्राव
र्णाग्रहोजीवोराशिर्भंपिंडयोगको ६ ॥

ब्दविषयः एतावताअकारादिस्वरोदयेतत्तद्भूतप्रश्नविषयेत
च्छुभाशुभंवदेत् अयमर्थःगुरूपदेशादेवज्ञायते अस्यार्थस्य
प्रयोजनंकिमपिनव्याख्यातं अस्मादधिकतरोर्थः सद्गुरूपा
सनयाबुध्यते इष्टदेवताप्रसादाद्वा तथाचवक्ष्यति पिंडंपदं
तथारूपंरूपातीतंनिरंजनं स्वरभेदास्थितंज्ञानंज्ञायतेगुरुतः
सदा अत्रवाख्यातंप्रकटं नतुपरमार्थतस्तेगुरवःयेपिंडंपदंत
थारूपमित्यादिप्रत्यक्षीकृत्यदर्शयंति यथायंगोः अयमस्य
इति एतेनकिमुक्तंभवति स्वराभ्यासीसदाभूयात् ५ अथाका
रादिस्वराणांमुख्यप्रयोजनमुपदिशति अकाराद्याइति अकारा
दिपंचस्वराणांमात्रादयोष्टौभेदाः पृथक्पृथक्पंचसुभवंति ६

न॰ प॰
टी॰
९

9

तत्राष्टौभेदान्वक्तुंमूलमुपदिशति प्रसमोभावत्तेति येननाम्ना
मर्त्यःप्रसमोभावत्तेनेनवाशाश्वितआगच्छति तत्रनाम्निआद्यवर्णे
यामात्रासमात्रास्वरः यथादेवदत्तनाम्निआद्यवर्णेदकारस्त
त्रएकारमात्राविद्यतेअतोदेवदत्तस्यमात्रास्वरोएकारएव पुन
र्यथायज्ञदत्तस्यनाम्नियकारआद्यवर्णस्तत्रांतर्भूतोअकारोवि
द्यतेततोयज्ञदत्तस्यमात्रास्वरोऽकारः एवंसर्वेषांनाम्नि एवं
कृष्णादिनाम्नांमनुजानांमात्रास्वरग्रहणेषांचशिष्टानांभाव
याइस्वरोग्राह्यइत्यर्थः एवंहृषीकेशादिनाम्नि अथचमहाभा
ष्ये ऋकारेइकारभागःप्रदर्शितः अतोऋकारस्यमात्रास्वरोइकारो

प्रसमोभावत्तेयेनयेनागच्छतिशाश्वितः तस्य
नामाद्यवर्णेयामात्रामात्रास्वरःसहि १॰ इति
मात्रास्वरचक्रं कादिकांतान्लिखेद्वर्णान्स्व
राथोङञणोज्झितान् तिर्यक्पंक्तिक्रमेणैव
पंचत्रिंशत्प्रकोष्ठके ॥ नरनामादिमोवर्णो
यस्मात्स्वरादधःस्थितः सस्वरस्तस्यवर्णस्यवर्णा
स्वरउदाहृते १२ ॥

पि १॰ इदंमात्रास्वरचक्रं अथवर्णस्वरमाह कादिक्षांताइति स्वरा
दयःअइउएओस्वराणामधःक्षकारांतानककारआरभ्यक्षकारप
र्यंतान्वर्णान्विलिखेत् किंविशिष्टान्कादिवर्णान्ङञणवर्ज
परित्यक्तान्कवर्गटवर्गाणांपंचमवर्णाङञणास्तान्परित्यज्यलि
खेत्तिर्यक्पंक्तिक्रमेणलिखेत् पंचत्रिंशत्प्रकोष्ठके पंचाधिकत्रिंश
त्प्रकोष्ठंकृत्वा ३५ यथाचक्रेनरनामादिमोवर्णइति अत्रोदाहरणं
देवदत्तस्यनाम्निआद्यवर्णोदकारःसदकारओकारस्वराधोलिखितोस्ति अतो
देवदत्तस्यवर्णस्वरओकारः यज्ञदत्तस्यनाम्नियवर्गीयोयकारःसतु
उकारस्वराधोलिखितस्तिष्ठति एवंयज्ञदत्तस्यवर्णस्वरउकारः १२ ॥

र्णस्वरः

इतिवर्णस्वरचक्रं १३ नष्टोक्ताइति चेद्भवंतीति यत्रक्वत्रचिद्देशेविष
येङ्जणावर्णाभवंति तदातत्फरिपाकःगजडानांफलेनसमः १४
अथान्यविधिमाह यदिनाम्नीति यदियस्यकस्यचिन्नाम्निआदिमो
वर्णःसंयुक्तोभवति तदातयोर्व
र्णस्वरःकोग्राह्यइत्याकांक्षयाह
ग्राह्यस्तस्यादिमोवर्णःतद्दृष्टान्त
र्णस्वरः यथाश्रीपतिरितिकस्य
चिन्नाम तत्रशकारउपरियो
वर्णःशकारइकारादयास्तिइति

नष्टोक्ताङञणावर्णाना
मादौसंतितेनहि चे
द्भवंतितदाज्ञेयागजडास्तेयथाक्रमं १३ य
दिनाम्निभवेद्वर्णःसंयुक्तोक्षरलक्षणः आ
द्यस्तदादिमोवर्णइत्युक्तंब्रह्मयामले १४
इतिवर्णस्वरचक्रं अतस्वराद्बलीबालोबाला
द्धस्वरोबली वृद्धात्कुमारोबलवान्कुमा
रात्तरुणोबली १५॥
र्णस्वरइकारःएवं
यद्दृष्टान्तश्रीपतेर्व
सर्वत्रविचारः अथयस्यकस्यचिन्नामानिबहूनिभवंतितत्रमात्रा
स्वरःकस्यनाम्नःप्रमाणेनग्राह्यइत्याकांक्षयास्वरज्ञाएवंवदंति ल
पटाचार्यभाषिते बहूनियस्यनामानितस्यस्युःकथंचन ततःप्रश्ना
द्भवंनामग्राह्यंस्वरविशारदैः आगममन्यस्य अथान्यवर्णस्वरंप्रति
ऊचुः बवौ शसौ षखौ ङञौ ज्ञेयावितिपरस्परं उभौतुल्यफलौ
भिन्नस्वरस्थायस्थितावपि तेनकिं जयपराजयादिविषये जयपरा
जयौतुल्यौभवतः अथयद्दवर्णस्वरनिर्णयेलपटाचार्यः यदास्वरा
दिकंनामतदाग्राह्यंपुरोऽक्षरं देशेग्रामेपुरेहर्म्येनरेनामादिवर्णतः

न॰प॰
टी॰
१०

10

वर्णस्वरोद्भवं नेषां फलं सम्यक् प्रतिष्ठितं स्वरसमात्रासंज्ञोक्तान
वर्णत्वं तद्यामले स्मृतस्वराहलीवर्णेऽइति १५ द्वादशवार्षिकादि
मात्रांतानामंतरभोगपलान्याह शाकप्रश्नेति १६ सार्पर्क्षेणेति १७
गजभूनागेति १८ ऋतुवन्हीति ॥ द्वादशवार्षिकांतरोदयप्रमा
णपलानि १४ १३ ८ १८ वार्षिकांतरोदयप्रमाणपलानि ११ । ७ । ८
। १८ अयनांतरोदयप्रमाणपलानि ५ ८९०९ ऋत्वंतरोदयप्र

शाकप्रश्नो तथा हस्तश्चित्रायां द्वादशाह्निकः
इंद्रभं च गजाः सप्त रुद्रा वर्षे च मानकं १६ सा
र्पर्क्षेण तथाश्लेषा गजबाणायने पलाः व
न्हिषड्वाणवन्हिस्वनेत्रे ऋतुपलानि च ७
गजारूपं गजाथ मीमासे मानं प्रकीर्तितं न
वर्क्षेण नववेदाः पलभागप्रमाणकं १८ ऋ
तुवन्हिभवेन्मानं दिनमानक्रमेण च षड्वन्ही
घटिकामाने त्वंतरोदयगे स्वरे १९ अस्वरो मे
षसिंहालीऽः कन्याप्रगमकर्कटः उस्वरे तु य
नुर्मीनएस्वरे तु तुलाहषौ २० ओस्वरे मृगाकुं
भौ च राशी शास्त्रगर्हस्वराः स्वराधःस्थापये
त्वेदान् राशौ यो यस्य नायकः २१ ॥

माणपलानि २३ ५८ ऋमासांतरोदयप्रमाणपलानि १८ १८ प
क्षांतरोदयप्रमाणपलानि ४९०९ दिनांतरोदयप्रमाणपला
नि ३२७ घट्यंतरोदयप्रमाणपलानि ३॰ इति १९ अथांतोदयस्वरमा
चष्टे अस्वरो मेषेति २० ओस्वरेति स्वराधस्थापयेदिति २१ ॥

अस्वरोमेषसिंहाली कोर्थः मेषसिंहालिरूपएव मेषसिंहवृश्चि
कराशीनांरूपपरः एवमिकारादयोपिस्वराशिरूपपरः तत्रयो
स्वरोयद्राशिरूपस्तस्यतस्यराशेर्योअधिपतिः सस्वराधिपाधिप
तिः यथाअःस्वरोमेषसिंहालिरूपः तत्रमेषवृश्चिकयोर्भौमः
स्वामी सिंहस्यसूर्यः भौमसूर्यौअस्वरस्वामिनौ एवंकन्यामिथु
नयोःस्वामीबुधः कर्कस्यचंद्रः तेनबुधचंद्रौइकारस्वामिनौ धनु
मीनस्वामीगुरुः तेनगुरुरुकाराधिपतिः वृषतुलाधिपतिःशुक्रः
सएवेकारःस्वामी मकरकुंभयोरधिपः शनिःशनिरोकारस्वरस्वा

भौमशुक्रजचंद्रार्कबुधशु
क्रारमंत्रिणः सौरिसौरीत
थाजीवोमेषादीनामधी
श्वराः २२ इतिग्रहस्वरच
क्रम् षोडशाक्षरवर्गः
साक्कादिवर्णास्तुपंचकाः
चत्वर्वर्णोयशो वर्गो संख्यावर्गेषुकीर्तिताः अव
र्गाद्यष्टवर्गाणांवर्णसंख्यास्तुनामतः १॥

मी अथोदाहरणं देदोचाचीचतुष्टयंरेवतीनक्षत्रस्यचरणाः
देकारवर्णेचरेवतीनक्षत्रंरेवतीनक्षत्रेणमीनराशिः उकारःमी
नराशिपतिमः मीनस्वामीगुरुःगुरुरुकारस्वामी अतोदेवदत्त
स्यग्रहस्वरउकारः तथायज्ञदत्तस्यनोयायिचुवर्णेचतुष्टयंज्ये
ष्ठाचतुश्चरणाःतत्रयकारेणयज्ञदत्तस्यज्येष्ठानक्षत्रं ज्येष्ठानक्ष
त्रेणवृश्चिकराशिःअस्वरोवृश्चिकरूपःवृश्चिक स्वामीभौमःतेन
यज्ञदत्तस्यग्रहस्वरोअकारः २२ इतिग्रहस्वरचक्रं षोडशाक्षरइति
॥१॥

न॰प॰
टी॰
११

अवर्गाच्चष्टवर्गाणांइति देवदत्तनामतः उदाहरणं दकारस्यत्रिसं
ख्यादकारोपरिएकारस्यैकादशावकारांतर्भूतोऽकारस्यैकासंख्या १
वकारस्यचतुष्टयसंख्या ४ दकारांतर्भूताकारस्यैकसंख्या १ द
कारस्यात्रिसंख्या ३ संयोगीतकारद्वयस्यद्विसंख्या २ अकारस्यापि
एकसंख्या १ एवंपिंडिताः २६ पंचभक्तेशेषमेकं १ तेनदेवद
त्तस्यजीव स्वरोअकारः १ इतिजीवस्वरचक्रं अथराशिचक्रं मेष
वृषौइति मेषनवांशाः ९ वृषनवांशाः ९ मि॰ ६ एवं २४ मिथुनां

नाम्निवर्णस्वराग्राह्याव
र्णानांवर्णसंख्यया पिंडि
ताःपंचभिर्भक्ताःशेषंजी
वस्वरंविदुः २ इतिजीवस्व
रचक्रं मेषवृषावकारेच
मिथुनाद्याःषडंशकाः ॥
मिथुनांशत्रयंचैवमिकारेसिंहकर्कटौ १ कन्या
तुलाउकारेचवृश्चिकाद्यास्त्रयोंशकाः एकारेवृ
श्चिकांत्यांशाश्चापःषट्चमृगादिमाः २ अंशास्त्रयो
मृगस्यांत्याःकुंभमीनौतथोस्वरे ॥

पात्रयमिति मिथुनांशत्रयं ३ कर्क ९ सिंह ९ एवं २१ कन्यातुलेति
कन्यायाः ९ तुलायाः ९ वृश्चिकस्यअंशाः ३ एवं २१ एकारेइतिएका
रेवृश्चिकस्यांशाःषट् ६ धनस्यनव ९ मकरादिमाषट् ६ एवं २१ अं
शास्त्रयइति मृगस्यत्रयोंशाः ३ कुंभमीनयोरष्टादश १८ एवं २१ अ
थनक्षत्रचरणेनोदाहरणं अश्विन्यादीनक्षत्रपादानामस्वरः
स्वामी पुनर्वस्वादिपंचनक्षत्रोत्तरफाल्गुन्येकचरणसहितचरणाना
मिस्वरःस्वामी उत्तराफाल्गुनीचरणत्रयसहितहस्तादिनक्षत्रचतु

ष्टयअनुराधाचरणद्वयसहितपादानामुस्वरः स्वामी अनुराधा
चरणद्वयज्येष्ठादिनक्षत्रचतुष्टयश्रवणत्रयसहितैकविंशति
चरणानाएकारस्वरः स्वामी श्रवणचरणैकयुतनिष्ठादिरेवत्यन्तच
रणैकविंशतिचरणानामोस्वरः स्वामी अथोदाहरणं देवदत्तस्य
रेवतीचरणेनओकारोराशिस्वरः ३ इतिराशिस्वरचक्रं अकारे
सप्तऋक्षाणीति रेवतीअश्विनी· भर
णी· कृत्तिका· रोहिणी· मृग· आर्द्रान्ता
नांसप्तानामकारः स्वामी पुनर्वस्वा

एवंराशिस्वरः प्रोक्तोन
वांशकक्रमोदयः ३
इतिराशिस्वरचक्रम्
अकारेसप्तऋक्षाणि

रेवत्यादिक्रमेणच पंचपंचहकारादावेवम्
क्षस्वरोदयः १ इतिनक्षत्रस्वरचक्रम् ॥ ना
म्निवर्णस्वरान्संख्यासंख्यामात्रास्वरानथा ॥

दि· पुष्य· आश्लेषा· मघा· पूर्वाफाल्गुनीपंचनक्षत्राणामिकारः स्वा
मी उत्तराफाल्गुनीहस्तचित्राः स्वातिविशाखापंचनक्षत्राणामेषा
मुकारः स्वामी अनुराधादि· ज्येष्ठामूल· पूर्वाषाढा· उत्तराषाढापंच
नक्षत्राणामेकार स्वरः स्वामी श्रवणादिउत्तराभाद्रपदांतानांपंचा
नामोकारः स्वामी अत्रोदाहरणं देवदत्तस्यरेवतीनक्षत्रेणनक्षत्र
स्वरोअकार स्वरः १ इतिनक्षत्रस्वरचक्रं नाम्निवर्णइति अत्रोदाह
रणं देवदत्तस्यनाम्निदकारस्यवर्णस्वरः ओकारस्तस्यसंख्या ५ व
र्णस्वरोऽकारस्तस्यसंख्या १ दसेवपुनः पंचसं ५ तकारस्यवर्ण
^ख्या

न॰प॰
टी॰
१२

12

स्वरउकारस्तस्यसंख्यात्रीणि ३ द्वितीयतकारस्यत्रीणि ३ मात्रास्वर
एकारस्य ४ देवदत्तस्यकारस्त्रयः ३ त्रिसंख्याएवमेकत्रसंख्या
पिंडितांचत्रविंशतिः अस्मात् ५ शेषेसतिशेषंचत्वारि तेनात्रपिंड
स्वरएकारः १ इतिपिंडस्वरचक्रं मात्रादिस्वरभेदे अथोदाहरणं
देवदत्तस्यनामजामात्रादयःस्वराः मात्रास्वरःएकारस्तस्यसंख्या
४ वर्णस्वरोओकारस्तस्यसंख्या
पंच ५ ग्रहस्वरउकारस्तस्यसं
ख्यात्रय ३ जीवस्वरअकारस्त
स्यसंख्यैका १ राशिस्वर ऊंका
रस्तस्यसंख्यापंचमस्वरोअका

पिंडेशारहतेशेषेपिंड
स्वरउद्दोच्यते १ इतिपिंडस्वरचक्रम् मात्रादिस्व
रभेदेनस्वरानुत्पाद्यनामतः योगेशारहतेशेषे
योगस्वरउद्दोच्यते १ इतियोगचक्रम् ॥

रस्तस्यसंख्यैका १ पिंडस्वरएकारस्तस्यसंख्याचतुष्टयं ४ एवंदेवद
त्तस्यनामजामात्रादिपिंडांतस्वराणांसंख्यायोगेजातास्त्रयोविंशतिः
२३ अस्माद्वाणैःशरः ५ शेषेसतिशेषंत्रयं ३ अतोदेवदत्तस्ययोग
स्वरउकारोसंपन्नः इत्येवंनामतोनैसर्गिकान्यष्टौमात्रादिस्वरच
क्राणिसमाप्तानि १ इतिश्रीहरिवंशमहादेवविरचितायांनर
पतिजयचर्यास्वरोदयेजयलक्ष्मीटीकायांमात्रादिस्वरचक्रा
ध्यायोद्वितीयः ॥ अथप्रभृतिनामजस्वरैर्देवदत्तस्यद्वादशावा
र्षिकसमयादारभ्यनाड्यंतसमयावधौदिनफलचर्यामा
ह ॥ १ ॥

प्रोक्ता नैसर्गिकेति नामजाः स्वराः मात्राद्यास्त्वष्टौ नैसर्गिकाः प्रोक्ताः
अतो नामत उत्पद्यंते अतो नैसर्गिकाः १ अत एव सर्वेषां इष्टफलेष्ट
कप्रयोजनं द्वादशाब्दादिषु समयेषु द्वादशवर्ष· वर्ष· अयन· ऋ
तु· मास· पक्षदिन· नाडीनेषु अष्टधाकालेषु तत्कारणमाह प्रभ
वादिरिति प्रभवादिक्रमेण· प्रभवविभवाख्य शुक्लादि बार्हस्प
त्यानां षष्ट्यब्दानां द्वादश द्वादशाब्दकैः प्रत्येकं अकारादयः पंचस्व
रा उदयंति एतदुक्तं भवति प्रभवादि द्वादशवर्षाणाम कारः स्वा
मी असावेव उदयः ततः प्रमाथिनामा संवत्सरस्तदारभ्य द्वादश
संवत्सरैः इकार उदयति तेन किं तावदिकारस्वरोऽधिपतिः स्वर
नंदादि द्वादशसंवत्सरैरुकारस्वर उदयति तावदुकारो राजा

प्रोक्ता नैसर्गिकास्त्वष्टौ मात्राद्या नामजाः स्वराः
एतेषामुदयान्वक्ष्ये द्वादशाब्दादिकालजान् १
प्रभवादिक्रमेणैषां स्वराणाम स्वरादिकः उद
यो द्वादशाब्दानां प्रत्येकं द्वादशाब्दिकः २ ॥

ततः शोभनसंवत्सरप्रभृति द्वादशसंवत्सरैरेकारस्वर उदयति
तेन किं तावदेकार स्वरो राजा ४ अथ राक्षससंवत्सरादि द्वाद
शसंवत्सरैरोकारस्वर उदयति तेन किं तावदोकार एव राजा
अत्रोदाहरणं· संवत् १५७२ समये शाके १४३७ एतावद्ये प्रभ
वादयो गताब्दाः तेषामानयने रत्नमालासंहितायां प्रोक्तं तथा
च शाकेंद्रकालः पृथगाकृति २२ घ्नः शशांकनंदाश्वियुगैः
४२९१ समेतः शराद्रिवस्विंदु १८७५ हृतः सलब्धः षष्ट्या व
शेषे प्रभवादयोऽब्दाः अनेन गणितविधिना प्रभवादयः शाकाः
वर्ष १९ मास १ दिन २५ घटी ५ पल ३· एतावत्संवत्सराः शाके
१४३७ समये चैत्रशुक्लप्रतिपदि गताः एषां द्वादशवर्ष १८।१।

न॰प॰ टी॰ १३

13

२३।४५। पर्यंतमकारोऽधिपतिरासीत् सांप्रतं प्रमाथिनामसंवत्सर
मारभ्य द्वादशसंवत्सरावधि॰ इकारस्वर ईश्वरो वर्त्तते एतेन किं देव
दत्तनामोदाहरणे॰ नामतः पिंडस्वराख्य उकार उदितोऽस्ति तदुदयब
लात् पिंडस्वरोदयोक्तकर्मसिद्धिं यास्यति अथ वर्त्तमानप्रमाथिना
मादि द्वादशवर्षं दशास्व इकारात् प्रभृति अंतर्दशास्वराणां भुक्तभो
ग्यस्वरांतर्दशाकालप्रमाणमाह अस्यांतरोदयेति वर्ष १ मास १
दिन २ घटी ४३ प ३८ एतैर्वर्षादिभिः द्वादशस्व उदयस्वरान् अंत
र्दशास्वरा वार्षिकचक्रं अथ प्रभवादीनां संवत्सराणां प्रत्येकमंत
र्दशास्व भोगः तावदीश्वरः अंतर्दशाविभागकरणं दिनचर्यायां ले

द्वादशवार्षिकचक्रं

अस्यांतरोदयो वर्षमेको
मासो दिनद्वयं लोका
श्चिनाडिकाः प्रोक्ता अष्टत्रिं
शत्पलानि च ३ इति
द्वादशवार्षिकचक्रम्
प्रभवाद्यब्दमेकैकमु
दयस्तु स्वरादिकः ॥

ख्ं २।३ इति द्वादशवार्षिकचक्रम् अथ प्रभवादीनां संवत्सराणां
प्रत्येकमस्वराधिपतीनाह प्रभवाद्यब्दमेकैकेति अकारादिकाः
पंचस्वराः प्रभवाद्यब्दमेकैकं प्रति॰ उदयो भवति कोऽर्थः प्रभ
वादीनां प्रत्येकं अस्वरादिकः स्वामी भवति तथा उदाहरणं प्र
भवे वर्त्तमाने अकारस्य उदयः विभवे वर्त्तमाने इकारस्योदयः
शुक्लनाम्नि वर्त्तमाने उकारस्योदयः प्रमोदनाम्नि वर्त्तमाने
एकारस्योदयः प्रजापतिनाम्नि वर्त्तमाने ओकारस्वरोदयः
एवं षष्ट्यब्देषु प्रवर्त्तमानेषु अकारादयः पंचस्वरा द्वादशधा

उदयंति तत्रअकाराद्येकस्वरोदयेएकादशास्वराणामुदयःस्या
त् एतदुक्तंभवति प्रभवाद्येकैकवर्षंदशासुप्रभवादिपतिः स्वरां
तएकादशास्वराणामंतर्दशास्यात् सएवोदयः अथांतर्दशोदय
कालमाह द्वादशाब्दस्येति द्वादशाब्दंदशास्वराणांभुक्तिः वर्षमे
कं मासमेकंइत्यादि तत्रवर्षाणांभुक्तिः मासमेकंदिनद्वयं लो
काब्धिनाडिकाअष्टत्रिंशत्पलानिचेति मास १।२।४३।३८ ए
षांप्रभवाद्यंतर्दशास्वराणांभुक्तिः तत्रयदाप्रभवःप्रवर्त्तते व
र्षपर्यंतमस्वरस्यदशा तत्रांतर्दशाआदौअस्वरस्यैवांतर्दशामा
समेकादिभुक्तिःतदुपरिइकारोंऽतर्दशापतिःतस्यापीयमेवभु

वार्षिकस्वरचक्रं

अयनस्वरचक्रम्

द्वादशाब्दस्यवर्षाणांतद्भुक्तिर्वार्षिकेस्वरे १ इति
वार्षिकस्वरचक्रं अस्वरोदक्षिणेस्वामीउस्वरश्चो
त्तरायणे वर्षभुक्त्यर्धमानेनभोगःषाण्मासि
कःस्वरे १ इतिअयनस्वरचक्रं ॥

क्तिःइकारोपरिउकारस्यांतर्दशातद्भुक्तिप्रमाणेन उकारादुपरिएका
रस्योदयस्तावद्भुक्तिप्रमाणेन एकारादुपरिओकार स्वरस्योदयः मा
समेकादिभुक्तिप्रमाणेनतदुपरिपुनरकारस्यैवोदयोभवति एवमे
कादशास्वराअंतर्दशासुउदयंति एतेनकिं द्वादशाब्दादिनाऽंतर्द
शाकालंएकादशधाविभजेत् ग्रंथोक्तांतर्दशाकालोलभ्यते इदम
ग्रेवक्ष्यतिच अथायनस्वरोदयमाह अथांतर्दशाभुक्तिः दिन १९।
३१।४९।१ इत्ययनस्वरचक्रम् ॥

न· प·
टी·
२४

14

अथुनावसंतादिऋतुषु अस्वरादीनामुदयमाह अकारादीति मृगादिरा
शिद्वयभानुभोगात् षट्‌ऋतवस्तुःशिशिरोवसंतइतिसंहितोक्तत्वान्मे
षादिराशिद्वयरविभोगाद्वसंतादयःषट्‌ऋतवोभवंति मासद्वयात्मकोऋ
तुः यावन्मेषवृषस्थोरविः मिथुनराशिद्वादशांशस्थोरविः एवंद्विसप्त
त्यंशाः ७२ तान्येवद्विसप्ततिदिनानि तैर्द्विसप्ततिदिनोदयैरकारस्योद
यः एवंमिथुनांशाष्टादश १८ कर्कस्यत्रिंशदंशाःसिंहस्यचतुर्विंश
तिःएवंद्विसप्ततिदिनानि ७२ तैरिकारस्योदयः सिंहस्यषडंशाः ६ क
न्यातुलयोःषष्ट्यंशाः ६० वृश्चिकस्यचषडंशाःएवंकृत्वाद्विसप्ततिदि
नानिभवंति तैरुकारस्वरस्योदयः ७२ वृश्चिकस्यचतुर्विंशत्यंशाः २४

ऋतुस्वरचक्रम्

अकारादिस्वराःपंच
वसंतादिक्रमोदयाः
एकैकस्मिन्स्वरेप्रो
क्ताद्विसप्ततिदिनोद
याः १ षड्दिनानिर
दानांशोवह्निवेदपलानिच अंतरोदयमानेस्या
दृतुनाम्निस्वरोदये २ इतियामलेऋतुस्वरच
क्रम् ॥

धनुःसंपूर्णःमकरस्याष्टादशांशाः १८ एवंद्विसप्तत्यंशाः ७२ एभि
रेकारस्वरोदयोभवति मकरस्यशेषद्वादशांशाः १२ कुंभमीनयो
श्चांशाःएवंद्विसप्ततिदिनैरोकारस्वरस्योदयः अनेनक्रमेणअका
रादिस्वराःपंचवसंतादिऋतूदये उदयंतइत्युक्तं १ अथातऋ
तुषुप्रत्येकस्वरदशासु अंतर्दशास्वराणांभुक्तिमाह षड्दिनानी
ति सुगमं २ ॥

अथमासस्वरोदयानाह नभस्येमार्गवैशाखेति १ उकारश्चेति २ हे दिनेति सुगमं ३ इतिमासस्वरचक्रम् अथपक्षस्वरमाह अस्वरः क्र स्मपक्षेति तथाच दिन १ दंड २ पल ४५ । १ इतिपक्षस्वरचक्रम्

माससस्वरचक्रम्

पक्षस्वरचक्रम्

दिनस्वरचक्रम्

नभस्येमार्गवैशाखेअ
स्वरस्योदयोभवेत् आ
श्विनश्रावणाषाढेषि
कारोनायकःस्मृतः १
उकारश्चैत्रपौषस्यादेका
रोज्येष्ठकार्तिके ओका
रउदयंयातिमाघफा
ल्गुनमासयोः २ हेदिनेद्वयोर्योनाडयःषष्ठत्रिंश
त्पलानिच अंतरोदयसुज्ञेयमावत्तैमासिकस्व
रे ३ इतियामलेमासस्वरचक्रं अस्वरः क्रमपक्षे
शः शुक्लपक्षेशउस्वरः पक्षान्तिकांतरेभुक्तिर्मा
समुक्त्यर्थमानतः १ इतियामलेपक्षस्वरचक्रम्
अकारादिक्रमान्मस्यनंदादितिथिपंचकं ॥

अथदिनस्वरानाह अकारादावितिसार्द्धश्लोकः इतिदिनस्वरच
क्रम् ॥

अथघटीस्वरमाह तिथ्यादाविति १ इतिघटीस्वरचक्रम् अथद्वादशा
न॰ प॰ ब्दादिनाडंतेषुअंतरोदयमाह द्वादशाब्दादीति अब्दांतरोदये काल
टी॰ मानंपंचधाउक्तं वर्षमासइति यतः पंचैरेवपंचधाकालमानैःफलं
१५ परिणमति १ कुत्रोक्तमाह वर्षमेकंमासमेकामित्यादिकस्यफल
स्यपरिपाकवर्षं १।३।५३। ३५ कस्यापिमासादिभिःकस्यापिद्वेदिने
त्रयोनाड्यादिभिः तावद्वर्षादिरूपंमानं १ अथभुक्तभोग्यांतरोदय

15

घटिस्वरचक्रम्

दिनस्वरोदयोनित्यं
स्वस्वतिथ्यादिजायते
अस्यांतरोदयःपंचच
सप्ताशपलानिच १
तिथ्यादौघटिकाःपं
चपलानिसप्तविंशतिः
अंतरोदयप्रुक्तोसौदिनस्वरस्यसूरिभिः २ इ
तिदिनस्वरचक्रं घटिस्वरोघटीःपंचपलानि
सप्तविंशतिः अस्यांतरोदयःप्रोक्तोघटिकार्ध
प्रमाणतः १ इतियामलेघटिकास्वरचक्रम्
द्वादशाब्दादिनाड्यंताःस्वस्यानाद्यस्वकालतः

स्वरान्कर्तुंगणितमाह द्वादशाब्दइति अथोदाहरणं अधुनाप्रभ
वादिद्वादशसंवत्सरैरकारस्वरोभुक्तः वर्तमानकालेप्रमाथिसं
वत्सरादारभ्यद्वादशावर्षपर्यंतमिकार स्वरस्योदयोवर्तते शा
के १४३७ समयेचैत्रशुद्धप्रतिपदिनस्यभुक्तवर्षाणिचत्वारि
४।११।२५। पंचपंचाशद्दिनानिवर्षाणिषष्ट्यधिकशतत्रय ३६०
गुणितानिदिनसहितानि १४९५ शारगोब्धिसंख्यांशावःषष्ट्यागु
णितेजातं ८९७०० पलानिभुक्तदंडानि षष्ट्यागुणितेपलानि

५३८२००० अथ द्वादशाब्दांतरोदयपलानि १४१३७८० व्योमकुंजर
शैलाग्निसुधाकरयुगेंदवः द्वादशाब्दांतरोदये हारः अनेन हारेण
इकारस्वरभुक्ताब्दपलेभ्यो लब्धा भुक्तस्वरास्त्रयः इकारादारभ्य इउ
एस्वरा भुक्ता ओकारोंतर्दशाधिपत्वेन वर्त्तते तस्यापि भुक्तभोग्यदि
नानि ३१८।५१। भोग्यदिनानि ७५।५२ एतावता ओंकारस्य उदयः
चैत्रशुक्लप्रतिपदारभ्य आषाढकृष्णप्रतिपत्पर्यंतं विद्यते तदुप
रि अकारस्यांतरोदयो भविष्यति अथ वार्षिकस्वरोदयांतरोदयां
तरोदयोदाहरणं अधुना षोडशः संवत्सरश्चित्रभानुः शाकाब्दोग
तः शाकाब्दास्तु भुक्ताश्च भवंति भोग्यवर्षस्य परिचायकाः यथा
आदौ कल्पारंभे चैत्रप्रतिपदि भुक्ताब्द एव न· ततो वर्षप्रमाणदिने
ष्वतीतेषु पुनश्चैत्रशुक्लप्रतिपद्येकं वर्षं गतं लिख्यते तद्वर्ष
भोग्यस्य द्वितीयस्य परिचायकं तथा शाकाब्दा एकैकेषु व्यतीतेषु
वर्षेषु शाकाब्दसमूहा जाताः तत्र बार्हस्पत्यवर्षाश्च भवंति तस्या
पपत्तिः सिद्धांतादिषु वराहसंहितासु रविभगणप्रमाणं रविव
र्षाः गुरुभगणा वराहमिहिरोक्ताः जिनयमवेदभुजर्त्तुहव्यभुजः
एकैकस्मिन्वर्षे कियत्कालाधिकगुरोराशिभोगः तत्प्रमाणेन व
राहमिहिरेण जिनयमर्त्तुहव्यभुजो भगणाः कल्पिताः गुरुभग
णाद्द्वादशांशा गुरुवर्षाः स्युः ततो रविवर्षभगणेभ्यो गुरुवर्षाधि
काः द्वयोरंतरे गुरुवर्षाधिकाः ततो ३८४२२४ गुरुभगणाः भ
गणाब्दाः ४३७०८८८ सौराब्दाः ४३२०००० अंतरं ५०८८८ अपवर्त्ती
कः २३०४ शाकादौ गुरुः २।८।३९।२२ गुरुवर्षशेषं रविवर्षाणि
चक्रेणापवर्त्य गुरुभगणान्शाग्गुणकाराः २२ द्वाविंशतिः
हाराः शाश्माः शराद्रिवस्विंदवः १८७५ गुणभागहाराभ्यामेकव
र्षेण गुरोर्मध्यमगत्या रविवर्षाभ्यंतरे भोगो लभ्यते राशिः १।०
।२१।७ प्रभवादेर्भोगो रूपराशिरेव तदुपरि अग्रिमवर्षस्य प्रति
मकलारविकलाभोगः भुक्त एवागच्छति पंचकलाभोगः प्रत्यह
गुरोः अतस्तेन भोगेन कलाविकलाभ्यां शाब्ददिनानि चत्वारिदंडा
स्त्रयोदंडास्त्रयोदशाद्या अग्रिमवर्षं चैत्रशुक्लप्रतिपदः पश्चादेव
त्रयोदशदंडसहितं चतुर्भिर्दिनैः प्रवृत्ताः एवं तदग्रिमवर्षस्यप्र

न·प·
टी·
१८

16

वृत्तिरष्टभिर्दिनैः षड्विंशतिदंडैः पश्चादेव प्रवृत्तिर्भवति एवं सर्वे
षां प्रवृत्तिर्ज्ञातव्या अत एवास्माभिर्व्याख्यानेटीकायां कृते शकाब्दा
भुक्तसंवत्सरप्रवृत्त्यंते शेषादिनानि भोग्यस्य वर्षस्य गतान्येव तेना
ग्रिमवर्षेण फलप्रवृत्तिर्वक्तव्या अस्माकं मतमेतत् गणितद्वारेण
दर्शितं अन्येपि ऊहयिष्यंति ननु तानि दिनानि प्राग्वर्षस्य भुक्ता
नि भुक्तवर्षेभ्यो भुक्तफलानि न प्राप्यंते यथा गुरोरेव भगणादयः
अथोदाहरणं शाके १४३७ गतशाकाब्दात् प्राग्वर्षभुक्तवर्षाणि
षोडश सप्तदशमस्य सभानोः षट्पंचाशद्दिनानि ५८ भुक्तान्या
गतानि तेन चैत्रशुक्लप्रतिपत्पश्चाच्छाके १४३८ समये माघशुक्ल
चतुर्थी सप्तदशमः सभानुः प्रवृत्तः तस्मात्तद्भुक्तदिनानि पंचपंचा
शत् ५५। ४५ पंचचत्वारिंशद्दंडाः सभानोरधिपतिरिकार स्वरः
तस्य भुक्तपलानि सप्तशताधिकं लक्षद्वयं २००७०० अथ वार्षिक
स्वरांतर्दशाभोगपलानि ११७८११ सर्वेषां सुधरणीनागपर्वतेंदुः स
थाशावः अयं हारराशिरंतरोदयस्वरभुक्तपलेभ्यो हारशामः वा
र्षिकस्वरांतरंतर्दशास्वराः इकारस्वरात् द्वितीय उकारस्वरस्यैवां
प्रवर्त्तते तस्य भोग्यदिनानि नव ९ द्विचत्वारिंशद्दंडाः ४२ तेन किं
जातं चैत्रशुक्लदशम्यां द्विचत्वारिंशद्दंडोपरि एकारस्यांतरोदयस्य
प्रवृत्तिर्भविष्यति वैशाखशुक्लद्वादश्यां दंडे पंचविंशति २५ च
त्वारिंशत्पलपर्यंतं ४० अधुना चैत्रशुक्लप्रतिपदिकस्यायनस्वरस्य
उदयांतरोदयश्च विद्यते तदुदाहरणं अस्वरो दक्षिणे स्वामी इस्व
रश्चोत्तरायणे इति वचनात् चैत्रप्रतिपदि उत्तरायणे इकारोदयः
प्रवर्त्तते तथा चायननिर्णये वराहः दक्षिणमयनं सवितुः क
र्कटाद्यं मृगादि तच्चान्यदिति वचनात् शाके १४३८ समये पौष
शुद्ध १२ द्वादश्यां सं मकरेऽर्कः ततश्चारभ्य चैत्रशुक्लत्रयोदश्यां
संमेषेऽर्कः अर्द्धायनं तेन चैत्रशुक्लप्रतिपदि इकारस्वरस्यैव उ
दयो विद्यते अथांतरोदयानामुदाहरणं मृगादिभुक्तांशाः ७८
एषां पलानि २८०८०० अष्टशताधिका अष्टाविंशतिरयुतानि अ
यनस्वरांतरोदयपलानि ५८९०९ असावेकराशिरयनस्वरांत
रोदयभोगः अयमेव हारः अनेनायनभुक्तपलेभ्यः प्राप्तांशांतरो

दयस्वरास्त्रयः ३।४९।५। एकोनपंचाशद्दंडाः चैत्रशुक्लप्रतिप
दि एकोनपंचाशद्दंडोपरि उकारस्वरोदयः वैशाखवदितृतीयायां
दंड ३३ पर्यंतं अथऋतुस्वरोदयान्तरोदयोदाहरणं अथऋतु
नां प्रहन्ति· सूर्यसंक्रमतः तथा च संहिताकारः मृगादिराशिद्व
यभानुभोगात् षडृतवः इति वचनात् मकरसंक्रमणादारभ्य चै
त्रशुक्लप्रतिपदि अष्टादशदिनानि मीनसंक्रमणाज्जातानि मी
नादारभ्य वसन्तऋतुः एतेन अकारः स्वरोदयो विद्यते अथान्तरोद
यः अथान्तरोदृशाकालः षट्दिनानि ८।३८।४२ एषां पलानि
२३५८३ रामांगेषुगुणाश्विनः असावन्तरोदयहारः अथोदयस्वरः
अथोदयस्वरस्य भुक्तपलानि ८४८·· खखनागाब्धिरसाः असौ भा
ज्यराशिः एभ्यो हारप्राप्ता अन्तरोदयस्वरोदयः दि १ दंड ३८ प ९
तेन वर्तते असान्तरोदये अकार इकारो भुक्तस्वरौ उकारस्वरस्य अन्तरोद
यो वर्तते तस्याभोग्यं चैत्रशुक्लप्रतिपत्तद्दिनमेकं अष्टत्रिंशद्दंडाः न
वपलानि चैत्रशुक्लतृतीयायां अष्टाविंशद्दंडपर्यंतं अथमासस्वरोदया

उदयान्तेषु नस्तत्रान्तरैरेकादशोदयैः १ ॥

तरोदयोदाहरणं चैत्रकृष्णप्रतिपदारभ्य चैत्रशुक्लप्रतिपत्पर्यंतं
षोडशदिनानि तत्र मासान्तरोदयस्वरस्य विभागः द्वे दिने २ आब्धयो
नाड्यः ४२ अष्टाविंशत्पलानि च एषां पलानि भागहारः ५८ १८
नागेंदुगजखचराः उ दिनस्वरस्योकारस्य भुक्तपलानि ५०८·· ३
असौ भाज्यराशिः भाज्यभक्तः पंचमांशोनद्वाविंशतिदंडाः तदुपरि
एकारस्वरस्यान्तरोदयः चैत्रशुक्लचतुर्थ्यां दंड ५ पर्यंतं अथपद
स्वरस्योदाहरणं अस्वरः कृष्णपक्षेशः शुक्लपक्षेशः स्वरः चैत्रप्रति
पदारभ्य इस्वरस्य उदयो विद्यते चैत्रशुक्लप्रतिपदि उदयान्तरोदयोपि
इकारस्यैव अथदिनस्वरोदयोपि इकारस्यैव अथदिनस्वरोदाहर
णं चैत्रशुक्लप्रतिपदि अकारस्य उदयः आदौ पंचदंड सप्तविंशतिप
लानि पर्यंतमन्तरोदयोपि अकारस्यैव १।२ इति स्वरचक्रं इति
वटीस्वरचक्रं द्वादशाब्दानि नाड्यन्ता इति १ ॥

वर्षमासादिति २ द्वादशाब्दस्वरा इति ३ लब्धेति ४ अथानंतरं द्वादशा
ब्दादीनां उदितांतरोदयस्वराणां पंचबालादिकावस्थेति नामस्वरव
शेन मात्रादिनामस्वरवशेन द्वादशाब्दस्वरादीनां पंचबालादिकाव
स्था भवंति अवस्थाः कल्प्यंते तेषामवस्थाभेद एव नास्ति ते तु सर्वे
षां साधारणाः अतः सर्वेषां स्वनामस्वरवशेन तेषां पृथगवस्थाः प
रिकल्पनोदितस्य द्वादशाब्दादिस्वरस्य॰ कस्यचिन्नामवशेन बाल
संज्ञा भवति कस्यचिन्नामस्वरवशेन कुमारसंज्ञा भवति कस्यचि
द्युवेत्यादिसंज्ञाः परिकल्प्यंते ५ ताः पंचसंज्ञा आह आद्यो बालः कु

वर्षमासदिवानाडीपलानि चक्रमादितः कालमा
नेन मया प्रोक्तं पंचधात्र स्वरोदये २ द्वादशाब्दः स्वरा
दीनां भुक्तं पलमयं त्वतत् तदुक्तं स्वस्वमानेन ल
ब्धं शेषं द्विकं भवेत् ३ लब्धे भुक्तस्वरास्तेयाः शेषे
चैवोदिताः स्वराः अस्मिन् षष्ठ्यादिभक्ते तु भुक्ताः स्या
दुदितस्वरः ४ उदितस्य स्वरस्यास्य नामस्वरवशेन
ताः पंचबालादिकावस्थाः स्वस्वकालप्रमाणतः
५ आद्यो बालः कुमारस्तु युवा वृद्धो मृतस्तथा निजा
वस्थास्वरूपेण फलदाना त्रसंशयः ६ किंचिल्लाभ
करो बालः कुमारस्त्वर्थलाभदः सर्वसिद्धो युवा प्रो
क्तो वृद्धे हानिर्मृते क्षयः ७ ॥

मार इति अत उक्तं नामस्वरवशेन संज्ञा भवति तर्हि नामस्वरवशेनैव के
न प्रकारेण तथा व्याख्यायते य एव नामस्वरः स एव द्वादशाब्दादिस्वरांत
रोदयस्तदा स बालसंज्ञः नामस्वराद्द्वितीयः स्वरः कालजस्तदा कुमारस्वर
संज्ञो भवति नामजात्तृतीयो युवासंज्ञः चतुर्थो वृद्धसंज्ञः पंचमो मृतसं
ज्ञ इति अनेन प्रकारेण नामस्वरवशेन संज्ञाः कल्प्यंते ताः संज्ञा निजा
वस्थास्वरूपेण फलदाः यस्य यः संज्ञास्वरः स संज्ञास्वरूपफलदः ६
तासां संज्ञानां फलमाह किंचिल्लाभकरेति ७ ॥

कुत्रेदं फलं परिणमतितन्स्याकांक्षामाह यात्रायुद्धेति ८ सर्वेष्विति ९
शुभाशुभेष्विति १० दानेदेवार्चनेति ११ विवाहादीति १२ अथपंचबा
लादिकावस्थानां यथोत्तरंबलमाह मृतोबालइति सगमे १३ य
स्माद्यस्यतृतीयोयुवा सतस्मात्सजयंलभते यस्माद्यस्यचतुर्थः
नस्माद्युद्धतोरणेभंगंप्राप्नोति यस्ययस्माद्द्वितीयःसद्वितीयात्तुस
र्वतोजयंलभते योयस्येति योधयोर्द्वयोर्यस्माद्वर्णस्वराद्यःपंच

यात्रायुद्धेविवादेचनष्टेदृष्टेऽजान्विते बालस्व
रोभवेच्छुभोविवाहादिशुभेऽशुभः ८ सर्वेषुशुभ
कार्येषुयात्राकालेनथैवच कुमारःकुरुतेसि
द्धिंसंग्रामेसत्ततोजयः ९ शुभाशुभेषुसर्वेषुभ
त्रयंत्र्यादिसाधने सर्वसिद्धिंयुवादत्ते यात्रायुद्धवि
प्रोक्तः १० दानेदेवार्चनेदीक्षायांगूढमंत्रप्रकल्प
ने वृद्धस्वरोभवेच्छ्रेष्ठोरणेभंगोभयंगमे ११ वि
वाहादिशुभंसर्वंसंग्रामाद्यशुभंतथा नकर्तव्यं
शुभंकिंचिज्ज्ञातेमृत्युस्वरोदये १२ मृतोबालस्त
तृतीयेनभवेत्सिद्धिःशेषामध्यफलप्रदाः १४
वैर्ज्ञातव्याःस्वरवेदिभिः १३ योयस्यपंचमस्थाने
सस्वरोमृत्युदायकः तृतीयेनभवेत्सिद्धिःशो
षामध्यफलप्रदाः १४ ॥

मःसमृत्युदायकः यतःपंचमस्यमृत्युसंज्ञाकथितातानेभ्योसहयु
द्धंनकुर्यात् स्ववर्णस्वरात् वृद्धमृतइति मृतबालयोःस्वरयोर्बा
लस्वरोबली बालवृद्धयोर्वृद्धः वृद्धकुमारयोःकुमारोबली कु
मारयूनयोर्युवाबली अर्थान्मृतबालयोरधिकोबालोवृद्धः
बालवृद्धयोर्वृद्धोऽतिबलः एवमुत्तरोत्तराधिकेनयथाधिकबल
कल्पना १४ ॥

यावृद्धः कुमारस्तस्य स्वरः
यथोत्तर वलास १ मृ.पं४

न॰ प॰
टी॰
१५
18

अथविशेषात्वृद्धादिचातुरंगयुद्धसमबलफलमाह मृत्युर्हीनेति
उभयोर्भटयोर्युद्धे हीनःस्वरेसति मृत्युः यो हीनःस्वरःसोऽधिकस्व
रान्मृत्युमभ्येति वृद्धस्वरात्मृतिंप्राप्नोति वृद्धोकुमारतः मृत
स्वरोबालस्वरात्मृतिंप्राप्नोति बालस्वरःकुमारस्वरात्मृतिंप्रा
प्नोति कुमारोयुवस्वरात् यतउक्तंमृतोबालस्तथावृद्धइति अ
थवा अकारादाकारोऽधिकमात्रकः आकारादिकारः इकारादीका
रःउकारादेकारोऽधिकःस्वरः एकारादैकारः एवमग्राग्रयोरपि अ
न्यायमर्थःकथंव्याख्यातः कविप्रोक्तोनभवति तत्रोच्यते मृतो
बालस्तथावृद्ध इत्यत्रयथोत्तरबलाःकथिताः तेनार्थेनैवकावि
नाकथनोक्तं अत्रनाम्नीतिहीनस्वरताउक्तानतुनाम्निबालादि
कावस्थाहीनाधिकानोक्ता स्वराधिकेनाम्निजयःउभयोर्भटयोर्यस्य
नाम्निहीनःस्वरोभवति सोऽधिकःस्वरान्मृत्युमेति उभयोस्तुल्य
मेवफलं अत्रोदाहरणं एकस्यएकएवनामाद्यवर्णोऽपरस्यहि
स्वरःअधिकस्वरात्हीनस्वरोम्रियते स्वराधिकेऽयमेवजयः तथा॰

मृत्युर्हीनस्वरेनाम्निजयोनाम्निस्वराधिके स
मनाम्निभवेत्साम्यंसंधिर्जयपराजयौ १५ ए
कस्वरेभवेत्साम्यंद्वितीयोऽर्थफलप्रदः ॥

एकोहिस्वरः अन्यस्त्रिस्वरःतथापिअधिकस्यजयः तथाव्याख्यान
मस्वराआकारादयोयथोत्तराधिकाः अमुमर्थंछंदोलक्षणज्ञाजा
नंति समनाम्निभवेत्साम्यं समस्वरेनाम्निद्वयोर्भटयोस्तुल्यमेव
फलं तत्तुल्यतामाह संधिर्जयपराजयौ एकद्वित्रिचतुःपंचमा
त्रकैर्यदिनाम्नोस्तुल्यतायदितदासमंभवतिमैत्री अथवासंग्रा
मेजयः संग्रामाउभयोरपिपराभवः पलायनमेवपराभवः इ
यमेवसमता तथाचसमरसारे हानिंमृतिंविजयमाहतथापि
कामानुल्याजयंचसमरंयदिवापिसंधिं तुल्यमात्रेत्यर्थः तथा
चमात्रकायां एकमात्रोद्विमात्रस्त्रिचतुःपंचमात्रकः यथो
त्तरबलायुद्धेज्ञातव्याःस्वरपारगैः तत्रैव एकमात्रकद्विमात्र

कादिलक्षणं एकमात्राकवर्णोऽष्टकिवर्णोद्विमात्रकः कुश्चिकस्त्र-
यिकः केऽस्तकोवर्णः पंचमात्रकः अन्यच्च स्वरव्यंजनयोः संख्याना
म्नोः शार १५ ऊनाधिके जयोहीनेऽत्र लिंसाम्ये संधिर्वा समरागमः
१५ एकस्वरेति एकस्वरे द्वयोर्बालस्वरे सममेव न कस्यापि जयो न
पराजयः बालकुमारयोः संग्रामेऽर्द्धफलं कुमारस्य किंचिज्जयः
बालमृत्वोः फलं पूर्णं मृतः सर्वपदेजयः बालवृद्धयोर्बालस्यवं
यः बालेतरयोर्भयमात्रं १६ अथजयाभिलाषी प्राज्ञो यथा जय
स्तितज्जयसमयमाह प्राज्ञोऽस्तुः स्वरेति यस्मिन्काले प्राज्ञो
ऽस्तुः स्वरो भवति एवं प्राज्ञोऽस्तुस्वरे स्वस्य मृति स्वरे ग्रामे तत्का

तृतीयेतु फलं समर्णंतु र्येबंधः पराजयं १६ प्राज्ञो
ऽस्तुस्वरे ग्रामे मृति ग्रामे स्वकीयके तत्कालेप्रा
रभेद्युद्धं विजयो भवति ध्रुवं १७ तत्काले मातृको
ग्रामो लोदिने वर्णस्वरस्तथा एते ग्रहस्वरो ज्ञेयो
मासे जीवस्वरोदयः १८ अतो राश्यंश्यकोग्रा
स्यः षण्मासे पितस्य संभवः ॥

लेयुद्धं प्रारभेत् विजयो भवति नान्यथा किंतु सत्यमेव सर्व
जयहेतौ मुख्यः एषोयं १७ इदं तात्कालयुवा स्वरग्रामे पिलक्ष
णं समाचष्टे तत्काले मातृकेति १८ अतावित्ति तत्काले विद्यावा
दादिचतुर्विंशयुद्धकाले नाम जो मातृकः स्वरः स्वस्य पंचमस्वर
ग्रास्यः मात्रास्वरवशेन युद्धकाले नाडीस्वरस्योदयः स्वस्य युवा
स्वराख्यो भवति प्राज्ञोऽस्ताख्यः एवं सति युद्धं कुर्यात् जय एव
स्यात् अत्रोदाहरणं देवदत्तविराजयोर्युद्धे तत्काले नाडीस्वरे अ
कारे ग्रामे इकारो मात्रास्वरयोर्वलेन देवदत्तस्याकारो युवा विं
राजस्याकारो मेऽस्तुस्वरः एवं लक्षणे तत्काले प्रारभेद्युद्धमिति स

र्वेषादेवदत्तस्यजयः अथोनयोर्जयकालेदिनस्वरोयत्रुकारो
न॰प॰ दयःदकारवकारयोर्वर्णस्वरयोरोकारोअकारश्चद्वयोर्हद्ध
टी॰ कुमाराख्येतद्वशाज्जयोविराजोदेवदत्तंजयति अथदेवदत्तस्य
१९ ग्रहस्वरएकारः तद्वलात्कुम्भपदेअकारस्योदयःसद्वद्धःशु
क्लेइकारस्योदयः समस्तस्वरःस्तनाद्वद्धोजयप्रदः देवत्तस्य
जीवस्वर ओंकारःतद्वलात्वैशाखमाद्रपदमार्गेषुअकारस्य
उदयः तेमासाःकुमाराख्याः युद्धेबलेदेवदत्तस्य आषाढश्रा
वणाश्विनमासेषुइकारउदयतिजीवस्वरबलायुवाख्यामासाः
युद्धेदेवदत्तस्यजयदाः चैत्रपौषयोस्तुकारोदयः तौजीवस्वर
बलाद्वृद्धौ देवदत्तस्ययुद्धेभंगप्रदौज्येष्ठकार्तिकमासएकार
स्योदयःजीवस्वरबलात्मृत्युमासौदेवदत्तस्ययुद्धेमृत्युदौ इति
मासिबलाबलं देवदत्तस्यरेवतीप्रथमपादेजन्मसमयत्वात्
मीनराशपाधिष्ठितत्वात्राशिस्वरओकारएवतद्वलात् अत्र

अह्रेपिंडस्वरोज्ञेयोयोगोद्वादशवार्षिके १९ ॥

स्वरेःकारोदयेकुमारोदयः तत्रसत्ततोजयः अत्रस्वरेउकारेयुवा
ख्येअसत्ततोजयः उकारेअत्रस्वरोदयेवृद्धाख्येयुद्धेदेवदत्तस्यपराज
यः एकारेअत्रस्वरेप्राप्तेराशिस्वरबलात्मृत्युः देवदत्तस्यनक्ष
त्रस्वरोऽकारः अकारस्वरबलात् अस्वरोदक्षिणोस्वामीतिन्यायात्
अयनस्वरोबालः दक्षिणस्वरःकुमारः बालायनस्वरेयुद्धेभंगः
कुमारस्वरेसत्ततोजयः अह्रेपिंडस्वराज्ज्ञेयाइतिन्यायात्देवद
त्तस्यपिंडस्वरउकारः तद्वलाद्वार्षिकाकारस्वरोदयेमृत्युस्वरोद
येतद्वर्षेयुद्धेमृत्युः एवमिकारस्योदयेवालेपराभवः उकारेवा
र्षिकस्वरोदयेकुमाराख्येसत्ततोजयः एकारेवार्षिकस्वरोदये
सर्वजयः ओंकारेवार्षिकस्वरेवृद्धाख्येयुद्धेपराजयः अथदेवद
त्तस्ययोगस्वरउकारः तद्वशाद्वादशवार्षिकस्वरेउकारेबालसंज्ञ
केयुद्धेपराजयः अकारेद्वादशवार्षिकेपिंडस्वरात्कुमाराख्येस
त्ततोजयः इकारेद्वादशवार्षिकस्वरेयोगस्वरात्युवाख्येयुद्धे

सर्वजयः उकारोद्वादशवार्षिकोदये योगस्वरबलाहृद्धाख्येसक्त
तःपराभवः एकारद्वादशवार्षिकःस्वरोदयेस्तत्ताख्येसक्ततोमस्तुः
एवंबलानिपुद्धेदेयान्ति १९ अथसर्वस्वरवलान्ययमन्यइदमेव
सर्वकालेसर्वस्माद्बलवत्तरंवलमाचष्टे सर्वकालेवलीवर्णइति
एतावतावर्णस्वरवलादेवसर्वकालेषुद्वादशवार्षिकअयनर्त्तु
मासपक्षदिननाडीषुसर्ववादजेयेवलावलंकुर्यात् २० पुनरे

सर्वकालेबलीवर्णःसर्वव्यापीनसंशयः त
स्मात्सर्वप्रयत्नेनवर्णेवीक्ष्यंबलाबलं २० यथा
पदोहस्तिपदेप्रविष्टाययथाहिनद्यःखलुसागरे
षु यथाहरेर्देहगताश्चदेवास्तथास्वरावर्णफ
लोदयस्थाः २१ साधनंमंत्रयंत्रस्यतंत्रयोगंच
सर्वदा अयोमुखानिकार्याणिमात्रास्वरबलेकु
रु २२ वर्णस्वरबलेसर्वंकर्तव्यंचशुभाशुभं सि
त्यिदंसर्वकार्येषुयुद्धकालेविशेषतः २३ मार
णंमोहनंस्तंभंविद्वेषोच्चाटनेवशं विवादंवि
ग्रहंघातंकुर्याद्धह्रस्वरोदये २४ अन्नपानादि
कंसर्ववस्त्रालंकारभूषणं विद्यारंभविवाहं
चकुर्याज्जीवस्वरोदये २५ प्रासादारामहर्म्या
णिदेवतास्थापनंतथा राज्याभिषेचनंदीक्षाक
र्तव्याराशिकेस्वरे २६

तद्बलेसमर्थयन्नाह यथापदेति स्वराःवर्णवलेनवलिनः अब
लेनाबलाः २१ अथतेषांकथनेनकिंप्रयोजनमित्याहसाधनंमंत्र
यंत्रेति २२ वर्णःस्वरेति २३ मारणंमोहनमिति २४ खानपानादि
कंसर्वमिति २५ प्रासादारामेति २६ ॥

न॰ म॰
टी॰
२९

शांतिकंपौष्टिकमिति २७ शत्रूणांदेशभंगमिति २८ योगेनेति २९
इतिषोडशस्वरविवरणं तिथिवारंचनक्षत्रमिति तिथिस्वरोदयःवा
रस्वरोदयःग्रहस्वरोदयःनक्षत्रस्वरोदयः पर्यायउदयाःपृथक्पृथ
कुङक्रमायत्रवर्णस्वरवशात्तिथिवारनक्षत्राणांत्रयाणांपुवाल
भ्यते यात्रासुयुद्धे॰वादेचविशेषतः १ अथैषांयंत्रमिलनेमृतल

२०

शांतिकंपौष्टिकंयात्राप्रवेशबीजवापने स्त्रीवि
वाहेतथासेवाकर्तव्यामस्वरोदये २७ शत्रूणां
देशभंगंचकोटयुद्धेचवेष्टने सेनाध्यक्षस्तथा
मैत्रीकर्तव्यःपिंडिकोदये २८ योगेनसाधयेद्यो
गंदेहस्थंज्ञानसंभवं प्राणिवंशाभवंचैवशाक्ते
येवक्तनीयकं २९ इतिस्वरोदयषोडशस्वरविव
रणं तिथिवारंचनक्षत्रंपृथक्पृथक्प्रभाषि
तं यत्तदेकत्रसंमील्यकुर्यादृर्णस्वरोदयः १ य
स्यनामादिमंवर्णंतिथिवारर्क्षजंमृतं तद्दिनंव
र्जयेत्तस्यहानिर्मृत्युकरंयतः २ अनेनस्वरयोगे
नशत्रूणांमारणादिकं मंत्रयंत्रक्रियाहोमंसा
धयेत्तद्दिनेबुधः ३ इतितिथिवारनक्षत्रस्वरच
क्रं बालस्वरादिकावस्थाभानुसंख्याभवंतिताः
उदयंतेक्रमेणैवस्वस्वभुक्तिप्रमाणतः १ ॥

तुणं भवेत्तद्दिनवर्ज्यमित्याह यस्यनादिमंवर्णमिति १ अनेनेति
यद्दिनेतिथिवारर्क्षजंमृतमितिलभ्यतेशत्रोर्नामवशेन तद्दिनेमं
त्राभिचारेणशत्रुंसाधयेदित्यर्थः ३ इतितिथिवारनक्षत्रस्वरबलं ।
अथबालकुमारादीनांसंख्याप्रमाणमाह बालस्वरादिकावस्थे
ति १ ॥

द्वादशावस्थाः कुत्र भवंत्याकांक्षयाह घटिकाख्येति २ घटिकादि
कालेऽवस्थानां स्थितिप्रमाणमाह भयलेति ३ भुक्तस्वरेति अथ
बालादीनां प्रत्येकं द्वादशावस्थोदाहरणं चैत्रशुक्लप्रतिपदायु
क्तघटिका ३३ दिनावस्थाहारप्रमाणं पंचषष्ठ्यः पंचहारेण प्राप्ताः
षडवस्था भुक्ता ६ शेषं घटीसप्तमावस्था विद्यते यस्य प्रतिपद्बा
लसंज्ञा ऽऽ कुमार· युवा· वृद्धा· मृताश्चतत्र· बालासप्तमी राज्य
दा कुमाराख्या शांतिकरी ७ सकामतुष्टिर्युवाख्या· वृद्धाख्या रात्रि
निद्रा मृताख्या वह्निदाहा एता बालाद्यावस्था पंचघटीप्रमाणेन

इति तिथिवारनक्षत्रस्वरचक्रं ॥

घटिकाख्ये दिने पक्षे मासे ऋत्वयने तथा वर्षे
द्वादशवर्षे च अवस्था जायते स्वरे २ भयला
ति घटीपंचमात्रा द्वादशोर्ध्वं दिनद्वयं युग्मषट्कं पक्ष
मासाद्यमवस्थाप्रमितिः क्रमात् ३ भुक्तस्वरप्र
माणेन स्वस्वभोगेन तद्[illegible]त् गतावस्थागतां
केन शेषं तत्कालजा मता ४ ॥

त्रयस्त्रिंशद्घटिकास्तनिर्णीताः तत्र देवदत्तस्य दिनचर्या यावणे स्व
रउकारे वशेन देवदत्तस्य प्रतिपत् कुमाराख्या· तद्बलास्य देवदत्तस्य
शांतिकरी अवस्था भविष्यति अनेनोदाहरणेन सर्वेषामवस्थाफ
लानि ज्ञेयानि एतानि पंचावस्थाफलानि द्वादश द्वादश संख्यानि स्व
स्वभुक्तिप्रमाणेन घटिकाख्ये दिने पक्षे मासे ऋत्वयने तथेत्यादि
समयेषु वक्तव्येत्यर्थः ४ ॥

न॰ प॰
टी॰
३१

प्रथमावस्थानिरूपणमाह मूलाचबालाचेति ५ स्वस्थेति ६ उत्साहे
ति ७ वैकल्पशोकेति बुद्धिभ्रंशादिति ८ छिन्नाचेति ९ व्रणांकि
तेति १० एवमिति इतिबालस्वरादीनांषडवस्था युद्धादिषुस्व
स्वबलमाह पूर्वस्मिन्स्वरेति १ यस्यांदिशीति पंचमीदिशंवर्जं

मृताच १ बाला २ शिशु ३ हासिकाच ४ कुमा
रिका ५ यौवन ६ राज्यदाच ७ क्लेशाच ८ नि
द्रा ९ ज्वरिता १० प्रवासा ११ मृताच १२ बाल
स्वरजाअवस्थाः ५ स्वस्था १ शुभा २ मोद ३ नि
र्हर्ष ४ तृप्ति ५ महोदया ६ शान्तिकरी ७ सद
र्पा ८ मेदा ९ क्षमा १० शान्तगुणोदयाच ११ मां
गल्यदा १२ द्वादशधाकुमारे ६ उत्साह १ धैर्यं
२ श्री ३ जया ४ बलाच ५ संकल्पयोगाच ६ स
काम ७ तुष्टिः ८ सखाच ९ सिद्धा १० चयने
श्वरीच ११ शान्ताभिधा १२ द्वादशधायुवाख्ये ७
वैक[ल्यं] १ शोषाच २ तथाचमोहा ३ सुप्तेन्द्रिया
४ दुःखित ५ रात्रि ६ निद्रा ७ बु[द्धि]भ्रंशाच
८ तपाच ९ क्लिष्टा १० ज्वरा ११ मृता १२ द्वादश
धाचवृद्धे ८ छिन्ना १ चंचला २ रिपुघातकारी
३ शोषा ४ मही ५ ज्वालन ६ कष्टदाच ७ व्रणां
किता ८ भेदकरीच ९ दाहा १० मृत्युः ११ क्षया
१२ द्वादशमृत्युजाइमाः ९ ॥

येदिग्यत्रमात्रायत्रस्थौस्वराः तेषांकस्यबलेनदिशंपंचमीस्वतांवर्जये
त् किमपिनोक्तं अतएवज्ञायतेकवेरभिप्रायः वर्णस्वरादेव यौव
नस्वरोयस्यतस्यमात्रादिक तत्पंचमीवर्जयेत यथादेवदत्तस्यवर्णे
स्वरओकारः ओंकारस्यमध्येस्थितिः मध्यात्पादक्षिणेपनदेवदत्तस्य

पंचमीदिक् उत्तरा· देवदत्तउत्तरांयात्रांयुद्धेविवादेचसर्वदावर्ज
येत् संग्रामेसेनामध्येतांदिशंनसमाश्रयेत् २ अथदिक्स्वरोस्त
मितेप्रश्नफलमाह एकैकेएकैकइति ३ इतिदिग्गतस्वरचक्रम्
तिथ्यादाविति तिथ्यादौतिथिप्रारंभसमयेनदादितोयोतिथिः

स्वरावस्थाभोगचक्रं

अथदिग्गतस्वरचक्रं।

एवंषष्टिरवस्थास्तुरवस्थापंचकेसदा सर्वा
स्तानास्तविज्ञेयेस्वनामसदृशंफले १° इतिबा
लस्वरादीनांषष्टीस्वरावस्थाः पूर्वस्मिन्अ
स्वरःस्वामीइस्वरोदक्षिणेतथा उकारःपश्चि
मेज्ञेयएसोम्येमध्यओस्वरः १ यस्यांदिश्युदयं
यातिस्वरस्तत्पंचमीदिशं वर्जयेत्सर्वकार्ये
षुयात्राकालेविशेषतः २
स्वरः तस्मात्स्वरात्साहं ५॥२७ पंचघटीस्वरउदयति चेत्पूर्वस्य
बालकुमारादिलक्षणोघटीस्वरोभवति तस्यप्रश्नःफलंब्रवीमि
१ तत्करणमाह तिथिभुक्तघटीति उदाहरणं चैत्रशुक्लप्रतिपदि
अस्वर स्योदयः तिथिभुक्तसंख्याघस्यःपंचदश १५ तस्यपलानित
वशतानि ९०० अत्तवहि ३२७ एतानिलब्धंस्वरहयं २ शेषं २४८
शेषेअकारात्तृतीयस्वरःउदितः यदिदेवदत्तेनप्रश्नफलवक्तुस
मीपात् प्राक्दक्षिणपश्चिमेवाउत्तरेवास्थितेनप्रश्नःकृतः सर्व
तोभद्रचक्रोक्तलक्षणेनास्तमितादिक् यत्कार्यमुपलक्ष्यप्रश्नस्त
दातत्कार्यहानिर्वक्तव्या संग्रामादिसाहसकर्मणिभयंभगः
युद्धेमरणंनैरुज्यप्रश्नेमरणं इत्यादीनिवदेत् २ ॥

अथ वामादिकं बालाद्यात दर्थमाह यद्वद्दिश्यश्नेति यदि देवदत्तेना
न्यमुद्दिश्य प्रश्नः कृतः यत्तदत्तस्येदं कार्यं भविष्यति तदा यज्ञदत्त
वर्णस्वरवशेन बालाद्यादिदिशमवधार्य फलं ब्रूयात् यदि लाभा
दिकं नोक्तं कस्याप्यभिधानमपि न तदा देवदत्तस्यैव नामस्वर

पृच्छते पृच्छकस्यास्तु स्वरस्यास्तमितो दिशो
हानिर्मृत्युर्भयं भंगो जायते नात्र संशयः ३ उ
तिदिशा स्वरचक्रे तिथ्यादावुदयं याति तिथि
स्वराद्घटिकास्वरः बालस्वरादिकः प्रश्ने फलं
तस्य वदाम्यहं १ तिथिभुक्तघटीसंख्यां कृत्वा प
लमयीं ततः ऋतुवह्नि ३२७ हृते शेषे स्वरस्त
त्कालसंभवः २ यद्वद्दिश्य कृतः प्रश्नः फलं त
स्य प्रजायते यत्र नोद्दिश्यते किंचित्तत्र पृष्टः शु
भाशुभं ३ बालोदये यदा पृच्छा लाभार्थं स्वल्प
लाभदा रुग्जाते चिररोगं च गमे हानिः क्षयं रणे
४ कुमारोदयवेलायां लाभो भवति पुष्कलः
रुग्नाशो जयं युद्धे यात्रा सर्वत्र सिद्धिदा ५ यु
वोदये भवेद्राज्यं लक्ष्यच्छेदं च तत्क्षणात् संग्रा
मे शत्रुहंता च यात्रा च सफला भवेत् ६ वृद्धोदये
न लाभः स्यात्क्लेशी नाक्लेशावधेन संग्रामे भंग
मायाति यात्रायां न निवर्तते ७ मृतोदये यदा प्र
श्नः पृच्छति स्वप्रयोजनं तत्सर्वं मृत्युदं ज्ञेयं युद्धे
मृत्युः सभंगकः ८ ॥

वशेन अस्तमितबालादिदिशो ज्ञात्वा फलं ब्रूयात् ३ अथ बाला
दिस्वरबलमाह बालोदयेति ४ कुमारेति ५ युवोदयेति ६
वृद्धोदयेति ७ मृतोदयेति ८ ॥

अथ स्वराणां संज्ञांतरमाम्नायपद्यमाह ओजःस्वराः अउ ओं एते त्र
यो विषमाः पुमांसः पुरुषाः समस्वराः इ ए अन्येपि समस्वराः योषि
त्स्त्रीसंज्ञकाः स्वस्वरोदये विषमाख्यः पुरुषः स्वरोदये पुंसां बलं भ
वति स्त्र्याख्यसमस्वरोदये स्त्रीणां स्त्रीजातीनां बलं भवति एताव
त् स्वस्वस्वरोदये तत्तदाख्यकार्याणि सिद्धिं यांति ९ तद्बलात् पृथ
क् पद्यमाह गर्भार्थे इति प्रष्टा पृच्छति अस्मिन् गर्भे पुत्रः पुत्री वा
भविष्यति तस्मिन्नतितत्काले अकारस्य उकारस्य ओकारस्योदयो
भवति तदा पुत्रो भविष्यतीति वाच्यं तत्काले· इ· ए· अनयोरुदय
स्तदा गर्भप्रश्ने कन्या वाच्या युग्मे युग्ममिति पुंस्त्र्याख्यस्वरोदये यु

ओजस्वराः पुमांसः स्युः स्त्रियो युग्मे स्वरान्विदुः
स्वस्वस्वरोदये जाते पुंसां स्त्रीणां बलं भवेत् ९ ग
र्भार्थे पुंस्वरे पुत्रः कन्या कन्यास्वरोदये युग्मे यु
ग्मं द्वये नष्टे मातृमृत्युश्च संक्रमे १० युनाडीस्व
रयोः पुंसोः पुंयुग्मं स्त्रीयुगं स्त्रियोः तयोस्तु पुं
स्त्रियोः पुंस्त्रीयुग्मं गर्भे विनिर्दिशेत् ११ ॥

ग्मं वदेत् नष्टे स्वरोदये अस्तमिते पापविद्धे गर्भस्य नष्टता वाच्या
संक्रमे पुंस्त्र्याख्यस्वरोदये समाप्तौ मातुर्मृत्युर्वाच्यः १० अथ युग्म
स्वरोदये प्रकारमाह युनाडीति युस्वरस्तिथिस्वरः नाडीस्वरस्त
त्काले पंचघटिकात्मकांतरोदयस्वरः तौ यदि विषमौ पुंसंज्ञकौ
भवतः तदा पुत्रद्वयं वदेत् एवं स्त्र्याख्यौ दिनस्वरनाडीस्वरौ त
दा कन्याद्वयं वदेत् तौ यदि पुंस्त्रियौ तयोरेकः पुमान् एकास्त्री
तदा पुत्रकन्ये भवत इति वदेत् अनयोरेकस्मिन्नष्टे नस्यनष्ट
ता स्वरस्य नष्टता अस्तमितलक्षणेन ग्रहवेधेन वा ११ ॥

इतिनाडीस्वरेप्रश्नभेदाः अथजन्मनक्षत्रचरणवर्णवशात्फलमाह ज
न॰प॰ न्मर्क्षेजन्मपादेति यस्यजन्मनक्षत्रस्यचरणेजन्मतच्चरणस्ययोवर्णः
टी॰ अइउएओकलिकेत्यादिचरणवर्णाःतद्वर्णीयःस्वरोभवतितत्स्वरवशा
२३ त्जन्मकालेयोनाडीस्वरःतस्मिन्बालकुमारादिसंज्ञास्थापनीया य
थादेवदत्तस्यजन्मरेवत्याःप्रथमचरणेतत्रएकारस्वरोविद्यते जन्म

इतियामलेतात्कालिकेस्वरचक्रेप्रश्नभेदाः जन्म
र्क्षेजन्मपादोयस्तद्वर्णोयोक्षरःस्वरः तेननाडी
स्वरोज्ञेयःस्वभावःप्राणिनामिह १ चपलःकान
रोमूर्खःकृपणश्चाजितेंद्रियः असत्योबहुभाषी
चजातोबालःस्वरोदये २ व्यवसायीकलाभिज्ञः
स्त्रीरतःसुभगःसदा दीर्घायुर्विग्रहीशूरःकुमारो
दयसंभवः ३ सर्वलक्षणसंपूर्णोराजाभवतिधा
र्मिकः सार्वकालेजयीयुद्धेजातेयुवोदयेप्रभुः
४ स्त्रीजितोधार्मिकःकामीविवेकीस्थिरसाहसः
सत्यवादीसदाचारःप्रमान्वृद्धोदयोद्भवः ५ क्ले
शीसमत्सरःक्रूरोनिष्कामोविकलेंद्रियः सर्व
कार्यालसोदुष्टोजन्मर्क्षेस्यमृतोदये ६ इतिया
मलेतात्कालिकेस्वरचक्रेजातस्यशुभाशुभनिश्च
यःसमाप्तः ॥

तिनाडीस्वरएकारश्चासीत् एकारवशात्तोनाडीस्वरस्ततसंज्ञोजातः त
त्स्वभावेनजन्मफलं १ बालकुमारादिनाडीसंज्ञकस्वरेजन्मफलमा
ह चपलःकानरइति २ व्यवसायीति ३ सर्वलक्षणसंपूर्णेति ४
स्त्रीजितइति ५ क्लेशीसमत्सरेति ६ इतितात्कालिकस्वरचक्रे
जातस्यशुभाशुभनिर्णयः ॥

अथ भटयोर्द्वंद्वयुद्धे विशेषमाह ककारादीति शेषाः आ ई ऊ ऐ औ अं अ
इत्यादयः समदीर्घाः थ न प फ ब भ म य र ल व श ष स हेत्यादयो वर्णाः ह्र
स्वपक्षे बलिनः स्वस्मिन्स्वस्मिन्पक्षे स्वस्वजयः येषां योधानां ककारा
दिदकारांता वर्णा अ इ उ ए स्वराश्च नाम्निआदौ भवंति तेषां बलं सितप
क्षे भवति एवं शेषैरपि ह्रस्वपक्षे बलं ज्ञेयं १ अथ योधयोः स्वरवर्णैक्ये
पक्षबलं सममेव तत्र योधस्य जयार्थं किं बलं देयमित्याह एकः स्वरः
पृथक्वर्णा इति एक एव वर्णो यदि तदा पक्षबलं शुक्लपक्षे गौरवर्णस्य

स्वरप्रकरणे विशेषः ॥

ककारादिदकारांताः पंच
ह्रस्वस्वरास्तथा बलिनः
स्युः सितेपक्षे शेषाः सर्वे
ऽसितेतरे १ एकस्वरः पृथ
ग्वर्णः पक्षयोरुभयोर्यदि
तत्र पक्षबलं ग्राह्यं शुक्ल
ह्रस्वविभेदतः २ एक
पक्षांतरे चैकः स्वरश्चेद्यो
धयोर्द्वयोः शुक्ले गौरोऽपरे ह्रस्वो युद्धे जयति नि
श्चितं ३ ॥

बलं अथ ह्रस्वपक्षोक्तस्वरवर्णौ योधयोर्यदि तदा यः ह्रस्ववर्णः स जयी
ह्रस्वपक्षे शुक्लपक्षे गौरवर्णः ह्रस्वपक्षे वर्णो यो भवति ह्रस्वश्च शुक्ल
पक्षवर्णः स्वरश्च तदा पक्षे जयपराजयौ तुल्यौ २ अयमेवार्थः प्रक
टयति एकपक्षांतर इति शुक्लपक्षवर्णो यदि ह्रस्वपक्षस्वराः योध
योः ह्रस्वपक्षवर्णाः शुक्लपक्षस्वराः एवं योधयोर्यदि तदा शुक्ले गौरो
जयी भवति ह्रस्वपक्षे ह्रस्वो जयी भवति अत्र वर्णानामेव प्राधान्यं
न स्वराणां यतः शुक्लह्रस्वयोरपि वर्णत्वं ३ ॥

अथ पञ्चस्वरवर्णगौरहस्वभेदन्तुल्ये सति जयप्रकारमाह पञ्चव
न॰प॰ र्णैः स्वरैरिति स्वरवर्णगौरहस्वैकत्वे सति यः स्वरासन्नवर्णो ह्रस्व
टी॰ गौरो वा ह्रस्वो वा स जयी भवति दीर्घौ योधयोर्द्वयोः उच्चस्वराह्रस्व
२४ र्णश्चेद्द्वयोर्यः स जयी भवति अथोदाहरणं योधयोरेकस्य ना
मवर्णः ककारः ह्रस्वः अन्यस्य खकारो द्वावपि तुल्यप्रमाणौ ह्रस्वौ
द्वावपि दीर्घौ तदा कवर्णो भटो जयी भवति ह्रस्वो द्वावपि द्वावपि दी
र्घौ यतः ककारस्वरनिकटे अथवा द्वावपि दीर्घौ तदा खकारवर्ण
भटो जयी अथवा खकारगकारवर्णभ्यां भटयोर्नाम तदा स्वरास
न्नः ह्रस्वयोर्मध्ये खकारवर्णभटः गवर्णभटं जयति दीर्घौ तो तदा
गकारभटः खकारभटं जयति एवं वर्णस्वरचक्रे ह्रस्वदीर्घयोः स्वरा
सन्नहरवर्णैर्जयं बलं दद्यात् ४ अथ शुक्लकृष्णपक्षादिवलमारभ्य·

पञ्चवर्ण[illegible]कत्वेकृ[illegible]गौरो भटो यदि स्वरास
न्नाद्दरो ह्रस्वो दीर्घो [illegible]रो जयी ४ प्रमाणना
मवर्णैक्यं पुद्धकारकयोर्यदि तत्र पुद्धे बलं दे
यं यायीस्थायीविभेदतः ५ योधयोः सर्वभेदै
क्ये स्वरे स्वनिकुमारके यायी जयी तथा स्थायी
बालहन्त्यांतिमस्वरे ६

दीर्घो ह्रस्वादरो जयी सन्नार्थे तयोः सर्वभेदतुल्यतायां जयोपायमा
ह प्रमाणनामवर्णैति सर्वभेदतुल्यतायां स्थायीयायीभेदएव ज
योपायः अथ सर्वभेदजये यस्याधिको नजयभेदलाभो भवति तथा
वाय्यंदह युद्धं कारयेत् स्वस्थयोधस्य बहुभेदबलानि देयानि पश्चा
त्स्थायियायिभेदेनाधिकं कुर्यात् ५ अथ स्थायियायिबलमानमा
ह योधयोः सर्वभेदेति द्वयोर्योधयोः सर्वोक्तसर्वजयभेदैक्ये तुल्ये
सति यायी जयी भवति कुत्र जयी भवतीत्याकांक्षायां स्वनिकुमार
के स्वरे सति तत्कालेनाडीस्वरे स्वनिकुमारे वा प्राप्ते यायी बलमाश्र
येत् बालहन्त्यांतिमबालहृद्धमृत्युस्वरेषु तत्काले स्थायी जयति स्था
यी बलं समाश्रयेदित्यर्थः पुनः स्थायीयायीबलं पुनरन्यप्रक

टयति कुमारयुवयोर्यायीजयीभवतिनापरः बालवृद्धौतिमेस्थायीज
यिनोजयिनोजयः ६ अथसर्वकालेसर्वकार्येतिथिविशेषमाह आ
द्येतिथाविति पश्चात्तिथिप्रधानस्वरेणोक्तः अधुनाउच्यते अकारेन
दास्त्रयः तत्राकारादिकोष्ठेसप्तवर्णाः अकचटतपयभवाः तत्रप्रतिप
दोअकचावर्णास्त्रयः षष्ठ्यांडयौवर्णौ एकादश्यांभवौवर्णौ इतिवि
भागः एवमिकारादिषुतिथीनांविभागः ७ अथास्मिन्चक्रेकोविचा
रइत्याह वर्णतिथ्यादिइति तिथिवर्णादौस्वरचक्रेतिथ्याख्यातिथीनां
तिसृणामाख्यानामभवति किंतन्नामेत्याह जन्महानिमृतिस्तथा
आद्यतिथिरेवजन्मनामभवति द्वितीयस्यहानिसंज्ञातृतीयस्यमृति
नाम एतदुक्तंभवति अकचाद्यस्यनामवर्णस्तस्यप्रतिपज्जन्मसंज्ञा
षष्ठीतस्यहानिसंज्ञा एकादशीमृतिः यस्यडयौवर्णौःतस्यषष्ठीज

आद्येतिथौत्रयोवर्णाद्वौद्वौ शेषयो[illegible]एवंति
थित्रयेज्ञेयावर्णसंख्यातिथिस्वरे ७ वर्णतिथ्या
दितिथ्याख्याजन्महानिमृतिस्तथा भीर्जन्मनि
रुजाहानौमृतौमृत्युर्नसंशयः ८ ॥

न्मसंज्ञा एकादशीहानिः प्रतिपन्मृतिः यस्यभवौवर्णौतस्यैकादशी
जन्मसंज्ञा प्रतिपद्धानिसंज्ञा षष्ठीमृतिः एवमिकारादिषुवर्णतिथि
संज्ञाकल्प्या अथत्रयाणांफलमाह भीर्जन्मनि जन्मसंज्ञेतिथौभी
र्भवति संग्रामाद्युभकर्मणिहानौतिथौरुजोभवति मृतौतिथौ
मृत्संज्ञेतिथौमृत्युर्भवति अथसर्वासांतिथीनामनिष्टफलश्रव
णात् किमपिकर्मनकर्तव्यमिति कालनएवनास्ति तत्रतिथिनी
स्तीतिविचार्यकवेरभिप्रायंव्याख्यास्यामीति आद्येतिथौत्रयोव
र्णातिथिचक्रमिदंनामवर्णवशात् मृत्संज्ञेयुतिथिषुजन्महानि
मृतिसंज्ञातानष्टदष्टरुगनपातुसमागमादिषुमृततिथिफलमि
दंबोद्धव्यमिति ८ एतावत्स्वरप्रकारचक्राणिसमाप्तानि ॥

न० प०
टी०
२५

25

अथ नामजकालजस्वरमुत्पाद्य तैः षोडशस्वरैर्दिनफलं वक्ष्ये दिनच
र्याप्रकारमाह यदुक्तमिति स्वगमे १ योगपिंडर्क्षेति स्वगमे २ तस्या
धस्ताल्लिखेदिति आदौ योगस्वरं स्थापयेत् ततो पिंडर्क्षराश्याख्यान् स्थाप
येत् तेषामधो द्वादशाब्दादिकालजान् स्थापयेत् तत्र योगस्वरकोष्ठका
धः द्वादशाब्दकालजं स्वरं स्थापयेत् पिंडस्वरादधो वार्षिकस्वरं स्थापयेत्
नक्षत्रस्वराधोऽयनस्वरं स्थापयेत् राशिस्वराधः ऋतुस्वरं स्थापयेत् जीव
स्वरादधो मासस्वरं स्थापयेत् ग्रहस्वरादधः पक्षस्वरं स्थापयेत् वर्णस्व

इति यामले स्वरप्रकरणे विशेषनिर्णयः यदुक्तं
यामले तन्त्रे ज्ञानं गुरुप्रसादतः स्वराद्दिनफलं व
क्ष्ये पुंसां कर्मप्रकाशकं १ योगपिंडर्क्षराश्याख्यजी
वखेटाक्षरस्वरान् उत्पाद्य नामतः प्रोक्तान् मात्रान्तान्
स्थापयेत्क्रमात् २ तस्याधः स्याल्लिखेत्प्रोक्तान्द्वादशा
ब्दादिकान्स्वरान् स्वस्वभोगेन संयुक्तान्भोगश्चैका
दशांशकः ३ यथोत्तरबला योगादिकाः कालस्व
रास्तथा कालोदयस्वराश्चापि ज्ञातव्याः स्वरवेदिभिः
ष अकारादिस्वराधस्थाः संख्यावेद ष प्रमाणकाः
विन्यस्य क्रमयोगेन ते च विंशोपकास्मृताः ५ ॥

रादधः तिथिस्वरं स्थापयेत् मात्रास्वरादधो नाडीस्वरं स्थापयेत् तदधः
किं स्थापयेदित्याह स्वस्वभोगेन संयुक्तानिति द्वादशवार्षिकादिस्व
राधः एकादशांशिकान् रोदयस्वरभोगान् वर्षमेकं मासमेकं दिन
द्वयं लोकाब्धिनाडिका— अष्टत्रिंशत्पलानीत्यादीन् स्वस्वभोगान्
स्वस्वाधः स्थापयेदित्यर्थः ३ अथ निर्णीतफलकथनाय नामजा
नां कालजानां स्वराणां यथोत्तरबलमाह यथोत्तरबला योगा इति
ष अकाराद्याः स्वराः यस्या इति अ ष । इ ष उ ष ए ष ओ ष एवं यो
गेन विंशतिः ४ ॥ ५ ॥

योगान्तद्वादशोवर्षेति ६ जीवात्मासस्वरेति ७ द्वादशाब्दादि कः का
लइति स्वरोहद्वांतिमाविति ९ द्वादशेति १० शुभाशुभेति ११ विंशात्मे
ति अथोदाहरणद्वारेणफलितार्थंयथात्तानेतत्कारणंदर्शयामि
लिखित्वोर्ध्वगारेखाचतस्रस्तिर्यगास्थिताः नामजातकालजोत्थाष्टौ
तत्रोक्तविधिनालिखेत् तत्रदेवदत्तस्यदिनचर्या अत्रशुभाशुभराशि
द्वयेविचारः अथाशुभपक्षे योगस्वराउकारात्द्वादशवार्षिकांतरो

योगांतद्वादशोवर्षेस्ववस्यापिंडतोहृकैः भस्वरा
दयनेत्तेयाराशिस्वराहृत्तस्वरे ६ जीवात्मासस्वरे
वस्यागहात्पत्तस्वरेतथा वर्णाद्दिनस्वरेत्तेयामा
त्रास्वराद्धटीस्वरे ७ द्वादशाब्दादिकःकालोयाया
काराद्दिकस्वरे स्थितस्तत्रशुभोनस्यात्मेचावस्थाः
शुभोपिच ८ स्वरोहद्वांतिमोड्डेशोबालस्वर्वेदलं
तथा शेषंसार्धद्वयंभव्यामितिज्ञेयाःशुभाशुभाः ९
द्वादशवार्षिकाद्यायेस्वांतरोदयसंस्थिताः तेशुभा
पकतःस्याप्याअशुभास्त्वन्यतःपृथक् १० शुभाशु
भस्वरूपस्यराशियुग्मस्यमध्यतः पकस्मात्पतिते
शेषेत्तेयंतद्दिनजंफलं ११ विंशात्पातनाडिनेशेषेच
तःषष्ठ्याविभाजिते लब्धाविंशोपकालत्रशुभाशु
भप्रकाशकाः १२ ॥

दय ॐकारोयुवानस्यसंख्या ४ नक्षत्रस्वरोऽकारस्त्रयनस्वरइकारःकु
मारस्तस्यसंख्या ४ राशिस्वर ॐकारःतद्दशान्तरस्वरः अकारःकुमा
रःतस्यसंख्या ४ जीवस्वरोअकारस्तद्दशात्मासस्वरोयुवानस्यसंख्या ४
तदंतर्दशापियुवा ४ वर्णस्वरउकारःतद्दशाद्दिनस्वरःकुमारःतस्यसं
ख्या ४ अत्रस्वरोदयोपियुवानस्यसंख्या ४ मात्रकास्वरएकारःतद्दशा
न्नाडीस्वरोयुवानस्यसंख्या ४ अंतरोदयोपियुवा ५ एवंशुभसंख्या ३८
अथाशुभपक्षे योगस्वरउकारस्तद्दशान्तद्वादशवार्षिकस्वरउकारोमृतः

न॰प॰
टी॰
२८

26

तस्य संख्या ४ पिंडस्वर एकारस्तद्दशान्तर्वार्षिक इकारो हृद्धस्तस्य संख्या ४
अंतरोदय उकारः सत्तु अस्तः तस्य संख्या ४ अत्र स्वरो अकारः अंतरस्व
रोदय उकारो अस्त तस्तस्य संख्या ४ राशिस्वर उकारस्तद्दशान्तः अत्रांतरो
हृद्धस्तस्य संख्या ४ ग्रहस्वर उकारः तद्दशान्त एतत्स्वरोदयान्तरोदयो॰
अस्तौ तत्संख्या अष्टौ ८ एवमशुभसंख्या अष्टाविंशतिः २८ शुभसं
ख्या ३६ शुभाशुभयोरंतरे शुभपक्षस्य शेषं शुभसंख्या ८ विंशत्या ता
डिते शेषे चतुःषष्टि ६४ विभाजिते अनया प्रक्रियया गुणिते जातं
१६० चतुःषष्ट्या ६४ लब्धं २।।३२ पादार्धं शुभफलं किं तच्छुभफलं त
द्विचार्य लिख्यते कविनानोक्तं शुभपक्षे ध्रुवा द्वादशाब्दांतरोदयः मा
सस्वरो ध्रुवा अंतर्दशा ध्रुवा दिनांतरोदयनाडीस्वर ध्रुवा॰ नाड्युदयोपि
ध्रुवा॰ अंतरोदयोपि शुभपक्षे पुनः स्वराः पंचयत्नायेन सर्गबलिनस्ते
ग्राह्याः तत्र योगस्वरान्नपर्यंत रबलिना नाडीस्वरो नाडीस्वरस्याधि
पतिर्मात्रास्वरः मात्रायां स्त्रीजनात्फलं वदेदिति ग्रंथकारः देवदत्त
स्य चैत्रशुक्लप्रतिपदि आरंभसमये सार्धपंचघटीशुभफलं भावि
ष्यतीति पादार्धं किं तच्छुभफलं शाकांता अपूर्णा व्यवस्थिता अथास्य शा
स्त्रस्य परमप्रयोजनं दिग्विजयिना राज्ञा विजयः यैर्यैर्भूबलादिभि
विजयो भवति चांतरंगं संग्रामं जयति यानि भूबलान्यावश्यकेन गट
र्याणि तान्यस्मिन्नेव स्वरोदये॰ अंतरांतरोक्तानि एकत्र कृत्वा अनुभूता
नि लिख्यंते प्रथमतो नामवर्णबलात् यद्यपि मात्रादयः स्वरा उक्ता
स्तथापि तेषां वर्णस्वर एव प्रधानः मात्रादयो राज्ञो द्वादशवर्षाभ्यंत
रे दिनफलकथनार्थं कथिताः तथा च स्वरोदयकारेणैवोक्तं वर्ण
स्वरसामर्थ्यं सर्वकालं बली वर्ण इति हृद्दयुद्धार्थे चापि वर्णस्य
सामर्थ्यमुक्तं तथा च ककारादि इति इत्यादिना हृद्दयुद्धे वर्णस्वर
बलादेव जय उक्तः अथादौ पंचस्वराणां दिग्बलं ग्राह्यं पूर्वस्मिन्न
स्वरः स्वामी इति यस्यादिशीति विशेषन इत्यंते अथान्यत्स्वराणां
बलं अस्तो बालस्तथा वृद्ध इति योयस्येति अस्तुहीनेति एकमात्रे
तिपारगैरित्यंते अथान्ययुद्धे बलाबले शत्रोरस्तुः स्वरेति नान्य
येत्यंते अथ हृद्दयुद्धे बालादिपंचस्वराणां बलाबलं अस्तो बालस्त
येति एकत्रतिथिवारैः कुमारस्तरुणस्वरैः यद्दिने जयदात्याज्या
बालवृद्धौ तिमस्वराः अन्यद्बलाबलं प्रमाणानामवर्णिकामिति

कुमारयुवयोर्यायीति प्राक्कृतेत्रगो भवेद्यायी पश्चाद्गामी स्थिरः
स्मृतः प्राक्घाती चापि यायी स्यात्पश्चाद्घाती परस्मृतः यायी
काले जयं यायी लभते नात्र संशयः स्थायी स्थिरस्य यथाह्वानि
स्वकालादितरे तैः पूर्वादि दिक्स्वरगतः स्वविष्णु निजयो भवे
त् जयः सद्यातः स्याद्दाचोः शेषयोरजयो भवेत् अथान्यद्बले

अथ दिनफलस्वरचक्रम् ॥

पृष्ठेऽर्कैः पुरत
श्चायाद्दक्षिणे
ऽर्कै वाथ वामगा
जयी यायी व
हत्यर्के जयी
स्थायी विधुःस्व
रे वामाग्रगाश
शिश्छायायात
स्यंदवहे सति
जयः सूर्य वहे

स्यात्तुः जयो वामे शुभः शशी अथान्यद्बले समरसारे प्राचीन
दीवा वाचंद्रेति प्राक्सौम्यवह्निराक्षसयमपश्चिममरुच्छिवांते
च तिथि वर्जिथि पदमस्मात्प्रहरार्द्धे राहुर्योगिनी जयदा पृष्ठद
क्षेयोगिनी राहुयुक्तेति अथान्यायोगिनीराहुः रमणं बुधशाच
वारः पूर्वतोऽस्माद्दिगीशाद्भ्रमति युगयुगा ४ शाभुक्ति दंडेन स्व
ल्के प्रहतिनिशि च वामे शुक्लवामे न कृष्णे रिपुबलशमन हेतावृष्ठ
पृगाश्चाप्रहृती नागा ८ त्रि ३ रस ६ रूपा १ ब्धि ४ नगाश्च प्रह
रार्द्धकैः कालाः सूर्यादि वारेषु वर्जनीया क्रूरवौरणे समुद्रा ४ द्य
७ द्विरपंचा ५ हि ८ गुणा ३ ग्ने ६ प्रहरार्द्धकैः सूर्यादिरन्यबुधाः
पानीयमनिशानाथाद्भूयाः पूर्वतः सवेस्यान यतेर्भ्रमत्यग्र
रसौम्यके चतुर्थे दिशि यामार्द्धेन च रम्य येनिशि दिने गत्यापुन
र्वामयापते चासितसंज्ञके हि जयदो दक्षे च पृष्ठेन मः भानु
वारक्रमादेते वर्जनीया जयार्थिभिः समरसारे वारेषु भैर्ध्या
विनिवेशयेति वारप्रहरे घटिकाहि निद्रेति स्वराश्रयापि पखे

न॰प॰
टी॰
२७

27

रस्यैवेरिहोरोदयेरणं वर्जयेत्सभटावष्पंहंहेकोटौकवौसदा शु
क्रारशनिसूर्याणामीशानादिषुराशयः तस्यवायौप्रतीचींदोर्नै
र्ऋत्योदग्गुरोर्गरंहं द्वितीययामार्हतएवसूर्यः प्रत्यक्रमार्हंतितत
स्तृतीयां यामेचयामेचपुनस्तृतीयांप्रागांत्यखंडेनयमोन्नराशे
ईशादिकोणंरविवन्निहंतिप्रदक्षिणंपूर्णतमसूखमाली यामेतृ
तीयांचततस्तृतीयांद्वितीययामेविनिहंतियाम्यां गच्छत्यवप्रह
राईनहंतिचंद्रोग्निदिक्क्रमात् द्वितायात्राभिमुखेनहित्वाष
ष्ठीमसंगरः प्रागादीशाःरविसितकुजराहुयमेंदुसौम्यवाक्पत
यः यस्यांवासरनाथस्तद्दिग्योधोरिपुंहंति हंतिसूर्यःशनिशु
क्रोबुधंहंतिकुजोगुरुं तमोर्कमर्कजोभौमंशशीशुक्रंविधुंगुरुः
यादिक्क्रमादिक्प्रहर्ताव्यादिक्नाथहनदिग्गजाः दिक्नाथको
लहोरायांवासरेचविशेषतः विरुद्धप्रहराईराहुपाशिसूर्यग्र
च्छायायांरविबलचंद्रबलहोरादीनामप्राप्तबलस्यचांतमाह
समरस्यारंभे वामांसेत्रविरुद्धयामदलजेति अथयस्ययोध
स्यजन्मराशेर्जन्मोदयाद्वायत्स्वस्थानेग्रहाभवंतितद्दशांत
नदंगेचांतमाह लग्नाद्राशोश्चपुंसः शशि १ रवि १२ शिव ११ दि
क् १० व्योमगो ९ द्वीपि ८ वेद ४ स्थानेषर्ष ५ नं ६ संस्थारविश
शिकुजविदूज्यशुक्रादिखेटाः चांतकुर्युर्यथोक्ताः शिरसिचवद
नेहृत्सुदेशेसमंतांद्विवत्सरूपदेशेगुदश्रतितदनुग्रंथिदोर्गंडु
भागे शनिचंद्रोगुरुःसूर्यास्मितौकुजबुधौत्यजेत् प्रागादिषुनि
षिद्धाईयामेशूलंविशेषतः इंदुपुंडे मातृकायां द्वादशोहीलि
खेद्वादषट् ६ रेखास्तिर्यगाश्रिताः नपुंसकांत्यरहितानस्वरानवर्णा
न्लिखेद्बुधः कचवर्गांतरहितानंकांश्चाथोलिखेत्क्रमात् बाणा
५।५ वह्नी ३।३। ऋतु ६।६ नागा ॥ ८।८।८।९ नंकानंते ९
ग्रहंलिखेत् योधयोर्वर्णमात्राणांसंख्यांकुर्यात्पृथक्पृथक् द्वि
शेषेक १ जयी॰ शून्ये॰ शेषेयोधःपराजयी ग्रहैर्भि ८ भाजितेशा
नेयोधयोर्यदिशेषके शून्यं॰ वेदा ४ रसा ६ बाणा ५ शैला ७ रा
मा ३ सुदी १ भुजो २॥ मातृकायांक्रमाज्ज्ञेतापश्चादग्रागोभटः
यस्यवेदा ४ जयीयोधःशेषयोःशून्यवेदयोः वेदर्त्वी ४।६ जैयि

नःषट्स्वर्वीणजेतारस्मार्थयोः ८।५ पौलार्थयोर्जयीपौलः ५।७ पौ
लागमो ३।७ विजयीशुचिः जयभाग्यराशिर्ज्ञेयाः संग्रामेगुणरूपयोः
३।२।। सर्वस्माज्जयिनौबाहू किंपुनर्बाहुरूपयोः १।२। प्रागवस्थड
त्रि ३ भुज २ वेद ४ मतंगज ८ नं ९ खेटा ९ थि ४ वह्नि ३ गगनते·
जितयोनिष्पन्नाः वर्णादयोनर मितीरहितेद्विरूपैः १२ जेतासप
वबलयोऽष्ट ८ स्तेनाधिकोयः अथचक्रद्वयं सेनापतिःकार्योद्वि
नीये शत्रुपलायनं अथबलानांनियममाह स्वरच्छायानिलार्केंदु
योगिनीराहुभूबलं प्राप्ययुद्धायतिष्ठेत नान्यथाबलवत्तरं स्वराः
के अकाराद्याःस्वराःपंचपूर्वाद्याशादिषुसंस्थिताइति अथच्छायेति
पृष्ठेऽर्कःपुरतःछायादक्षिणेऽर्कोथवामगेति सूर्यचंद्रयोर्दृढच्छा
या पृष्ठस्थोवायुःसूचयेज्जयं अथार्केंदुरिति प्राचीमुदीचीवेति
चंद्रभानुबलं मासेंदोर्मासभानुरितिभानुबलं प्राक्सोमाग्नीत्या
दियोगिनीराहुः भूबलंकिं क्षेत्रपालीप्रधानातदा जयपराजयच
क्रे द्वंद्वेहिबलं अथस्वरोदयात्ग्रंथात्बलानिलिखितानि अथउप
द्रुतिकायांहोडाचक्रंप्रतिष्ठितं द्वंद्वयुद्धेमहाहवे कवौकोटेचवि
हृद्विस्कमेनहिचार्यते आदित्यभुजमानर्क्षयोधयोर्यदिजन्मभं
तद्दिनर्क्षेयदायुद्धंजायतेविजयोध्रुवः चातुरंगेचकोटेचफलं
तत्रवदाम्यहं भूपतेर्जन्मनक्षत्रेतज्जन्मचरणोदये अर्काक्रांते
यदायुद्धंजायतेमरणंवेहितत् अन्येषुत्रिषुपादेषुयुद्धंचातायके
वलं चातःशिरसिवदनेचातःस्याहृदयोदरे यस्मिन्राशौरविस्त
स्मात्सप्तमोयादियोधयोः राशिलग्नस्थितौयोयुद्धं चातायमरणाय
वा दुर्गरोधेवधेदेवचातुरंगेकवावपि यस्यकस्यापियोधस्यास्त
संज्ञातंवदेत्सुधीः योधयोःसप्तमेराशौसूर्याक्रांतभतोयादि
पकोष्ठे दक्षिणस्कंधेचातःशिरसिजायते मुखान्त्रदक्षिणागेत
दुर्गभंगःप्रजायते कोटापियोवाम्रियतेराजावाप्रथिनश्यति ५
सतस्मात्सप्तमेयोधोवर्जयेदर्कतःस्वयं अथान्यत्संप्रवक्ष्यामि
होडाज्ञानेनसूर्यभात् दशमेयोधभेयुद्धंतज्जन्मचरणोदये
मरतुःस्यातस्यचातेनदक्षहस्तोदराद्भवः द्वादशर्क्षेयदायुद्धंभा

स्कराक्रम्यते भटः पातेन हस्तौ भज्यते नेपरं जीवति युद्धकृत्तु रविभायोयभे युद्धं जायते ऽथ चतुर्दशो जन्मपादोदयो चात्ता ह्राक्रपाताद्दिनपपति तथा

न॰ प॰ टी॰ २८

पंचदशो युद्धे सूर्यभायोयभं यदि जन्मपादोदये वा ह्रोः पतनान्म्रियते भटः एकोनविंशभे प्येवं संग्रामे म्रियते भटः एकविंशति २१ मे युद्धं दद्यपादाद्दिनपपति एष्टे वा जायते चात लत्र द्दैत्रे मृतो भटः चतुर्विंशतिनद्व त्रे याय भं भानुभायदि जन्मपादे दिक्संख्येन लाहूय भयोर्मृतिः द्वादशैकादशो १२।११ मृत्युमुहूर्ते मृगामीनयोः मुहूर्ते वर्जयेद्देवारणे द्वंद्वे विशेषतः सूर्यभाद्दशमे ऋक्षे द्वादशेः थ चतुर्दशे २ तिथ्येकविंश चतुर्विंशो सूर्यभाद्वर्जयेद्रणे १०।१२।१४।१५।२१।२४ चतुर्भिर्घटिकाभिः स्यादुदया योगिनीभ्रमः प्राक्प्राच्यां १ धनदे वह्नौ ३ नैरृते ४ दक्षिणे ५ जले ६ पवने ७ गिरिशे ८ स्येषां भ्रमत्येव पुनः पुनः यस्तद्याख्यां जानाति चान्तरंगे जयी भवेत् योगिनी जयदा पृष्ठे दक्षिणे च समा भवेत् अथ तत्कालवारोदयः यस्मिन्नहनियो वारस्तस्य भुक्तिरुदाहृता चतस्रो घटिका ४ तस्मात्षष्ठः पुनरुदेति च घटिकाभिश्चतसृभिर्ज्ञेयस्तत्कालवासरः यथा सोमात्पशनिः षष्ठः शनेः सुरगुरुर्यथा यस्य यो यस्य योराशिस्तस्य योधिपतिः स्मृतः तस्य वारेन दुदये प्रश्नेतिः फलतां व्रजेत् तत्कालदिननाथाश्चैर्देहेरणे चापि तिः फलं द्वंद्वयुद्धे रणे वापि प्रश्ने युद्धं पराजयं यथा यस्य जयो भंगो ज्ञायते च परिस्फुटं मेषादीनां च राशीनां ध्रुवकैः कथयाम्यहं रामाद्वा ५३ रामविशिखा ५३ षड्रामा ३६ जलधीषवः ५४ तिथयः १५ खाब्धयो ४० द्व्यब्धि ४२ पंचाद्वाः ५५ पंचभूमयः १५ षड्रामा ३६ षट्समरित्वाष्याः ४८ षडब्धा ५८ ध्रुवकाश्चमी मेषादीनां क्रमात्ज्ञेया यायोथयोर्ध्रुवयोर्युतिः कायीवह्नि ३ हृता शेषात्फलं वक्ष्यामि संगरे प्राक्प्रहारी जयी द्वंद्वे द्विशेषे २ लभते जयं एकशेषे १ ऽथवा शून्ये पश्चाद्घाती जयं लभेत् प्राक्प्रहारी पदान्यं च गत्वाग्रे प्रहनिष्यति पश्चाद्घाती पदान्यं च पश्चाद्गत्वा हनिष्यति द्वंद्वयुद्धे द्विशेषं च वक्ष्यामि किमपि स्फुटं यस्मिन्दिने निशानाथः समगो जन्मराशितः यस्य यो यस्य सजयं लभते नान्यभेमृतो जन्मपादोदये पृष्ठे दक्षे घातो ऽभिजायते तस्मात्

टोस्तोवाद्योरणेकोटेध्यवाकवौ सप्तविंशतिनक्षत्रेसूर्यभाद्यदियो
यभे संग्रामेमृत्युमाप्नोतिजन्मपादोदयेभटः अथदग्धतिथयोरणे
वर्ज्याः कोदंडाद्विषमर्देषुसचतुर्थेषुनाऽपि द्वितीयाद्याः समादग्धा
स्थितेकमलबोधने २।४।६।८।१०।१२। एताश्चतिथयोदग्धाव
र्जनीयाः सदारणे मेषलग्नेऽजमरणंकन्यायांगोमृगस्यच स्त्रीपुंसोः
कर्कटेमृत्युःतुलायांकर्कटस्यच सिंहस्यवृश्चिकेमृत्युःकन्यामीने
मृतिंलभेत् तुलायांमिथुनेमृत्युर्वृश्चिकस्यवृषेमृतिः यत्तुषोढ
षभेमृत्युर्धनुषिमकरस्यच तुलायांकुंभमरणंमीनस्यमिथुनेमृ
तिः अथान्यत्संप्रवक्ष्यामिमिश्रयोगाद्द्वारवर्गयोः पक्षीमरणमाप्नो
तिसंग्रामेरविवासरे मार्जारमृत्युश्चंद्रेद्विभौमेद्विमृगभूपतेः मृ
नोबुधेद्विमरणंनागानांगुरुवासरे अश्वकानांभृगुदिनेशनौमृत्यु
र्गजाजयोः अवर्गादिभटायुद्धेरविवारादिषुक्रमात् तदर्हयाम
होरायांवर्जयेत्तिविशेषतः उदयाद्विमुहूर्तेनमेषवृश्चिकयोर्मृतिः
परतोद्विमुहूर्तेनमिथुनाबलयोर्मृतिः मुहूर्तेयुग्मपरतोमरणंक
र्कटस्यतु कोदंडतौलिसिंहानांमरणंपरतोभवेत् पादप्रभायांप्र
शि १ संयुतायांद्विभाजितायांयरणी १ समाजे शाक्रांतकस्यामृति
मतियोथः शेषस्तुल्ये विधुतोयदिकुस्थः हरेद्यातभान्यगणामा
३८ त्विनानिद्विपेः ८ शेषदिशंपतकः कीर्तितोसौ शुभोदक्षिणांगोः
थहर्षेचवायुःपृष्ठेवामभागेचभंगप्रदास्यात् शलाकासप्तकेचक्रे
मासर्क्षादिकतारके प्रायश्चक्रेन्यसेन्मासपिस्पमासविधुंतथा दि
नमेदिनशीतांशुतस्मान्नात्कालिकेविधुं सपादयुग्मघटिका २।१५
भुक्तिःसमुद्दयाद्भवेत् मासैर्द्वादिनशीतांशोः चंद्रमाकालसंभवा
त् पिस्पपंचदशा १५ भानुस्थापयेत्सर्वदाबुधैः दग्धदर्शेरविंकु
योद्धाममग्नेनिशाकरं जयतीहनसंदेहएकोपिशतमाहवे प्र
पथचरयोगिनी ऐंद्रेसमीरणादिशित्वथदक्षिणेचईशेतथावारु
णआग्नेयकोणे कुबेरनैर्ऋत्यककुप्चतुर्भिर्नाडीस्थितासाचरयोगि
नीह एवंप्रतिपदाहेद्वेघटिकेदिशादिशानिगच्छति ईशानयाम्यच
नपाप्रभंजनेप्राचीपतौनैर्ऋतगुह्यकेश्वरे कृशानुकाष्ठावरुणेक
कुभिनीडीहयस्यातिथियोगिनीह जयदायायिनांवामेस्थायिनो

न॰प॰
टी॰
२५

२९

दक्षिणामभवेत् उभयोर्जायतेयुद्धंयोगिनीवामदक्षिणे दक्षिणेजयदा
प्रोक्तावामेचैवपलायनं वामेथसन्मुखेभंगोजयदापृष्ठदक्षिणे अ
थसंग्रामेयोगिनी ऊर्द्धपशुपतिबाणभूधरिमि १५ तंपादद्वयंखेंडुभि ९
वीमंबाहुविधुत्रिभिः ३१२ परमथोसव्यंचरामेंडुभिः १३॥ अग्रेनंद
घटीभि ५ रथाभिहितंपश्येत्सदायोगिनीदृष्टिंतांपरिवर्जयंतिविबु
धाःसर्वार्थसिद्ध्यैसदा अथराहुः प्राचींतकेमरुच्छक्ररक्षोयक्षाग्नि
पाशिनां दिक्त्वायेनदलेराहुर्भ्रमत्यष्ट्यापरेणच वारुण ५ वह्नि ३
यनेशा ७ निशाचर ४ त्रिदशनाथ १ मरु ६ यम २ शूलिनां ८॥ भ्रम
तिदिक्षुविशाखकलेनचप्रथमकेनततोऽपरेणच जन्मनक्षत्र
मारभ्यगणयेद्दिनभंबुधः सूर्यनक्षत्रमारभ्यगणयेन्नामभंबुधः न
वभिस्तुहरेद्भागंशेषतोवाहनंवदेत् गर्दभस्तुरगोहस्तीमेषजंबु
कसिंहकाः काकोमयूरोहंसश्चनवैतेनरवाहनाः गर्दभेधननाशः
स्यात्अश्वेचैवविजयीभवेत् गजेवहुगजावाप्तिर्मेषेभोगमवाप्नुया
त् जंबुकेभंगमायातिसिंहेयुद्धेजयोभवेत् वायसेचभवेत्कष्टंमू
रेकार्यंचसिद्ध्यति मयूरेधनलाभःस्यात्यात्रायांफलमादिशेत्
भवेत् इतिवाहनचक्रं अथवारापिपादिकान्खेटान्लिखेत्प्राच्या
दिहस्तगोः यत्रात्मजोभवेत्तत्रकालपाशोहिपंचमः दक्षेपृष्ठेशु
भःकालःपाशोवामाग्रगःशुभः अथतात्कालकालः रुद्रः ११ शारी
रंकालस्यपात्रेवेदे ४ थकर्त्तरी षट्त्रिंशोतिथिसंयुक्तेवसुशेषेक्र
मात्दिशः अथभूमिः क्षेत्रपाली विलोमेपूर्वतोमासाच्चैत्राद्यादि
कृचतुष्टये प्रहराःसव्यमार्गेणमासस्थानादिगण्पते क्षेत्रपाली
महाभूमिर्बलानांचबलोत्कटा बलिनोस्याहलवतीभूरन्यापृष्ठद
क्षिणे रुद्रोंत ३ का १ बुधाति ४ वैश्रवणोस्वगास्त ७ दिक्क्रियादि
रविसंक्रमणंक्रमेण स्याद्भ्रमतितिथ्यंतःप्रहरार्द्धभुक्त्याकामाद्ध
याभ्रमतिवापृष्ठदक्षिणे ११ शाक्रा १ लंकेशा ७ वरुणं ४ नक ३
नायकास्तुकालास्त्वचैत्रमुखमाससपरिभ्रमेण अर्कोदयेभ्रमतिभूस्त
नईशा ११ सूर्य १२ सर्पाष्ट ८ तत्स्वघटिकागतिरेककालः रुद्रा ८ बु
नाथ ४ शिखि ३ गुह्यक ७ राक्षसं ४ ड १ वातो ६ नके ३ पाजल ५
वह्नियनाधिपानां चैत्रादिमासकपरिभ्रमणेननूनंप्राहुर्विशुद्धम

नयोऽवनिमेकवारं ऐंद्रे १ वायू ८ जले ५ रुद्रे ८ वारुणे ५ऽग्नौ ३
दुरान्तसे ४॥ प्राच्यां १ नक्र ३ जलेसौम्ये ७ चैत्रमासादिसंक्रमः दि
नेदिनाईयामंचप्रहराईंनदग्रतः एवंभुक्तिप्रमाणेनदत्तष्टष्टग
तोजगयी अथलोहपातस्थानं संघट्टचक्रेप्राग्कृत्तिकाद्येत्रिको
णके ग्रहयोगफलंवाच्यंतानापातसमुद्भवं एकरेखागतेलोहंरा
हुकीर्किंशिखीडुभिः मंदार्कशत्रुमिलीहंजैडुभ्यांलोहमादिशेत्
कृत्तिकात्रयरेखायांभानुभानुजराहवः तत्रचक्रगतश्चंद्रोमेषेलो
हंविनिर्दिशेत् प्राजापतेभैम्स्युसूर्ययुक्तेचतुर्थनाड्यांखलुथीर
चंद्रः मेषोदयेवाद्भुतवायुयातःसकृत्सकृच्चैवजलेप्रवर्तते ४
सौम्यरौद्रेतदिशोयातरेखाजीवेभौमेभानुजेतत्रसंस्थ्ये कुंभेमी
नेजायतेवांवुपातःचंचद्दाम्नीगर्जतेवासवश्च पुष्याश्लेषास्थान
योर्याचरेखातत्रस्थानेत्यागतोराहुकेतू लग्नेकीटेसंस्थितौभौम
चंद्रौप्राक्कस्थायीनिश्चितंवज्रपातः ८ पित्र्येपूर्वे ११।१ रुद्रदिक्स
ख्यरेखाभानुभौमौथीषणात्तद्वतश्च सिंहेलग्नेजायतेवह्निपातो
मध्यपादंतसृष्टोदंगनायाः रक्ताहस्मापकरेखाग्रहाः स्युःपिंगा
रक्ताराशयःसंस्थितायत्र सत्परुतोजायतेलोहपातोदिवसस्यार्द्धे
नूनमाहुर्मुनीद्राः ८ शनिस्तथाभास्करएकरेखागतस्त्रिकोणेव
लयकएव सिंहेचभानुर्मकरेशनिश्चतुभेचलग्नेखलुशीघ्रलोहं
१० ग्रसरैंद्रस्यरेखायारंभ ५ दिक् १० सत ५ सममाः ७॥ चंद्रचा
द्रौस्थितौतत्रवायुपातंविनिर्दिशेत् ११ एकोनविंशरेखायांजीव
सर्पमहीसुताः लग्नांशेप्रथमेलोहंद्वितीयांशेतुवज्रकं १२ य
त्ररेखास्थितःसूर्योरेखायांतत्रचंद्रमाः राहुस्तत्रगतश्चैवलोह
पातंविनिर्दिशेत् १३ कृत्तिकायष्टमीरेखारव्यार्कीयत्रसंस्थितौ
तत्रस्थानेमहालोहंलग्नांशोयत्रवर्तते १४ यत्ररेखास्थितश्चंद्रो
भूसुतोवाक्पतिःकविः जलजंयस्यलग्नांशेल्पयाहुश्चितदान्
ते १५ चक्रेत्रिकोणेखलुयायरेखास्थिताःपराबाहुयकस्मखेटाः
तस्मिन्नमायातिविधुर्हिरेखोवह्निर्भवःस्यात्समयेहुतानोः १८
मादौचरांशेखलुलोहपातंमध्येचरांशेसलिलेचवायुः अंत्येच

रांशेसलिलंसवज्रंप्रसिद्धपातंकथितंत्रिकोणे १७ षष्ठेथस्थिरांशेकथयं
न० प० तिवह्निमथोस्थिरांशेसलिलेचवायुः आद्येस्थिरांशेऽर्कचलोहपातेउ
टी० ड्डीशवाक्यंकथयंतितज्ज्ञाः १८ एकर्क्षगतश्चंद्रोरविनाराहुणाऽसृ
३ जा जायतेतदहयुद्धंदारुणंलोमहर्षणं १९ शनिनायदिचंद्रस्यादे
कर्क्षगतस्तदा कवियुद्धेभिघातेचनिर्दिशेदविशंकितः २० चंद्रे
र्क्षगतःक्रूरःसंग्रामंसूचयेत्कवित् द्वौचेदवश्यमादेश्यंपंत्रयश्चेत्तसै
न्यघातकाः २१ अवश्यायांशुनायुक्तंक्रूरखेटद्वयंत्रयं एकर्क्षगा
तंवापिभवेद्राहवसंस्थितिः २२ लघारश्मिरणोयुक्तःक्रूरेणचशुभेनवा
संग्रामसूचकोनस्मादपरःक्रूरयुग्भवेत् २३ रौहिणेयोशनोभौमश्च
नीहाराभ्यांशुरुद्धतः एकर्क्षगतोयुक्तोजलपातस्तथाभवेत् २४
कृशानुकेतुभौमाभ्यांगुरुणाभृगुणाजले लोहपातंविनार्कीभ्यांयु
क्तःकुर्यान्निशाकरः २५ सूर्यराभ्यांभयंकुर्यात्तमोर्किभ्यांयुतोसति
तगुरुभ्यांयुतःसंधिंसमंशुक्रेणपीतिग्रं २६ धी ५ विक्रम ३ व्यय १२
सूत ७ धर्म ९ पात्र ६ तनुषु १ यः प्राशांकादपसव्येनस्थितःसोपियु
तःस्मृतः २७ ग्रहाणांक्रूरसौम्यानामिदंज्ञात्वाबलाबलं युद्धेपातेच
वातेचसुपातदनुसारतः २८ एकर्क्षगतैःक्रूरैराहुयुक्तोनिशाकरः
रक्तपातोभवेत्तत्रयावत्तैःसंयुतःशशी २९ गुरुणाभृगुणाज्ञेनयदा
चंद्रःसमन्वितः एकर्क्षगतोवापिजलपातस्तदाभवेत् ३० आदि
त्येनयदायुक्तोमहीपुत्रेणवाशशी एकर्क्षगतोवापियुद्धंद्वाभ्यां
महाहवः ३१ एकत्रबुधशुक्रौचयदितत्रगतःशशी यदितत्रग
तोभानुःसमुद्रमपिशोषयेत् ३२ एकर्क्षवायदारूढौचंद्रमाथ
रणीसुतौ यदितत्रगतोजीवस्तत्रहाहिर्नसंशयः ३३ अथचंद्रस्य
वक्रत्वमाह वह्निभादिंदुपर्यंतंयावंतिसुरुदुम्यथ तेनद्विगुणितै
कोनापसव्यंगणयेद्विधु ३४ लोहपाते वदेद्राज्ञेसंग्रामदोत्रसंस्थ
याः वर्षासुजलपातंचवायुपातंशुचौवदेत् अनलेचनपर्यन्येव
त्रपातंवदेत्सुधीः अर्कोदयेयस्मिन्राशौयेग्रहास्तेषवपंचघटी
पर्यंतंतिष्ठंति तदुपरिद्वितीयराशौस्थाप्याः पुनर्दशदंडोपरि
तृतीयराशौस्थाप्याः एवंसंस्थाप्यचिंतयेत् इतिपंचपानचक्रेत्रि

कोणे त्रिनाडिकेकृत्तिकाद्येकणिचक्रेपिपूर्ववत् दिननक्षत्रसंयोगा
ल्लोहपातंतदावदेत् ७ इतित्रिनाडीचक्रे वेधस्थकेद्वादशारेत्रिकोणे
भयसप्तमे योयत्राकोंदयेखेटस्तंतत्रैवविनिर्दिशेत् ३ पंचपंचच
टीमानाल्लग्नाल्लग्नंव्रजेद्ग्रहाः राहुकेतूस्पष्टिमार्गेसंहारेकोंदयोग्र
हाः भ्रमंतिराहुवद्वक्राश्चान्येसंहारगामिनः क्रूरग्रहयुतेविद्धेलग्ने
लोहंविनिर्दिशेत् स्वल्पाधिकबहूत्पातमर्कादिग्रहयोगतः शा
त्रुसंयोगतोचौरंमित्रसौम्यैर्नजायते इतिद्वादशारलोहं अथलोह
पातेस्थानसंचहमाह अश्वादिसप्तकेरण्येपुष्यषट्केपुरांतिके
चित्रादिसप्तकेतोयेक्षेत्रेवैस्वाचतुष्टये लोहंवर्षतिमार्गेषुपूर्व
भाद्रपदात्रये ग्रामजलसमीपप्रयाणेलोहपातमाह तिथिःपंच
घ्नगुणाकार्यादिनभेनसमन्विता त्रिभि३र्भक्ताशेषमेकंजलेलोह
विनिर्दिशेत् द्वयंग्रामेतथाकाशेशेषेशून्यंयदाभवेत् संग्रामदेवा
दृष्टिमाह तिथेःप्राक्घटिकाःपंचदशो १५ र्ध्ववीक्षतेशिवा दश १०
वामेदशो १० दक्षेदश १० ग्रेथस्थितिभ्रमः यत्रास्तिभैरवीदृष्टिस्तत्रलो
हंप्रवर्षति अथकविचक्रमाह उग्रयाणेप्रयाणेवानिशीथेमृग
योगते शोकार्तेव्यसनेप्राप्तेस्त्रीमयासक्तचेतसि विवाहमित्रसंयो
गेशत्रूणांचसमागमे तीर्थेदेवालयेव्यग्रेसैन्यघातेनिनायके ब
ह्वपाकविकालस्तुकथितोःबलभूपतेः एतांज्ञात्वाकविंकुर्यात्तस्ह
तिल्पपतिपरं कविचक्रंप्रकर्तव्यंचतुरस्रंत्रिनाडिकं अग्निमात्रीणि
ऋक्षाणिप्रवेशेरुद्रकोणतः निर्गमेत्रीणिऋक्षाणिमध्यात्स्वादि
शिविन्यसेत् स्तंभधिष्ण्यानिचत्वारिमध्यस्थानिचतुर्दिशि प्रवेशे
रुद्रचक्रादिकविचक्रमिदंभवेत् कविःशिखी १ पिंगलिका २ कपो
त्पकीप्रवेशभे शुद्धाणीवात्तनिर्याणेऽश्लेखीचटकीवकी जीवप
क्षास्थितेचंद्रेप्रवेशेर्ह्निपिचाकुले प्रवेशनिर्गमंज्ञात्वाकविशुद्धंप्र
काशयेत् कविशुद्धंयत्रापिस्यात्तदग्रेहंतिपापकः तदाभवेन्मा
र्गगमोमार्गरोधश्चसहगे जीववारेऽर्कभेशिखोसमशुद्धंप्रजाय
ते स्वातावर्केह्निपिंगल्यायायिनोवह्निजंभयं पुनर्वसौभौमदिने
कपोत्यायायिनोमृतिः शुद्धाणीवायांमंदेह्निवह्निभान्नियतेगमी
वैश्वेचंद्रेह्निवोल्लखीहसंत्यक्तापलायते चटकांवारुणेजेह्निया

न॰ प॰
टी॰
३१
31

पीतत्वेसम्पयोर्मृति: वक्रांशुष्येभृगुर्दिनेयायीबंधनमाप्नुयात् स
दोषामपिनिर्दोषांमुल्लेखींवर्जयेत्कवौ उदयास्तौस्वर्गेयेषांजन्म
स्थ:सप्तमोविधु: तद्दिनेतेभटा:सर्वेवर्जनीयाकवौरणे क्रूरा:
प्रवेशभयत्रतद्दिशिस्यात्प्रवेशनं सौम्याश्चकेनिर्गमर्क्षेशुभस्त
द्दिशिनिर्गम: जन्मस्थ:सप्तमश्चंद्र:पंचमोनवमोऽथवा पुरस्य
पुरनाथस्यतदाभंगंविनिर्दिशेत् जन्मलग्नेजन्मराशेस्ताभ्यांस
प्तमकेपिच पुरस्यपुरनाथस्यतत्कालेभंगमादिशेत् सबलेष्ट
ष्टत:कृत्वापुरस्थपुरमध्यकं यानपानदिशंहित्वाकविपुद्धंसमा
चरेत् निर्गमर्क्षेस्थितेचंद्रेक्रूरखेटैर्बहिस्थितै: निष्पीयेवेष्टकान्
समस्तान्निहन्यु:पौरवासिन: तीक्ष्णै:सायारणै:क्रूरै:युद्धयोगेवि
पक्षरे केचिन्नरेशभात्केचित्स्थानभाच्चक्रमूचिरे इतिकविचक्रे
सूर्यभादिंदुपर्यंतंवह्निभागाविशोधितं नरपक्षे १ भ्रमोहोते २ शू
लेहतौ॰ विनिर्दिशेत् नरेणहिगुणावृद्धिर्भ्रमोहरान्निवर्जते शू
लेसंजायतेसिद्धि:संग्रामेपिचतद्विधेरविसोमकुज:सोम्यशनि
जीवस्तम:कवि: प्राच्यादिदिनभाद्रीणिस्पैसक्रूरस्थितेमृति: ज
न्मभेऽर्कोर्किभेमृत्युर्भंग:स्यात्कुजराहुगे शुभस्यानाश्रितेसिद्धि
र्यौद्धुलारामयेत्कवौ अथभैरवगौरीसंवादेत्रिकोणसंचरे त्रि
कोणंनवभिर्दंडैरेखाभिर्वेधसंयुतं कृत्तिकादिगतेदद्विचंद्रपाप
ग्रहंत्यजेत् अपसव्येभवेच्चंद्र:सव्येचैवदिवाकर: एकरेखागतौ
तौतुलोहंतत्रविनिर्दिशेत् कृत्तिकादीनिसव्यानिमघादीन्यपि
सर्वत: मैत्रेयादीनिसव्यानिवसुसमापसव्यत: सव्यापसव्यमे
वंतुगणयेद्भकर्मणि भौमस्तुगुरुयुक्तेंदु(र)थवाराहुसंयुत:
अग्निज्वालाकरिष्यतिलोहपातेनसंशय: एकनाडीयदाप्राप्तौ
राहुकौंकेतुमंगलौ तद्दिनेजायतेयुद्धंवातेरंगेमहाहवे प्राप्य
कौबुधचंद्रौवाजायतेदारुणोरण: कुजराह्वोर्यदादृष्टिश्चंद्रे
खेवायुतौयदि एकनाडीसमायातौचंद्रमाथरणीसुतौ तत्रपश्चा
त्तेजीव:पाषाणजलपातनं उदयादिगतादंडानवघ्नानख
३: भाजिता: भुक्ताप्तानक्षंसंयुक्ता:शेषेतात्कालिकाग्रहा: इति
संचटचक्रं सेनापादौकुंतपराणरांगेतत्यजितिस्मृत: उदरेखड्ग

णः प्रोक्ता हृदये वाहवाहकाः स्कंधे जंताभुजौ रथ्याकरौ गुल्फौ यन्तुर्धराः
वाद्यवादनकं पृष्ठे मंत्री जिह्वा द्विजा रदाः दैवज्ञो दीप्ते पाद्मागणं श्रवणौ हे
रवारकाः पताकाछत्रचमरध्वजाः केशाः कलापकाः सेनोपकरणं स
र्वे रोमावलिरिति स्मृतं प्रस्थानदं शीर्षे दिदेयं १ श्रुतौ २ नेत्रे २ हृदये हृ
यं एकं १ घ्राणे रसनायामेकं १ दंतेषु सागराः ४॥ पृष्ठे २ स्कंधे २ भुजे
२ गुल्फौ २ हृदये च २ हृदयं हृदयं एकैकमुदरे १ गुह्ये १ चत्वारि चरणे हृ
दये सर्वोपकरणं घोषं न्यासः सेनास्वरूपकः यदंगस्थाः क्रूरखेटास्तदं
गो भिद्यते परैः सौम्यग्रहा यदंगस्थास्तदंगो जयमाप्नुयात् राहुस्थाने ग
तो बाहाश्च दिने मिरण्याद्भयं पदातिभिः कुजस्थाने मंदस्थाने गजाद्भयं
वाजिरंगः कृता पीडा केतुस्थाने प्रजायते यदंगे सकलाः क्रूरास्तदंगो

योगे स्वकर्मतः पिंडे शारीरांगे स्वहृज्जनात् रा
प्रो स्वकुलतो जीवे स्वविनाद् द्रग्रहतो रिपोः १३
वर्णे स्वस्वामितो ज्ञेयं मात्रायां स्त्रीजनात् फले एवं
ज्ञात्वा वदेद् विद्वान् दिने फलं शुभाशुभम् १४ इतिया
मले दिनफलस्वरचक्रं गुह्याद्गुह्यतरं सारमप्रका
श्यं प्रकाशितं इदं स्वरोदयज्ञानं ज्ञानानां मस्तके
स्थितं १ सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं ज्ञानं सुबोधं सत्यप्रत्ययं
आश्चर्यं नास्तिके लोके आधारं आस्तिके जने २॥

मृत्युमाप्नुयात् मिश्रामिश्रफलाः सौम्यमंदावायदिवास्तगाः मंदेपि
रौद्रिस्थाणस्थे नृपः शास्त्राहि नश्यति अत्रैव राहुशशिखिनौ राज्ञो बंधन
दायकौ ददाति सद्दतं भौमस्तु राणि भंगदायकः नाभेरथ स्थिताः पापा
रुद्धैः सौम्या जयावहाः विपरीतास्तु कराः सैनिकस्य नृपस्य च भि
स्त्राभंगप्रदाः पुष्टे पापा यदि बलान्विताः विजयो जायते राज्ञः सौम्याय
दिबलाधिकाः १२ इति सेनाचक्रं योगेति १३।१४ इति दिनफलस्वरच
क्रम् कथितस्वरनिर्णयस्य सकलार्ज्ञेयस्योपयोग्यतामुपदर्शयति
गुह्याद्गुह्येति १ सूक्ष्मेति नास्तिके मिथ्यानादिनो आश्चर्यं विस्मयका
रणं २॥

न· प·
टी·
३२

३। ४ इतिस्वरप्रशंसा अधुनापंचस्वरव्याख्यानानंतरं देहस्थवामदक्षि
णस्वरयोराद्यमुनिप्रोक्तस्वरूपयोः हंसचाराख्ययोः श्लोकानां व्याख्यानं
यथाज्ञानं करोमि अथान्येति अथशास्त्रोक्तानंतर्ये १ अथानंतरं पंच स्व
रकथनानंतरं हंसचारस्वरूपेण शरीरस्थं स्वरोदयं दक्षिणवामस्व
रोदयं वक्ष्यामि कुंडलिनीति यथा· सदा उदयति दक्षिणः स्वरो वामः
स्वरो वा तथा व्याख्यास्यामि शक्तीनां मध्ये महाशक्तिः देहिनां नाभिस्था
ने विद्यते तस्य नाम कुंडलिनीति किंरूपा अहिस्वरूपिणी सर्पिणी च कुं
डलीभूता विद्यते सा देहस्थानां नाडीनां मूलभूता तथा च तत इति त

दुष्टे च दुर्जने क्रुद्धे लुब्धे गुरुतल्पगे हीने सत्त्वे
दुराचारे स्वरज्ञानं न दीयते ३ शांते शुद्धे सदाचा
रे गुरुभक्त्यैकमानसे दृढचित्ते कृतज्ञे च देयं च
स्वरोदयः ४ इति यामले स्वरप्रशंसा अथान्य
त्संप्रवक्ष्यामि शरीरस्थं स्वरोदयं हंसचारस्वरू
पेण येन ज्ञानं त्रिकालजं १ कुंडलिनी महाशक्ति
र्नाभिस्थाहिस्वरूपिणी ततो दशोर्ध्वगा नाड्यो
दश चाधोगतास्ततः २ द्वे द्वे तिर्यग्गते नाड्यौ च
तुर्विंशतिसंख्यया कुंडलिन्या महाशक्तेः मूल
मार्गा भवंत्यमी ३ नाभ्यः सूक्ष्ममुखा नाड्यः शरी
रस्यातिपोषिकाः शतानि सप्त जायंते सप्तोत्तरा
णि संख्यया ४ ॥

ततस्तस्याः कुंडलिनीभूताया दश नाड्य ऊर्ध्वगताः दश नाड्योऽधोगताः २ द्वे द्वे
तिर्यग्गते इति तस्या एव कुंडलिन्याः द्वे द्वे नाड्यौ तिर्यग्गते ज्ञेये एवं चतुर्वि
शतिनाड्यः कुंडलिनीशक्तेर्मूलमार्गाज्जाताः ३ नाभ्य इति नाभ्यश्चतु
र्विंशतिनाडिकाभ्यः सप्तोत्तराणि शतानि जायंते ताः शरीरस्य देहस्य
अतिपोषिकाः पुष्टिकारिण्यः यतः कृताहारात् अन्नादेः रसवाहिन्यः
यत्र यत्र प्रतता विस्तृतास्तत्र तत्र रसान्नयंति ततस्तन्मार्गगता रसाः
शरीरं पुष्णंति ४ ॥

प्रधानादश इति तासां मध्ये दश नाड्यः प्रधाना विद्यंते तास्तु दश सं
ख्यानां वायूनां प्रवाहिकाः ताभ्यो दश वायवः शरीराद्बहिः प्रभवंति
तासां दश नाडीनां वातानां च दशानां नामानि वदामि ५ अथ नाडिका
नां नामानि इडापिंगलेति सुगमं ८ अथ वातानां नामानि प्राणोपा
नेति एते दश वायवः इडानाडी हृदयाद्दक्षिणेन नासापुटाभिमुखी
तस्यां प्राणो नाम वायुर्वहति पिंगला नाम नाडी हृदयाद्वामेन नासा
पुटाभिमुखी तत्रोदानवायुस्तिष्ठति गांधारी नाडी नाभेरधोगता
तत्रापानो वायुः जिह्विका नाम नाभिस्थाने तत्र समानो वायुः सममेव

प्रधाना दश नाड्यस्तु दश वायुप्रवाहिकाः ना
मानि नाडिकानां च वातानां च वदाम्यहं ५ इ
डा १ पिंगला २ सुषुम्ना ३ गांधारी ४ हस्तिजि
ह्विका ५ पूषा ६ यशा ७ चसूषा ८ चकुहूः ९
शंखिनिका १० तथा ६ प्राणोपानः समानश्च
उदानो व्यान एव च नागः कूर्मः कृकश्चैव देवद
त्तो धनंजयः ७ एकटो वायुसंचारो लक्ष्यते देह
मध्यतः इडापिंगलासुषुम्नाभिर्नाडीभिस्तिसृ
भिर्बुधैः ८ इडानाडी स्थितश्चंद्रः पिंगला भानुवा
हिनी सुषुम्ना शंभुरूपेण शंभुर्हंसस्वरूपकः
९ ॥

प्रवहति व्यानो नाम वायुः सुषुम्नायां तिष्ठति एवं नागादयः पंच
पूषाद्याः पंच सुस्थिताः एकोऽर्थः अन्योर्थः प्रथित एव नासा
पुटद्वयादि पुटद्वय श्रोत्रपुटद्वय मुख नाभि वायु ब्रह्मरंध्रादि मा
र्गेभ्यो दश वायवः प्रभवंति अत्रार्थे सनकादियोगिनः प्रमाणं ए
षां प्रयोजनाभावात् सुगमार्थाः ७ अथ दश नाडीनां मध्ये तिस्रः
प्रथिताः ताभ्यो वायवो लक्ष्यंते तान्याह एकटो वायुरिति सुगमं
८ इडानाडी इति अस्यार्थोऽग्रे विधेयः ॥ ९ ॥

न·प·
टी·
३३

33

शक्तिरूपइति अत्रवामनासापुटाद्योवायुःसंचरतिसचंद्रः दक्षि
णनासापुटाद्योवायुःससूर्यः सूर्यरूपीशंभुर्महेशः शक्तिरूपीचं
द्रः ययोःशिवशक्तीउच्यते शंभुःसएवहंससंज्ञः ९ तस्यलक्षणं
वदति हकारोनिर्गमइति अत्रशास्त्रार्थाएवानंदकारिणः प्रयोज
नाभावान्मायाग्रस्तानां ११ अथविज्ञानांज्ञानहेतुप्रयोजनमाह
एकैकेति १२ अथैतयोःप्रवहतोःपंचकलानांज्ञानमाह मध्येपृ
थ्वीति वामेवादक्षेवानासापुटेवायोवहतिपूर्णेपृथिवीनामत
त्वं नासापुटादधोयोवहतिअधोष्ठंस्पृशन्सवायुर्जलसंज्ञः ऊर्ध्वंव
हतिचानलः नासापुटस्योर्ध्वभागंस्पृशन्योवायुर्वहतितस्यवायो
रनल इतिनाम तिर्यक्वायुप्रवाहश्चेति दक्षिणस्वरोवामोवा·इ

शक्तिरूपःस्थितश्चंद्रोवामनाडीप्रवाहकः द
क्षनाडीप्रवाहश्चशिवरूपोदिवाकरः ९ हका
रोनिर्गमेप्रोक्तःसकारोंतःप्रवेशने हकारःशं
भुरूपस्यात्सकारःशक्तिरुच्यते ११ एकैकस्य कलाः
पंचक्रमेणोदयंतिताः पृथिव्यापस्तथा
तेजोवायुराकाशमेवच १२ मध्येपृथ्वीअधश्चा
पऊर्ध्वंवहतिचानलः तिर्यग्वायुःप्रवाहश्चन
भोवहतिसंक्रमे १३ ॥

योमध्येस्वोदयेयोवायुस्तिर्यग्वहति तस्यप्रवाहवायोर्वायुतत्वमि
तिनाम नभोवहतिसंक्रमइति वामोवादक्षिणोवास्वोदयेवहन्द्वि
तीयपुटादपिबहिर्निःसरति द्वितीयपुटेक्रमाद्दर्शनेस्वपुटाक्रमा
द्व्रजति यावत्प्रवहकालस्तावत्तिष्ठति उभयोःसकालोग्रेव्याख्यात
व्यः वामदक्षिणस्वरस्थानग्रहानाह वामःस्वरश्चाह बुधेंदुशुक्र
गुरवोवामनाड्यांपरादितः रविभौमयमाःसर्पकास्थिताःसूर्यनाडि
गाः वामस्वरेवहतियावत्पृथिवीतत्वंवहतितावद्बुधग्रहस्योद
यः अप्तत्वेवहतिचंद्रस्योदयः तेजसिवहतिशुक्रस्योदयः वायुत
त्वेवहतिगुरोरुदयः एवंदक्षिणवायौवहतिरविभौमयमराहवः
पृथिव्याद्युदयक्रमेणउदयंति ग्रहोदयेप्रश्नेग्रहफलमादिशेत्
यथालग्नवर्तिनिशुभफलंतथातदुदयेपि एवंसर्वग्रहेषुशुभाशु
भफलं १३ ॥

अथ पृथिव्यादीनां स्थितिकालमाह घटायेकैकतत्त्वेति स्वगमं १४ अ
थ दक्षिणवामयोः प्राक्प्रवहनसमयमाह आदौ चंद्रः सितेति त्रि
षु त्रिषु प्रागुदयं स्वस्वपक्षयोः सितपक्षे प्रतिपत्त्रिषु प्राक् वामस्व
रोदयः परतस्त्रिषु प्राक् दक्षिणस्वरस्योदयः तत्परतस्त्रिषु तिथिषु
वामस्वरस्योदयः तेन किं पंचदशसु तिथिषु प्राक् वामस्य त्रय उद
याः द्वौ दक्षिणस्य एवं तथा च प्रतिपत्त्रिषु चंद्रस्य चतुर्थ्यास्त्रिषु
भास्वतः सप्तम्यादित्रिषु विधोर्दशम्यादिषु भास्वतः ततस्त्रिषु वि
धोः प्राक् स्यादुदयः स्वे रवेरपि स्वे पक्षे अयमुदयः प्रतिपत्प्रभृति
रवेर्ज्ञेयः पंचपंचघटीमानादेकैकस्याहि यो भवेत् आदौ चंद्रस्ततः
सूर्यः सितेन्येकैकस्ततो विधुः एवं क्रमेण स्वरयोः पक्षे द्वादश संक्रमः

घटायेकैकतत्त्वस्य एकैकघटिकोदयः अहो
रात्रस्य मध्ये स्युस्तेन द्वादश संक्रमाः १४ आदौ
चंद्रः सिते पक्षे भास्करस्तु सितेतरे प्रतिपदा
दिनाह्वानि त्रीणि त्रीणि क्रमोदयः १५ चंद्रोद
ये यदा सूर्यश्चंद्रः सूर्योदये यदा अशुभं हानिरु
द्वेगस्तद्दिने जायते ध्रुवं १६ शशांकं चारयेद्रा
त्रौ दिवा चार्यो दिवाकरः इत्यभ्यासरतो नित्यं स
योगी नात्र संशयः १७

स्वगमः १५ अथ विपरीतोदयफलमाह चंद्रोदये यदा सूर्य इति शुक्ल
पक्षे प्रतिपदादिषु यदि प्राग्रवेरुदयस्तद्दिने हानिः अशुभं किमपि
उद्वेगो वा निःकारणात् एवं कृष्णपक्षे चंद्रोदयः प्राक् तदापि हानि
रुद्वेगादयः १६ अथ वामदक्षिणस्वरयोर्वशीकरणमाह शशांकं
चारयेदिति वामस्वरश्चंद्रो दक्षिणः स्वरो रविः तेन दिनाधिपो रविः
रात्र्यधिपतिश्चंद्रः शशांकं चारयेदिति प्रागुक्तं प्रतिपदादिषु त्रिषु आ
दौ चंद्रः सिते पक्षे भास्करस्तु सितेतर इति सूर्योदयादारभ्य प्रवहतिरुक्ता
न तिथ्युदये तिथिर्न्यूनाधिककाले प्रारब्धा भवति तिथ्युपलक्षणे
नेन शुक्लादौ प्राक् चंद्रोदयः कृष्णे सूर्योदयः अत उक्तं शशांकं चार
येद्रात्राविति अभ्यासात् स्वराभ्यासिभ्यो योगिभ्य उपदेशमादाय अ
भ्यासं कुर्वन् रात्रौ वामस्वर एव यथा बहिस्तथाभ्यासं कुर्यात् दिवासं
पूर्णं दक्षिणस्वर एव वहन्तिष्ठति एवमभ्यासात् योगी भवति १७ ॥

न॰ प॰
टी॰
३४

34

अथवामदक्षिणयोःस्वरयोःकार्येषुपृथक्प्रधानतामाह यात्रादानेइति
एतानिवामस्वरेवहतिकुर्यादित्यभिप्रायः १८ विग्रहेति भयइति भ
योपस्थितेयदिप्रश्नोदक्षिणःस्वरेवतितदाभयंभवतीत्यर्थः एवंभ
गप्रश्नेपि १९ सुगमं २० अन्यदाह हरगृहेति हरगृहेभाविबहुकाले
युद्धेसतिचंद्रोजयी कोर्थः वामस्वरोजयी हरगृहंश्मशानमुपलक्षणं ह
रगृहेश्मशानविषयेजयायवामस्वरबलेनयात्रांकुर्यादित्यर्थः समा
सन्नेदिवाकरइतितथा निकटस्थेयुद्धेसूर्यवाहेनयुद्धाययात्रांकु

यात्रादानेविवाहेचवस्त्रालंकारभूषणे शुभ
कर्मणिसंधौचप्रवेशेचशशीशुभः १८ विग्र
हेद्यूतयुद्धेषुस्नानभोजनमैथुने व्यवहारेभ
येभंगेभानुनाडीप्रशस्यते १९ होमस्थशांति
कंचैवदिव्यौषधिरसायने विद्यारंभस्थिरंकार्यं
कर्तव्यंचनिशाकरे २० हरगृहेजयीचंद्रःसमा
सन्नेदिवाकरः वहन्नाडीपदेचैववहतेयात्रा
तिसिद्धिदा २१ सूर्येवहतिचंद्रेवाप्रणीपादंप्रचा
लयेत् चंद्रेसमपदेयात्रासूर्येऽसमपदेक्रमा
त् २२ पृथ्वीजलेशुभंतत्त्वेतेजोमिश्रफलोदयं
हानिमृत्युकरौपुंसांशुभौव्योममारुतौ २३

र्यात् परंतुवहन्नाडीपदेन॰ यएकस्वरोवहति॰ वामोवादक्षिणोवा
वामेवहतिवामपादंचालयेत् दक्षिणेदक्षिणंचालयेत् २१ तत्पा
दचालनेविशेषमाह सूर्येवहतीति सुगमं २२ अथान्यत् पृथ्वी
जलेति अथप्रश्नेशुभप्रश्नेशुभाशुभं वामेस्वरेऽक्ककार्याणांप्रश्ने
पृथ्वीतत्त्वेवहति॰ जलतत्त्वेवातदावामस्वरवेलायांवामस्वरोक्त
कार्यस्यशुभंवदेत् तेजसितत्त्वेमिश्रंफलं व्योममारुतयोःप्रवह
तोःहानिःकार्यहानिः मृत्युरितिकष्टंवाच्यंप्रश्नः दक्षिणस्वरेवहति
पृष्टःप्रश्नफलंब्रूयात् २३ अथपृष्टविषयरूपमाह आपःश्वेतइ
तिपृष्टःप्रश्नविषयेवस्तुनिपृथ्व्यादिवर्णान्ब्रूयात् २४ ॥

अथयोधयोः स्वरबलात्जयाजयमाह योधद्वयेति यथाकेनापिप्रश्नः
कृतोदेवदत्तयज्ञदत्तयोर्मध्येकोजेताभविष्यतीतिप्रश्ने पूर्णस्वरे सतिप्र
थमोजयीयस्यप्रथमंनामग्रहणं सजयीवाच्यः अर्थादितरः पराजयी
अथरिक्तस्वेप्रष्टरियोधयोर्मध्येयस्यपश्चान्नामग्रहणंकृतं सजयीवा
च्यइत्यर्थः पूर्णरिक्तनामग्रेकथयिष्यति २५ अथवामदक्षिणप्रवहतो
र्ययाजयस्तथाह युद्धकालेयदाचंद्रोवामःस्यात्तदास्थायिबलंदक्षि
स्वरश्चेत्तदायायिबलं स्थायियायिबलंस्वरप्रकरणेव्याख्यातं २६ अथ
युद्धकालेप्रश्नकालेवापृथिव्यादितत्त्वफलमाह पार्थिवेति व्योमाकाश

आपःश्वेतंक्षितिःपीतारक्तवर्णोहुताशनः मारु
तोनीलवर्णःस्यादाकाशोऽसमएवच २४ योध
द्वयकृतेप्रश्नेपूर्णेचप्रथमोजयी रिक्तसंस्थेद्वि
तीयस्तुजयीभवतिनान्यथा २५ युद्धकालेयदा
चंद्रःस्थायीजयतिनिश्चितं यदासूर्येप्रवाहस्तुया
यीचविजयीतथा २६ पार्थिवेसमत्वंतेयुद्धंसंधिर्भ
वतिवारुणे विजयोवह्नितत्त्वेनवायोर्भंगोमृति
स्तखे २७ पूर्णनाडीगतंपृष्ठेशून्यमंगंतदग्रतः शू
न्यस्थानेकृतःशत्रुर्म्रियतेनात्रसंशयः २८ पूर्वोत्त
रदिशोश्चंद्रेभानोःपश्चिमयाम्ययोः स्थितस्तत्रज
यीयुद्धेस्थायीयायीक्रमेणच २९ ॥

तत्वेस्मृतिरितिपद्यसंगमं २७ अथयुद्धकालेपूर्णहीनवामदक्षिणयोः
स्वरयोःकर्तव्यमाह पूर्णनाडीगतमितिस्थायीवायायीवाविजयाकां
क्षीयुद्धेच्छुर्युद्धकालेज्ञातकालेपूर्णस्वरेपृष्ठेकुर्यात् शून्यनासापु
टं तदंगंसकलंचवामंवादक्षिणंवाशत्रुसन्मुखंदद्यात् एवंशून्यस्था
नकृतःशत्रुर्म्रियतेज्ञातेनेत्यर्थः २८ अथवामस्वरयोर्दिशादिबलमा
ह पूर्वोत्तरदिशाइति चंद्रेवहतिवामस्वरेवहतिस्थायीयोधःपूर्व
दिशिउत्तरदिशिवास्थितोभूयात् यायीपश्चिमदक्षिणदिशिसूर्ये
जयाजयास्थिरोभूयात् २९ ॥

न॰ प॰ टी॰ ३५

35

अथ वामदक्षिणो वहति भूबलमाह वामनाड्युदय इति युद्धकाले वाम
स्वरे वहति चंद्रो वामसन्मुखः कार्यः दक्षिणः स्वरे वहति संग्रामकाले
सूर्यं पृष्ठदक्षिणस्थं कुर्यात् ३॰ अथान्यत् शयनेति यः सूर्येण पिबेच्चं
द्रमिति प्राणांकं चारयन्नात्रौ दिवाचार्यो दिवाकर इति प्रथममुक्तं अत्र
चंद्रोदयो रात्रौ भवति तेन वामस्वरं दक्षिणेन पिबति कोर्थः दक्षिणमे
व दिवा निशायां चारयेत् अयमस्माकमर्थः दिवा दक्षिणस्वरस्योदयो भ
वति तेन दिवा वामस्वरेणो वाभ्यासं कुर्यात् मकरध्वज इव भवति संद
र इत्यर्थः वा प्राहुर्भयत्र समुच्चयार्थः शयनप्रसंगे युवती यदा आलिं
गति तदा यदि वामो वहति तदा तेन वामं दक्षिणस्वरेण पिबेत् स्वरेणो वर
नो भूयादित्यर्थः ३१ जीवेनेति जीवेन प्राणेन जीवः प्राणो गृह्यते कोर्थः

वामनाड्युदये चंद्रः कर्तव्यो वामसंमुखः सूर्ये
वाहे तथा सूर्यः पृष्ठदक्षिणगो जयी ३॰ शयने वा
प्रसंगे वा युवत्यालिंगने पिवा यः सूर्येण पिबेच्चं
द्रं स भवेन्मकरध्वजः ३१ जीवेन गृह्यते जीवो जी
वो जीवस्य दीयते जीवस्थानगतो जीवो बालो जी
वांतकारकः ३२ रात्र्यंतयामवेलायां प्रसुप्ते कामि
नीजने ब्रह्मजीवं पिबेद्यस्तु बालाप्राणहरो नरः
३३ ॥

दक्षिणस्वरे वहति यदि वामो भवति तत्प्रसुप्तो भवति तदा दक्षिणेन वा
मं पिबेत् वामस्वरोदये दक्षिणमेव स्थिरं कुर्यात् एवं वामेन दक्षिण
पिबेत् एवं कृते जीवेन गृह्यते जीवो व्याख्यातं एवं कृते वामस्वरस्था
नगतो दक्षिणः दक्षिणस्थानगतो वामः तत्कृते बालाजीवांतकार
कोयं स्यात् बालास्तु षुत्रा मृत्युमल्पं स्यां तत्कारकः कोर्थो मृत्युंजयती
त्यर्थः वा पुर्वहेते वा पुर्धारणादा पुर्वर्धते अमुमेवार्थमग्रे फलय
ति ३२ रात्र्यंतेति रात्रेरवसानयामे निद्रां विहाय ब्रह्मवेत्ता योगाभ्या
सं कुर्यादिति गुरुपरंपरा तदा स्वराभ्यासं कुर्वन् ब्रह्म जयेत् तत्र वेला
यां सुषुम्नायां वेलायां मृत्योर्जीवहरो नरो भवति तथा च योगशास्त्रे
शिवशालिंग्यते प्राणापानाख्यो यस्मिन्न गतेसति तत्क्षणोदीयते चंद्रो
मोहमायाति कामिनी ३३ ॥

३४ चंद्रचारीति सुगमं ३५ अथ दक्षिणस्वरे यत्कर्तव्यं तदाह भुक्तमा
त्रेति ३६ शांते शोकेति भुक्तमात्रेत्याद्युक्तार्थेषु दक्षिणस्वरे वहति तानि
तानि कुर्वीत एवं शांत इत्यादिकर्मणि चंद्रवाहं प्रवाहयेत् वामस्वरेणै
व कुर्यात् ३७ अथ वामदक्षिणस्वरयोः प्रयोजनमवश्यमेवेत्यर्थमाह
ऊर्ध्वे वामाग्रत इति अथ वामदक्षिणस्वराभ्यासी ज्योतिर्वित् दूतं प्रश्न
ं लक्षयेत् असौ पृष्ठगो वामस्वरानुगतो वा इति वितर्कयेत् तत्र नि
र्णीतार्थमाह यदूर्ध्वस्थो भवति दूतो यत्र कुत्रचित् आत्मनः सकाशा
त्· उच्चपीठादिप्रदेशस्थः स वामगतः स्यात् यः वामस्थितः वामगत ए

अर्केंदुयोगे पुत्रार्थी तस्मिन्काले रते सति तत्र
णे दीयते चंद्रे सोहमायाति कामिनी ३४ चंद्रवा
रि विषं हंति सूर्ये बालां वशे नयेत् सशून्यायां भव
नोत्थपको देवास्त्रियास्थितः ३५ भुक्तमात्रे च मंदा
ग्नौ स्त्रीणां वश्यार्थकर्मणि शयने सूर्यवाहेन क
र्तव्यं सर्वदा बुधैः ३६ शांते शोके विषार्ते च ज्वरिते
मूर्छितेपि वा सज्जनस्यापि बोधार्थं चंद्रवारं प्रवा
हयेत् ३७ ऊर्ध्वे वामाग्रतो दूतो ज्ञेयो वामपथे स्थि
तः पृष्ठदक्षे तथाधस्थात् सूर्यवाहगतो मतः ३८
पूर्णनाडीस्थितो दूतो यत्पृच्छति शुभाशुभं ॥

व अग्रगतश्चेत्पृच्छति तदापि वामभागगत एव बोद्धव्यः तथा तेनैव प्र
कारेण पृष्ठे पश्चात्स्थितः दक्षिणे वा स्थितः अथ स्वात् स्थितः आत्मनः स
काशात् नीचस्थ आत्मानं पृष्ठदूतात् ऊर्ध्वस्थं बुध्या एवं पृष्ठदक्षिणाध
स्थं दूतं दक्षिणगतं ज्ञायते एवं प्रश्नकाले पृष्ठदक्षिणगते उच्चस्थो वामग
तः नीचस्थो वामाग्रतोपि दक्षिणः ३८ अस्यार्थः प्रश्नोत्तरेणैव फलयति
सूर्ये च विषमान्वर्णान् समवर्णान् निशाकरे वाहस्थो भाषते दूत
स्तदा लाभोन्यथा न हि पूर्णनाडीगतो दूतो यत्पृच्छति शुभाशुभमिति
अथ व्याख्या सूर्ये दक्षिणः स्वरे वहति सति दक्षिणलक्षणगतो दूतोः

न॰ प॰ टी॰ ३८

36

भिलषितप्रश्ने विषमान्वर्णान्वदति एकत्रिपंचादीन् तदा पृष्टं वाञ्छितं
पूर्णं स्यादिति वदेत् एवं निशाकरे वामस्वरे वहति समवर्णान् द्विचतुः
षष्ठाष्टादीन् स्वाभिलिखिते प्रश्ने वदति तदाप्यभिलषितं भविष्यती
ति वदेत् अन्यथा न हि सूर्यस्वरे समवर्णान् वामे विषमान् इति अन्य
था विपरीतं वदेत् पूर्णनाडीगत इति अस्यार्थोपि स एव शुभं कल्या
णादि अशुभं संग्रामादिद्वयमपि पूर्णनाडीगतस्य पृष्टं भवति शून्य
इति ऊर्ध्वं वामाग्रतो दूत इत्युक्तलक्षणेन शून्यगतः सन् पृच्छति तदा
शुभाशुभमपि दृष्टं तत्कष्टं भवति न सिद्धिमायाति अत्र न संशयः का
र्य इत्यर्थः ३९ अथ शुभाशुभादीनां लाभालाभसमयज्ञानमाह पृथि
व्यादि त्रितत्वेनेति अथ पृष्टः प्रश्नकाले वामदक्षिण पूर्णगतस्य लाभा
लाभजयपराजयादिप्रश्ने यदि पृथ्वीतत्वं प्रश्नकाले भवति अप्तत्वं

तत्सर्वं सिद्धिमायाति शून्ये शून्यं न संशयः ३९ पृ
थिव्यादि त्रितत्वेन दिनमासाब्दकैः फलं शोभ
नं च तथा दुष्टं व्योममारुतवह्निभिः ४० ॥

वा तेजो वा स्यात्तदा शुभाशुभप्राप्तौ कालं वदेत् स कः कालः इत्याह दि
नमासाब्दकैः फलं पृथिवीतत्वे वहति दिवसेन फलं भविष्यति अप्
तत्वे वहति मासेन फलं तेजसि तत्वे अब्देन फलं परं तु तत्फलं शुभाशु
भे किं जयाजयलाभालाभादि सर्वं यथा केनापि प्रश्नः कृतः मया राज
तो जीवनं कदा प्राप्तव्यं तदा पूर्णगतस्य दूतस्य पृथिवीतत्वे वहति दि
नेकेन प्राप्तव्यं त्वया जीवनमिति वदेत् अयमेव शोभनार्थः तथा दु
ष्टं व्योममारुतवह्निभिः स एव प्रष्टा यदि शून्यगतः सन् पृच्छति वा
मदक्षिणयोरेकतमे वहति व्योममारुतवह्नीनामेकतमे च तदा दु
ष्टफलं वदेत् जीवनं न प्राप्तव्यमित्येवं दृष्टमिति अथ पूर्णः स्वरे वह
ति पूर्णगतस्य पृष्टं व्योममारुतवह्निभिः दुष्टं वक्तव्यं नो वेति कस्य वि
रोधात् स एव प्रष्टा यदि शून्यग इति व्याख्यानं कवेरभिप्रायोऽयमेव
व्योमतत्वे वहति दिनेकेन फलं वायुतत्वे मासेन वह्नितत्वे वर्षेण
फलं तत्रैकस्यापि पृष्टं अभिलषितं मम पुत्रः कदा स्वस्तो भविष्यति
तत्र पूर्णगतस्य पृष्टः पृथिवीतत्वे दिनेकेन स्वस्तो भविष्यति अप्तत
त्वे मासेन तेजसि वर्षेण पूर्णगतस्येदमपि शोभनं शून्यगतस्य

पृष्टः शत्रुर्हतो भविष्यति शून्ये इदमपि शोभनं अथान्यदपि विरुद्धं पूर्णः
स्वरे पूर्णफलं शून्यस्वरे शून्यं पूर्णे पृथिव्यादित्रितत्वेन शुभफलं व्योममारु
तवह्निभिरशुभफलं तत्र पूर्णे व्योममारुतवह्नितत्वानि भवंति तदाशुभप्र
श्ने मध्यमफलं लाभे स्तोकलाभः अशुभप्रश्ने पूर्णगतस्य पृष्टतस्य शुभप्र
प्रश्ने पृथिव्यादित्रितत्वे शुभं पूर्णे व्योममारुतादित्रितत्वे पूर्णगतस्य शु
भप्रश्ने मध्यंफलं एवं शून्यगतस्य पृष्टः पृथिव्यादितत्वैः पंचभिः पूर्णम
ध्यंकल्पयेत् ननु पंचतत्वानि वह्नितत्वस्य शुभेऽशुभे च प्रधानता तत्र का
गतिरित्याकांक्षायामाख्यायते एकघटीपर्यंतं वह्नितत्वस्य समयः त
त्प्रागर्द्धघट्यां वह्नितत्वे शुभं वदेत् उत्तरार्द्धघट्यां दुष्टं वदेदिति इदमपि
स्वराभ्यासगम्यं ५० अथवा मदक्षिणस्वरवशादेव अन्यमपि प्रश्नमाह श्वा
सप्रवेशकालेत्विति अत्र प्रश्ने वक्तुरेव स्वायत्तता स्वराभ्यासी स्वरमनावा

श्वासप्रवेशकालेनहतो वांछति जल्पितं तत्सर्वं
सिद्धिमायाति निर्गमे नास्ति संदेहं ५१ व्यवहारी ख
लो वादी द्विषद्घातादिवंचकाः कुपितः स्वामिचौराद्याः
पूर्णस्थास्युर्भयंकराः ५२ सूर्ये चेद्विषमान्वर्णान्स
मवर्णान्निशाकरे वाहस्थो भाषते दूतस्तदा लाभा
न्यथा नहि ५३ आदौ शून्यगतः पृच्छेत्पश्चात्पूर्णेवि
शेद्यदि तदा सर्वार्थसिद्धिः स्यादिति ज्ञानी हि निश्चि
तं ५४ ॥

मदक्षिणस्वरप्रवेशकाले हतस्य पृष्टवांछितं सफलं वदेत् इदमव
पूर्णं भविष्यतीत्यर्थः निर्गमे वामदक्षिणस्वरयोर्निर्गमे पृष्टवांछितस्य
संदेहं नास्ति इदं तत्कार्यं न भविष्यतीत्यर्थः अत्रापि भावाभावयोः का
ले पृथिव्यादितत्वेनैव वदेत् ५१ । ५२ ॥ ५३ अथान्यदाह आदौ शून्यगते
ति आदौ शून्यस्वरस्थानगतः पृच्छति पश्चात्पूर्णः स्वरस्थाने उपविशति त
दा सर्वार्थसिद्धिः स्यात् जीवितमरणलाभालाभजयपराजयादिप्रश्नेषु सि
द्धिरेव स्वस्य जीवनं शत्रोर्मरणं स्वस्य लाभः शत्रोर्न लाभः स्वजयः शत्रोः
पराजयः इत्यादि सर्वप्रश्नेषु सिद्धिर्ज्ञेया वामे वाममिति आदौ पूर्णगतः
प्रष्टा यदि पृच्छति पश्चाच्छून्यस्थानगतः उपविशति तदा वामं वदेत्
जीविते मरणं मरणे जीवितं लाभेऽलाभं जये पराजय इति वामश
ब्दार्थः ५४ ॥

अथ गर्भप्रश्ने स्वरबलमाह गर्भप्रश्नेति वामे दक्षिणे वा पूर्णो वहति सति
न·प· ऊर्ध्वे वामाग्रतो हस्तइत्यादिलक्षणेन पूर्णगतः सन् पृच्छति अस्मिन् गर्भे
टी· पुत्रः पुत्री वा भविष्यतीति तदा पूर्णे सति अस्मिन् गर्भे पुत्रो भविष्यति
३२ शून्यगतश्चेत् पृच्छति तदा अस्मिन् गर्भे कन्या भविष्यतीति वदेत् युग्मे यु
ग्ममिति आदौ पूर्णगतेन प्रश्नः कृतः पश्चाच्छून्यगतो भवति तदा युग्मे
युग्मं वदेत् पुत्रकन्ये प्राक् पुत्रः पश्चात् कन्या आदौ शून्यगतः पश्चात्पू
र्णगतो भवति तदापि युग्मं आदौ कन्या पश्चात्पुत्रः इदं वक्तुं स्वराभ्या
सितः सामर्थ्यं न तु पठनमात्रेण गम्योऽर्थः गर्भपातश्च संक्रमे वामा
द्वा दक्षिणे वा पूर्णो वहन् पश्चादन्यपुटातिक्रमति इति संक्रमणकालं वि
ज्ञाय गर्भप्रश्ने जातकस्य मातुर्मरणं वदेत् गर्भपातो वा ५५ अथान्यत्
गमागमप्रश्ने आयातीति अथ दूरगतस्यागमनप्रश्ने प्रथमतत्त्वस्य पू

37

गर्भप्रश्ने यदा हूतः पूर्णे पुत्रः प्रजायते शून्ये कन्या
युग्मे युग्मं गर्भपातश्च संक्रमे ५५ आयाति वारु
णे पान्थस्तत्रैवास्ते सुखं क्षितौ प्रयाति पवनेऽन्यत्र
मृत इत्यनले वदेत् ५६ उदयश्चंद्रमार्गेण सूर्ये
णास्तमनं यदि तदाऽनिगुणसंघातं विपरीतं च
विघ्नता ५७ ॥

णे शून्यविचारेण शुभाशुभं ज्ञात्वा पश्चादागमनं वा निवर्तनं वा वदेत् य
दि दक्षिणे वामे वरुणतत्त्वं वहति तदा मासेन पान्थ आगमिष्यतीति
तत्रैवास्ते सुखं क्षितौ पृथिवीतत्त्वं वहति तत्रैव सुखमास्ते इति वदेत्
वायोस्तत्त्वं वहति पान्थोऽन्यत्र गतस्तस्मादिति वाच्यः अनले वह्नितत्त्वं व
हति पान्थो मृत इति वाच्यं अत्रापि पूर्णशून्यलक्षणं शुभाशुभं भावि
ता शकुनानि ज्ञात्वा मरणं वदेत् ५६ अथान्यद्वामदक्षिणयोः फलमा
ह उदयश्चंद्रमार्गेणेति वामस्वरे वहति यदुदयः सूर्यस्येति प्रश्नः सू
र्यस्वरे वहति अस्तमयः तदा गुणानां संघातो जायते विपरीते च विघ्न
ता सूर्ये वहति सूर्योदयः चंद्रे वहति सूर्यास्तमनं तदा बहूनि विघ्ना
नि भवंति अथवा सूर्येणैवोदयास्तमने भवतस्तदापि बहु विघ्नता
अथ वामस्वरेण सूर्यास्तमयोदयौ स्तस्तदापि बहु विघ्नता ५७ ॥

अथान्यदाह पक्षेति वामदक्षिणस्वरवशात् उक्तशुभे पक्षतोयमशु
भपक्षता भवति उदयं चंद्रमार्गेण सूर्येणास्तमनं यदीति शुभपक्षम
तिक्रम्य विपरीतपक्षमाश्रित्य यद्युदयास्तमयौ पक्षमतिक्रमणं त
दा व्याधिः स्यात् पक्षद्वयमतिक्रम्येष्टनाशनं पक्षत्रयमतिक्रम्य मर
णं ४८ अथ पृथिव्यादितत्त्वानां ज्ञानमाह वामे वा दक्षिणे वापीति
पृथ्वीतत्त्वमष्टांगुलदीर्घं वहति तत्र कर्तव्यता स्वराभ्यासी षोडशां
गुलं शंकुं हस्ते कृत्वा स्वराभ्यासं कुर्यात् वामे वा दक्षिणे वा वहति । त
त्र नासापुटसंलग्नं शंकुं कृत्वा परीक्षेत किं तत्त्वं वहति अष्टांगुलसी
मामात्रं यदि वायुः संचरति । तदा पृथिवीतत्त्वं एवमपरेषामपि विचारात्
ज्ञानात् प्रश्नं वदेत् ४९ अथ पुनः प्रश्ने मुष्टिमनोविषयेष्टतत्त्ववस्तेनाव

पक्षतोतिक्रमाद्व्याधिर्द्विपक्षादिष्टनाशनं पक्ष
त्रयमतिक्रम्य जायते मरणं ध्रुवं ४८ वामे वा द
क्षिणे वापि यत्राष्टांगुलदीर्घिका षोडशांगुलमा
पःस्युस्तेजश्चतुरंगुलं द्वादशांगुलदीर्घः स्याद्वा
युर्व्योमांगुलेन हि ४९ पृथ्वी पीता सितं वारि रक्त
वर्णं धनंजयः मारुतो नीलजीमूतमाकाशं व
र्णपंचकं ५० पीतवर्णं चतुष्कोणं मध्ये पृथि
वीपुरं वमध्ये षट्दलाकारं श्वेतं वारुणमंडलं ५१

र्णज्ञानार्थं पृथिव्यादीनां वर्णमाह पृथ्वी पीतेति प्रश्ने विषयगते पृ
थिव्यादिवर्णेन वर्णं वदेत् सुगमं ५० अथाचार्यैः पंचतत्त्वानां भेदनामा
न्याह पीतवर्णं चतुष्कोणमिति पंचतत्त्वस्य पृथक्भेदा आगमे प्रोक्ताः
यरलवह वर्णमंत्रबीजमुक्तं अत्र पार्थिवादिपंचतत्त्वरूपेण युंजीत पु
क्षाकिल यत्र यत्रेति तत्र तत्त्वस्वरूपमष्टकत्तरं दद्यात् अत्र प्रश्ने चिंति
तादिप्रश्ने पृथिवीतत्त्वेन पीतवर्णं चतुष्कोणं वस्तु वदेत् जलतत्त्वेन
षट्कोणं श्वेतं वस्तु वदेत् रक्ताभं त्रिकोणं वह्नितत्त्वेन अष्टकोणं हरि
तं वायुतत्त्वेन वदेत् धूम्राभं वर्तुलं व्योमतत्त्वेन वदेत् अन्यदपि यत्रया
ष्टपीपुत्रिकं घटते स्फुरति तत्र स्वयुक्त्या प्रश्नोत्तरं दद्यात् अन्यच्च योगशा
स्त्रे वामदक्षिणचंद्रसूर्यस्वरयोर्भेदेन शरीरमुक्तं सर्वेषामेव जंतूनां
मूर्ध्नि तिष्ठति चंद्रमाः अधोभागे रविः प्रोक्तो मस्तु काले विपर्ययात्

योनिः स्त्रीणां भवेच्चंद्रो नराणां सूर्य उच्यते उभौ तौ सृष्टिसंहारौ जंतूनां ना
न० प० त्र संशयः स्वगमौ नात्यंतिकं प्रयोजनिकौ ५१। ५२। ५३। ५४। ५५। ५६
टी० इति पाठकश्रीहरिवंशात्मजमहादेवविरचितायां नरपतिजयचर्याटी
३८ कायां जयलक्ष्म्यां हंसचाराध्यायो द्वितीयः २ भेदाये स्वरपंचकेति १ इति

रेफयुक्तं त्रिकोणं च रक्ताभं वह्निमंडलं स्वरूपं त्रेय
मध्यस्थं हरितं वायुमंडलं ५२ हमध्यवर्तुलाका
रं धूम्राभं व्योममंडलं पंचतत्त्वेषु भेदाय कथितः
सर्वसूरिभिः ५३ मारणमोहनस्तंभविद्वेषोच्चाट
नवशप्रेरणाकर्षणं क्षोभभानुनाऽभ्युदये कुरु
५४ शांतिकपौष्टिकं क्षेमं दिव्यौषधिरसायनं यो
गाभ्यासादिकर्माणि कर्तव्यानि निशाकरे ५५ चं
द्रसूर्यस्वराभ्यासं ये कुर्वंति सदा नराः अतीतानाग
तं ज्ञानं तेषां हस्तगतं सदा ५६ इति श्रीयामले स्व
हंसस्वरोदयप्रकरणं ॥ इति श्रीब्रह्मयामलीयस्व
रोदये हंसचारो नाम द्वितीयोऽध्यायः २ भेदाय स्वर
पंचके निगदितानैसर्गिकाः कालजास्तथा बाल
कुमारयौवनजरा नैयन्यवस्थास्तथा नानुजानंति
गुरूपदेशविधिना भेदप्रभेदाश्रये न जानंति फ
लं शुभाशुभमयं कालत्रये निश्चितं १ इदं प्रथम
मंगं अथातः संप्रवक्ष्यामि चक्रं त्रैलोक्यदीपकं वि
ख्यातं सर्वतोभद्रं सद्यः प्रत्ययकारकं १ ऊर्ध्वगा दश
विन्यस्तास्तिर्यग्रेखास्तथा दश एकाशीतिपदं चक्रं
जायते नात्र संशयः २

प्रथममंगं समाप्तं अथातः संप्रवक्ष्यामीति अथानोऽनंतर्यार्थे हंसचारानं
तरं सर्वतोभद्रनामचक्रं प्रवक्ष्यामि किंविशिष्टं त्रैलोक्यदीपकं दीपवद्दी
पकं त्रैलोक्यं दीपयति प्रकाशयति घटपटादिवत् त्रैलोक्यदीपकं विख्या
तं लोकप्रसिद्धं तेन च ही पदेशाख्यापि सद्यः प्रत्ययकारकं विचार्यमाण

शुभाशुभकप्रतीतिकारकं २ अथ चक्रन्यासमाह ऊर्ध्वगादृशाविन्यस्ये
ति स्वगमां २ अकारादीति चक्रं प्राङ्मुखोपविश्य लिखेत् नैरृत्यन्त
स्वरा अकारादिअःपर्यन्ताः स्वरा लेख्याः कुत्रेत्याकांक्षयाह ईशादौ विदि
शिक्रमात् तत्रक्रमः अकार ईशानकोणे· आकार आग्नेये इकारं नैरृ
त्ये ईकारो वायव्ये पुनरुकार ईशानकोणे अकारस्याधः ऊकारस्त्वाग्नेये
आकारस्याधः एवं षोडशस्वरान् ईशानादिचतुष्कोणेष्वेव विन्यसेत् ए
वं लिख्यमानेषु स्वरेषु सृष्टिमार्गेण चतुर्भ्रमं चतुरावृत्त्या स्वरलिखनं स्या
त् ३ स्वरलिखनादनन्तरं नक्षत्रलिखनमाह कृत्तिकादीनीति स्वरलिखि
नकोष्ठकोनत्रिदिक्षु सप्तसप्त लिखेत् यथा नक्षत्र पूर्वस्यां प्रथमपङ्क्तौ
सप्त ७ तदधः पश्चात्तु नक्षत्रदधो यः कोष्ठस्तदधः एककोष्ठकं एवं चतु

अकारादिस्वराः कोष्ठे ईशादौ विदिशिक्रमात् सृ
ष्टिमार्गेण दातव्याः षोडशैवं चतुर्भ्रमं ३ कृत्तिका
दीनि धिष्ण्यानि पूर्वाशादि लिखेत्क्रमात् सप्तस
प्तक्रमादेतान्यष्टाविंशतिसंख्यया ४ अवकहडा
दिषु प्राच्यां मटपरतास्तु दक्षिणे नयभजखाश्च वा
रुण्यां गसदचलास्तथोत्तरे ५ वृषस्त्रयोऽहषाद्या
श्च पूर्वाशादिषु ते क्रमात् राशयो द्वादशैवं तु
षाद्याः सृष्टिमार्गतः ८ ॥

र्दिक्षु कोष्ठकाउहता ज्ञातव्याः तत्र प्राक् सप्त कृत्तिकादीनि लिखेत् म
घादि सप्त दक्षिणस्यां लिखेत् मैत्रादिसप्त पश्चिमायां लिखेत् धनिष्ठा
दिसप्त उत्तरस्यां लिखेत् ४ अथ नक्षत्राधःकोष्ठलिखनमाह अवक
हडेति अवकहडाः पंचवर्णाः नक्षत्राधः पंचकोष्ठके पुप्राच्यां लिखे
त् मटपरताः पंचवर्णाः दक्षिणनक्षत्राधः पंचकोष्ठे लिखेत् नयभ
जखाश्च वर्णान् पश्चिमनक्षत्राधः पंचकोष्ठे लिखेत् गसदचलान् पं
चवर्णान् उत्तरनक्षत्राधः कोष्ठे लिखेत् ५ अथ पूर्वाशादितृतीयपंक्तौ
त्रिकोष्ठे लिखनीयमाह वृषस्त्रयोऽहषाद्येति वृषादित्रीन् राशीन् पू
र्वदिक्कोष्ठे लिखेत् सिंहादित्रीन् दक्षिणकोष्ठे लिखेत् वृश्चिका
दित्रीन् पश्चिमायां लिखेत् कुंभादित्रीन् उत्तरस्यां लिखेत् ८ ॥

न॰प॰
टी॰
३५

39

अथशेषेषुलिखनीयमाह शेषेष्विति शेषेषुचतुर्दिक्षुउद्धृतेष्वेकैकचतुः
कोष्ठेषुसैकमध्यकोष्ठेषुप्रतिपन्नंदातिथिपंचकंक्रमेणलिखेत् प्रतिप
त्पूर्वकोष्ठेलिखनीया द्वितीयादक्षिणकोष्ठे तृतीयापश्चिमेचतुर्थीउत्त
रेपंचमीमध्ये एवंषष्ठ्यादिनंदापंचकंपूर्वाशादिलिखेत् तथैकादश्या
दिपंचकंपूर्वाशादिलिखेत् एवंकृतेपंचमीदशमीपौर्णिमेतित्रिपूर्णा
मध्येलिखिताभवंति वाराणामिति भौमादिक्रमेणवाराणांसमकंले
ख्यं वारलिखनेनंदादितिथिनामाह मुक्तेतेनकिंयेषुकोष्ठेषुनंदादयो
लिखितास्तेष्वेवभौमादीन्लिखेत् तत्रचभौमंनंदायांलिखेत् बुधंभ

शेषेषुकोष्ठकेष्वेवंनंदादितिथिपंचकं वाराणां
समकंलेख्यंभौमादिस्तुक्रमेणच ७ भौमादित्यौ
चनंदायांभद्रायांबुधशीतगू जयायांचगुरुःप्रो
क्तोरिक्तायांभार्गवस्तथा ८ पूर्णायांशनिवारश्च
लेख्यश्चक्रेत्रनिश्चितं इत्येषसर्वतोभद्रविस्तारःकी
र्तितोमया ९ ऊर्ध्वदृष्टिश्चभौमार्कौ ३।१ केकरौबु
धभार्गवौ ४।६ समदृष्टिश्चजीवेंदू ५।२ शनिरा
हू ७।८ रधोदृशौ १० नीचस्थितोर्ध्वदृष्टिश्चउच्चेर
धोनिरीक्षयेत् समश्चपार्श्वतोदृष्टिस्तिर्यग्दृष्टिःप्र
कथ्यते ११ शन्यर्कराहुकेत्वाराःक्रूराःशेषाःशुभ
ग्रहाः क्रूरयुक्तोबुधःक्रूरःक्षीणचंद्रस्तथैवच १२
यस्मिन्नृक्षेस्थितःखेटस्ततोवेधत्रयंभवेत् ग्र
हदृष्टिवशेनात्रवामसन्मुखदक्षिणे १३ ॥

द्राकोष्ठकेलिखेत् गुरुंजयाकोष्ठेलिखेत् शुक्रंरिक्ताकोष्ठेलिखेत् शनिंपू
र्णातिथिकोष्ठेलिखेत् पुनःरविंभौमेनसह चंद्रंबुधंभद्राकोष्ठेलिखेत् वा
रांतेलिखितेसर्वतोभद्रंसंपूर्णंभवति तथाचक्रादिरेवाह इत्येषसर्वतोभद्र
प्रस्तारःकीर्तितोमया सर्वशास्त्रानुसारेणयथोक्तंब्रह्मयामले सुगमं
७।८।९।१०।११ अधुनाचक्रविचारणायग्रहाणांक्रूरसौम्यविभागमाह
शन्यर्कराहुरिति सुगमं १२ अथग्रहदृष्ट्यावेधविचारमाह यस्मिन्नृक्षेति

ग्रहस्थितनक्षत्रात् ग्रहदृष्ट्या वेधत्रितयं भवति यतो ग्रहाणां त्रिविधा
दृष्टिः एकया दृष्ट्या सन्मुखं विध्यति एकया दक्षिणे विध्यति एकया वामे
विध्यति १४ । १४ यथा त्रिविधदृष्ट्या त्रिविधो वेधस्तथा तल्लक्षणमाह वक्र
गे दक्षिणेति पृथक् पृथक् त्रिविधा दृष्टिर्भौमादीनां पंचानां भवति य
तो भौमादयः पंच वक्रिणो भवंति शीघ्रगा भवंति मध्यगा भवंति । अ
तस्त्रिविधया दृष्ट्या त्रिविधो वेधः प्राक्कुलोके वेधत्रयं भवेत् इत्यत्र विशे
षः ग्रहः सव्यापसव्येन चक्षुषा वेधयेत्पुनः अत्राक्षरस्वरादींस्तु सन्मु
खेनान्यमक्षरमिति एके आचार्याः सव्यापसव्येन चक्षुषा नक्षत्रवर्णा
स्वरादीन्वेधयेत् सन्मुखेन ग्रहोऽन्यं भं नक्षत्रमेव विध्येत् तथा चास्मि
न्नर्थे रणहस्तिसंज्ञग्रंथे श्लोकाः वेधमेव कथयति वक्रगमने तथा

भुक्तं भोग्यं तथाक्रान्तं विद्धं क्रूरग्रहेण भं शुभाशु
भे शुभकार्येषु वर्जनीयं प्रयत्नतः १४ वक्रगे द
क्षिणा दृष्टिर्वामदृष्टिश्च शीघ्रगे मध्यचारे तथा
मध्या ज्ञेया भौमादिपंचके १५ सूर्यमुक्तादुदीयं
ते सूर्यग्रस्तास्तगामिनः ग्रहाद्वितीयगे सूर्ये स्फु
रद्बिम्बाः कुजादयः १६ ॥

ऊँ वक्रकन्यारं स्वातिमेव च अश्विनी रोहिणी संध्योऽभिजितं हंति पापकः
कं कुलीरं हरिं पंच चित्रा मूले च रेवती सौम्यस्यो हंति पापात्मा वेस्थ
वधुरतस्थितमित्यादि सर्वत्रावगंतव्यं १५ अथाचार्यो ग्रहगणितं वि
माग्रहाणां मंदशीघ्रवक्रगतिलक्षणमाह सूर्यमुक्तादुदीयंत इति
प्रथमतो रविमंडलगता अस्तमयंति ततो रवेर्मुक्ता उदयंति अर्की
तस्त्वर्काक्रांतराशितो द्वितीयस्था ग्रहाः शीघ्रगाः शीघ्रगतयो भवंति
अर्कात्तृतीयगास्तृतीयराशिस्थाः समाः समगतयः भानावर्के चतुर्थ
राशिस्थे मंदा भवंति समगतिभ्यो मध्यगतिभ्यो न्यूनागतिः अतो मंद
गतयः पंचमषष्ठे सूर्ये ग्रहा वक्राः स्युः अर्थादर्के पंचमषष्ठराशिस्थे
भौमादयः पंच वक्रगतयो भवंति केचित्तु रवेः सकाशात्तु नवाष्टके

न॰प॰
टी॰
ध॰

५०

सप्ताष्टमस्थाने त्वतिवक्रा भवंति नवमे दशमे वक्राः स्युः भानौ ग्रहाणां कु
टिला गतिर्जायते द्वादशैकादशस्थे ग्रहाः शीघ्रगा भवंति एतेन वक्र
शीघ्रमध्यगत्या ग्रहाणां त्रिविधा दृष्टिर्भवति अत एवोक्तं वक्रगे दक्षिणा
दृष्टिरित्यादि १६। १७। १८ अविशेषग्रहाणां विशेषगतिमाह राहुकेतू
सदा वक्राविति राहुकेतू सदैव वक्रिणौ पश्चात्सदागतयः चंद्रभास्करौ
शीघ्रावेव एवं रविचंद्रराहुकेतूनां गतेरेकस्वभावः रविचंद्रयोः
शीघ्रैव गतिः राहुकेत्वोर्वक्रैव एकस्वभावाद्गतेः सदा दृष्टित्रयं त्रि
भिरेव दृष्टिभिर्वामसन्मुखदक्षिणाभिरेते चत्वारः पश्यंति केष्वेवं यथा
यस्य गतिर्भवति तथैव गत्यावेधोपि तेन रविचंद्रौ सदैव शीघ्रगौ तयो
र्वामा दृष्टिः राहुकेत्वोर्वक्रा दृष्टिः वक्रत्वाद्दक्षिणे च दृष्टिः तथा चरणाह

समात्तृतीयगे त्वेषां मंदा भानौ चतुर्थगे वक्रास्सा
त्वचषष्ठेके त्वतिवक्राष्टसप्तमे ९ नवमे दशमे
भानौ जायते कुटिला गतिः द्वादशैकादशस्थेर्ये भ
जंते शीघ्रतां पुनः स्वदृष्टपतां पुनर्लोके व्रजंत्यर्क
गता ग्रहाः १८ राहुकेतू सदा वक्रौ शीघ्रगौ चंद्रभा
स्करौ गतेरेकस्वभावत्वादेषां दृष्टित्रयं सदा १९
क्रूरा वक्रा महाक्रूराः सौम्या वक्रा महाशुभाः स्युः
सहजस्वभावस्थाः सौम्याः क्रूराश्च शीघ्रगाः २०

क्षिः वक्रोदक्तं कर्णगत्यापथवामं शीघ्रो विध्येद्दीप्तते ग्रे समस्त नित्यं वक्रौ
राहुकेतू रवींदू नित्यं शीघ्रौ दृष्टपयात्वल्परूपौ १९ अथान्यदाह क्रूराव
क्रेति सौम्याः शीघ्राबलिष्ठाः स्युः क्रूराः शीघ्राबलोज्झिताः क्रूराः पापाः
क्रूरं दंडं कुर्वंति स्वभावोयं पापानां सौम्याः शुभग्रहाः शुभमेव कुर्वंति
ते च पापाः क्रूरा वक्रा यदि भवंति तदातिशायेन क्रूरा भवंति सौम्याः शु
भा यदि वक्रा भवंति तदा महाशुभाः स्युरिति सौम्याः शीघ्रगा यदि स्युर्भवं
ति तदा सहजस्वभावस्था भवंति यः साहजिकस्वभावस्तत्रस्थाः शीघ्रा
स्तेनो भवंति शुभं स्वभावेन कुर्वंति किं तु वक्राः सन्तो यथातिशुभं कुर्वं
ति तथा न एवं क्रूराश्च शीघ्रगाः शीघ्रगतयः स्वस्वभावेन स्थिता भवं
ति मंगलस्य यः स्वभावः सः स्वस्वभावेन फलदायकः तथा च जातके

वक्रिणस्तु महावीर्याः शुभा राज्यप्रदा ग्रहाः पापा व्यसनदाः पुंसां कुर्वंति
च हर्षपादनं ह्यथा स्वदर्पणायां शुरुषं भ्रामयंति इत्यस्तेन भ्रमयंति २० अ
पुनर्वेधमाह अवर्णादिस्वराविति स्वरयुक्त आत्मायोरनुस्वारवि
सर्गयोः तयोरपि वेधेन द्वयोरिव वेधो ज्ञातव्यः यतो ह्यावकारसहिता
वुच्चार्येते अकारं विना तयोरुच्चारणमशक्यं २१ अथ वर्णवेधे वि
शेषमाह अथ चक्रे पवर्गीयबकार उक्तः यवर्गीयसकार उक्तः स व
र्गीयो षकारः सकारो यदि कस्यापि नाम्नि पवर्गीयो वकारः तालव्यः
र्गीयो षकारः सकारो यदि कस्यापि नाम्नि तदा तेषां वेधः अक्रोक्त व
र्गावर्गीयः षकारः कवर्गीयः खकारः स्यात् तदा तेषां वेधः

सर्वतोभद्रचक्रम् ॥

अवर्णादिस्वरौ
द्वौ ह्रावेकवेधे
द्वयोर्बधः स्व
रयुक्तात्मनोर्वे
धस्त्वानुस्वार
विसर्गयोः २१
बवौ षसौ श
खौ चैव वत्सेयौ
इञौ परस्परं एकेन द्वितयं ज्ञेयं शुभाशुभं खगाद्य
ये २२ चङच्छाः ण्णाठाश्च वेधे यफढास्तु इजा स्त
या एतत्त्रिके त्रिकाविद्धं विद्धैः कपदमैः क्रमात् २३

स एव वेधः पुनरुच्यते चङच्छाः
सवेधेनैव वेधो ज्ञातव्यः २२ स एव वेधः पुनरुच्यते चङच्छाः
खणठा इति एते वर्णाः चङच्छादयो न दृश्यन्ते चरणस्याः ङचङछ
खणठा इति एते वर्णाः चङच्छादयो नक्षत्रचरणस्थाः ङचङछ
शाद्री पुष्यणठहस्त भ्रुयफढस्वातीषाढा इयघङमङजरामाद्र प
दा शाद्री हस्त स्वातीषाढोजराभाद्रपदानां चरणवर्णाः तेषां मध्ये
कपमदएववर्णाश्चक्रे निवेशिताः तेषां वेधे अपरे त्रयो वर्णा वेधि
ताभवंति २३ ॥

तथा चाह घङछा रौद्रगे इति आर्द्रानक्षत्रगते पापे शुभे च घङछा वर्णा विद्धा भवन्ति हस्तस्थे ग्रहे षणढा वर्णा विद्धा भवन्ति पूर्वाषाढास्थे ग्रहे पफढाः विद्धा भवन्ति उत्तराभाद्रस्थे ग्रहे थझञा वर्णा विद्धा भवन्ति २४ । २५ कोणस्थेति अत्र चतुःकोणेषु येन नक्षत्रेण न्यस्तमस्ति तत्र ईशानकोणे भरणीकृत्तिके आग्नेये मघाश्लेषे नैर्ऋत्ये विशाखाऽनुराधे वायव्ये श्रवणधनिष्ठे एषु ऋक्षद्वयोर्द्वयोरन्त्यादिपादगतयोर्ग्रहयोर्दृष्टा कोणस्थानां चतुर्णां स्वराणां वेध उत्पद्यते तथा पूर्णातिथीनां वेधः अत्राम्नायः भरणीकृत्तिकयोराद्यन्तचरणस्थो ग्रहः अ उ लृ ओं स्वरान्वेधयति आश्लेषामघाद्यन्तचरणस्थः आ ऊ ॡ औ स्वरान् वेधयति विशाखानुराधाद्यन्तचरणस्थः इ ऋ ए अं स्वरान्वेधयति श्रवणधनिष्ठाद्यन्तचरणस्थः ई ॠ ऐ अः स्वरान्वेधयति चतुःकोणस्था पूर्णातिथीन्वेधयन्ति अथान्यव्याख्याने अस्वरादिचतुष्कस्य वेधः

घङछा रौद्रगे वेधे षणढा हस्तगे ग्रहे पफढाः
पूर्वाषाढायां थझञा भाद्र उत्तरे २४ अवर्णादि
स्वरद्वन्द्वेष्वेकवेधे द्वयोर्वेधः ऋॠस्वरात्मके वेधे
त्वनुस्वारविसर्गयोः २५ कोणस्थापि स्वयोर्मध्ये
अन्त्यादिपादगे ग्रहे अस्वरादिचतुष्कस्य वेधः पू
र्णातिथेः क्रमात् २६ एकादिक्रूरवेधेन फलं तु
संप्रजायते ॥

अआ इई एषां चतुर्णां वेधः यतः एषां केनापि वेधो न संभवति उकारादीनां वेधो वर्णराशिभिः सह वेधो भवत्येव अत एषामवेधनव्याख्याने २६ अथ वेधफलमाह एकादिक्रूरवेधेनेति शन्यर्कराहुकेत्वाराः पंच पापा उक्ताः तेषामेकतमस्य संनाम्नः स्वरवर्णराशिनक्षत्राद्येकतमवेधे उद्वेगो जायते उद्विग्नमना भवति द्विग्रहवेधे भयं भवति परचक्रादितः स्वचक्रादितो वा कस्मादपि भयं भवति त्रिग्रहवेधे भंगः राजादयः संग्रामात्पलायन्ते अर्थवादे अर्थभंगः विद्यावादे विद्याभंगः इत्यादि बोद्धव्यं एकद्व्यादिवेधकल्पना स्वरवर्णादावपि ग्रहेष्वपि विचारः स्वरवर्णनक्षत्रतिथिराशिपंचपापग्रहाणां समासमविचारेणोद्वेगादिफलं यदि एको वर्णादीनां मध्ये एकेन ग्रहेण विद्धस्तदा उद्वेगः कियानपि द्विग्रहवेधे बहूद्वेगः एवं ग्रहसंख्यया उद्वेगस्य विकल्पना तथा वर्णस्वराणां द्विवेधे द्व्यादिग्रहेण तथा भयमपि वदेत् एवं भंगादीनां त्रयाणामेकादिग्रहवेधेन स्व

रवर्णादिषु तथोनाधिक्यंवदेत् २७ यस्मिन्वेधेउद्वेगादीनांविचारस्तमाह
ऋक्षेभ्रमइति तदत्रएकादिग्रहवेधेभ्रमः ज्ञानराहित्यं तदेवोद्वेगः उद्वेगा
दयोभ्रमोभवति वर्णेविद्धेहानिःकार्यादीनांहानिर्विषयादीनांवा स्वरेव्या
धिर्विद्धेसन्तिभवति एवंचतुःपापविद्धेरोगउक्तः चतुर्भिर्ग्रहैःस्वरेविद्धेव्या
धिग्रस्तोभवति अत्रविचारः एकादिवेधेनउद्वेगादयउक्ताः तेनकिंसमुदा
येनापिभवति चतुर्भिर्ग्रहैर्विद्धेस्वरेउद्वेगादिव्याधिपर्यन्तंफलानिभवन्ति
तिथौविद्धेभयंपूर्वमुक्तंद्वाभ्यांवेधेभयं अत्रतिथौवेधेभयं द्विपापवेधेस
तिभयंवाच्यं अत्रापिउद्वेगस्यभयमपि राशौविद्धेमहाविघ्नंमहाविघ्नंमृत्युः
पश्चादुक्तंपंचग्रहवेधेनमृत्युः अत्रराशौविद्धेमहाविघ्नमुक्तंतेनकिं राशेःपं
चपापग्रहवेधात्विघ्नमादेश्यंमृत्युरित्यर्थः पंचविद्धोनजीवति अस्मायम

उद्वेगश्चभयंहानीरोगोमृत्युःक्रमेणच २७ ऋक्षे
भ्रमोवर्णेहानिःस्वरेव्याधिर्भयंतिथौ राशौविद्धेम
हाविघ्नंपंचविद्धोनजीवति २८ एकवेधेभयंयुद्धे
युग्मवेधेपराजयः त्रिवेधेनभवेद्रोगोमृत्युर्वेध
श्चतुष्टये २९ यथादुष्टफलाःक्रूरास्तथासौम्याः
शुभप्रदाः क्रूरयुक्ताःपुनःसौम्यास्तेपिक्रूरफल
प्रदाः ३०

र्थः वर्णादीनांपंचानांवेधेसुतरांमृत्युर्भवति ग्रंथकारस्याभिप्रायोराशेःपंचग्र
हवेधादेवमृत्युरिति २८ विशेषमाह एकवेधेति एकग्रहवेधेयुद्धेभयमादे
श्यं नान्यत्र युग्मग्रहवेधेपराजयः त्रिवेधेसंग्रामात्पलायते चतुर्ग्रहवेधे
मृत्युःसंग्रामेमृत्युर्भवति अत्रापिग्रहसंख्यावर्णादिसंख्याविचारःकर्तव्य
इतिपूर्ववत् २९ अथपापग्रहवेधवशात्शुभग्रहाणांवेधफलमादि
शति यथादुष्टफलाइति यथाएकादिक्रूरवेधेउद्वेगादिफलमुक्तं त
थाएकादिशुभवेधेहर्षलाभसौख्यादिभिःफलंकल्पयेत् अत्रक्रूरयु
क्तोक्रूरएवभवतिक्रूरफलप्रदः अन्यथाशुक्रोन्यथाशुभोपिशुभयुक्तो
त्यर्थंशुभः अत्रयद्यपिनोक्तंपापशुभमिश्रितंफलंवदेत् ऊनाधिक्यंग्र
हवशात् पापाधिकेपापफलमधिकं शुभाधिकेशुभफलमधिकं ३०

॥

॥

॥

यथाभ्रमोऽर्कदेऽङ्गारेऽर्थहानिरित्यादि पृथक्फलमुक्तं तथार्क्यादिवेधे पृथक्फ
न॰ प॰ लमाह अर्कवेधे मनस्तापश्चेति व्याख्या अर्कवेधे सति मनस्तापो भवति कि
टी॰ मुक्तं भवति उद्वेगो भ्रमो नक्षत्रविद्धे तेनार्कनक्षत्रे विद्धे मनस्तापो भवति
४२ उद्विग्नमनाः अङ्गारेऽर्थहानिरुक्ता तेन भौमेन विद्धे अङ्गारे विद्धे द्रव्यहानिर्भवति
एवमुक्तं स्वरे व्याधिः तेन शनिना स्वरे विद्धे रोगवान् भवति राशौ विद्धे महा
42 विघ्नं भवति अत्र राहुकेतू च विघ्नदौ तेन राहुकेतुभ्यां राशौ विद्धे महाविघ्नं
मृत्युः ३१ अथ शुभग्रहवेधफलमाह चंद्रे मिश्रफलमिति चंद्रवेधे सति
मिश्रं फलं पापशुभं क्षीणचंद्रः पापयुक्तः क्षीणचंद्रवेधे पापफलं पूर्णचं
द्रवेधे शुभफलं शुक्रवेधे रतिक्रीडादिसुखादिसौख्यं बुधवेधे प्रज्ञा भवति हे
योपादेयविचारे यथार्थज्ञानं भवति जीववेधे सर्वशुभफलं भवति अभि

अर्कवेधे मनस्तापो द्रव्यहानिश्च भूसुते रोगपीडा
करः सौरी राहुकेतू च विघ्नदौ ३१ चंद्रे मिश्रफलं शु
क्रे रतिलाभश्च भार्गवे बुधवेधे भवेत्प्रज्ञा जीवः स
र्वफलप्रदः ३२ सौम्यपापग्रहौ ह्यन्त्यानाम्नो वापि
धनक्षयः वेधे वैनाशिकर्क्षस्य त्रिवेधे चाशुभो भय
३३ स्वक्षेत्रस्य बलं पूर्णं ६० पादोनं ४५ मित्रभे गृ
हे अर्द्धं ३० समगृहे ज्ञेयं पादं शत्रुगृहे स्थिते ३४

लब्धितं शुभं भवतीत्यर्थः कस्याप्यभिप्रायोऽयं एकवेधेऽर्थनाशश्च स्थानभ्रंशस्त
द्वेधे च नाशश्चोभयवेधेन पापाभ्यां निर्दिशेन्मृतिं ३२ अथ विशेषमाह सौ
म्यपापग्रहेति शुभपापौ यदि नाम्नो वैनाशिकर्क्षे नामनक्षत्रयोर्विंधाति
२३ मं नक्षत्रं वेधयतस्तदा व्याधिधनक्षया भवति वैनाशिकं॰ सामुदा
यिकं सांघातिकं च त्रिविधे मृत्युः ३३ अथ यत्रस्थो ग्रहः स्वल्पमध्याधिकं
पापशुभं ददाति तदाह स्वक्षेत्रस्ये बलं पूर्णमिति स्वक्षेत्रनवांशद्रेष्का
णस्थग्रहे बलं पूर्णं ज्ञेयं मित्रभे मित्रराशौ॰ नवांशे मित्रद्रेष्काणे च
एकेन पादेनोनं कोऽर्थः त्रिचरणं बलं अर्द्धं बलं समगृहे॰ पादं बलं श
त्रुगृहे स्थिते ज्ञेयं इदं सामान्यमुक्तं ३४ ॥

अथविशेषमाह इदंचक्रूरसौम्यानामिति स्वक्षेत्रस्थेबलंपूर्णमित्यादिब
लंबुधगुरुशुक्रपूर्णंचंद्राणांस्थानबलंज्ञेयं एतदेवबलंपापग्रहाणांवि
पर्ययाज्ज्ञेयं तत्रविपर्ययः शत्रुगृहेस्थितेपूर्णंपादोनंसमवेश्मनि
अर्द्धंमित्रगृहेज्ञेयंपादंपापेस्ववेश्मनि विपर्ययार्थःश्लोकेनैवव्या
ख्यातः ३५।३८ अथविचारमाह ग्रहाःक्रूराइति क्षेत्रशब्देनस्थान
मुच्यते बलंज्ञात्वाफलंब्रूयात्स्थानवेधेयथार्थतः स्वगृहंस्थानं
मित्रगृहं समपि शत्रुगृहमपिसमस्थानस्यतेनसमस्थानवक्रमा
र्गोच्चादिगैर्ग्रहस्थानंवेध्यमितिकिं तत्रव्याख्यायते स्वक्षेत्रस्थेनस्था
नबलिनाग्रहेणविद्धेनक्षत्रेवक्रत्वेनाधिकबलिनाग्रहवेधेयत्फलमु
क्तमस्तितत्फलंपूर्णंभवति यथारविणाविद्धेनक्षत्रेसिंहस्थेनस्वस्था
नस्थेनमनस्तापउक्तमनस्तापश्चरणपूर्णोभवति सम्यक्पादफलंभ

इदंचसौम्यक्रूराणांबलंस्थानवशात्समं प
तदेवफलंबोध्यंसौम्यक्रूरेविपर्ययात् ३५ स्था
नवेधसमायोगेयत्संख्यजायतेबलं तत्संख्य
वेधवस्तूनांफलंज्ञेयंविचक्षणैः ३६ ग्रहाःक्रू
रास्तथासौम्यावक्रमार्गोच्चनीचगाः स्थानंच
बोध्यमित्येवंबलंज्ञात्वाफलंवदेत् ३७ ॥

वति स्वक्षेत्रस्थेनगुरुणाचविद्धेसति जीवःसर्वफलमितिपूर्णंफलं पा
पलोपोमतिभ्रमःपूर्णोभवति उद्वेगश्च-भयंच-भंगश्चरोगश्चमृत्युश्च
एतेऽप्यर्थाःपूर्णावाच्याः यस्मिन्यस्मिन्विद्धेभयादयउक्ताःतस्मिन्स्वक्षे
त्रस्थेनग्रहेणविद्धेभयादयःपूर्णावाच्याः स्वक्षेत्रस्थोयदिवक्री-पूर्ण
त्वेद्विगुणं चतुर्भिःपादैःपूर्णःद्विगुणंचतुर्भिःफलं मित्रस्थेनग्रहेण
विद्धेभयाद्युत्पत्तिस्थानंतदाभयादयःपादोनावाच्याः मित्रगेहगोभव
तिमित्रगृहंतदुच्चंचेत् तदानवगुणाभयादयोवाच्याः शीघ्रगानांस्व
भावमेवफलं स्थानवलीशुभःशीघ्रंस्वगृहेपूर्णं मित्रगृहेपादोनामि
त्यादि नीचमेद्वैफलप्रदः मित्रगृहनीचगोभवतितदाशुभंसार्द्धंचर
णफलंपाचयति समगृहेअर्द्धबलं तद्गृहेनीचंचेत्तदापापंफलं
एवंस्वगृहेपिस्थानबलिनांग्रहाणांवक्रादिफलैःसहफलाधिकक
ल्पनांकुर्यात् ३७ ॥

तथा च वक्रग्रहे फलं द्विघ्नमिति ३८ तिथिराश्यंशभानक्षत्रमिति शुभं भो
न·प· ग्यं तथाक्रान्ते विद्धं पापग्रहेण भं शुभाशुभेषु सर्वेषु वर्जनीयं प्रयत्नतः
टी· सुगमं ३९ न नन्दतीति वेधवेलायां वेधकाले कृतविवाहो न नन्दति
४३ शुभं न याति यात्रायां न निवर्त्तते वेधसमये संग्रामादियात्रां न का
र्या न रोगान्मुच्यते रोगी वेधकाले रोगो यदि जायते तदनन्तरं पापवेध
उत्पद्यते ततो रोगी रोगान्न मुक्तो भवति ४० तथा च वक्ष्यति रोगका
लेति सुगमं ४१ वेधस्थाने इति यत्र ग्रामादिस्थाने वेधो भवति तत्र
स्थितिं न कुर्यात् ग्रामादिस्थानस्य स्वरवर्णादिवेधेन तत्र ग्रामे स्थाने स्थि
तिं न कुर्यात् क्षेत्रवेधे तत्र संग्रामं न कुर्यात् तस्मात् भंगो भवति पला

वक्रग्रहे फलं द्विघ्नं त्रिगुणं स्वोच्चसंस्थिते स्वभा
वजं फलं शीघ्रे नीचस्थोऽर्धफलो ग्रहः ३८ ति
थिराश्यंशभानक्षत्रे विद्धं क्रूरग्रहेण यत् सर्वेषु
शुभकार्येषु वर्जयेत्तत्प्रयत्नतः ३९ न नन्दति वि
वाहे च यात्रायां न निवर्त्तते न रोगान्मुच्यते रोगी
वेधवेलाकृतोद्यमः ४० रोगकाले भवेद्वेधः क्रूर
खेचरसंभवः वक्रगस्तु भवेन्मृत्युः शीघ्रे यायी
रुजान्वितः ४१ वेधस्थाने रणे भंगो दुर्गे खण्डिः
प्रजायते कविप्रवेशनं तत्र योधघातश्च तत्र
वै ४२ यत्र पूर्वादिकाष्ठायां वृषराश्यादिगो र
विः ॥

यत्ते ग्रामवेधे ग्रामस्य भज्यते दुर्गं सर्वतोभद्रचक्रं स्थाप्य वेधं विचारयेत्
यद्दिशि नक्षत्रवर्णराशिस्वरवेधस्तत्र खण्डिर्भवति दुर्गं भज्यते तथा वे
यद्दिशि कविप्रवेशनं कुर्यात् योधघातश्च तत्र वै योधनक्षत्रात् न
क्षत्रपुरुषं लिखित्वा यत्राङ्गे नक्षत्रं सर्वतोभद्रे विद्धं भवति तत्र घातं
कुर्यात् ४२ अथ चक्रविचारमाह यत्र पूर्वादीति ईशानस्था इति
वृषमिथुनकुलीराः प्राच्यां तत्रस्थे रवौ प्राचीदिगस्तमिता तिष्ठ
ति सिंहकन्यातुलास्तु दक्षिणास्तमिता तिष्ठति वृश्चिकधनुर्म
कराः पश्चिमायां तत्रस्थे रवौ पश्चिमास्तमिता तिष्ठति कुम्भमीनमे
षा उत्तरस्यां तत्रस्थे रवौ उत्तरादिगस्तमिता भवति ४३ ॥

४४ नक्षत्राद्विशेषमाह नक्षत्राणीति अथ पूर्वस्मात् अउऌएओ एते स्वराः
कृत्तिकारोहिणीमृगशिरआर्द्रापुनर्वसुपुष्याश्लेषासप्तनक्षत्राणि
अवकहडाः पंचवर्णाः वृषाद्यास्त्रयः नंदास्तिथयः रविभौम
वासरौ एते वृषादित्रयमासिके रवावस्तमिताः स्युरिति एवं चतुर्दिक्
नक्षत्राणिस्वरवर्णाराशयस्तिथयोदिशोऽस्तंगताज्ञेयाः ४५ अस्तादि
कस्य पृथक्फलमाह नक्षत्रेत्येति इदमपिफलं पूर्वफलेन सह उ
द्वेगस्त्रभयमित्यादि सह मेलयित्वा फलं ब्रूयात् अस्यार्थोपि न दत्तु

स्यादिशास्तमिताज्ञेयानि स्तः शेषाः सदोदिताः
४३ ईशानस्याः स्वराः प्राच्यां ज्ञेया आग्नेयगा यमे
नैर्ऋत्यस्यास्तु वारुण्यां वायव्यां सौम्यगामताः ४४
नक्षत्राणिस्वरावर्णाराशयस्तिथयोदिशः तेस
र्वेस्तंगताज्ञेया यत्र भानुस्त्रिमासिकः ४५ नक्षत्रे
स्तेरुजोवर्णेहानिः शोकः स्वरेस्तगे राशौ विघ्नं ति
थौ भीतिः पंचास्ते मरणं ध्रुवं ४६ यात्रायुद्धविवा
दे च द्वारं प्रासादहर्म्ययोः न कर्तव्यं शुभं वान्यद
स्ताशाभिमुखं नरैः ४७ अस्ताशायां स्थिते यस्य
यदा नामाद्यमक्षरं तदा तु सर्वकार्येषु त्यक्तव्योदे
वहतो नरः ४८ कवोकोटेन यातु हेहे चातुरंगे म
हाहवे उद्यमोऽस्तंगतैर्येये वर्जनीयो जयार्थिभिः
४९ ॥

गत एव ४६ अथास्तमितायां दिशि क्रियानिषेधमाह यात्रायुद्धेति
अथ श्रेयोसीच्छद्भिः पुरुषैरस्ताशाभिमुखं यात्रा न कार्या युद्धं च न का
र्यं विवादो विद्याविवादः प्रासादस्य द्वारं गृहस्य च एतत्सर्वं अस्ताशाभि
मुखं न कुर्यात् ४७ अथान्यदस्तमितफलमाह अस्ताशायां स्थितमिति
स्तगमं ४८ कवोकोटेति नक्षत्राणिस्वरावर्णाराशयो यस्य यो यस्यास्त
स्तंगता भवंति ते योथा अस्तंगता ज्ञेयाः तैरस्तंगतैर्यैर्येः किं विवर्ज्यं को
टयुद्धं वर्ज्यं द्वंद्वयुद्धं वर्ज्यं विशेषाच्चातुरंगे महाहवे न तिष्ठेत् ४९ ।

न॰ प॰ टी॰ ४४

44

अथानंतरंनक्षत्रस्वरादीनामुदितानांफलमाह नक्षत्रेभ्युदितेति ऋक्षेभ्यु
दितेशरीरपुष्टिः वर्णेलाभः नक्षत्रवर्णस्वरराशितिथिषुपंचसूदितेषु
पदाप्तिः राज्यादिपदप्राप्तिःस्यात् ५॰ अथप्रश्नकालेवेधफलमाह प्रश्न
कालेभवेति सुगमं ५१ ग्रहैरविद्धैरिति यच्चरादिकेलग्नेप्रश्नफलमु
क्तंतद्दैशिकेंद्रेणज्योतिर्विदासर्वैर्ग्रहैरविद्धेलग्नेतुफलंलग्नस्वभावतः
फलंज्ञेयं लग्नस्ययःस्वभावः हृतनष्टादौलाभालाभजयाजये न्वचतुः
पदग्रामारण्यजलराशिस्वभावेनफलंब्रूयात् अथचरादिकेयत्फल
मुक्तंतदाह चरलग्नोदयेनष्टंदुर्लभंरोगिणोमृतिः जातःस्यापिचत
त्रैवस्वल्पमायुर्विनिर्दिशेत् स्थिरलग्नोदयेनष्टंस्वल्पकालेनलभ्यते
तत्ररोगीचिरान्नश्योदीर्घायुश्चभ्रजन्मवत् नष्टस्यपुनःलाभःस्यात्

नक्षत्रेभ्युदितेपुष्टिर्वर्णेलाभःस्वरेसुखं राशौज
याप्तिस्तिथौतेजःपदाप्तिःपंचकोदये ५॰ प्रश्नका
लेभवेद्धित्वंयल्लग्नंक्रूरखेचरैः तद्दुष्टंशोभनं
सौम्यैर्मिश्रैर्मिश्रफलंमतं ५१ ग्रहैरभिन्नेतुयल्ल
ग्नेफलंलग्नस्वभावतः ज्ञातव्यंदैशिकेंद्रेणभा
षितंयच्चरादिकं ५२ क्रूरैरुभयतोविद्धायस्माः
द्वर्णतिथिस्वराः राशिर्धिष्ण्यंचपंचापितस्यमृत्यु
र्नसंशयः ५३ मंडलंनगरंग्रामोदुर्गंदेवालयंपुरं
क्रूरैरुभयतोविद्धंविनश्यतिनसंशयः ५४

रोगीपुनःक्रमेणशोभनः मध्यायुर्लग्नजन्मात् द्विस्वभावोदयेषुयन्त्रित्यादि
चरादिकेरादितं ५२ अथान्यत् क्रूरैरुभयतेति वेधस्त्रिविधउक्तः वामद
क्षिणसन्मुखः उभयदिक्स्थोवामेनविध्यति वामदक्षिणउभयत्रवेधः एवं
सन्मुखदक्षिणउभयदिक्स्थोवेधयति अथवादक्षिणदक्षिणावाउभयत्रवेधः
कस्यापिदिशिकस्मिन्नपिनक्षत्रेमध्यगतिर्ग्रहस्तिष्ठति तत्सन्मुखदिशिन
न्नक्षत्रेसमसूत्रस्यनक्षत्रेऽपरोमध्यगतिर्ग्रहस्तिष्ठति तदानयोःसन्मुख
वेधः एवंक्रूरैरुभयतोविद्धाःपंचवर्णतिथिस्वरादयोयस्यमृत्युस्तस्यसं
ग्रामेमृत्युः तथाजायतेयस्यामृत्युर्भवति ५३ मंडलंनगरमिति क्रूरैरुभय
तोविद्धमिति एवमेवव्याख्यातं अग्रे॰ प्राचकेबोध्यं अपरंसुगमं व

र्णादिपंचकमपि अत्रापि बोद्धव्यं ५४ अथान्यत्रवेधफलमाह कृत्तिका
दीति कूर्मचक्रे कृत्तिकादित्रित्रिकाद्येन नक्षत्रेण देकतमे यदि क्रूरै रुभय
तो विद्धे सति नाभ्यादौ न वयथाविभागोक्तदेशा विनश्यंति तत्र कृत्तिका
दित्रिभे कूर्मनाभौ कृत्तिकादित्रिके क्रूरै रुभयतो विद्धे कूर्मनाभिस्था
देशाः संकेतामिथिलाचंपाकौशांबिकौशिखी तथा अहिछत्रं गया
विंध्यमंतर्वेदिश्च मेखला कान्यकुब्जं प्रयागश्च मध्यदेशो विनश्यती
ति तत्रायमाम्नायः सर्वे देशा विनाशं नयांति किं तु कृत्तिकादित्रिनक्ष
त्रे विद्धे नाभ्युक्तदेशानां मध्ये यस्य यस्य वर्णाः स्वरादयः पंचक्रूरै रुभय
तो विद्धा भवंति स स देशो विनाशं याति अयं विचारः ५५ अथान्यद्वे
धविषयविचारमाह कृत्तिकायामिति अयमर्थः समुदायेन सर्वेषां
न करोति देशो विद्धे न देशग्रामे विद्धे कृत्तिकादिचतुर्षु विद्धेषु ब्राह्म

कृत्तिकादित्रिकाद्ये मे क्रूरविद्धे च कूर्मतः देश
नाभिस्थदेशा याविनश्यंति यथाक्रमं ५५ कृ
त्तिकायां तथा पुष्ये रेवत्यां च पुनर्वसौ विद्धे स
ति क्रमाद्धेयो वर्णेषु ब्राह्मणादिषु ५६ तैलभां
डं रसो धान्यं गजाश्वादि चतुष्पदं सर्वं महर्घतां
याति यत्र क्रूरो व्यवस्थितः ५७ ॥

णादीनां पृथक् नाम्नां वर्णादिपंचके विद्धे फलं वदेत् येयैर्ग्रहैः क्रूरैर्वे
धं क्रियते स स वेधाद्दशरवके तत्तज्जन्मराशिं पश्यति तदा फलं भवति
इदमग्रे विशिष्टोक्तमस्ति यत्र यत्र पापविद्धे विनाशः तत्र शुभद
ष्टे जायते तावक्तव्यास्सर्वा त्रयं तथा हस्ते यत्र ब्राह्मणानां प्रकीर्तितं उत्त
रात्रितयं पुष्यं द्वात्रियाणां विनिर्दिशेत् पौष्णमैत्रं मघा चैव प्राजा
पत्यं विशां स्मृतं आदित्यमाश्विनी हस्तं शूद्राणामभिजित्तथा वि
द्धे रेभिर्द्विजातीनां कारुकाणां च शेषके इति ५६ अथान्यद्विषये कू
रवेधविचारः तैलभांडमिति कूर्मचक्रोक्तप्रतिदेशे देशे क्रूरग्रह
वेधे च तैलभांडं गुडशुंठ्यादि विद्धे सति तद्देशग्रामे सर्वं महर्घं भ
वतीति बहुधनेनापि दुर्मिलं भवति शुभग्रहा विद्धे समर्घं भव
ति स्वल्पधनेन बहु मिलति ५७ ॥

क्रूरवेधेति ५८ अथोपग्रहमाह सूर्यभात्पंचमंधिष्ण्यमिति ५९ केतु
न·प· रिति ८० निर्घातश्चचतुर्विंशोति स्वस्थानेऽइति स्वस्थानात्क्रूरतेवेधंगज
टी· दंष्ट्रानुसारतः विद्युन्मुखादयोष्टावुपग्रहाः सर्वदासर्वकार्येषुविघ्न
४५ दाः परंतुस्थाने एतावतायत्रयत्रोपग्रहाभवंतितत्रतत्रतत्रशुभका
र्येवर्जनीयं एतेउपग्रहाः स्वस्थानस्थागजदंष्ट्रानुसारेणवामेदक्षि
45 णेचवेधंकुर्युः सन्मुखेनवेधयंति विद्युन्मुखोरविर्ज्ञेयः शूलश्चंद्रः प्र
कीर्तितः सन्निपातः कुजोज्ञेयोबुधः केतुः प्रकीर्तितः उल्काज्ञेयासुरा
चार्योवज्रंभार्गवउच्यते कंपः शनैश्चरोज्ञेयोराहुर्निर्घातएवच यथे

क्रूरवेधसमायोगेयस्योपग्रहसंभवः तस्यास्
तुर्नसंदेहोरोगाद्वामरणोपिवा ५८ सूर्यभात्पं
चमंधिष्ण्यंज्ञेयंविद्युन्मुखाभिधं शूलंचाष्टमभं
प्रोक्तंसन्निपातंचतुर्दश ५९ केतुरष्टादशेप्रोक्तो
उल्कास्यादेकविंशतो द्वाविंशतितमेकंपस्त्रयोविं
शेचवज्रकं ८० निर्घातश्चचतुर्विंशेउक्ताह्यष्टावु
पग्रहाः स्वस्थानेविघ्नदाः प्रोक्ताः सर्वकार्येषुसर्व
दा ८१ जन्मभंकर्मप्राधानंविनाशंसामुदायिकं
सांघातिकमिदंधिष्ण्यषट्कंसार्वजनीनकं ८२ जा
तिदेशाभिषेकेषुनवधिष्ण्यानिभूपतेः वेधंज्ञा
त्वाफलंब्रूहिसौम्यैः क्रूरैः शुभाशुभं ८३ जन्मभंज
न्मनक्षत्रंदशमंकर्मसंज्ञकं एकोनविंशमाधा
नंत्रयोविंशंविनाशभं ८४ ॥

नवर्ततेविघ्नपूजांनम्यांतुकारयेत् एतेषांग्रहत्वेनद्वादशारचक्रेदृष्टिर
पिभवति ८१ अथान्यदाह जन्मभंकर्मेति जन्मनक्षत्रादिषट्नक्षत्रंसा
र्वजनीनकंसर्वजनविषयंज्ञेयं यतोजन्मनक्षत्रादिदंप्रोक्तं ८२ अथ
विशेषमाह जातिदेशेति ८३ अधुनातन्नामांकितं जन्मभंजन्मन
क्षत्रंदशमंकर्मसंज्ञकमिति ८४ ॥

अष्टादशं चनक्षत्रमिति ९५ षड्विंममिति स्वगमं ९६ अथैषामशुभयत्र वेधेफलमाह मरणंः स्याज्जन्मभेविद्धेति ९७ सामुदायिकेति ९८ देश र्क्षेति उपग्रहसमायोगात्जननभेविद्धेमरणंः कर्मभेक्लेशमेवचेत्या दियइर्क्षेनस्सर्वमुपग्रहयोगादवश्यमभविष्यतीतिवाच्यं शुभेविद्धे शुभं शुभाशुभैर्मिश्रंफलं जातिभंसंहितायामुक्तमस्ति सर्वात्रयस्सा न्तमग्रजानांराज्ञांतसुमोणसहोत्तराणि सपौस्प्रमेत्रेपिरदैव तंचप्रजापतेर्भचक्रमधीवलानां आदित्यहस्ताभिजिदाश्विनीश्रवणि

अष्टादशंचनक्षत्रंसामुदायिकसंज्ञकं सांघा तिकंचविज्ञेयमष्टांषोडशमत्रहि ९५ षड्विंभ राज्यभंप्रोक्तंजातिनामस्वजातिभं देशभंदेश नामर्क्षंराज्यर्क्षमभिषेकभं ९६ मरणंःस्याज्ज न्मभेविध्येकर्मभेक्लेशएवच आधानर्क्षेप्रवासः स्यात्विनाशंबंधुविग्रहः ९७ सामुदायिकभेवि द्धेहानिःसांघातिकेतथा जातिभेकुलनाशःस्यु र्बंधनेचाभिषेकभे ९८ देशर्क्षेदेशभंगास्युःक्रूरैरे वंशुभेःशुभं उपग्रहसमायोगेमरणंभवतिना न्यथा ९९ भयंभंगास्यवातंश्चमरणंभंगोप्ररस्थि तैः क्रूरैरेकादिपंचानैर्षपिवेधफलंभवेत् १०

राजनेवाम्पमुपागताश्च सार्पविशाखाश्रवणंभरण्यश्चंडालजाते रपिनिर्दिष्टानीत्यादौजातिनक्षत्राणिवोद्धव्यानि जन्मादिषट्नक्ष त्राणिनाडीसंज्ञकानि राज्ञोजातिदेशाभिषेकर्क्षेस्त्रिभिःसह्नवन क्षत्राणिनाडीसंज्ञकानि नाडीनक्षत्रेविद्धेचशुभंकिमपिनकुर्वी त ९९ अथान्यत् भयंभंगास्येति जन्मादिनक्षत्रेएकादिपंचानैः क्रूरैःपुरःस्थितैःसम्मुखवेधकारिभिर्विद्धेसतिभयमादिफलंव देत् एकेनपापेनविद्धेभयंवदेत् द्वाभ्यांभंगःपलायनंत्रिभिर्घा तःचतुर्भिर्बंधःपंचाभिर्मरणंः ॥ १० ॥

न॰प॰
टी॰
४९

46

अथ विद्धे सति कदा फलं तन्निर्णयमाह तिथिऋक्षमिति तिथ्यादिपंचकं शु-
भो वेधयेत् यद्दिने चंद्रः पंचकं विध्यति तद्दिने शुभं वदेत् तिथ्यादिपंचके पा-
पविद्धे चंद्रवेधे सति तद्दिने अशुभं वदेत् ७१ अथार्घं संप्रवक्ष्यामीति स्प-
ष्टं ७२ अथ देशकालवशात् विषयवेधनिर्णयमाह देशः काल इति
वणिजामर्थे देशनिर्णयः कस्मिन् देशे समर्घं महर्घं पण्यं भविष्यति
पण्यानां विक्रयद्रव्यकालनिर्णयश्च कस्मिन्वर्षे समर्घं महार्घं अयने ऋतौ
मासे वा पण्यस्यापि निर्णयः वणिजां त्रयाणामेव निर्णयः ७३ अथ दे-
शानां विभागमाह देशोऽथ मंडलमिति स्पष्टं ७४ धातुर्मूलं चेति धा-
तवः सुवर्णरजतादयः मूलं चंदनागरुजटामांसी सुगंधतृणादयः

तिथिऋक्षं स्वरं राशिं वर्णं चैव तु पंचकं यद्दि-
ने विध्यते चंद्रस्तद्दिने स्याच्छुभाशुभं ७१ अथा-
र्घं संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं ब्रह्मयामले एकाशी-
तिपदे चक्रे ग्रहवेधाच्छुभाशुभं ७२ देशः काल-
स्ततः पण्यमिति त्रीण्यर्घनिर्णये चिंतनीयानि
वेध्यानि सर्वकाले विचक्षणैः ७३ देशोऽथ मंडलं
स्थानमिति देशस्त्रिधोच्यते वर्षं मासो दिनं चे-
ति त्रिधा कालोऽपि कथ्यते ७४ धातुर्मूलं च जीव-
श्चेति पण्यं त्रिधा मतं अथ त्रिकत्रिकस्यास्य व-
क्ष्यामि स्वामिविचारान् ७५ देशेशा राहुमंदेज्या
मंडलस्वामिनः पुनः ॥

जीवश्च गजतुरगकस्तूरिकागोवृषभादयः यतः वणिजां लाभार्थं स्वस्वसा-
मर्थ्येन पृथक् पृथक् पण्यं विक्रेतव्यं वा तत्र पृच्छति वणिक् कस्मिन् दे-
शे कस्मिन् काले स्थाने वा धान्यादिपण्यं समर्घं महर्घं वा भविष्यतीति वि-
चार्य कथय अथवा राजादयः पृच्छंति राजा च कस्मिन् स्थाने कस्मिन् का-
ले दुर्गादिकं महत्कं करिष्ये अन्ये च कस्मिन् देशे कस्मिन् काले मया जीव-
नार्थं गंतव्यं वासो वा कारयितव्य इति बहुधा बह्व्यो विकल्पनाः संति ७५
अथ देशादीनां त्रित्रिकानामधिपतीनाह देशेशा राहुमंदेति राहुश-
निबृहस्पतयो देशाधिपाः यथा देशो तीरभुक्तिः मंडलं तत्र लक्ष्मण

वती स्थानेकिंरत्नपुरं अत्रदेशेशाउक्ताः समान्यतः सर्वदेशाधि
पतयः देशराशिवशान्नाधिपतयः तथास्थानकालयोरपि मंड
लाधिपाः केतुसूर्यशुक्राः स्थानाधिपाश्चंद्रभौमबुधाः ७६ अथत्रि
याकालाधिपतीनाह वर्षेशोऽपि ७७ यावीशाःसौरिपाताराइति
अत्रापिस्वभावतोधिपतयः नतुतत्तद्राशिवशात् ७८ पुंग्रहाराः
द्विति संज्ञामात्रप्रयोजनंनतुस्वभावतः ७९ अथग्रहाणांवर्णा
नाह सितेंद्विति देशेशाराहुमंदेज्याइत्यारभ्यस्वगमाप्याः ८० देशा
नांनाथाःपृथक्उक्ताःकस्यापित्रयोधिपतयःकस्यापिद्वौकस्या

केतुसूर्यसिताःस्थाननाथाश्चंद्रारचंद्रजाः ७६
वर्षेशाराहुकेत्वार्कीजीवोमासाधिपःपुनः भौ
मार्कज्ञसिताश्चैयाश्चंद्रःस्याद्दिवसाधिपः ७७
यावीशाःसौरिपाताराजीवेशात्रेंदुसूरयः मूले
शाःकेतुशुक्रार्कीइतिपण्याधिपाग्रहाः ७८ पुंग्र
हाराहुकेत्वर्कजीवभूमिसुतामताः स्त्रीग्रहाशु
क्रशशिनौसौरिसौम्यौनपुंसकौ ७९ सितेंदूसि
तवर्णौशौरक्तेशौभौमभास्करौ पीतौसौम्यगुरू
कृष्णाराहुकेत्वर्कजामताः ८० ग्रहोवक्रोदयेस्वा
श्रोदयेचबलाधिकः देशादीनांसएकैकःस्वा
मीखेटस्तदामतः ८१ वक्रोच्चगःस्वहर्म्यस्थःपूर्ण
वीर्योग्रहोभवेत् मेषोवृषोमृगःकन्याकर्कमी
नतुलाधराः ८२

पिचत्वारः किंसमुदायेनभवंतिकालवशाद्बलवशाद्वाअधिपतयःइ
त्याशंक्याविचारमाह ग्रहोवक्रोदयइति देशेशाराहुमंदेज्येत्यादिषुयो
वक्रीभवतिउदितोभवतिस्वांशोयःस्थितःयत्रकुत्रचिद्राशौस्वगृहेस्वोच्चे
त्यादिलक्षणेनसद्बलेनाधियोभवतित्रयाणांसएवैकदेशादीनांत
दाकालेधिपतिःकल्प्यःअग्रेअन्योयदिबलीभविष्यतितदासएवकल्प्यः
इत्यादिनाअधिपविचारः ८१ अथपुनर्बले विचारयति वक्रोच्चगःस्व

न॰ प॰ टी॰ ४७

हर्म्येस्थितिः स्वगृहे पूर्णवीर्यः वक्री पूर्णवीर्यः उच्चगः पूर्णवीर्यः तत्रापि यदि वक्रीतदाप्यधिकबलः उच्चस्थानादयगे हष्ठस्येवा त्रैराशिकेन बलं कल्प्यं ८२। ८३। ८४। ८५ पुनर्बलविचारमाह उच्चसंस्थेबलं पूर्णमिति नीचराशौ नीचनवांशे शून्यंबलं किं बहुव्याख्यानेन जातकोक्तबलविचारेण॰ जातकपद्धतिबलविचारेण॰ स्थानदिक्कालनिसर्गचेष्टाद्यभेदैर्योबलविचारः स्वोच्चस्वगृहनवांशमित्रवर्गबलविचारेणयोबलीत्रयाणांभवतिसनाथः कल्प्यः द्वावपि बलिनौ तदा द्वावपि नाथौ स्यातां बलाधिक्यात्त्रयोपि स्यात्ताः बलेन देशाधिनाथं ज्ञात्वा फलंव

शादिस्थादिग्रहोच्चास्तुनीचं यत्तस्यसप्तमं परमोच्चादिशो रामा ३ ब्रह्माविंशात्तिथीन्द्रियाः ८३ सप्तविंशास्तथा विंशाः सूर्यादीनां तथांशकाः परमोच्चात्परंनीचमर्धचक्रांतसंख्यया ८४ उच्चान्नीचाच्चयत्तु र्यंसप्तमंस्थानंतदुच्यते तदग्रहष्ठगखेटेबलंत्रैराशिकंमतं ८५ उच्चस्थेचबलंपूर्णंनीचांशस्थेबलंदलं स्ववेत्रस्थेबलंपूर्णपादोनंमित्रभेगृहे ८६ शत्रुंसमग्रहेत्वेयंपादंशत्रुगृहस्थिते त्रैराशिकवशाज्ज्ञेयमन्तरेतुबलंबुधैः ८७ एवंदेशादिनाथायेग्रहावेधेव्यवस्थिताः सुखदःशत्रवोवामध्यास्थितनीयाःप्रयत्नतः ८८ स्वामित्रसमशत्रूणांवेधेदेशादिषुक्रमात्

देत ८८। ८७ अधुनाफलविचारः एवंदेशादिनाथा इति एवमितिवक्रोच्चादिबलविचारेण देशादीनांयेनाथावर्तमानकालेभवंतितेग्रहावेधेव्यवस्थिताः कोर्थः वामसन्मुखदक्षिणदृष्ट्यावेधयितृत्वव्यवस्थिताः तेदेशाधिपादेशस्यवर्णादिपंचकंवेधयंति देशपतिंचदेशनामराशिपतिंवेधयंति तत्रवेधेसमुत्पन्ने॰ वेधकर्तारोदेशाधिपस्यकिंसुखदःशत्रवोवामध्याउदासीनावा इतिप्रयत्नतोविचारणीयाः ८८ अस्मिन्ज्ञातेकिंकर्तव्यमित्याह स्वामित्रसममित्रमिति यदिदेशमंडलग्रामाधिपतयः स्वाधिपतयोभवंति देशपतिर्वेधकर्तायदिदेशराशिपतिर्भवति सचेच्छुभस्तदाचतुर्भिः

पादैः शुभं दशास्य यत्ते मित्रस्थे तदा त्रिभिः पादैः शुभं करोति समस्थे तदा
द्विचरणेन शुभं यत्ते शत्रुस्थे तदा एकेन पादेन एवं वर्षमासदिनानां शु
भग्रहबलविचारेण शुभं तथा यात्रामूलजीवाद्यपि विचारेण स्वमित्रा
दिविचारेण चतुःत्रिद्व्येकपादैः शुभग्रहस्य वेधात् शुभं कल्पयेत् ८९
अथ क्रूरवेधविचारमाह स्वमित्रसमेति क्रूरग्रहस्य विचारोयमेव
स्वगृही एकेन पादेन मित्रगृही द्वाभ्यां समगृही त्रिभिः पादैः शत्रुगृ
ही चतुर्भिः पादैर्वेधात् दुष्टफलं कुर्यादिति ९० अधुना विद्धफलं दृष्टा
प्रमाणयति विद्धस्यादृष्टेति यो देशाधिपतिर्वेधकर्त्ता स्वमित्रादिच
रणफलपाककारी यदि पश्यति तदा येन चरणेन फलं दातृकामः तत्फ
लमवश्यमेव भवति तत्राम्नायः स्वगृहगाश्चतुर्भिः पादैर्वेधे सति फल
पाककारी यदि पश्यति तदा स एव वर्णादिपंचकं स्थानि दृष्टा पश्यति त

शुभग्रहः शुभं यत्ते चतुस्त्रिद्व्येकपादकैः ८९ स्व
मित्रसमशत्रूणां वेधे देशादिषु क्रमात् दुष्टं दु
ष्टग्रहः कुर्यादेकद्वित्रिचतुःपदैः ९० विद्धस्या
दृष्टापादस्तत्पादेन फलं ग्रहः विदध्यात्त्वन्यथा
ज्ञेयं फलं दृष्ट्यनुमानतः ९१ वर्णादिस्वरराशी
नां मेषाद्ये राशिमंडले ग्रहदृष्टिवशात्सोपि वे
धो वर्णादिके मतः ९२

दाय यथार्थत्वेन फलं भवति मित्रगृहगस्त्रिपादेन फलदायी त्रिपाददृष्टा
च पश्यति तदा स्वभावजफलं भवति त्रिपादेनैव फलं परिपश्यते
समगृहस्थो वेधयति तत् द्विपादेन फलं द्विपाददृष्टा च पश्यति
तदा स्वभावतो द्विपादफलं भवति शत्रुगृहगो यदि विध्येत् तदा पा
देनैकेन शुभं एकपादेन पश्यति तदा यथार्थत्वं फलं विशेषो व्याख्या
यते शत्रुगृहस्थो यदि पादेन वेधं फलं सर्वेत्स्थानि दृष्टा पश्यति तदा पा
दं फलं सम्यक् स्यात् वेधदृष्टिवेधयोः समानत्वं ९१ अथ वर्णादिपं
चके ग्रहदृष्टिमाह वर्णादीति मेषाद्ये राशिमंडले द्वादशारचक्रे ग्र
हो यं राशिं एकादिपाददृष्ट्या पश्यति तदा तस्मिन् तस्मिन् राशौ य
द्वर्णादिपंचकमालितत्तद्राशिदर्शनात् तदपि दृष्टं भवति ९२

राशिस्थं वर्णादिपंचकंप्रदर्शीयन्नाह स्वरवर्णाइति स्वरवर्णाः स्वरचक्रे
उक्ताः पंचस्वराथायेस्वरचक्रेयेस्वरवर्णाउक्तास्तेतिथिवेधेपीडिताभ
वंति यथा मगधदेशस्यविचारः मकारोवर्णः वर्णस्वरइकारः नक्ष
त्रंमघा राशिःसिंहः तिथिर्द्वादशीकथमित्याकांक्षायांश्चायेतिथौत्र
योवर्णाइत्याद्यर्थेन एतद्वर्णादिपंचकंस्वरचक्रेउक्तं एतद्वर्णादिपं
चकंस्वस्वतिथिवेधपीडयापीडितंभवति अथपंचस्वदृष्टिःकथंतदे
तमाह तिथिवर्णेभयोराशिस्त्वदृष्टेतद्राशिस्थेतदर्शितंभवति य
थाद्वादशीतिथौमकारोवर्णः द्वादशीतिथिवेधेनमकारोपीडितो
भवति मकारस्यस्वरइकारः एतदुक्तंभवति वर्णादिपंचकंनाम्न
श्चाद्यवर्णान्निरूप्यंते तिथिपीडयावर्णस्वरापीडिताभवंतिवर्णा

स्वरवर्णाःस्वचक्रोक्तास्तिथिवेधेचपीडिताः ति
थौवर्णेचराशौचस्वदृष्ट्यादृष्टिजंफलं ५३
अशुभोवाशुभोवापिशुक्लेविध्यंतिथिंग्रहः स
र्वेनिजफलंदत्तेक्रूरपक्षेत्तनत्फलं ५४ खेट
सौम्यापाकेत्तेयाहृणोदृष्टिःसदाबुधैः दृष्टि
हीनेपुनर्वेधेनस्यात्किंचिच्छुभाशुभं ५५ इत्थं
वेदृष्टिभेदेननिर्दिष्टंसकलंफलं वर्णादिपं
चकेविद्धग्रहोदत्तेशुभाशुभं ५६

दिपंचकेपृथक्वेधःसंभवति एकस्यपृथक्दृष्टिर्नास्ति मवर्णेनस्वर
राश्याद्यानिरूप्यंते वेधकारिभिर्ग्रहैर्द्वादशारचक्रेसिंहराशौदृष्टेविद्धे
वर्णादिपंचकंदृष्टंभवति नपुनर्वर्णस्वराथस्याद्येराशायस्तस्मि
न्नेकतमेदृष्टेवर्णादिपंचकंदृष्टंभवति ५३ अथशुक्लकृष्णविशे
षेणदृष्टिफलंनिरूपयति अशुभोवेति पश्चात्तिथिवेधेनपीडि
ताःशुक्लेःसएवतिथिवेधेशुक्लपक्षेतिथिवेधेनपूर्णफलंभव
ति कृष्णपक्षेऽर्द्धफलं ५४ ग्रहस्यपूर्णदृष्टिलक्षणमाह खेटस्ये
ति ५५ इत्थंवामिति इत्यनेनदृष्टिवेधेननिर्दिष्टंसकलंफलंस्वग्र
हेस्वांशेदृष्टिःपूर्णादृष्टिः अर्धदृष्टेसत्यांफलकल्पनांकरोति
वर्णादिपंचकेति ५६ ॥

सौम्यः पूर्णदृष्टेति सौम्याश्चत्वार उक्ताः बुधगुरुशुक्रपूर्णचंद्राः पापा रवि
कुजशनिराहवः एषां शुभपापानां शुभदृष्टौ विंशोपकान्फलं कल्पयेत्
तत्र चतुर्णां शुभानां पूर्णादिदृष्टिभिः पंच चत्वारः संख्याः पृथक्स्थापनी
याः यदि चत्वारः पूर्णदृष्ट्यैव पश्यंति तदा पंचचतुर्भिर्विंशतिसंख्या भ
वति एवं पापदृष्टावपि ९७ वेधो वर्णादिकेति वर्णादिपंचके यावत्
स्थाने वेधः स्वगृहस्थाः पूर्णदृष्ट्या मित्रगृहस्थास्त्रिपाददृष्ट्या समगृ
हस्था द्विपाददृष्ट्या शत्रुस्थाश्चरणैकेन एवं स्थानवेधो यावत्संख्याभ
वति दृष्टिश्च यावती यावत्संख्या दशमतृतीये नवमपंचमे ९।३।९।

सौम्यः पूर्णदृशा पश्यन्विध्यन्वर्णादिपंचके फ
लं विंशोपकाः पंच क्रूरस्तु चतुरो दिशेत् ९७ वि
धो वर्णादिके यावत्स्थानवेधे च यावती दृष्टिस्त
दनुमानेन वाच्या विंशोपका बुधैः ९८ एवं विंशो
पका यत्र संभवंति शुभाशुभाः अन्योन्यं शोधयेत्ते
षां शेषं तत्र यच्छुभाशुभं ९९ वर्तमानार्घविंशांश
कल्पनास्तेषु चक्रमात् वर्तमानार्घके देया पापा
श्चैव शुभाशुभे ९० देशध्वंसः प्रजापीडा नृपाति
प्रवयस्तथा यत्र दृष्टिस्तु तत्र स्याद्भूमिमंडले
स्फुटे ९१ ॥

कलत्रे च पश्यंति पाददृष्ट्या फला
४ चतुर्थाष्टमे ३।८
निचैवं प्रयच्छंति एषा दृष्टिः अनयोर्वेधदृष्ट्योरनुमानेन बुधैर्विंशोप
काः कल्प्याः शुभस्थानवेधा यावंतः दृष्टिरपि यावती पृथक्कार्या शु
भस्य पूर्णदृष्टिवेधयोर्विंशोपकाश्चत्वारिंशद्भवंति ४० दृष्टिस्थानवेध
योः पादहीना विंशोपकास्त्रिंशत् ३० एवं द्विपादेन विंशत् २० एकपादे
न दश १० एवं शुभानां पृथक्पृथक्कृत्वा एकत्र कार्या पापानामपि पृ
थक्कृत्वा विंशोपकानेकत्र कुर्यात् ९८ ततः किं कार्यमित्याह एवं
विंशोपकेति सुगमं ९९ वर्तमानार्थेति ९० अथ परिशिष्टं यदि पा
पदृष्टिवेधविंशोपकं तत्फलमाह देशध्वंस इति सुगमं ९१ ॥

न॰ प॰
टी॰
४९

49

अकालेपीति १०२ परचक्रेति स्वराजके स्वकुलविग्रहः स्वागमे १०३ भूमिकं
पद्यति १०४ अथशुभानांयदिशेषविंशोपकंतत्फलमाह हस्ताणांजाय

अकालेपिफलंपुष्पंहस्ताणांयत्रजायते स्वजाति
मांसभुक्तिश्चदुर्भिक्षंतत्ररौरवे १०२ परचक्रागम
स्तत्रविग्रहश्चस्वराजके अतोविपर्ययोयत्रदु
र्भिक्षंमंडलेभवेत् १०३ भूमिकंपोरजःपातोरक्त
वृष्टिश्चजायते देशेसर्वसुखोपेतेवेपादेवेव
देहुपः १०४ हस्ताणांजायतेवृद्धिःस्वकालेफ
लपुष्पयोः सुभिक्षंक्षेममारोग्यंप्रजानांतत्रजा
यते १०५ स्वचक्रंपरचक्रंचनकदाचित्प्रजायते
बाधवाःसुहृदस्तत्रशुभानांवेयसंभवे १०६ दी
पोयथागृहस्यांतरूर्ध्वोनयतिसर्वतः तथेदंस
र्वतोभद्रंचक्रंज्ञानप्रकाशकं १०७ विनाबलिंवि
नाहोमंकुमारीपूजनंविना शुभग्रहंविनादेविच
क्रराजंनवीक्षयेत् १०८ अविचार्यतथापृच्छेत्पृ
च्छकःकथकस्तथा द्वाविमौविघ्नदौप्रोक्तावत्रदे
विनसंशयः १०९ जातकेचतिथिंराशिंविज्ञेयं
नायतोज्वलो अज्ञातजातकानांतुसमस्तमभि
धानतः ११० विस्तारेणमयाख्यातेयथोक्तंब्रह्मया
मले नदेयंयस्यकस्यापिचक्रमेतत्सुनिश्चितं १११
इतिब्रह्मयामलेनरपतिजयचर्यायांस्वरोदयेस
र्वतोभद्रचक्रंसमाप्तम् अथस्थानपदचक्रं ॥

तेवृद्धिरिति १०५ स्वचक्रमिति १०६ दीपोयथेति १०७ । १०८ । १०९ । ११० । १११
इतिनरपतिजयचर्यास्वरोदयटीकायांजयलक्ष्म्यांसर्वतोभद्रचक्रं अथस
चक्रंस्थानपदमिति भानांकुजिकादीनांतेषांपादाःद्वादशाधिकस्थाने ११२

तत्संभवं प्रस्तानपदचक्रं वक्ष्यामि नामादीति १ अथ चक्रन्यासमाह तिर्यगू
र्ध्वगतेति २ न्यसेदिति चतुर्दिक्षु ईशानादिकोष्ठमादिं कृत्वा पंचपंचकोष्ठे
षु अवकहडान् वर्णान्विन्यसेत् अवकहडा ईशाने मटपरता आग्नेयको
ष्ठपंचसु नयभजखा नैर्ऋत्यादिपंचसु कोष्ठेषु गसदचला वायव्यादि
कोष्ठेषु पंचसु ३ पुनः किं कुर्यादित्याह पंचस्वरेति अइउएओ पंचस्वरैः
सह अवकहडादीनां पंचवर्णानां पृथक् पृथक् पंचभिः स्वरैः संयोगं कु
र्यात् तत्र अवकहडादीनामादौ अकार एव वर्णरूपस्तस्य पंचभिः स्वरैः
संयोगे पंचस्वरा एव भवंति अइउएओ अकारात्परो वकारः पंचस्वरैः

चक्रं प्रस्तानपदं वक्ष्ये भूपादाक्षरसंभवं नामादिव
र्णतो ज्ञेया अक्षरा धूपशाकास्तथा १ तिर्यगूर्ध्व
गता रेखाः कुर्यात्संख्याः लिखेद्बुधः जायन्ते कोष्ठका
नां तु प्रस्तानमेकेन संशयः २ न्यसेदवकहडादीनि
ईशादि विदिशि क्रमात् पंचपंचक्रमेणैव शुद्धव
र्णान्नियोजयेत् ३ पंचस्वरसमायोगादेकैकं पंच
धा कुरु कुर्यात्कुघुभुङुस्थाने त्रीणि त्रीण्यक्षराणि
च ४ कुचङछ भवेत्तत्र भैरोद्रेषीशानगोचरे ष
णढ भवेत्तत्र हस्ते आग्नेयसंज्ञके ५ ॥

संयोगे व वि वु वे वो इति पंचधा जाताः वकारात्परः ककारस्य पंचस्वर
संयोगे क कि कु के को पंच ककाराः ककारात्परो हकारस्य पंचस्वरसं
योगे ह हि हु हे हो पंचधा जाताः हकारात्परस्य डकारस्य पंचस्वरसं
योगे ड डि डु डे डो पंचधा जाताः एवं कृते अवकहडादीनां पंचविंश
तिसंख्या जाता २५ एवं मटपरतादीनामाग्नेयादिस्थितानां पृथक्
पंचविंशतिः २५ स्वरवर्णसंयोगात्संख्या जायते तत्कृते प्रस्तसंख्या
भवति वर्णानां १०० कुघुभुङुस्थाने इति कुवर्णस्य चङछा त्रयो वर्णा
देयाः घुवर्णस्य स्थाने षणठ भुवर्णकोष्ठे धफढाः ङुवर्णस्य स्था
ने थझञाः एवं कृते प्रस्तारीयपदचक्रवर्णा जायन्ते ४ श्लोकेनाह
कुचङछ भवेदिति ५ ॥

न.प.
टी.
५.

फल्गुनाः प्रथमेति ९ आर्द्रा हस्तेति एवं स्तंभचतुष्कमिति पूर्वपदं चउत्तर
पदं च ते पूर्वोत्तरपदे ते प्राकृत्यस्याषाढस्यः ते पूर्वाषाढोत्तराषाढे तद्व
त्रे पतंच चतुष्कं स्तंभतत्त्वं सर्वत्र बोद्धव्यं कोटादिस्थानचक्रे ७ अथ
द्वादशाधिकस्थानैर्वर्णैः किंकुर्यादित्याह धिष्ण्यानि कृत्तिकादीनीति
अइउएओववि वुवेवोककीकुकेकोहहिहुहेहोडडिडुडेडो एषां पंचविं
शतिपदचक्रं ॥

50

पफल्गुनाः प्रथमाषाढे स्तंभे नैकं स्यगोचरे डु
स्थाने प्यकमावापो स्तंभ उत्तरभाद्रके ९ आर्द्रा
हस्तस्तथाषाढ पूर्वोत्तरपदाभिधे एवं स्तंभ
चतुष्कं च त्तानवं स्वरवेदिभिः ७ धिष्ण्यानि कृ
त्तिकादीनि प्रत्येकं चतुरक्षरैः साभिजित्यष्टा
कालस्यस्थाने कद्वादशाधिके ८ ॥

ष्टाति वर्णानां चतुर्भिश्चतुर्भिर्वर्णैः कृत्तिकादीनां चरणाः कल्प्याः
नक्षत्रचरणा एवांशकाः तत्र अइउए वर्णाश्चत्वारः क्रमेण कृत्तिकाच
रणाः ओववि वु वर्णा रोहिणी चरणाः वेवोकाकी वर्णा मृगशिर
श्चरणाः पश्चात् कु वर्णास्यघ ङ छा वर्णा दनाः तेश्चतुर्भिर्वर्णैरा
र्द्रानक्षत्रस्य चरणाः केकोहहि पुनर्वसु चरणाः हुहेहोड वर्णाः पु
ष्य चरणाः डिडुडेडो आश्लेषायाः एवं दक्षिणादिदिक्स्थितैर्वर्णैः स्तं
भवर्णा सहितैर्मघादीनां नक्षत्राणां साभिजितानां चरणाः कल्पि

ताः संति ऋक्षपादवर्णाः एवं शाकाः शतपदचक्रे स्वस्वकोष्ठे स्थिताः से
ति ॥ संचारवशात्तत्रस्थे पापग्रहफलमाह यदंशाककोष्ठस्थ इ
ति ॥ पुंसो नामाद्यमक्षरमिष्टं पलक्षणं मनुष्यादि सर्वसत्वदेशादी
नामाद्यमक्षरं वेधयेत् ॥ सौम्यवेधेति निर्वेधे शुभाशुभं न भवती
त्यर्थः ॥ यडक्रं सर्वतोभद्रेति ॥ इति शतपदचक्रं व्याख्यातं द्विती
यं शताचक्रं ॥

यदंशाककोष्ठस्थः क्रूरः सौम्योपि वा ग्रहः
ततस्थं हेययेतिर्यक् पुंसो नामाद्यमक्षरं ॥
सौम्यवेधे शुभं ज्ञेयमशुभं पापखेचरैः मिश्रे
मिश्रफलं तत्र निर्वेधे न शुभाशुभं ॥ यडक्रं
सर्वतोभद्रे ग्रहोपग्रहवेधनः शुभाशुभफले
सर्वं तदेहापि विचिंतयेत् ॥ इति यामलीयेन
रपतिजयचर्यायां स्वरोदये शतपदचक्रं स
मातम् ।

यं २ ॥

न॰ प॰ अष्टाविंशोर्ध्वगेति रेखाः समाः किंचित्कोणोपरिगताः यथा तद्रेखोपरि
टी॰ द्वादशाधिकशतं कृत्तिकादीनां चरणा वर्णाश्च अइउए कृत्तिकायां लिखेत्
५१ १ तदर्थमाह कृत्तिकादीनीति २ योग्रह इति ३ अथ वेधमाह आद्यां
51 शेनेति अयमर्थश्चक्रे ज्ञातव्यः ४ यस्य नामाद्यक्षरमिति ५ क्रूरो भयस्थि
तेति ६ वेधबंधेति यच्चरणं भयतो पापविद्धस्तस्मिन् चरणे पाणि
ग्रहादिर्वा भवंति ७ अत्रांशाकचक्रवेधसामर्थ्यमाह अद्रयः साग

अष्टाविंशोर्ध्वगा रेखा अष्टाविंशति तिर्यगाः अं
शाचक्रं भवेत्सैवं यड्क्रमादियामले १ कृत्तिका
दीनि भान्यत्र पादाक्षरक्रमेण च साभिजिंति न्य
सेत्सर्वाण्यष्टाविंशतिसंख्यया २ योग्रहो यत्रनक्ष
त्रांशे तेन तत्रैव न्यसेद्बुधः वेधयेत्सम्मुखं वर्णं क्रू
रो वाप्यशुभोपि वा ३ आद्यांशेन चतुर्थांशं चतु
र्थांशेन वादिमं द्वितीयेन तृतीयं तु तृतीयेन द्वि
तीयकं ४ यस्य नामाक्षरं विद्धं मेषाचक्रे ग्रहेण
तु क्रूरैरिष्टशुभैर्हानिर्द्धाम्यैः सौख्यं न संशयः ५
क्रूरो भयस्थिते वेधे मृत्युर्विघ्नं शुभाशुभैः शुभो
भयगते वेधे व्याधिः पीडा च बंधनं ६ वेधबंध
विवाहे च यात्रायां न निवर्तते रोगो मृत्यू रणे भं
गः क्रूरवेधेन संशयः ७ अद्रयः सागरा नद्यो दे
वग्रामपुराणि च क्रूरवेधे विनश्यंति नात्र का
र्या विचारणा ८ चंद्रनक्षत्रांशाके वेधो भवेद्यद्य
परग्रहैः तस्मात्तद्दिनं वर्ज्यं सर्वदा शुभकर्मणि ९

रा इति यत्र चक्रे क्रूरवेधे पर्वता याश्चापि नश्यंति तत्र मनुष्यादीनां का वा
र्तेति सर्वतोभद्रशांतपदांशाके षुत्र ये षु यस्य वर्णादिपंचकं विद्धं पर्वता
दि नष्टमवश्यं भवति ८ चंद्रनक्षत्रांशाक इति चंद्रो नक्षत्रचरणस्थ एव
कार्यकाले अंशं वेधयति तस्मिन्नपि यद्यपरग्रहस्य वेधो भवति तदा
तद्दिने तद्दृत्तपादं शुभकर्मणि वर्जयेत् ९ ॥

इतिश्रीहरिवंशमहादेवविरचितायांजयलक्ष्म्यांस्वरोदयटीकायां
अंशचक्रेसमाप्ते आदौचक्रमिति १ अश्विन्याद्यमिति अश्विन्याद्यंनव
नक्षत्रात्मकंचक्रमुत्तरस्यांदिशिस्थितंवर्तते मघाद्यंनवनक्षत्रात्म
कंपूर्वस्यांदिशिस्थितं मूलाद्यंनवनक्षत्रात्मकंदक्षिणस्यांदिशिस्थि
तं छत्रत्रयस्यायंविभागः तत्रछत्रेषुत्रिषुबलनामायन्त्रपतयःस्थि
ताः तेषांनामपृथक्बलनामभिरेवव्याख्यातं तेषांबलानांनाम आ
द्यंबलमश्वाः तदनंतरंगजाः ततःपरंपदातयः तत्राश्वनामाद्यबल
त्वेकथं तथाचनकुलविरचितशालिहोत्रे तस्यराज्ञोयशोलक्ष्मीधर्म

नरपतिछत्रचक्रम् ॥ गजपतिछ० ॥ अश्वपतिछत्रच० ॥

इतिनरपतिजयचर्यायांस्वरोदयेअंशस्वरचक्रे
अथवामरचक्राणि आदौचक्रेसमालिख्यछत्र
त्रयस्यशोभनं अश्विन्यादिन्यसेत्तत्रसम्यग्विभा
तिभानिच १ अश्विन्याद्यंमघाद्यंचमूलाद्यंचक्र
मेणच उत्तरेपूर्वदक्षेचपतच्छत्रत्रयंमतं २ ॥

कामार्थसंपदः वाजिनोयस्यतिष्ठंतिसर्वलक्षणलक्षिताः तथाचलक्ष्मी
वाक्यं एकाहमपियस्याश्वानिवसंतिगृहांगणे विश्वोर्वशस्यलभ्यका
लक्ष्मीस्तस्यगृहेस्थिरं तथाश्वेभ्योहीनबलेगजाःकथं तत्समर्थयन्त्वा
ह शुद्धांतेतावन्मातंगाभिन्ननीलेंद्रसन्निभाः दुर्जयादुर्निवाराश्चपाद

न॰प॰
टी॰
५२

52

रथैस्तुरंगमैः तेभ्यो गजेभ्यो हीनाश्च सैन्यपदातयो नराः तत्राश्वा अश्वि
न्यादिनक्षत्रसमाश्रिताः गजाश्च मघादिक्षत्रे स्थिताः नराश्च मूलादिक्ष
त्रे स्थिताः अयं विभागो यामलादिषु सर्वेषु २ अथ त्रयाणां चतुर्दिक्षु वि
भागप्रवर्तनमाह प्रतीचीमध्यरेखेति अत्रोदाहरणे भूविभागः तथाच
राजविजये अश्वाधिपो गजाधिपो नराधिपस्तु क्रमेणच एषां छत्रवि
धानेन ज्ञातव्यं नृपतित्रयं अत्रार्थे विजयकल्पलतायां चक्रपाणिः छ
त्रे तुरंगोत्तरदिक्पतेश्च दस्रान्तवोडूनि भवंति चक्रे पिशाङ्गजः प्राच्य
धिपस्य रक्षोधिपस्यान्त्यमनुष्यांतकदिक्पतेश्च अतो अश्वपति गजपति नर
पतयो राजानः प्रस्थिताः इदं छत्रत्रयं संज्ञामात्रं अथ प्रतीचीमध्यरे
खा किंपदवधिभूतां के देशं प्राप्य निहत्ता तत्र कूर्मचक्रे देशविभागः
अयोध्या मिथिला चंपा कौशांबी कौशिकी तथा अहिछत्रं गया विंध्य
मंतर्वेदिश्च मेखला कान्यकुब्जं प्रयागश्च मध्यदेशो विनश्यति एषु
देशेषु यत्र कौशिकीनदी तत्र रेखा प्रतीची स्थिता तद्रेखोत्तरभागे ईशा
नांते हयाधिपः कौशिकीतश्चाग्नेयांतं मध्यरेखातो दक्षिणे आग्नेयांते
नराधीशः तन्मध्ये कौशिक्या ईशानाग्नेयांतराले मघादिक्षत्रे तु गज

प्रतीचीमध्यरेखाग्रादीशानांते हयाधिपः ॥

पतिश्छत्रे तन्मध्ये च गजाधिप इति अथ प्रतीचीमध्यरेखाया उत्तरे ई
शानांते सपश्चिमार्द्धवायव्योत्तरेशानांते बहवो राजानः तथाच पश्चि
मे शाककौंकणम्लेच्छहैहयपुलिन्दकाः वायव्यां दिशि माण्डव्यतुषारैक
विलोचनाः स्त्रीराज्यापमकदीर्घस्यमूलिकाश्च मेरजिकाः उत्तरस्यां तु
धारादि हूणयामुनकैकयाः गांधारमद्रयौधेयार्जुनायनवसातयः
ऐशान्यां कीरकाश्मीरगजतंत्रवरमानकं स्वसेकपदकौलिंदद्रासर
कटंगणाः एषां योधिपतिः सोश्वपतिः तस्य छत्रमश्वपतिछत्रं अथ
पश्चिमार्द्धनैर्ऋत्यदक्षिणाग्नेयांते च राजानः तत्र नैर्ऋत्यां नैर्ऋत्यादि
शि कांबोजद्राविडावनितामताः सुराष्ट्रयवनाः संति सिंधवनकचर्च
राः अथ दक्षिणस्यां दिशि पुष्पनकस्य रजनीचरराजधानी श्रीपर्वतो मल
यदर्दुरकौ महेंद्रः कर्नाटकोल्लगिरिकेरलारिष्यमूकाभीरचोल
वनवासिमहाराष्ट्राश्च अथाग्नेयां स्याककुभ्याज्यभुजः कलिंगवं
गोपवंगाप्रविदर्भवत्साः सकोसलोड्डलिकुरुपालविंध्यालालजि
कपावसुक्ताः आग्नेयांतमेते देशाः एषां योधिपतिः स नरपतिः

तस्यछत्रंनरपतिछत्रं सर्वंदक्षिणेप्यत्रवदंति तथाग्नेयेपूर्वांतराले प्रा
च्यांकौशिकीनदीतस्याःप्राक्दिशिसगौडहालिबंधश्चपंचराष्ट्रंचकामरू
स्तनरैववनेवासाःसर्वेस्यादिशिसंस्थिताः प्राक्जोतिषालौहित्यक्षी
रोदसमुद्रऋषभादाः उदयगिरिभद्राश्वगौडपौंड्रोत्कलकाशिमेक
लांबष्ठाः एकपदताम्रलिप्तककोमलकावर्द्धमानाश्चेति एषांयो
धिपतिःसगजाधिपतिः अत्रकेपिवदंति कवितातस्यसंमुखेनैवउ
त्तरस्यामीशानांतेहयाधिपःदक्षिणस्यामाग्नेयांतेनराधिपः तन्म
ध्येतुगजाधिपइति अतएवास्माभिर्व्याख्यातं यत्रकुत्रापिदेशेसंस्थि
तानांराज्ञांनामनक्षत्रेणतत्तत्संज्ञानक्षत्रज्ञापनार्थंछत्रत्रयसंज्ञाकृ
ता ३ तथाचाह अन्येषांभूभृतामिति अन्येषांयत्रकुत्रचित्स्थितानां

आग्नेयांतेनराधीशस्तन्मध्येचगजाधिपः ३ अ
न्येषांभूभृतामस्तेयत्रछत्रेव्यवस्थिते तच्छत्रंत
स्यभूपस्यशुभाशुभफलप्रदं ४ चामरेकलशावी
णाछत्रंदंडपताकहरूः आसनंकीलकेरज्जुर्नवभे
दाःप्रकीर्तिताः ५ छत्रत्रयेस्थितःसौरिर्भगांतस्य
विनिर्दिशेत् फलंचचामरादीनांप्रत्येकंचवदा
म्यहं ६ चामरेचंडतावायोरनावृष्टिश्चजायते
दुर्भिक्षंचभवेत्घोरंप्रजापीडानसंशयः ७ ॥

राज्ञोनक्षत्रंयस्मिन्कस्मिन्नपिछत्रेस्थितंभवतितच्छत्रसंज्ञया तस्या
पिछत्रंभवति ४ अथछत्रत्रयस्यनवनक्षत्राणांसंज्ञामाह चामरेक
लशेति तत्राश्वपतिछत्रेऽश्विनीचामरसंज्ञिता भरणीकलशसंज्ञि
ता कृत्तिकावीणा रोहिणीछत्रं मृगशिरोदंडसंज्ञः आर्द्रापताकहरूः
पुनर्वसुरासने कीलकंपुष्यः अश्लेषारज्जुः नवनक्षत्राणामेवंन
वभेदाः तथामघादीनांनवानांक्रमेणचामरादिनवभेदाः नरपति
छत्रेमूलानांचनवानांचामरादिनवभेदाज्ञातव्याः ५ तत्रशनिभौ
मगतानामेषांपृथक्पृथक्फलमाह छत्रत्रयेस्थितेति छत्रत्रये
छत्रेदंडेपताकहेनक्षत्रत्रयेयदासौरिर्विचरतितदातस्यछत्रभंग
मादिशेत् ८ अपरेषांफलंकविरेववदति शनिचारवशात् चामरे
ति ७ ॥

न॰ प॰
टी॰
पत्र

53

कलशस्येति ८ वीणास्येति ९ यदाऽच्छत्रयेति १० आसनस्येति आस
नस्य आसनाख्यनक्षत्रस्य सप्तमनक्षत्रे आसनस्य नाशो भवति कोऽर्थः ए
पिवीत्यजेत् परचक्रादिभिः कीले कीलाख्यनक्षत्रस्य शनौ युवराजना
शः जीवन्नपि नरियो राजा युवराज इति स्मृतः रज्जुसंज्ञे नवमनक्षत्रे श
नौ बंधनं भवति स्वचक्रेण परचक्रेण वा छत्रत्रयादिनक्षत्रे शनौ स्थिते
यत्फलमुक्तं तन्नक्षत्रं सर्वतोभद्रे यदि विद्धं भवति तदा अवश्यं भवति
तच्चापि निरूपणीयमित्युपदेशः ११ अथ शनेः फलाफलदाने विशे
षमाह सौम्ययुक्तेति यदा छत्रत्रये सौरिः छत्रे दंडे पतन्नहे इत्यादिना

कलशस्थे भवेद्युद्धं रणे रोगो महद्भयं चामरा
नादिकं सर्वं जायते नात्र संशयः ८ वीणा
स्थेनार्कपुत्रेण पट्टराज्ञी विनश्यति चलचि
त्तो भवेद्राजा भयभीता च मेदिनी ९ यदाऽच्छ
त्रये सौरिश्छत्रे दंडे पतन्ग्रहे तदा तस्य भवेद्भं
गः छत्रस्यापि न संशयः १० आसनस्य भवेन्ना
श आसनस्थे शनैश्चरे युवराजक्षयः कीले
बंधनं रज्जुसंस्थिते ११ सौम्ययुक्तोऽतिचारस्थः
शनिः क्रूरफलो न हि वक्रगः क्रूरसंयुक्तः श
निः क्रूरफलप्रदः १२ ॥

छत्रभंगफलं चामरे चंडना वायोरित्यादिः शनियुक्तनवनक्षत्रफलमु
क्तेनेऽत्यर्थं यदि शुभग्रहयुक्तो भवति गुरुशुक्राभ्यां युक्तः अतिचार
स्थोऽतिशीघ्रगत्या स्वकालपरिमाणराशिभोगमतिक्रम्य राश्यंतरं ग
त्वा कामयवं विशिष्टः शनिकृतफलकर्त्ता न भवति ईदृशो शनौ चाम
राभिधेनक्षत्रे तद्राज्ये चंडो वायुर्न वहति न च नाशः प्रजापीडा च न
कलशाख्ये शनौ युद्धमुक्तमित्यादावपि उक्तफलदाता न भवति सप्
व वक्री तदा चामरादि फलं अतिक्रूरं भवति अथवा क्रूरसंयुक्तः रविभौ
मराहुकेतुभिर्युक्तस्तदा उक्तफलदः बुधयुक्तः पापफलदः एव
यतः क्रूरयुक्तो बुधः क्रूर इति १२ ॥

अथ छत्रत्रयेपि ग्रहस्थित्या विशेषफलमाह शनिराह्विति अश्व
पतिछत्रे पापा जीवेंदुसंयुताः छत्रभंगं कुर्युः जीवेंद्वभ्यां विना अश्व
पतिछत्रं न विनश्यति किंतु नरस्य ये मंडलाधीशा भवंति तेषांय
यच्छामराभियं न दत्तं अश्वपतिछत्रे स्थितं विशेषोक्तनक्षत्रफलं त
न्नदेशो भवति १३ अथ पापचतुष्टयफलं गजपतिछत्रे बुधचंद्रा
भ्यां समर्थयति क्रूरग्रहेति यदा बुधचंद्राभ्यां युतं क्रूरचतुष्टय
सर्वछत्रविनाशाय कथितं सर्वसूरिभिः क्रमलिखनेनापि गजप
तिछत्रे सर्वस्यादिशिनिर्णीतं १४ एवं पापचतुष्कमिति आदाव
पिकविनाशोक्तं अश्विन्याद्ये मघाद्ये च मूलाद्ये च क्रमेणाच उत्तरे

शनिराहुकुजादित्या यदा जीवेंदुसंयुताः
उत्तराधीशराज्ञां च तिष्ठंते छत्रभंगदाः १३
क्रूरग्रहचतुष्कं च बुधचंद्रेण संयुतं सर्व
छत्रविनाशाय कथितं सर्वसूरिभिः १४
एवं पापचतुष्कं च बुधचंद्रेण संयुतं दक्षि
णापि पते छत्रविनाशो भाषितो बुधैः १५
एवमन्येषु राज्येषु यत्रयस्य च संभवः ॥

सर्वदक्षे चेति अत्रोत्तराधीशा पूर्वाधीशाद्दक्षिणाधीशः अश्विन्या
दित्रिविभागेनैवोक्ताः १५ अथान्यत्रस्थानामपि राज्ञां विशेषमा
हः एवमन्येष्विति एवमिति सर्ववत्छत्रभंगं विनिर्दिशेत् अन्ये
षु राज्येषु यत्र कुत्रचित् भूखंडमात्रस्य राज्यं भुज्यमानेषु राजस्तेते
षामपि सर्ववच्छत्रभंगं विनिर्दिशेत् तद्धेतुमाह यत्रेति यत्रय
स्य च संभवः यत्पतित्रये अश्वपतिगजपतिनरपतित्रयछत्रो
क्तनक्षत्रे यस्य संभवः जन्म वा नामनक्षत्रं वा तन्नक्षत्रं यस्मिन्नक्ष
त्रत्रये स्थितं भवति तन्नत्संज्ञं तस्यापि छत्रं भवतीति यत्रयस्य च
संभव इति केचिदभिप्रायः तेन किं यदि तन्नक्षत्रं अश्वपतिछत्रेय

न॰प॰ टी॰ ५४ 54

दाशनिराहुकुजादित्यायदाजीवेंदुसंयुताइत्यादिनातत्रछत्रेयु
क्तंभवतितदातस्यापिछत्रभंगः स्यात् अथवातत्रछत्रेगजपतिछ
त्रेभवति यदाचबुधचंद्रयुक्तःक्रूरश्चतत्रैवयुक्तंभवतितदातस्यापिछ
त्रभंगः एतावताअश्विन्यादिनक्षत्राणांराजातोगजपतिछत्रदेशस्या
नरपतिछत्रदेशस्यावाभवंतितदातत्फलंतेषामपिपरिणमति एवं
मघादिनक्षत्राणामधिपतयोऽश्वपतिछत्रदेशस्याभवंति तदापिबुध

उक्तग्रहसमायोगाच्छत्रभंगंविनिर्दिशेत् १६
यथादुष्टफलाःक्रूरास्तथासौम्याःशुभप्रदाः
क्रूरयुक्तोबुधःक्रूरश्चंद्रःशुभयुतःशुभः १७ य
थादुष्टफलःसौरिस्तथासौम्यफलोगुरुः भौ
मस्तोग्रफलोराहुश्चरविचंद्रौफलेसमौ १८ यथा
हानिकराःक्रूरास्तथासौम्याःशुभकराः क्रूरयु
क्तोभवेत्क्रूरश्चंद्रःसौम्ययुतःशुभः १९ सौ
म्यक्रूरायदाछत्रेअष्टावेकत्रसंस्थिताः छत्र
भंगोभवेत्तस्यपरचक्रागमेनच २० अन्ये
षांभूभृतांमस्तंयत्रयत्रातपत्रके चामराय
भिधानेनतस्यतन्नामजायते २१ ॥

चंद्रयुतःक्रूरफलंतेषामपिपरिणमति एवमन्योन्यंमूलादीनामे
वविकल्पयेत् अनएवव्याख्यातंछत्रत्रयंसर्वेषांराज्ञांसंज्ञाज्ञाप
नार्थं १६ अथशुभानांफलसामर्थ्यंवदति यथादुष्टफलाइति सु
गमं १७ विशेषमाह यथादुष्टफलइति सुगमं १८।१९।२० अस्य
पतिगजपतिनरपतिराज्यत्रयेस्थितंभवतितस्यतदातत्रस्यचाम
राद्यभिधानेननामजायतेचामरादिसंज्ञाभवति ।२१॥

ततः किंकार्यमित्याह तत्तदिति यदि तन्नक्षत्रं चामरसंज्ञकं अश्वपतिछ
त्रे अश्विनीगतः शनिः तदा अन्यभूखंडस्थितस्य राज्ञो यदि नाम मम अश्वि
नी जन्मभं वा तदा तस्यापि राज्ये वा योऽखंड नाम भवतीत्याशामविदः अ
ण्य वा भरणीगतः शनिः कस्यापि छत्रदेशस्य राज्ञो भरणी नक्षत्रं तदा
तद्राज्ये युद्धं समादिशेत् अत एवोक्तं नृपतित्रयनाम्नैव न वाच्यं छत्रे
जंफलं २२ अथ पापाक्रांतनक्षत्रपृथक्फलमाह भूपनामर्क्षगश्चेति

तत्फलं तदा वाच्यमन्यदेशमहीपतेः नृपति
त्रयनाम्नैव न वाच्यं छत्रजे फलं २२ भूपनाम
र्क्षगो राहुः केतुर्वा यदि संस्थितः छत्रभंगो भवे
त्तस्य विषदानेन भूपतेः २३ मृगयां साहसं यात्रां
दुष्टाश्वगजवाहनं विग्रहं च त्यजेद्राजा छत्रस्थैः
क्रूरखेचरैः २४ एवं ज्ञात्वा यदा राजा करोति ग्रह
शांतिकं यदुक्तं यामले तंत्रे शांतिः स्यात्तेन भूप
तेः २५ इति नरपतिजयचर्यायां स्वरोदये छत्रच
क्राणि समाप्तानि अथातः संप्रवक्ष्यामि चक्रं सिं
हासनत्रयं यस्य विज्ञानमात्रेण क्रियते राज्यनि
र्णयः १ सप्तविंशतिनक्षत्रैरेकैकं च नवात्मकं
अश्विनी मघ मूलाद्यं पंचनाडीविभेदतः २ अश्वि
न्याद्युत्तरे भागे मघाद्यं पूर्वतः स्थितं मूलाद्यं दक्षि
णे भागे ज्ञातव्यं नृपतित्रयं ३ ॥

यस्य राज्ञो जन्मनक्षत्रं छत्रे उदंडपतक्रूरसंज्ञं भवति तत्रस्थो राहुः केतुर्वा
स्थितो भवति तदा तस्य राज्ञः छत्रभंगः विषदानेन भवतीति वदेत् छ
त्रभंगश्च्युतनेन मृत्युरिति २३ राज्ञां नीतिकृत्यमाह मृगयां साहसमि
ति २४ एवं ज्ञात्वा यदा राजेति २५ इति नरपतिजयचर्याटीकायां जय
लक्ष्म्याख्यं छत्रत्रयं अथातः संप्रवक्ष्यामीति १ सप्तविंशतिनक्षत्रेति २ अश्वि
न्याद्युत्तरे भागेति छत्रवत्सिंहासनमपि ज्ञातव्यं ३ ॥

न॰ प॰ टी॰ ५५ इतरेषु चेति ४ नाडिकापंचवेधेनेति सिंहासननक्षत्रेषु पृथक् पंचना
डिकावेधः पंचनाडिकायाः पृथक् नामपंचकं सिंहासनं पंचसोपानकं
चतुरस्रं निर्मीयते तत्र सोपानरेखायां द्वितयं नक्षत्रं द्वितयं नक्षत्रं न्यसेत्
वेधार्थं तथा च न्यासवेधः तत्राधः सोपानस्य आधारसंज्ञा तदुपरि आ
सनं तदुपरि पट्टसंज्ञं तदुपरि सिंहसोपानं सर्वोपरि सिंहासनमिति
55 यत्र स्थो राजा सिंहवद्भवति यद्यपि वेधो ऽत्र नोक्तः तथापि न्यासोपदेशा

अथ सिंहासनचक्रं ॥

इतरेषु च राज्येषु नृपनामर्क्षतो वदेत् शुभा
शुभमिदं सर्वं यस्य यत्र स्थानि स्थितः ४ नाडि
कापंचवेधेन प्रत्येकस्यासनं भवेत् आधार
मासनं पट्टं सिंहं सिंहासनं तथा ५ आधारा
दिफलं सर्वमेकैकस्य वदाम्यहं ग्रहवेधव
शाज्ज्ञेयं सौम्यक्रूरैः शुभाशुभं ६ ॥

इत्याह आधारनाडिकायां स्यात् द्वयो दस्रभुजंगयोः वेधः स्यादासने याम्यपु
ष्ययोश्च परस्परं कृत्तिकादित्ययोः पट्टे सिंहे रोहिणीरौद्रयोः सिंहासने म
गशिरः स्थितं ऋक्षत्रं अभ्रभूपतेः आधारादिगतो वेधो मघादौ नवमे तथा
मूलादौ नवमे वेधो ऽस्तानत्र्यः स्वरपारगैः ५ अथ आधारादिस्थानि
गतफलमाह आधारादिफलमिति ६ ॥

नृपश्राधारेति यद्दिने राज्याभिषेकः क्रियते तद्दिने यदि श्राधारसंज्ञं नक्षत्रं
भवति तदा तस्मिन्नभिषिक्तो राजा पराधीनतयैव राज्यं भुङ्क्ते कोऽर्थः परसे
वयैव ७ अथासनफलमाह आसनस्थेनेति आसनस्थो भरणीपुष्ययोर
न्यतमेन यदि अभिषेचितो राजा। पट्टबंधाभिषेकः क्रियते तदानीतिज्ञो
भवति प्रधानपुरुषस्याशिष्यादेर्वाग्भिर्विश्वरूपकारी भवति शान्तिवच
नेन प्रियेणावचनेन प्रजां पालयति ८ अथ पट्टनक्षत्राभिषिक्तफलमा
ह पट्टऋक्षेति ९ अथ सिंहासननक्षत्राभिषिक्तनक्षत्रफलमाह सिंह
रूपीति १० सिंहासनगतेति स्पष्टमाप्तेश्लोकाः ११ अथ येन प्रकारेणाभि

नृपश्राधारनाऽऽख्येयदापट्टेभिषेचतः पराधीनत
ते राज्यं कुरुते नात्र संशयः ७ आसनस्थेन ऋक्षेण
नीतिप्रयुक्तो भवेन्नरः प्रधानपुरुषादेशात्प्रजाप्री
तिकरो भवेत् ८ पट्टऋक्षे यदा राजा वोपविष्टोय
दासने सर्वराज्यस्थितेस्तत्स्याचिरं पालयते महीं ९
जासिंहऋ° सिंहरूपी भवेद्राजा आसने स्थितः संग्रामस्याप्रियोनि
त्यमसाध्यो मन्त्रिणां सदा १० सिंहासनगते ऋक्षे
तेजस्वी भीषणाकृतिः चलचित्तो भवेत्कोपी प्र
जापीडाकरो नृपः ११ तत्कालेंदुगते ऋक्षे क्रूरानिवे
धनाडिके शुभावस्था शुभे लग्ने संस्थाप्यो नृपआस
ने १२ ईदृशो च समायोगे उपविष्टोयआसने उच्छि
यशात्रुसंघातमेकच्छत्रं करोति सः १३ ॥

षिक्तो राजा तेजस्वी भवति प्रजापालको भवति दिग्विजयी भवति तत्प्रका
रमाह तत्कालेंदुगते ऋक्षेति राजाभिषेकसमये तत्कालचंद्रस्य नक्षत्रं
ज्ञात्वा आसनादिनक्षत्रनिरूपणं कृत्वा नाडिकानिर्वेधनक्षत्रे तत्काले क्रू
रपीडितरहिते राज्ञः पट्टाभिषेकं कुर्यादित्यर्थः नृपश्राधारनामऋक्षे यदा प
ट्टेभिषेचित इति सामान्यफलं परित्यजेत् तथा च विजयकल्पलतायां
द्विस्थपापखगव्ययेन रहिते तत्कालचंद्रान्विते लग्ने चोपचयर्क्षगे स्थिर
गृहे प्रीतिर्भोदये पापकैः सहज्ञा ८।३।११ योपगतैः शुभैर्धीरि ८ इति ८

न॰ पु॰
टी॰
५८

प्रांत्य १२ स्थितेत्रासने योभूयोप्युपविष्ट इष्टसहितः ष्टष्ठी चिरं प्राप्तिसः १२।१३
अथाशुभनाडीवेधफलमाह क्रूरग्रहगता इति १४ आधारर्क्षगत इति सिंहा
सनेऽपि आसनादिसंज्ञे अन्यराजनक्षत्रे यदि पापनिर्भुक्ते तदा दुर्भिक्षं रौरवं
चौरमित्यादिफलं तज्ज्ञो वदेत् १५ आसनर्क्षे यदा सौरिरिति १६ पट्टऋ
क्षेति दुःखफलं नरपतित्रयसिंहासने अन्यत्रस्य राज्ञः स्वनामनक्षत्रे पट्ट
संज्ञे तेयं १७ सिंहसिंहासनेति अन्यभूपनामर्क्षे सिंहासननक्षत्रत्रये यदि

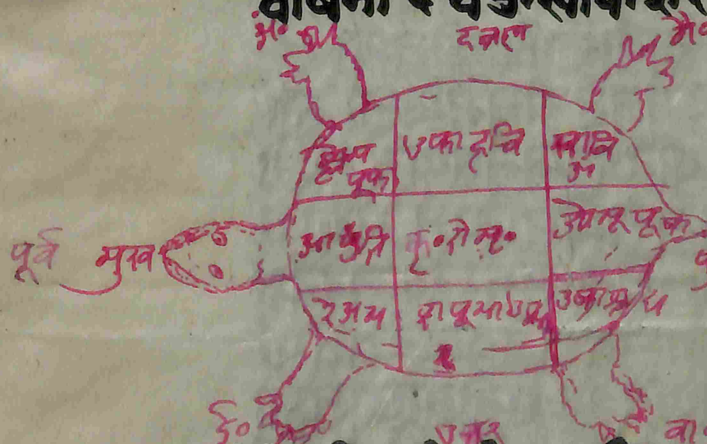
56

क्रूरग्रहस्य नाड्यां चेदुपविष्टो यदासने बंधनं भू
मिनाशश्च तथा मृत्युश्च जायते १४ आधारऋक्षगः
सौरिरनावृष्टिं करोति सः दुर्भिक्षं रौरवं चौरं प्रजा
मृत्युश्च जायते १५ आसने च यदा सौरिर्युद्धभंगश्च
दो भवेत् अथवा व्याधिपीडा च वातोद्भवश्च जायते
१६ पट्टऋक्षे यदा सौरिः पट्टराज्ञी विनश्यति प्रियो
वाथ कुमारो वा मंत्रिवर्गस्तथापि वा १७ सिंहे सिंहा
सने वाथ यदा तिष्ठति सूर्यजः तदा मृत्युर्न संदेहो
यदि शक्रसमो नृपः १८ शनिराहुकेमाहे यथा यदा
चंद्रसंयुताः यस्यासनगताप्येते तदा तस्य क्षयं
कराः १९ क्रूरयुक्तोऽतिवक्रस्थः क्रूरनाडीगतोऽपि वा
आसने चंद्रयोगेन कालरूपी शनैश्चरः २० एवं शु
भफलं दद्यादेवमंत्री न संशयः करोति विपुलं रा
ज्यं यस्यासनगतो भवेत् २१ इति यामलीयस्वरोदये
सिंहासनचक्रं समाप्तं ॥

क्षे सिंहासने वा भवति तदैवं फलं तस्यापि १८ शनिराहुकेमाहेयाद
ति अन्यस्यापि नक्षत्रमासनत्रये आसनसंज्ञं भवति तदा तस्यापि स्या
न्नाशः १९ क्रूरयुक्तोऽतिवक्रस्थ इति २० अथ गुरोः फलमाह एवं शु
भफलं दद्यादिति शुक्रस्तु सर्वेषां नृणां भयकारी प्रियप्रदः सुगमं २१ इ
ति जयलक्ष्म्यां टीकायां सिंहासनत्रयव्याख्या अथ नामनक्षत्रकूर्मचक्रं व्याख्या
स्यामि ॥

कूर्मचक्रं प्रवक्ष्यामीति स्रगामं १ अथ कूर्मचक्रस्य माहात्म्यं वक्तुं धराध
राणां धारणमाह यस्य पृष्ठैकेति २ तादृशाः पर्वता इति ३ दंष्ट्रया साव

कूर्मचक्रं प्रवक्ष्यामि यदुक्तं कोशलागमे यस्य
विज्ञानमात्रेण ज्ञायते देशविप्लवः १ यस्य पृ
ष्ठैकदेशस्था देवास्त्रिंशत्कोटयः सुमेरुः पृथि
वीमध्ये दृश्यते दृष्टपनेन तु २ तादृशाः पर्वता
श्चाष्टौ सागरा द्वीपदिग्गजाः सर्वे ते विधृता भू
म्या सा धृता येन तेन तु ३ दंष्ट्रया सा वराहेण
विधृता सा धराधरा मुक्तावत्तनतो यस्य शो
भते मस्तके वपा ४ ईदृशोऽसौ महाकायो वरा
हः शेषमस्तके तस्य चूडामणौ रूर्ध्वसंस्थितो
मशकोपमः ५ एवंविधः स शेषोऽपि कुण्डली
भूमिसंस्थितः कूर्मपृष्ठैकभागेन पश्यतं तरि
वाबभौ ६ वपुः स्कंधशिरः पुच्छं नवत्रिंशप्रम

तीनि च मानेन त
स्य कूर्मस्य कथ्यया
मि प्रयत्नतः ७
शंकोः शतसह
स्राणि योजनानि
वपुः स्थितं तद
र्धेन भवेत्पुच्छं ९
ग्रीवार्धेन तदि क्रुतिकं ८ ग्रीवा सा पुत्रकोटीभिर्मल
कं सप्तकोटिभिः नेत्रयोरंतरं तस्य कोटिरेकप्रमा
णतः ९
राहेणेति ४ ईदृशोसाविति ५ एवंविधः सशेषोपीति ६ वपुः स्कंधे
ति ७ तदर्धेनेति ८ नेत्रयोरिति ९ ॥

स्रंगुलीति १० तस्योपरीति ११ पूर्वभागेति १२ पूर्वापरमिति १३ नाभौशी
र्षेति १४ प्रतिहारेति १५ कृत्तिकारोहिणीति १६ अहिछत्रमिति १७

न० प०
टी०
५७

57

मुखंकोटिद्वयंतस्यद्विगुणेनचपादयोः अंगु
लीनांनखाग्रेषुयोजनान्ययुतावधि १० पवंकूर्मपृ भागे
तु कथितेचादियामले तस्योपरिस्थितानत्र
सप्तद्वीपयुतामही ११ कूर्माकारंलिखेच्चक्रंस
र्वावयवसंयुतं पूर्वभागेमुखंतस्यपुच्छेपश्चि
ममंडले १२ पूर्वापरंलिखेद्द्वयंवेदथचोत्तरद
क्षिणे ईशानराक्षसेवेदंवेदमाग्नेयमारुते
१३ नाभिशीर्षंचतत्पादकुक्षिपुच्छेषुसंस्थिते
नागत्रयोर्कितेतस्मिन्मैसारियत्नेनचिंतयेत्
१४ प्रतिहारिरनाहर्षिःशालभामूषकाःशुकाः
स्वचक्रंपरचक्रंचसप्तैताईतयःस्मृताः १५ कृ
त्तिकारोहिणीसौम्यकूर्मनाभिगतंत्रयं साके
तमिथिलाचंपाकौशांबीकौशिकीगया १६
अहिछत्रंगयाविंध्यमंतर्वेदीचमेखला का
मरूपंप्रयागंचमध्यदेशोविनश्यति १७ गौ
डपुनर्वसूःपुष्यंकूर्मस्यशिरसिस्थिते मगोडो
हालिंबंपश्चपंचराष्ट्रंचकामरूः १८ चेरेंद्रंच
तथाजेयामगायश्चतथैवच रेवातटंचनेपा
लःसर्वदेशोविनश्यति १९ पूर्वाषाढानला
ह्वीचत्रयाणांसमुदाहृतः मलेच्छलादितीनां
चवैपोदर्विंडवाग्निराणां २० ॥

गौडेति १८ चेरेंद्रचेति १९ पूर्वाषाढानलेति २० आश्लेषाचमघे
ति २१ ॥

डाहलीचेति २२ उत्तराहस्तेति २३ तापीभीमेति २४ स्वातीविशाखेति २५
पर्यलीचेति २६ ज्येष्ठामूलेति २७ पारासरंबर्बरंचेति २८ उत्तराषाढभ

आश्लेषामघाचपूर्वापादेष्वाग्नेयगोचरे अंगवं
गकलिंगाश्चकूर्मजाश्चैवकोसलाः २१ डाहली
चजयंताचतथाचैवसल्लजिका उडियाणव
राढंचवग्निदेशाविनश्यति २२ उत्तराहस्तचि
त्राचदक्षिणाकुक्षिमागताः दर्दुरंचमहेंद्रंच
वनवासंससिंहलं २३ तापीभीमरथीलंका
त्रिकूटंमलयस्तथा श्रीपर्वतश्चकिष्किंधाद्र
तिनश्यंतिदक्षिणे २४ स्वातीविशाखामेतंच
कूर्मैनैर्ऋतिगोचरे नाशिकंचसुराष्ट्रंचपत्त
मालवकंतथा २५ पर्यलीचप्रकाशंचभृगु
कच्छंचकोंकणं खेटापुरंचमोटेरंदेशानश्यं
तिनाहशाः २६ ज्येष्ठामूलेतथाषाढापुच्छके
मेस्यसंस्थिताः पारावतमरुत्कच्छमवंतीमु
वैमालवं २७ पारावतंबर्बरंचद्वीपसौराष्ट्रमे
यवं जलस्थाश्चविनश्यंतिस्त्रीराज्यंपुच्छपीड
ने २८ उत्तराषाढभत्रीणिपादेवायव्यगोचरे
गुर्जराहयामुतंचमरुदेशांसरस्वती २९ जा
लंधरंवराटंचबालुकोदधिसंयुतं मेरुशृंग
विनश्यंतियेचान्येकोणसंस्थिताः ३० स्थानभा
दित्रयंचैवउत्तरांकुक्षिमाश्रिते नेपालंकीर
काश्मीरंगर्जनंखुरसानकं ३१ ॥

त्रीणीति २९ जालंधरंचेति ३० स्थानमादित्रयमिति ३१ ॥

न॰ प॰ टी॰ ५८ मध्युराम्लेच्छदेशाश्चेति ३२ रेवतीअश्विनीति ३३ अश्वचक्रेति ३४ सौरिःस्व
देशगेति ३५ यत्रस्थपीडयेति ३६ पृथ्वीकूर्ममिति ३७ सर्वचक्रेति ३८ न
गरेति देशकूर्मे देशनामर्क्षात् त्रीणि मध्ये लिखेत् अत्रापि कूर्मपीरःस्वा
च्यां पवनवाविभागो देशेषु॰ यत्र देशे सौरिस्तस्यां दिशि॰ सम ईतयः संभवं
ति तस्यां दिशि ईतिपीडा स्यात् अतिवृष्टिरनावृष्टिरित्यादि संभवति य

58

मायं म्लेच्छदेशाश्च वशं केदारमंडले हिमा
श्रयाश्च नश्यंति देशा ये चोत्तराश्रिताः ३२ रे
वती अश्विनी याम्यपादे ईशानगोचरे गंगा
द्वारं कुरुक्षेत्रं श्रीकंठं हस्तिनापुरं ३३ अश्वच
क्रे कपादाश्च गजकर्णास्तथैव च विनश्यंति च
ते सर्वे देशास्त्वीशानगोचरे ३४ सौरिः स्वदे
शगो यत्र तत्र यत्नेन रक्षयेत् परदेशस्थिते
कुर्याद्विग्रहं पृथिवीपतिः ३५ यत्रस्थः पीड
येत्तत्र वेधस्थाने तथैव च देशनामर्क्षगः सौ
रिर्भंगदाता न संशयः ३६ इति यामलीय स्व
रोदये पृथ्वीकूर्मचक्रं पृथ्वीकूर्मः समाख्या
तः कृत्तिकादियमांतकः देशादिस्वस्वऋक्षा
दिवत्स्यो कूर्मचक्रद्वयं ३७ देशनगरक्षेत्रग्रहा
त्मकानि कूर्मचक्राणि पूर्ववच्चक्रमालिख्य
देशनामर्क्षपूर्वकं देशकूर्मो भवेत्तत्र यत्र सौ
रिस्ततः क्षयः ३८ इति देशकूर्मः नगरे नाम
र्क्षपिंडं कृत्वा दौ विलिखेत्ततः सौरिस्थाने भ
वेद्दुःखं वेधस्थाने तथैव च ३९ ॥

त्रस्थस्य नक्षत्रा देशनामनक्षत्रं वेधयति वेधस्थानेपि ईतयः संभवंति अत्रा
पि सर्ववत् अतिशुभफलप्रदत्वेन ग्रहं चिंतयेत् ग्रहाणां वेधितस्य फलं श
नेनं भवति यदि ग्रहो बली भवति उच्चस्वामिमित्रोदितादिभिर्बली चिंत्यः ३९

इति द्वितीयकूर्मः ग्रामकूर्ममिति ४१ क्षेत्रजेति ४२ गृहकूर्मेति ४३ गृहम
ध्यगत इति ४३ ज्ञेयोमस्त्वपरीति ४४ अर्थलाभप्रदः सौरिरिति ४५ समका
ले यत्र सौरिरिति पृथिवीकूर्मे मूले यो देशस्तत्रस्थः शान्तिः तस्मादिशि मूल

ग्रामकूर्मं समालिख्य ग्रामनामर्क्षपूर्वकं पूर्ववय
त्रगः सौरिर्मध्यादौ भगमादिशांत ४१ इति नगरकू
र्मचक्रं क्षेत्रजे क्षेत्रभान्यादौ कृत्वा कूर्मे यथास्थिते
सौरिस्थाने विनाशः स्याज्जायते च मरणद्वयं ४२ इति
क्षेत्रकूर्मचक्रं अथ गृहकूर्मचक्रं गृहकूर्मं समालि
ख्य गृहद्वारमुखस्थिते गृहनामर्क्षपूर्वं तु कृत्वा वी
द्वं शुभाशुभं ४३ गृहमध्यगतः सौरिः शोकसंता
पकारकः द्वारे विपुस्सदा ज्ञेयः पावके वह्निदायकः
४३ ज्ञेयोमस्त्वपरो याम्ये राक्षसे राक्षसाद्भयम् वारु
णे शुभदो ज्ञेयो वायव्ये शून्यतापदः ४४ अर्थलाभ
प्रदः सौम्ये शाम्भवे सर्वसिद्धिदः सौरिर्बलापि को
दुष्टः स्वल्पवीर्यः शुभावहः ४५ समकालं पीडये
यत्र भानुजः कूर्मपंचकं तत्रस्थाने महाविघ्नं जाय
ते नात्र संशयः ४६ दुष्टस्थानगते चैकेकर्तव्यं तत्र
शांतिकं यदुक्तं यामले तत्र सर्वविघ्नविनाशनं
४७ कूर्मचक्रं महाचक्रं कथितं चादियामले त्रि
कालविषयज्ञानं प्राणिस्थं तेन जायते ४८ इति
नरपतिजयचर्यायां स्वरोदये कूर्मपंचचक्राणि
समाप्तानि ॥

नक्षत्रयस्य देशस्य तत्र देशामध्यस्थः मूलनक्षत्रग्रामस्थानयोः तत्रादि
मध्यगतः सौरिः मूलर्क्षमरुग्रामपतेश्च एवं कूर्मपंचके सौरिर्महाविघ्नक
रः ४६ दुष्टस्थानेति ४७ कूर्मचक्रं महाचक्रमिति ४८ इति नरपतिजयच
र्यायां टीकायां जयलक्ष्म्यां कूर्मपंचकाध्यायः ॥

न॰प॰
टी॰
५९

पद्माकारमिति १ कृत्तिकादीनीति २ नवखंडापरिज्ञीयमिति ३ । ४

पद्मचक्रम् ॥

59

अथपद्मचक्रम्
पद्माकारंलिखे
च्चक्रमष्टपत्रस
शोभनं कोष्ठकं
नवमंमध्येपद्म
चक्रंप्रजायते १
कृत्तिकादीनिभा
न्यत्रत्रीणित्रीणि
यथाक्रमं मध्यकोष्ठादिरुद्रांतंसमविंशतिविन्य
सेत् २ नवखंडापरिज्ञीयंनवभागेषुसंस्थिता
यत्रखंडेस्थितःसौरिःखंडंतच्चविनश्यति ३ भद्रा
श्वःकिंपुरुषंचहरिवर्षस्तथैवच मेरुश्चदाति
लोदेशाखंडायमीरितोत्रिभिः ४ रम्यहिरण्मयंचै
वकुरुखंडस्तथैवच मेरुश्चाजरतश्चैवात्रिभिः
प्रोक्तादियामले ५ केतुमालश्चयोनामखंडमे
रुश्चवारुणो भरतेषुचविख्यातोपूर्वदिङ्क्रमे
तःस्थितः ६ इलावृतश्चनामानिखंडायमेरु
संस्थितः नवखंडमिदंप्रोक्तंकथितंचादिया
मले ७ इतिपद्मचक्रम् ॥

५ ॥ ६ ॥ ७ इतिपद्मचक्रम् ॥ ॥ ॥

राहुकालानले ॥

सप्तद्वीपफणिचक्रं ॥

न॰प॰
टी॰
९॰

60

कृत्तिकाद्यंलिखेदिति १ नाड्येकैकेति २ जंबूद्वीपेति ३ इतिनरपतिज
यचर्यास्वरोदयेटीकायांजयलक्ष्म्यांफणीश्वरचक्रेसप्तद्वीपशुभाशुभंनि

अथसप्तद्वीपफणिचक्रं कृत्तिकादिलिखेच्चक्रं
सर्पाकारंफणीश्वरं सप्तनाडीसमायुक्तंतत्रवै
र्ध्यविलोकयेत् १ नाड्येकैकसमायोगेजंबूद्वीपा
दिगण्यते सप्तद्वीपाःक्रमेणैवतत्रसौरिर्विचिं
तयेत् २ जंबूद्वीपस्तथाशाकःकुशःक्रौंचश्चशा
ल्मलः गोमेदःपुष्करद्वीपःपीड्यतेसौरिपीडया ३
इतिसप्तद्वीपफणिचक्रं अथराहुकालानलं अ
थातःसंप्रवक्ष्यामिव्याख्यातांब्रह्मयामले राहु
कालानलीयात्रासद्यःप्रत्ययदारणे १ ग्रहयोग
वशाद्यात्राज्योतिःशास्त्रेषुभाषिता यासाशुभेषु
कार्येषुफलदानतुसंगरे २ यस्यच्छायाप्रभावेन
च्छाद्येतेशशिभास्करौ तस्यराहोःप्रभावंचवक्ष्य
हंरणाकर्मणि ३ केचिन्मूर्खावदंत्येवंग्रहोराहु
रकारणं यतोवर्षदिनेलग्नेप्याधिपत्यंनदृश्य
ते ४ प्याधिपत्यस्थितायेचवर्षमासदिनेतथा
तेचाधिकारिणोज्ञेयाराहुराजेतियामले ५ वे
दागमपुराणेषुव्याख्यातोराहुखेचरः तस्यमा
हात्म्यमज्ञात्वामिथ्याजल्पतिजल्पवित् ६ दुष्टा
रिष्टेषुसर्वेषुजातकादिषुगण्यते सद्यःप्रत्यय
दोराहुःसकथंस्यादकारणं ७ ॥

लीयः अथातइति १ ग्रहयोगेति २ यस्यच्छायेति ३ केचिन्मूर्खेति ४ प्याधि
पत्येति ५ वेदागमपुराणेति ६ दुष्टारिष्टेति ७ ॥

यः कालरूपेति संहारेण वामावर्तेन नक्षत्राणि वपश्चात्क्रमं भ्रमति ८
ग्रहग्रासेति ९ राहुश्चैवेति १० पुच्छकेतुरिति ११ अनन्ताधारेति १२ शाला
कासमेति सव्यमीशानाग्नेयादिक्रमेण लिखेत् १३ । १४ एकोनत्रेति
१५ अथ द्वितीयं राहुमाह राहुभुक्तानि ऋक्षाणीति कालादौ राहुरेव
सव्येन नक्षत्रचक्रे स्थापितः तस्य सव्यवादिः गणितविधिरश्विन्यादि
प्रवृत्तः तेन गणितेन यस्मिन्नक्षत्रे आगच्छति तत्र तस्य मुखं नक्ष

यः कालरूपो भ्रमति संहारेण महीतले सव
क्रं देहस्य रौद्रो ज्ञेयो राहुर्न संशयः ८ ग्रहाग्रा
सभयाय यस्य हि मार्गे भ्रमति च तस्य नामान्य
हं वक्ष्ये मुखपुच्छक्रमेण च ९ राहुश्चैव तमः
पातः स्वर्भानुः सिंहिकासुतः दैत्यछायाशिरो
वक्त्रं ग्रहारिश्च विधुंतुदः १० पुच्छकेतुः शिखी स
र्पो गुदं गुह्यं तटं मतं उत्पातो विषगर्भश्च धूम्र
कायो ग्रहोत्तमः ११ अनन्ताधारगतो राहुः सर्प
रूपेण संस्थितः तस्य चक्रं प्रवक्ष्यामि राहुकाला
नलात्मकं १२ शालाकासमकं चक्रमीशानादौ कृ
त्तिकादिकं अष्टाविंशति नक्षत्रं साभिजित्सव्य
मालिखेत् १३ यत्रर्क्षे संस्थितो राहुर्वदनं तद्वि
निर्दिशेत् मुखात्पंचदशे ऋक्षे तस्य पुच्छं व्य
वस्थितं १४ एकोनत्रिंशतं संख्या जायते यत्र के
तवः आप्नुवंति जगत्सर्वं सहस्रार्कसमत्विषः
१५ राहुभुक्तानि ऋक्षाणि जीवपक्षे त्रयोदश ॥

तावदेव गतः पश्चान्नक्षत्राणि भुक्तानि भवंति अश्विन्यंतं भोग्यानि
वर्तमानराहुनक्षत्रादग्रतः त्रयोदश ऋक्षाणि जीवपक्षः वर्तदेशे के
तुः अर्थात् राहुनक्षत्रात् पंचदशं नक्षत्रादितस्त्रयोदश नक्षत्रे मृतप
क्षः तथा च रेवत्यां यदा राहुस्तदा अश्विन्याद्यारभ्य हस्तपर्यंतं जीव
पक्षः तदग्रे चित्रादयो केतुः पंचदशमे तत्र स्वात्यादौ त्रयोदश मृत

पक्षः एवं यदा यस्मिन्नक्षत्रे राहुस्तस्मान्नक्षत्रात् त्रयोदशभोग्यानि
न॰ प॰ भवंति अतो मृतपक्षः एवं मृतपक्षे तस्य मुखं अर्थाद्यन्नक्षत्रस्थो रा
टी॰ हुस्तन्नक्षत्रमपि मृतपक्षे यत्र केतुः पुच्छं तज्जीवपक्षे एवं साभिजि
५९ चतुर्दशार्क्षाणि भुक्तानि जीवपक्षः चतुर्दशैव भोग्यानि मृतपक्षः १९
तथा च मृतपक्षे मुखं तस्येति १७ अथांगद्वये कर्त्तव्यमाह जीवपक्षे
त्वपानाथेति जीवपक्षे यदि चंद्रः संचरति मृतपक्षे रविः संचरति त
स्मिन् समये विजयिना राज्ञा दिग्विजयाय यात्रां कुर्यात् विपरीतेति
विपरीता यात्रा हानिदा भवति कोर्थः मृतपक्षे राहुभोक्तव्यचतुर्दश
नक्षत्रेषु यावच्चंद्रः संचरति भुक्तपक्षे भुक्तचतुर्दशनक्षत्रेषु रविः संचरति

6

त्रयोदशैव भोग्यानि मृतपक्षः प्रकीर्तितः १९
मृतपक्षे मुखं तस्य पुच्छं जीवो गमस्तथा एवमंग
द्वयो राहुस्तेनवः स्वरपारगैः १७ जीवपक्षे त्वपा
नाथे मृतपक्षे रवौ तथा तस्मिन्काले शुभा यात्रा
एवांगराहु
विपरीता तु हानिदा १८
१८ चंद्रादित्यौ यदा
युक्तौ जीवपक्षे व्य
वस्थितौ तत्र तेषु
जयो लाभो यात्राका
ले न संशयः १९ मृ
तपक्षे यदा काले सं
स्थितौ शशिभास्करौ तदा हानिर्भयं भंगो मृत्यु
राज्ञां प्रजायते २० ॥

अस्मिन्काले दिग्विजयादियात्रा हानिदा १८ अथैकांगे वर्त्तमानयो रविचं
द्रयोर्यदि तदा यात्राफलमाह चंद्रादौ जीवपक्षः चंद्रादित्यौ यदेति यात्रा
काले चंद्रादित्यौ जीवपक्षे यदि संचरतस्तदा अयमतः क्षेमं भवति प
श्चात्संग्रामे जयः कृष्यालेन पश्चाल्लाभः जयलक्ष्म्या लाभः शत्रोरश्वाः
प्राप्यंते गजाश्वयानानि च प्राप्यंते १९ अथ मृतपक्षे वर्त्तमानयो रवि
चंद्रमसोः काले यात्राफलमाह मृतपक्षे यदेति यस्मिन् राज्ञो यात्रायां च
द्रादित्यौ मृतपक्षे भवतः तदा हानिः अश्वगजयानादीनि संग्रामे प्रा

दुर्गे ह्लाति भयं भवति भंगः संग्रामात्पलायनं स्यादपि २ अथ चंद्रे जीव
पक्षस्थे यात्रादिशुभोत्कर्षमाह जीवपक्षे स्थिते चंद्रे इति ११ इति द्वंगराहुः
अथ पंचांगभेदेनेति १ राहुःपातेति अत्र यद्यपि राहुः शिरोमात्रं तथापि
ब्रह्मणा ब्रह्मयामले राहोर्नक्षत्रात्मकं पंचांगसंज्ञा कल्पिता तथा च
२ मुखाद्यंगस्येति अत्र राहुःपंचांगचक्रे प्रथमतो मुखादिपंचांगं वदा
मि तत्फलं च तद्धेतुमाह विधुंतुदोस्य राहोः पंचांगदेहे पृथक् पृथक् वि
भक्तपंचांगनक्षत्रे चंद्रसूर्ययोर्भ्रमणात् फलं वदामि ३ पृथक् पृथग्

जीवपक्षे स्थिते चंद्रे कार्यं स्यादस्ततोपमं स
तपक्षे मस्तं नक्षेत्येयं यतश्चंद्रबलाबलं ११ इति द्वि
पांगराहुचक्राणि अथ पंचांगराहुः अथ पं
चांगभेदेन राहुचक्रं वदाम्यहं मुखोदरांगु
दं पुच्छं कपालं तस्य पंचमं १ राहुः पातस्तमो
विंवं संहारे वक्रगो ग्रहः भ्रमपुच्छो ग्रहस्या
सः सूर्योगः केतुरुच्यते २ मुखाद्यंगस्य नामा
नि फलं चापि वदाम्यहं भ्रमणाच्चंद्रसूर्यस्य
पंचांगदेहे विधुंतुदः ३ यत्र दर्से स्थितो राहु
स्तस्य नामानि वच्म्यहं गलितं कर्तरी जिह्वा व
क्रांगं वदनं तथा ४ राहुक्रांत्याग्रतो यानि भु
क्तभानि त्रयोदश उदरं संपुटं जीवं कामांग
जठरं च स्मृतं ५ इति द्वितीयभंगं ।

गानि पंचाह यत्र दर्से स्थित इति यस्मिन्नक्षत्रे राहुस्तस्य नक्षत्र
स्येतानि नामानि गलितं कर्तरीत्यादीनि ४ मुखाद्यंगानक्षत्रवि
भागमाह राहुक्रांत्याग्रतो यानि भुक्तभानि त्रयोदश उदरं संपुटं
जीवं कामांगं जठरं च स्मृतमिति राहुवर्त्तमाननक्षत्रादग्रस्थानि त्रयो
दश नक्षत्राणि जीवपक्षः तस्येतानि नामानि उदरसंज्ञाः संपुटसंज्ञा जी
वसंज्ञा कामांगजठरं च स्मृतमिति १५ द्वितीयभंगं ॥

अथ पत्रीयमंगमाह उदयादयनक्षत्रमिति राहुवर्तमाननक्षत्रात्पंच
न॰ प॰ दशमस्यैतानि नामानि गदस्तुद्भिलितमित्यादि ८ इति तृतीयांगं ३ गदभा
टी॰ न्यग्रतोयानीति सुगमं ७ शेषाणि सप्तभान्यत्रेति ८ इति पंचांगं अथ फ
८२ लं विचारयितुमाह स्थिररूप इति भानुश्चंद्रापेक्षया स्थिररूपः एकन
क्षत्रे सार्द्धत्रयोदशचतुर्दशभिर्दिनैः स्थितिः चंद्रस्य षष्टिघटीभिरेव एकन

उदयादयनक्षत्रं यत्पंचदशमं स्मृतम् गदस्तु
द्भिलितं गुल्फं केतुश्चाद्रांगकं तथा ८ इति तृती
यांगं गदभान्यग्रतोयानि क्रमाणि रससंख्य
या पुच्छस्यांगवक्त्रांगं पृष्ठीमस्तकः क्रमेण च ७
शेषाणि सप्तभान्यत्र मध्यस्थानांपार्श्वपुच्छयोः
कपालमस्तकं शीर्षं कण्ठांगं भाग्यमंडलं ८ इ
ति पंचमांगं स्थिररूपस्थितो भानुश्चररूपश्च
चंद्रमाः क्रमेणैकैकयोगानां वक्ष्येहं योगपं
चकं ९ राहुवक्त्रस्थिते सूर्ये चंद्रे कामांगसंस्थि
ते यायिनो विजयस्तत्र स्थायिनो भंगमाहवे १०
चंद्रांगसंस्थिते सूर्ये गदे चंद्रे समाश्रिते अग्रया
यी जयी युद्धे बलाढ्ये च स्थायिंगते ११ भास्करे गि
लितांगस्थे चंद्रे वक्त्रांगसंस्थिते बलद्वयेत्वय
याति किंचित्स्थायी जयी रणे १२ राहुनक्षत्रगो
भानुश्चंद्रो कण्ठांगगो रणे स्थायिनो विजयं युद्धे
यायिनो मृत्युमादिशेत् १३

क्षत्रे स्थितिः अतो रवेः स्थिररूपत्वं
९ अथ योगपंचकमाह राहुवक्त्रस्थितेति १० चंद्रांगसंस्थितेति चंद्रां
गमित्यनेन राहुवर्तमाननक्षत्रं गदनक्षत्रं राहुवर्तमाननक्षत्रात्पं
चदशमं शेषं सुगमं ११ भास्करेति वक्त्रांगमित्यनेन राहुवर्तमानक्षे
त्र षोडशनक्षत्रादिषट्कं १२ राहुनक्षत्रग इति कण्ठांगमित्यनेन राहु
वर्तमाननक्षत्रात्पंचाशन्नक्षत्रसप्तकं १३ ॥

62

यदाभवेत्तामिति १४ इतिमुख्यादियोगपंचकं प्रथममंगं सविताजी
वपक्षेचेति १५ उदरस्थोयदाभानुरिति वक्रांगमितिराहुः पंचदशांती
त्षट्नक्षत्रंवक्रांगमिति १६ कामांगस्थेति राहुवर्त्तमानक्षींत्पश्चात्स
मनक्षत्राणिशिरोंगं १७ संपुटस्थइति संपुटमित्यनेनजीवपक्षः जि

यदाभवेतांचंद्रार्कौराहुवक्रांगसंस्थितौ सैन्य
योध्रुवत्वयस्तत्रसंदेहोयायिनोजयः १४ सवि
ताजीवपक्षेचनिशानाथोगुदेस्थितः निर्दिष्टः
स्थायिनोभंगोयायिनःसततोजयः १५ उदर
स्थोयदाभानुःप्राशकोवक्रमास्थितः हेलया
जीयतेस्थायीयायीचसमरेरणे १६ कामांग
स्थेदिवानाथेमस्तकस्थेनिशाकरे स्थायिनो
विजयस्तत्रयायिनश्चकुलक्षयः १७ संपुट
स्थोयदादित्योजिह्वायांचंद्रमास्थितः स्थायीच
भंगमायातिकिंचिद्यायीजयीरणे १८ जठरस्थो
यदाभानुश्चंद्रस्तत्रैवसंस्थितः देवानपिजयेद्या
यीकिंपुनःप्रतिमेबले १९ चंद्रांगस्थोयदादि
त्यःसूर्यांगेचंद्रमास्थितः समयुद्धंभवेत्तत्रकिं
चिद्रागतकोजयी २० गुदेनीतस्तालुसंपुटेक
पालस्थोध्रुवशीतगुः यायीचभज्यतेवध्रुवस्थि
तःस्थायीजयेद्विना २१ गुदभेसंस्थितःसूर्यो
राहुभेसंस्थितःपापी तदामहाहवेघोरःकिं
चित्स्थायीजयीभवेत् २२

क्वाराहुस्थनक्षत्रंशेषंसंग्रामे १८ जठरस्थोयदाभानुरिति जठरमित्य
नेनजीवपक्षस्ययादृशोति जीवपक्षस्थौरविचंद्रावित्यर्थः १९ इत्युद
रादियोगपंचकं २ द्वितीयांगः चंद्रांगस्थोयदादित्यइति चंद्रांगस्थर
त्यनेनराहोःपंचदशमंनक्षत्रं सूर्यांगस्थमिति पंचदशान्तीयंनक्षत्रं
२० गुदेनीतस्तालुसंपुटेति २१ गुदभेसंस्थितःसूर्यइति २२ ॥

इतिरुद्रादिपंचकं भानुक्षेत्रस्थितइति राहुस्थितनक्षत्रात्षोडशादिष
ण्णक्षत्राणिसूर्यांगसंज्ञानि द्वाविंशतिनक्षत्रात्सप्तनक्षत्राणिरुद्रसंज्ञा
नि अत्रभानुक्षेत्रेभानुः रुद्रक्षेत्रेचंद्रमाः अस्मिन्योगेयायीगच्छतीति
यायीअग्रक्षेत्रगामीस्तुमाप्नोति स्थितस्यस्थायिनःपश्चात् गामिनो
जयलाभौभवतःसंग्रामेजयःलाभस्तुराजवर्गादितःअथवासंग्रामप्र
वस्तुवर्णादि अश्वगजसन्नाहादीनांलाभः २३ सूर्यांगइति सूर्यांगप्राग्
क्रमेव जिह्वाराहुवर्जमानक्षत्रं शोषस्तुगमे २४ पुच्छपट्टकेइति पुच्छ
पट्टकंप्राग्क्रमेवसूर्यांगं जीवांगजीवपक्षस्त्रयोदशाङ्गानि एवंविधे
योगेसंग्रामेइंद्रतल्पेशाङ्गौस्थितेसतिस्वल्पबलोपियायीगुणस्तोवि

भानुक्षेत्रस्थितोभानुरुद्रक्षेत्रेचचंद्रमाः यायिनो
स्तुमायन्तेजयलाभौस्थितस्यच २३ सूर्यांगेच
सर्ङ्स्थाप्तुजिह्वायांशीतगुस्थितः यायिनस्तुज
येदयात्स्थायिनोभंगमादिशेत् २४ पुच्छपट्टकय
दादिस्थोजीवांगेचंद्रमास्थितः यायीविजयतेन
त्रप्राक्रान्तल्पोपिवैरिणि २५ भास्करेराहुपृष्ठस्थे
स्तगांकेरुद्रमास्थिते समयुद्धंभवेत्तत्रकिंचिद्या
यीजयीभवेत् २६ सूर्याचंद्रमसोयत्रवज्रांगेस
मुपस्थितौ द्वयोस्तुबलयोस्तत्रवधोभवतिनि
श्चितं २७ रुद्रांगस्थोदिवानाथोराहुर्जिह्वांगगः
प्राणी स्थायिनस्तुजयस्तत्रभंगोभवतियायि
नः २८ ॥

जयते अर्धादपिकब लमपिजयति २५ भास्करेराहु
पृष्ठस्थेइति राहुपृष्ठनक्षत्रंप्राग्क्रमेवसूर्यांगं रुद्रनक्षत्रंतुपंचदश
मर्क्षंअस्मिन्योगेसममेवयुद्धं किंचिज्जयोयायिनःवाञ्छात्रं २६ सू
र्याचंद्रमसोयत्रेति यदेवसूर्यांगंतदेववज्रांगं वज्रांगेयदिसूर्याचंद्रम
सौस्थितौभवतः अस्मिन्योगेबलद्वयस्यापिक्षयःस्यात् २७ इतिवज्रां
गपंचकेस्तृतीयोगमभिहितं ३ रुद्रांगस्थइति राहुनक्षत्रोपलक्षित
द्वाविंशतिनक्षत्रात्सप्तर्क्षाणिरुद्रांगानि जिह्वांगंराहुनक्षत्रं श्रो
षस्तुगमे भंगइतिसंग्रामात्पलायते २८ ॥

कपालसंस्थितेति रुद्रांगस्यैवकपालत्वं संपुटसंज्ञाजीवपक्षे २९ म
स्तकस्थेति मस्तकत्वरुद्रांगस्यैवगुदं पंचदशार्द्धे ३० राहुशीर्ष इति भा

षडंगराहुचक्रं ॥

कपालसंस्थितेसूर्येसंपुटस्थोयदाशशी या
यिनाजीयतेयुद्धे रनायासेननान्यथा २९
मस्तकस्थेदिवानाथेरात्रिनाथेगुदस्थिते या
यीचविजयीयुद्धेस्थायिनश्चपराजयः ३० रा
हुशीर्षस्थितोभानुर्भानुदेशेनिशाकरः अ
न्योन्यंविग्रहोघोरोजायतेनरपालयोः ३१ य
दारुद्रांगसंयुक्तौदिवानाथनिशाकरौ बल
हयंतदायातिशीघ्रंतोयममंदिरं ३२ इतिप
चांगराहुकालानलं अथषडंगराहुः तहस्य
डंगभेदेनराहुचक्रंवदाम्यहं मुखेहृदुदरे
गुह्येपुच्छंमस्तकमेवच १ ॥

नुहेत्रैंतराहुनतज्ञात्वोयुद्धादीदिषहूनतचं ३१ यदारुद्रांगेति ३२
इतिपंचांगराहुकालानलं अथषडंगराहुः तहस्यडंगभेदेनेति
॥ १ ॥

न॰ पु॰
टी॰
६४

64

मुखांगविभागमाह मुखैकमिति अत्रजीवपक्षस्यैवविभागःकृतः जीव
पक्षेश्व्यादिसप्तनक्षत्रंहृदयसंज्ञं ७ तदग्रेषट्नक्षत्राणि ६ उदरसंज्ञानि
२।३।४।५।६।७।८।९ स्थिररूपास्थितोभानुरिति ९ अधुनायोग
षट्कमाह राहुवक्त्रेस्थितेति सगमं ११ मुखांगसंस्थितेति अत्रयोग
द्वयेयायिनोजयःप्रोक्तः जीवपक्षेचंद्रस्यस्थितिवशात् किंचराहुवक्त्र

मुखैकंहृदयेसप्तषट्ऋक्षाणितथोदरे ऋक्षै
कंगुह्यगंतस्यषट्पुच्छेसप्तमस्तके २ मुखांग
गस्यनामानिफलंचापिवदाम्यहं यथानक्ष
त्रमेणैवचंद्रार्कभ्रमणेनच ३ यत्रपिंडस्यस्थितो
राहुस्तस्यापिस्यात्प्रकीर्तितं गलितंकर्तरीजि
ह्वाचंद्रांगवदनेतथा ४ राहुऋक्षाग्रतःसप्तभा
निप्रोक्तानियानिच तानिसंपुटसंज्ञानिकामां
गेहृदयेमते ५ हृदयाग्रेस्थितायाश्चतारकार
संख्यया कामांगोजठरेजीवेसंपुटोदरसंज्ञ
काः ६ उदराग्रेकनक्षत्रंमुखांगस्यवदंश्चस्फुटं
गुदसुह्लिंगंतुगुह्यकेतच्चंद्रार्ककर्तरी ७ गुद
ऋक्षाग्रतोयानिधिष्ण्यानिऋक्षसंख्यया पुच्छे
स्यांगवज्राणिदृष्टेमस्तुमस्तथैवच ८ शेषाणि
सप्तभान्यत्रमध्यस्थान्यास्यपुच्छयोः कपाल
मस्तकेशीर्षंरुद्रांगभोग्यमंडलं एवंषडंगना
मानिविज्ञेयानिविचक्षणैः ९ स्थिररूपस्थि
तोभानुश्चररूपस्तुचंद्रमाः क्रमेणैकैकशोंगा
नांयोगषट्कंवदाम्यहं १० राहुवक्त्रेस्थितेसूर्येचंद्रे
हृदयसंस्थिते यायिनोविजयस्तत्रस्थायिनोभ
गश्चाहवे ११ मुखांगसंस्थितेसूर्येचंद्रेचोदरगेर
णे ॥

नक्षत्रमपिचंद्रांगं अग्रगामीयायीसंज्ञः १२ भास्करेगिलितेति गिलितेरा
हुपुच्छेकेंकेवर्गंपंचदशमंनक्षत्रं १३ राहुपिस्पास्थितेति अग्रषडंगाद्वकेपु
छसंज्ञाषोडशार्क्षादिषट्के १४ राहुजिह्वागतेति राहुपिस्पात्द्वाविंशति
मादिसमनक्षत्रंरुद्रांगं उभयोराज्ञोः कटकेशस्त्रपातेनविनाशाकुलता
भवति परस्परंभयंमनुतेअस्माकंकटकेशत्रुःपतितइति १५ राहुपि
स्पास्थितोभानुरिति १६ इतिमुखादिषट्कम् हृदयस्थेदिवानाथेति
हृदयेजीवपक्षस्यादिसमनक्षत्रेजठरेजीवपक्षेसमनक्षत्रवाडुपरिषट्

अग्रयायीजयेयुद्धेहेलयानात्रसंशयः १२ भा
स्करेगिलितोगस्थेचंद्रेकेत्वंगसंस्थिते स्थायी
भंगंसमायातियायीजयतिसत्वतः १३ राहु
स्तास्थितोभानुश्चंद्रेपुच्छांगसंस्थिते स्थायि
नोविजयंयुद्धेयायिनोमरणमादिशेत् १४ रा
हुजिह्वागतेसूर्येचंद्रेरुद्रांगसंस्थिते बलाव
तोर्भवेन्नत्रसैन्ययोरुभयोरपि १५ राहुस्त
स्थितोभानुश्चंद्रस्तत्रैवसंस्थितः नकश्चिज्ज
यमाप्नोतिसैन्ययोरुभयोःक्षयः १६ इतिमुखा
दियोगषट्कं हृदयस्थेदिवानाथेजठरस्थेनि
शाकरे निर्दिष्टःस्थायिनोमृत्युर्यायीभवतिनि
र्व्रणः १७ हृदयस्थोयदाभानुःशशांकोगुदमा
श्रितः हेलयाजयतेयायीस्थायीचम्रियतेरणे
१८ ॥

नक्षत्रेयस्यार्कमंसूर्यचंद्रे स्थितेअस्मिन्सतिपदियुद्धंतदास्थायिसंज्ञ
स्यमृत्युःस्थायीपश्चात्तेनगामीपश्चाद्धादकारीवास्थायीपौरसंज्ञोवाप
ना अस्मिन्योगेस्वमयोपायंकुर्यात्प्रपतिः भस्याभस्येभटस्यविचा
र्यअन्यंपुरमार्थंकुर्यात् अथवापौरोराजासकलबलैःसमवेतःपरव
क्रागमोपरिभूबलंप्रष्टतःकृत्वापतेत् स्वयमेवयायीभूयात् यतःप्र
थमघातकारीयायीसंज्ञःकथितः १७ हृदयस्थेदिवानाथेति १८ ॥

न·प·
टी·
६५

65

कामांगस्थे दिवानाथेति कामांगं जीवपक्षस्यादि सप्तमं पुच्छषट्कं स्वतप
क्षस्याद्यौ षट्नक्षत्रे १९ संपुटस्थायदेति संपुटे जीवपक्षस्यादि सप्तकं रु
द्रांगं स्वतपक्षस्यांति मसप्तकं २० कामांगस्थे दिवानाथेति कामांगं जीवप
क्षस्यादि सप्तकं तत्रस्थे रवौ २१ हृदयांगे यदा युक्ताविति किंच जीवपक्षे
ग्रंग हृदये पि सूर्याचंद्रमसौ यदा भवतस्तदा यायिनामेव जयः यायी प
रचक्रागमः तथाचलल्लः यावत्स्वविषयसीमा नागरस्तु हता वडच्यते

कामांगस्थे दिवानाथे पुच्छषट्के निशाकरे स्था
यिनो विजयस्तत्र यायिनस्तु पराभवः १९ सं
पुटस्थो यदादित्यो रुद्रांगे चंद्रमाश्रितः यायी
च भंगमाप्नोति किंचित् स्थायी जयी रणे २०
कामांगस्थे दिवानाथे चंद्रे राहुमुखस्थिते सं
ग्रामे विजयी स्थायी यायिनो भंगमादिशेत् २१
हृदयांगे यदा युक्तौ चंद्रादित्यौ व्यवस्थितौ दे
त्मानपि जये यायी किं पुनर्मानवबलं २२ इ
ति हृदयादियोगषट्कं उदरस्थे दिवानाथे नि
शानाथे गुदस्थिते समं युद्धं भवेत्तत्र किंचिद्या
यी जयी रणे २३ संपुटस्थो यदा भानुः पुच्छे भव
ति चंद्रमाः यायी भंगी जयी स्थायी तत्र काले
न संशयः २४ कामांगस्थः सहस्रांशुर्मस्तकस्थो
निशाकरः याता भंगमवाप्नोति स्थाता वा सौज
यी रणे २५

राजा लभते स यायि संज्ञां स्वविषयसीमां परित्य
ज्य २२ इति हृदयादि योगषट्कं अथोदरादियोगषट्कमाह उदरस्थे दि
वानाथेति उदरे जीवपक्षस्यान्त्यषट्कं गुदे पंचदशान्त्यनक्षत्रे २३ संपुट
स्थो यदेति संपुटो जीवपक्षस्यांत्यषट्कं पुच्छं स्वतपक्षस्यादिषट्के २४
कामांगस्थः सहस्रांशुरिति कामांगस्थे जीवपक्षस्यादि सप्तके मस्त
कस्थो स्वतपक्षस्यांत्य सप्तके २५ ॥

भानावुदररोगेति जीवपक्षस्यादिसमनक्षत्रेउदरसंज्ञेरविः अथवादीया
यीजयति नोस्थायीजयति २६ स्वर्भानूदररोगेति राहूदरांगंजीवपक्ष
स्यावसानषट्कं हृदयांगंजीवपक्षस्यादिसप्तकं २७ उदरांगेति उद
रांगंजीवपक्षस्यावसानषट्कं तत्र रविचंद्रौ अस्मिन्योगेयात्रा· शत्रु
समागमोवातदासंधिरेव २८ इत्युदरादियोगषट्कं अथगुदादियोग

भानावुदररोगेयत्रनिशीथोराहुवक्रगः अथ
यायीत्वयीतत्रस्थातजयतिनान्यथा २६ स्व
र्भानूदररोगेभावहृदयेतारकाधिपः अनाया
सेनसंग्रामेयायिनोजयमादिशेत् २७ उद
रांगेयदाशुक्रौचंद्रादित्यौववस्थितौ तदासं
धिर्नसंदेहः सैन्ययोरुभयोरपि २८ इत्युदरा
दियोगषट्कं केतुश्चत्स्थितेसूर्येचंद्रेपुच्छाग
संस्थिते यायीभंगोजयीस्थायीभाषितंब्रह्म
यामले २९ गुदेतीक्ष्णांशुसंपृक्तेकपालस्थे
निशाकरे यायीचभज्यतेतत्रस्थायीजयतिना
न्यथा ३० गुददेसंस्थितेसूर्येराहुश्चत्स्थितः
शशी महाहवोभवेत्घोरः किंचित्स्थायीज
योरणे ३१ भानुरुत्कीलितेश्चत्तेशशभृत्संपुटे
तदा यायिनोविजयस्तत्रस्थायिनोभंगमादि
शेत् ३२ गुदांगेवर्ततेभानुर्जठरेरोहिणीप
तिः दंडयित्वारिपोः सैन्यंयातानाभ्येतिनिजालय
३३

षट्कमाह केतावपिसंस्थितेति केत्वंगंपंचदशमेनक्षत्रे पुच्छांगंषोड
शादिषट्कं २९ गुदेतीक्ष्णामिति गुदांगंराहुनक्षत्रात्पंचदशमं कपालं
रुतपक्षेअवसानसप्तकं ३० गुददेति संग्रामे ३१ भानुरुत्कीलितेति
उत्कीलितेगुददेपंचदशमे संपुटसंज्ञंजीवपक्षस्यादिसप्तकं ३२
गुदेति जठरंजीवपक्षस्यावसानषट्कं ३३ ॥

गुदेदिवाकरेति गुरुं गुरुदमिति पंचदशांशं आगंतुकोयायीकिंचित्जयेत्
न० प० ३४ इतिगुर्वादियोगषट्कं अथवज्रांगयोगषट्कमाह सूर्यांगस्थइति ३५
टी० पुच्छदेवेति पुच्छांगमस्तपदत्रयादिषट्कं रुद्रांगेराहुनक्षत्रे ३६ पुच्छ
६६ षट्केति कामांगंजीवपदत्रयादिसप्तकं ३७ अंशुमालीति पुच्छषट्कम
नपदत्रयादिषष्ठादत्रे जठरांगंजीवपदत्रयावसानषट्नक्षत्रे ३८

गुदेदिनकरोयत्रतत्रैवयामिनीकरः समंगु
त्यंभवेत्तत्रकिंचिदागंतुकेजयः ३४ इतिगुर्वा
दियोगषट्कं सूर्यांगस्थःसहस्रांशुर्जिह्वायांशी
तगुःस्थितः स्थायिनोविजयंविद्यात्यायिन
श्चपराभवः ३५ पुच्छदेवेस्थितोभानुरुद्रदेवे
तुचंद्रमाः यायिनोमस्तुमायांतिजयलाभोव
स्थायिनः ३६ पुच्छषट्केयदाभानुःकामांगेच
न्द्रमाश्रितः यायीविजयतेतत्रशाकतस्वेपिवै
रिणि ३७ अंशुमालीभवेद्दन्तेजठरेतुसुधाक
रः स्थादत्तेरिपुंजित्वासर्वान्यायीरणांगणे
३८ भास्करेराहुपुच्छस्थेमस्तकेगुदमाश्रिते
समंयुत्यंभवेत्तत्रकिंचिद्यायीजयीभवेत् ३९
सूर्याचंद्रमसौयत्रवज्रांगेयदिसंस्थितौ से
नयोरुभयोस्तत्रवधोभवतिमिश्रितः ४० इ
तिवज्रांगषट्कं रुद्रांगस्थेदिवानाथेरुद्रजि
ह्वांगगःशशी स्थायिनस्तुजयस्तत्रभंगोभ
वतियायिनः ४१

भास्करेराहुरिति गुरु ईराहुनक्षत्रात्पंचदशमे
३९ सूर्याचंद्रमसाविति वज्रांगमस्तपदत्रयादिषट्कं तेनकिं मस्तपदेय
दिसूर्याचंद्रमसौभवतः अत्रयोगेनागरयायिनस्पसैन्यद्वयवधः ४०
इतिवज्रांगयोगषट्कं अथनामसंज्ञोबहुमयोगमाह रुद्रांगस्थेदिवा
नाथेति रुद्रांगमस्तपदेतिमसप्तकं जिह्वांगेराहुनक्षत्रे ४१ ॥

राहुशीर्षस्थितेति राहुशीर्षे स्तनपक्षस्यांतिमसप्तमके हृदयांगे जीवप
क्षस्यादिसप्तमकं ५२ कपालस्थेति कपाले स्तनपक्षे अवसानसप्तमकमेव
संपुटसंस्तं जीवपक्षे अंतिमषट्कनक्षत्रम् ५३ कपालसंस्थितेति कपा
लांगे स्तनपक्षे अंतिमषट्कं गुदसंस्तं राहुभागं पंचदशमे ५४ राहुशीर्ष
स्थितेति राहुशीर्षे स्तनपक्षस्य अंतिमसप्तमकं भानुपक्षे स्तनपक्षस्यादि

राहुशीर्षस्थिते मित्रे शशांके हृदि संस्थिते वि
नाशुं हेतुं गच्छन्ति यायी करमारिश्रियः ५२
कपालसंस्थितः सूर्यः संपुटस्थो यदा शशी या
यिना जीयते शत्रुः स्थायिनो भंगमादिशेत् ५३
कपालसंस्थिते सूर्ये यिस्थनाथे गुदस्थिते या
यिनो विजयो युद्धे स्थायिनस्तु पराजयः ५४
राहुशीर्षस्थितो भानुः पुच्छस्थे चैव निशाकरः प्र
स्यात्स्यायिहस्तयोरं युद्धं भवति दारुणं ५५ दि
नेशो राहुरुद्गंगे चंद्रस्तत्रैव संस्थितः विनाश
को शराराष्ट्रस्य यायिनो मृत्युमादिशेत् ५६ इति
कपालादियोगषट्कम् ३ इति यामलीयस्वरोदये
षडंगयोगषट्कं हृदयादीनि चांगानि जित्वा
नातिक्रमेणाच दशसंख्यान्यहं वस्ये राहुचक्र
स्य मध्यतः १ पुष्पिते फलिते चैव निष्फले फ
टिते गुदं राजसंतामसे हत्यं स्तते जित्वा क्रमे
णाच १ पुष्पिते त्रीणि चत्वारि फलिते निष्फले
त्रयं फटिते त्रीणि रत्नानि गुदे चैकं भवेत्तथा २

षट्कं एतावता किं स्तनपक्षे हावपि स्थितो ५५ दिनेशेति स्तनपक्षे सं
तिमसप्तमके चंद्रादिस्थो तदा नागरस्य कोशराज्यविनाशः यायिनो मृत्युः
५६ इति नरपतिजयचर्यास्वरोदये षडंगराहुकालानले अथ राहुभा
दीनां अष्टाविंशतिनक्षत्राणां दशांगभेदेन दशांगराहुकालानलं वद
ति हृदयादीनीति १ पुष्पितमिति २ ॥ ३ ॥

न॰ प॰
टी॰
६७

67

४ क्रमेण नक्षत्राङ्गसंख्याफलमाह त्रीणिपुष्पितनक्षत्राणीति जीवप
क्षस्यादित्रिनक्षत्राणि पुष्पितसंज्ञा तत्रयात्राहि थांगभेदेन॰ जीवपक्षे
क्षपानाथेऽस्तपक्षे स्थितेरवाविल्पनेनयोगेन अथवाराहुवक्रास्थि
तेसूर्ये चन्द्रे कामांगसंस्थितइत्यनेनचजीवपक्षस्याद्यादित्रिनक्षत्राभ्यं
तरेयायिनोराज्ञोयात्रातेमलाभकर्त्रीशत्रोःपराजयःइदंफलंमासे
नैवयात्राफलमिति ५ ततश्चत्वारिपिस्यानीति हिथांगभेदेनैवया
तृस्पस्यजीवपक्षेत्रिपुष्पितनक्षत्रादग्रेतेनचतेषुनक्षत्रेषुफलित
संज्ञेषुयात्रापंचदशादिनाभ्यंतरेगजवाजिदेशायनानिददानियायि

राजसेत्रीणिनक्षत्राणिनामसेचतथात्रयं ह
हेचतत्रयंत्रीणिमस्तौचैकेनतथाशुखे ४ त्री
णिपुष्पितनक्षत्राणिदेमलाभकराणिच श
त्रुभंगोभवेद्युद्धेयात्रामासेनलाभदा ५ त
तश्चत्वारिपिस्यानिपक्षेकेनफलंतिच ग
जवाजिधनंदेशंयायीतल्लभतेध्रुवं ६ अफ
लाख्यंत्रिधिस्पष्टषष्ठमासेयायिनप्रति सं
धिंसेवांतथादेशंयायीप्राप्नोतिनिश्चितं ७

नोऽस्पस्य ६ अथचतुर्थांगयोगफलमाह अफलाख्येति षडंगभे
दे॰ उदंगेयदाशुक्रौचंद्रादित्यौइत्यर्थेनयदियायीजीवपक्षे अफ
लाख्यधिष्ण्यत्रिनयेपरविषयंयाति तदाषण्मासात् ⁚ ⁚ या
यिनागरयोःसंधिर्भवति एवंयायिनोऽल्पानस्यायीदेशंप्राप्नोति
जीवनमित्यर्थः सेवांचप्राप्नोति अथवायायीस्थायिनोजीवनंदत्वा
सेवांस्वीकृत्यषण्मासादूर्ध्वमभ्येति तथाचहरूयात्रायांयांषाडुण्ये
संधिरादौपरिपणरचितइतिषाड्गुण्येसंधिःकथं निश्चलोभवति
परिपणरचितः परिपणेनदानेनस्थिरोभवति विनादानेनसं
धिःस्थिरोनस्यात् ७ ॥

अथ चतुर्थांगमाह फलं प्राप्नोतीति जीवपक्षे अंतिमत्रिनारके फटितसं
ज्ञेयातात्परिहृदानां गोधनानि गाश्च धनानि च लुंठयति इदं फलं वर्षेण
भवति तत्र विशेषः गुदे संतिष्ठते भानुर्जठरे रोहिणीपतिरिति योगेन ग
तो राजा दंडयित्वा रिपोः सैन्यं पुनरभ्येति जीवपक्षबलात् ८ अथ पंच
मांगफलमाह गुदर्क्षेति राहुनक्षत्रात् पंचदशार्क्षे तदपि जीवतत्प
क्षे निर्दिष्टं चंद्रादित्यौ यदा युक्तौ जीवपक्षे व्यवस्थितौ तत्र क्षेमं जयो ला
भश्चेत्यनेन गुदर्क्षे यदि यायि बलमाश्रित्य विजिगीषू राजा परपुरं याति
तदा यायी बलोक्तं फलं प्राप्नोति अथ च परपुरनिवासिनो जयलक्ष्मी
शिवमनोरमा रूपयौवनसंपन्ना कन्या प्राप्नोति मासेन यात्राफलं भ
वतीति गुदनक्षत्रस्य बलात् अथ षष्ठांगफलमाह स्तनपक्षे आदौ
त्रीणि नक्षत्राणि राजससंज्ञानि तत्र यात्राफलं विग्रहस्येति राजसा
ख्ये स्तनपक्षे यदि चंद्रादित्यौ हृदयादीनीति हृदयांगमारभ्य जिह्वा

फलं प्राप्नोति वर्षेण फटिते श्वत्रिनारकैः गोध
नान्परिहृदानां यायी लुंठति च ध्रुवं ८ गुदर्क्षे
क्षेजयं लक्ष्मीं पद्मिनीं प्रियवादिनीं रूपयौव
नसंपन्नां स्त्रियं प्राप्नोति निश्चितं ९ ॥

तानि जिह्वां पर्यंतं दशसंख्यान्यंगानि राहुचक्रे राहोर्वदामीत्यर्थः तेषां
दशांगानां नामान्याह पुच्छितं फलितमिति राहुभुक्तानि यानि जी
वपक्षसंज्ञानि तदारभ्य दशांगानि विभक्तानि तत्र राहुस्थितनक्षत्रा
अतः जीवपक्षसंज्ञादि हृदयादिसंज्ञकानि पंचांगषडंगचक्रे विभक्ता
नि संति पुनस्तान्येवांगानि दशांगेन विभज्यंते तथा च हृदयसंज्ञ
कानि सप्तनक्षत्राणि तन्मध्ये आदौ त्रयाणां पुच्छितसंज्ञा तास्मिन्नक्ष
त्रे राज्ञां यात्राफलमाह त्रीणि पुच्छितनक्षत्राणीति सुगमं ततोऽपि द
यांगे पुच्छितसंज्ञा ततश्चत्वारि स्थितानीति एतेषु चतुर्षु नक्षत्रे
षु परपुरग्रहणकामी नरपतिर्यदि अस्थितो भवति तदा मासेन ग
जवाजिधनानि लभते गजस्य॰ वाजिनो धनस्य वा दंडेन लाभः संग्रामे
यायी जयी भवति अन्योपि यानाधनानि लभते अथ जीवपक्षांगेपि
हृदयाख्यसप्तनक्षत्राग्रे षष्ठनक्षत्राणि उदरसंज्ञकानि तत्रादित्रया
णां निःफलसंज्ञा ततः फले अफले त्रिषु इति जीवपक्षेपि अफलसंज्ञ

न.प.
टी.
८८

कनक्षत्रेयदिपरदेशं प्रतिराजा यायी भवति तदा तद्राज्ञः सकाशात् या
यीपरपुरनाशात्सिद्धिंलभते सेवांचलभते तथा स्वदेशं च स्वज्ञातिदेशं वा
इदंनिश्चितमेव परं षण्मासपरिमितकालेन स्वफलादग्रेत्रीणि नक्ष
त्राणिकटिनसंज्ञकानि तत्रगतस्यफलं फलंप्राप्नोतीति अत्रगतस्य
यायिनोवर्षेणफलंभवति इतितात्पर्यं जीवपक्षाभ्यंतरएव गुदसंज्ञ
नक्षत्रं तत्रगतस्यफलं गुदक्षदेजयंलक्ष्मीति यायीजयंप्राप्नोति ज
यलक्ष्मीच तदुपरियथायोग्यांपद्मिनींप्रियवादिनींरूपयौवनसंप
न्नांस्त्रियंप्राप्नोति यथायोग्यमित्यत्रम्लेच्छाधिपतयःशत्रुभूपतीनांस्त्रि

दशांगराहुकालानलचक्रं ॥

विग्रहस्य भवेद्धानिर्युद्धे भंगस्तथैव च रोगपी
डा भवेद्धर्षे राजसाम्ये स्थिता रवेः १० ॥

यमभिलषंतिकन्यांवादर्पी पन्यासोयं जीवपक्षेगान्यभिहितानिप
तदुपरिमृतपक्षेअंगानिकल्पयित्वाफलानि तत्रराहोर्गुदाग्रेषडृक्षा
णितत्रादौत्रयाणांराजससंज्ञा तदग्रेत्रयाणांतामससंज्ञा ततस्त्रयाणां
हृदसंज्ञा ततस्त्रयाणांमस्तसंज्ञा तदग्रेराहुनक्षत्रेजिह्वासंज्ञा ९ एषां
पंचानांक्रमशः फलमाह राजसाख्यफलं विग्रहस्येति वर्षपर्यंतं
यात्रासमाप्तिः परमनेनक्रमेणदिनेदिनेवर्षपर्यंतंविग्रहहद्धिर्भवति
युद्धस्यतनिह्नतिः तत्रकदाचिद्रोगपीडातदुपरियात्रापरिसमाप्तिस
मयेयुद्धंभवति तस्मिन्युद्धेभंगः पलायमानःस्वदेशमायाति १० ॥

अथ नामसाध्यफलं हस्तस्थेति यदि गर्वीन्नकोशबलसंपन्नः परपुरज
याय गच्छति तदा षण्मासैरेव एतानि फलानि लभते हस्त्यश्वपुत्रमित्रा
दयः प्रतिपक्षा हस्ताद्विनश्यन्ति स्वयं च परदेशगतो जेतुं अन्यस्वराज्ये·
तत्पश्चात्परिग्रहादयोऽन्तःपुरचराविलीयन्ते मृता भवन्ति ११ अथ ह
हसंज्ञाङ्गफलमाह नामसोग्रेति १२ अथ मस्तुफलमाह सर्पफूपीरा
हुः तन्मुखासन्नतया तदभिमुखतया च तस्य विषफूत्कारात् मस्तनक्ष
त्राणि तेषां फलं नतास्त्रिमस्तुरिति १३ अथ जिह्वाफलमाह पुच्छेभ
गमिति १४ इति नरपतिजयचर्याटीकायां जयलक्ष्म्यां दशांगराहुः

हस्त्यश्वपुत्रमित्रादिदेशकोशपरिग्रहाः ष
ड्भिर्मासैर्विनश्यन्ति यायिनः स्तामसत्रये ११
नामसोग्रे च नक्षत्रे वक्त्रारका हसंज्ञकाः स
र्वे नाशकराः प्रोक्ता मासैकेन न संशयः १२ त
नत्रिमस्तकऋक्षाणि राज्ञो मस्तुकराणि च अ
ष्टौ नाशाश्च पुच्छं च पक्षैकेन फलं स्मृतं १३ पुच्छे
भंगं महाभीतिर्दुःखनाशकुलक्षयं सद्यो मृत्यु
लभेद्यायी राहुवक्त्रे सुनिश्चितं १४ इति दशां
गराहुकालानलशुभं युद्धकाले यदाशीघ्रं
यात्रायोगो न लभ्यते उत्पाद्यौ तौ तदा शीघ्रं त
त्कालेन्दु दिवाकरौ १ इष्टनाड्याहतास्तिथ्यः ष
ष्टिभागाप्तशेषके ॥

युद्धकालेति प्रत्यासन्ने परचक्रे आवश्यके परपुरगमने यदि यात्रायो
गः स्थिरचक्रे न लभ्यते तदा तत्काले कार्यः स्वपक्षेपि· प्रयोगलाभे·
उदयादि दिवाकरेन्दू शीघ्रावुत्पादनीयौ कस्मिन्काले जीवपक्षो लभ्यते
जीवपक्षे प्राप्ते· तदा तत्काले चंद्रादित्यौ राहुकालानलचक्रे उदया
येनोत्पादितौ भवतः १ तदर्थं तत्कालीकरणमाह रव्यादीनां इष्टनाड्ये
ति अस्मिन्नक्षत्रे तौ रवींदू तत्काल नक्षत्रस्थौ ज्ञातव्यौ भवतः तत्क
रणं यथा अश्विनीनक्षत्रस्य घटी २ पल १५ इष्टनाड्योहतास्तिथ्यै
रित्यादिकरणेन राशिर्जातं ८· । ४५ षष्ट्याभक्ते लब्धं नक्षत्रमे

न॰प॰
टी॰
६९

69

कं १ गतेन तदानीं भरण्यां स्थचंद्रो जातः एवं क्रियमाणेऽश्विनीप्रारंभसमया
न्नक्षत्रमश्विन्यां तं प्राप्य तत्कालेऽश्विनी रेवती च भुक्त्वा भरणीगतश्चंद्रः एवं
सर्वेषु नक्षत्रेषु तत्कालिकीकरणं अथान्यत् यदा षष्ठ्यादिघटीषु तत्क
रणं तत् षष्ठभुक्तघटिकाचतस्रः पलानि ४।४५ इष्टानाड्यो हता
ष्विष्ट्यास्यनेन गुणिते जाते ५३।२८ उपरि षष्ट्या भागे लब्धं नक्षत्र
द्वयं २ शेषं १२।२८ भोग्यनक्षत्रस्य अत्र पश्चात् भुक्तनक्षत्रं चंद्रस्य स
मतेन सह नव भुक्तनक्षत्राणि तत्काले मघायां चंद्रोऽस्ति २ तथा चंद्र
वत्साधयेदर्कं अथ सूर्यस्योदाहरणं रोहिण्यार्कः १ पूर्ववत्सप्तविं
शतिगुण्या २७ जाते ५४ लब्धं १ शेषं॰ रोहिणीनक्षत्रचतु ४ संयुक्तं

अश्विन्यादीन् भुक्तेन फलं तात्कालचंद्रमाः २
चंद्रवत्साधयेदर्कमस्तनस्य चेष्टकालिकं य
तो ह्रोरात्रमध्ये तो विभ्रातो धिष्ण्यमंडले ३
स्थिरचक्रे मया प्रोक्तं चंद्रादित्यफलाफलं च
रचक्रेऽप्यनेनैव प्रकारेण फलं वदेत् ४ स
र्वेषु शुभकार्येषु यात्राकाले विशेषतः स
र्वकाले शुभं चंद्रो ज्ञेयो हृदि गदोदरे ५ सु
खपङ्क्तिकपालस्य शोणांकेरा हृदवक्षोगे बंध
नेहानि मृत्युश्च सर्वकार्येषु जायते ६ ॥

जाते १३।१० हस्तनक्षत्रं घटी ० प ३ तत्रस्य समति विचारेण कन्याराशौ
तत्कालसूर्यः एवं भौमादयोऽपि कार्याः आचार्यस्य सूर्याचंद्रमसोः प्र
योजनं ३ स्थिरचक्रे मया प्रोक्तमिति स्थिरचक्रे पंचांगषडंगदप्यागे
चंद्रादित्ययोर्गमनफलाफलमुक्तं स्थिरचक्रमिति किं यतो रविजी
वांगमस्तांगे पि पृथक् मासषट्कं तिष्ठति अतः स्थिरचक्रं इदं तत्का
लचक्रं चरचक्रं यतो दिने दिने चलदेशादिनपर्यंतं यस्मिन् देशे प्रव
र्तमानस्तदारभ्य सप्तविंशतिनक्षत्रं भुंक्ते चंद्रः पुनरेकनक्षत्रस्थः
सप्तविंशतिनक्षत्रं भुंक्ते अतस्तत्काले चंद्रादीनां समस्ता यथायथार्थस्था
यी वलदेयं ४ सर्वेषु शुभकार्येष्विति सुखपङ्क्तिकपालस्येति श्लोक
द्वयस्यार्थो भावपदः स्तनपदसामर्थ्यात् यतो हृदयादि संगत्रये

जीवपक्षे सुखायंगत्रयंमस्तपक्षे ५। ६ अथशुभकार्येफलमाह गु

दसंपुटगेति नंदतिद्वयंवरकन्याद्वयं ७ अथान्यच्छुभफलमाह पु

ष्पितेफलितेति ८ अथान्यदाह ऊर्द्ध्वंतुखेचरमिति ग्रंथेप्रागावस

रेव्याख्यायते ऊर्ध्वंतुखेचरंचक्रमितिकिंजीवपक्षचक्रंप्रथममुक्तं

पश्चान्मस्तपक्षचक्रं उभयोरूर्द्ध्वीयस्त्वात्तुखेचरभूचरचक्रमुच्यते

यत्तउक्तंपुनराहश्लोके उभयोःसन्निपातेनेति भूचरगाः खेचरगा

अपिप्रोक्ताः चक्रपाणिनाकल्पलतायां भूचरसंस्थाःखेटाउक्ताः

स्वर्भानुमार्गगायेते दिनकरमार्गोपगताःखेचरचक्रास्थिताःपूर्वैः

येस्वर्भानुमार्गगाःवक्रगतयःतेभूचरसंज्ञकाः येदिनकरमार्गोप

गताःकोर्थःशीघ्रगतयस्तेखेचराग्रहाःखेचरसंज्ञकाः अथवारा

हुमार्गगाःयस्मिन्नक्षत्रेराहुःसंचरति तस्मात्सुखानिनक्षत्राणिच

गुदसंपुटगेचंद्रेविवाहेनंदतिद्वयं नैःस्वेवि

हेपवैथव्यंसुखेपृष्ठेचमस्तके ७ पुष्पिते

फलितेपिष्टयेप्रश्नकालेशशीशुभः अ

फलेफटितेमध्योमस्तुःशेषांगगेविधौ ८

ऊर्ध्वंतुखेचरंचक्रमधोभूचरमुच्यते उभ

योःसंनिपातेनराहुकालानलंमतं ९

भूचरसंज्ञकाः येचराहुगतनक्षत्रादग्रे

चतुर्दशनक्षत्रस्थिताग्रहाःभूचरसंज्ञकाः तेग्रहैरपियायिस्थायिबलमु

चतुर्दशनक्षत्रस्थाःखेचरसंज्ञकाः तेग्रहैरपियायिस्थायिबलमु

क्तं यथा कृत्तिकास्थोराहुस्तदग्रेरोहिणीप्रभृतिचतुर्दशनक्ष

त्रस्थाखेचरसंज्ञकाः भरणीप्रभृतिवामेभरणीअश्विनीरेवती

त्यादिक्रमेणचतुर्दशनक्षत्रस्थाग्रहाःभूचरसंज्ञकाः अनेना

भिप्रायेणमयाराहुकालानलचक्रेद्विधागेऊर्ध्वाधरतयाखेचर

भूचरचक्रमुक्तं अतएवतत्कालेरविचंद्रौनत्कालनक्षत्रगतावा

नीयषड्योगैःपापादिष्टकरैर्योगैर्यदिगायासिद्धिरुक्ता येनचमस्त

पक्षेयायीभज्यतेम्रियते सैन्यंक्षयंयाति सैन्यावनीदियोगैर्य

गयासिद्धिर्भवति स्थायीभंगादियोगैरपि यत्रकुत्रापिखेचरभू

चरचक्रस्थगायायैवप्रोक्तं तत्रापिइदमेव यथाभूचरचक्रेखेच

न·प·
टी·
७०
70

रचक्रेयायीस्थायीबलं भूचरचक्रगाःपापाःस्थायीजयतिविद्विषः
यायीनत्थैवखेचरचक्रेजयदाःशुभदायिनः यायीभंगमवाप्नोतिभू
चरस्थैःशुभाशुभैः नागरोजयमाप्नोतिसैन्यार्द्धेचक्रयंगते यायीवि
जयतेनूनंखेचरस्थैःशुभाशुभैः स्थायिनःसत्वतस्यापिजायतेत्र
वलक्षयः भूचक्रगैःशुभैःखेटैःपापैःखेचरमाश्रितैः बलहयंक्ष
यंयातिराज्ञोजीवितसंशयः मिश्रंफलंवदेन्मिश्रैर्भूचरैःखेचरेग
तैः शुभाशुभैर्द्वयोराज्ञोरवश्यंस्थायियायिनोः एतेश्लोकार्थैः
भूचरसंज्ञंखेचरजीवपक्षमरनपक्षविषयमित्यस्माकंमतं इति
तात्कालेराहुकालानलेखेचरभूचरचक्रं अथत्रिपाचतुर्दशांगरा
हुचक्रमुच्यते कुमारविजये चातुरंगसूचनायांचतुर्द्धांगराहुः
शलाकासप्तकेचक्रेमुखेदेयंचसप्तकं १ राहोःस्कंधेचसप्तानि
१ सप्तचैवतथोदरे १॥ कटिदेशेतथासप्त १ चातुरंगकनाम
के राहुश्चक्रादितःस्थाप्यसृष्टिमार्गव्यतिक्रमे योधश्चक्रगतंय
त्रतेयत्नतःशुभाशुभं मुखेमृत्युर्भयंस्कंधेजयंचैवतथोदरे क
टौपातभयंप्रोक्तंचिंतनीयंचसंगरे मुखश्चक्रगतेयोधाजीवयो
गेत्वमध्यमः प्रतियोगेशिरश्छेदंभौमयोगेमहत्क्षतं पलाय
नेकुविधुनोनातिभद्रंप्रोक्तंकजे मरणंचंद्रमसोयोगेशस्त्रात्यज
तिकेतुना महत्त्वेषकराभानुश्चातुरंगगतेसति मुखादिसप्त
नक्षत्रेयदियोद्धायुत्पायगतोभवति तत्रक्षत्रस्थैर्जीवादिग्रहै
र्यत्फलमुक्तंतदवधार्यं इतिमुखग्रहयोगः स्कंधश्चक्रगतोयोधा
जीवेनजयदोभवेत् शुक्रेणशस्त्रपरित्यागीभंगीसूर्यसुतेनच
पादस्खलनदोबोधःसूर्यःप्राप्तुंवशंनयेत् गात्रछेदकरोभौमः
प्रास्त्रंभंशयतेविधुः सशस्त्रतोमतिंयातिकेतुयोगेनसंशयः
इतिचातुरंगेस्कंधगतयात्राफलं उदरंगतोयोधाजीवयोगेम
हाजयः शुक्रेणसन्मुखःशत्रुःसमयुद्धंशनैश्चरे रवियोगेजयं
विंद्यात्सर्पोपिदोषभयंभवेत् परंजयतिभौमेनचंद्रजेचातिशूर
ता युद्धेसंधिकरःकेतुर्योधयोरुभयोरणे इत्युदरगतग्रहयोग
फलं कटिदेशगतोजीवोज्ञानेनकुरुतेरणे समताभार्गवेयोगे
प्रतियोगेमहज्जयः सूर्यपुत्रवधिपत्यंचचंद्रेहानिविंनिर्दिशेत्
मारयतिरणेभौमोबुधःक्लेशंकरोतिच पलायनकरःकेतुर्भूम
केतुस्ततीयके विंशतिस्थःप्रतीकेतस्त्रयोविंशतिनाशकृत

पंचधाकेतवस्तेते महोग्रा ब्रह्मणः सुताः अन्यथासप्तदिनासंख्यानसंग्रा
मेफलप्रदा कविपुत्रेद्वंद्वपुत्रेचातुरंगेमहाहवे चिंतनीयंप्रयत्नेनग
णकैर्जयकांक्षिभिः इतिचातुरंगकेतवः अथचतुर्दशांगराहुचक्रं शा
लाकासमकंचक्रंलिखेत्तस्यान्ततःसुधीः चतुर्दशांगचक्रंचमहाग्र
हमितिस्मृतं दिनभाक्कल्पयेदंगनामानिचचतुर्दश प्रायःशूले १ उ
यं ३ कीलद्वयंलोलद्वयंमतिः २॥ विजयीद्वे २ द्वेचक्रलाख्ये २ कूल
चैवद्वयंस्मृतं त्रयंपाली ३ स्मृतिश्रीणि ३ चोल्काद्वे २ द्वेविनाशकः
वज्रे द्वे २ त्वहतश्चैकं १ दंष्ट्राप्येक १ मुदाहृतं यदंगेयोधभंतिष्ठेच्छुभ
कालेफलंवदेत् अस्तंत्यजतिशूलेच कीलेविजयमादिशेत् शूरोधा
वतिलोलस्थेमतिस्थोचातवंचकः विजयेविजयीयोधःकूलेचैवप
लायनं कूरेहानीरणेचातात्पालिस्थेशत्रुसंयुतिः स्मृतिस्थेमरणंया
तिचोल्कास्थेयातिभंगतां विनाशेनाशमायातिवज्रेप्येवफलंभवेत्
योधभंहनुदंष्ट्रास्थेयोधःकालेननश्यते शुभस्थानगतःशूरःशोभने
यंदिवीक्ष्यते तदाद्विगुणमायतेयुद्धं शोभनंफलं पापैर्विद्धंभयंभ
गंतद्दिनंवर्जयेद्बुधः वक्रपापग्रहैर्विद्धंसंग्रामेयोधभंभवेत् तदाहे
यंमतःशूरःसंग्रामाद्विनिवर्जयेत् शुभस्थानगतोराहूराहुचक्रेविन
प्रपाति राहुश्चास्तगतोयोधायदाभवतिपंचमे बलंनष्टकाव्रजेद्राजाम
त्रीशास्त्रेणहन्यते योधस्त्रीदशमेभौमःस्वपक्षेहन्यतेनृपः योधशा
हेनसर्वत्रनृपएव योधशाहेनयोधभंनश्यते इतिप्रथमचतुर्दशा
गं चतुर्दशांगचक्रेस्मिन्योधभादिलिखेद्बुधः शूलस्थवदनेचातन
त्रेपापसंयुते कीलस्थेमस्तकेप्येवंलोलेवामभुजांतरे मतोहस्तेव
देहामेविजयेवामपादके जयाख्येकूलतोचातःकूलेत्तजठरेस्मृतं
पालिकाहृदिदेशोत्रस्मृतिस्थेस्कंधयोर्द्वयोः उल्काख्येभुजदेशोत विना
शेदक्षिणेकरे वज्राख्येदन्तजंघायांहनुदंष्ट्राख्यपादके कूरस्थानेव
देत्यानंचंद्रयोगेविशेषतः अथयानेभूबलं दक्षपृष्ठगताःपापाः
यानदानभवंतिहि सम्मुखावामभागस्थाभवंतिनतदायकाः कूरा
स्तदादक्षिणेयस्यशोभनावामभागगाः तदाशूरोभवेद्योधाविपरीतास्तु
भंगदाः ग्रहभुक्तसमंयानंद्विगुणंवक्रगेग्रहे कूरेचैवस्वराशिस्थेचा
नेचैवार्द्धकृतंभवेत् मित्रग्रहेत्रिपादोनंसमेसर्वंप्ररूपयेत् कूरेत्रिशा
शुभेशामेद्विगुणंछेदनंततोः सभवेद्भुक्तसंस्थस्तुयदिवक्रगतिस्थि
तः त्रिगुणंचतुर्गुणंछेदंकरोतीहनसंशयः ऊर्द्धदृष्टिर्ग्रहेशत्रुरु
द्धहसेनयानयेत् अथोर्द्धदृष्टिरधोयानंतिर्यग्दृष्टिर्द्विपादयोः ॥

न॰ प॰
टी॰
७१

विचिंत्य ज्ञातं कुर्वीत चंद्रयोगे विशेषतः इति चतुर्दशांगे ज्ञानचक्रं आर्द्रा
दौ नक्षत्राः स्थाप्य तेन मध्यमूले प्रतिष्ठितं भुजंगसदृशाकारं कालचक्रस्य निर्ण
ये रवींदुनाम नक्षत्रमेकनाड्यां भवेद्यदि तस्य कालं विजानीयादित्युक्तं ब्र
ह्मयामले अथ राहुसंपातचक्रं ऊर्ध्वरेखात्रयं कार्यं तिर्यग्रेखात्रयं पुनः
कोणे चैकैककं कार्यं शृंगयुग्मं कृतार्द्धके ऊर्ध्वाधोमध्यरेखायां सा त्रिशूल
समाकृता अर्द्धचंद्रसमा रेखा कृता रुद्राग्निकोणयोः ऊर्ध्वशूलस्य मध्य
स्थं राहुऋक्षादितः फलं यो यभं पतितं यत्र वस्तेन तस्य शुभाशुभं मृतिर्मो
हो जयं लक्ष्मीः क्रमाद्राहोस्तु तत्फले अग्निकोणार्द्धचंद्रे तु पाकं जयगति
संगरे तदग्रे त्रितयं सौम्यं विजयो नैर्ऋतिद्वये तदग्रे चैकरेखायां सदा स
दा शुभदा स्मृता अधः शूलत्रये स्वस्थलदग्धे शुभसंततिः बंधनं मरणं
चात्तेयद्भं शूलकत्रये क्रमात् दृक्त्रये प्यवयायार्थऋक्ष गते सति मार
यति रणे राहुरीशीनादिशु पंचके राहुसंज्ञानकं चक्रं संग्रामे जयकांक्षि
भिः इति राहुसंपातचक्रे प्रथमो भेदः यस्मिन्नक्षे द्वयं तेत्रजीवस्य त

नलो भेनर्भ ये लेहे तेदेयं कार्यं कारणैः कालात
लमिदं चक्रं गोपनीयं प्रयत्नतः ९ चिरकालस्थि
तेर्ष्वक्षेस्तु परिस्थ पुनः पुनः तस्मिन् शिष्यप्रदात
व्यं राहुकालानलात्मके ११ ॥

कसंज्ञकं भोग्यं नक्षत्रं ज्ञेयं भुक्तं जीवं चतुर्दश जीवपक्षगते चंद्रे स्थिते
भास्करसंयुते कृता कामप्रदा यात्रा विपरीता भयप्रदा चंद्रार्कौ जीवप
क्षस्थौ यात्रासिद्धिकरौ मतौ विपरीतांगसंस्थौ तौ सर्वकार्येषु विद्रुतौ का
लानलमुखस्थौ च सर्वकार्येषु निंदितौ विनाशकमिति ख्यातं नक्षत्रं रा
होश्चतुर्दश जीवपक्षे महीशस्य यात्रा श्रेष्ठा प्रकीर्तिता विपरीता समा
ख्याता संगरे भंगदा सदा उदितस्वरवर्णा ये ते वै कार्याः प्रयोगमाः कुमाराः
पार्श्वतोदयाद्दृष्टाः पृष्ठे नियोजिताः कतिपयाः समरे भूपैः कर्तव्या जय
कांक्षिभिः इति राहुसंपाते द्वितीयो भेदः अथास्मिन् चक्रे प्रवक्ष्यामि चक्रं
विजयसंज्ञकं दिनर्क्षमाद्यरेखायामूर्द्ध्वशूलत्रये फलं यो यभं ज्ञायते य
त्रजेयं नक्षत्र शुभाशुभं आद्ये मृत्यु १ द्वये हानिः २ जयं चैव चतुष्टये द्वये
शूरः परान् निविद्धतो विजयी त्रये आपादकं द्वयेना मनक्षत्रस्य स्वदं
स्मृतं कृत्तिकानामकाः पंचगणे पंचत्वदायकाः भयं भंगं रुजा हानिं त
दग्रेऽस्त्रकवर्गे रौद्रे रुद्रकोणे तु निष्फलं परिकीर्तितं द्वंद्वयुद्धे च

गृहे च नामके नामसंज्ञकं शुभस्थानगतो यो याविध्यते पापखेचरैः न
यमेति रणे भूतं सौम्यैः श्रेष्ठफलप्रदं विचार्य कार्यं तत्त्वज्ञैश्चक्रे विजयसं
ज्ञके ॥ १ ॥ ११ ॥ इति त्रितीयराहुसंपातचक्रं ऊर्ध्वगास्त्रित्रिशूलाग्रेति

सूर्यकालानल ॥

इति श्रीनरप
तिजयचर्यायां
स्वरोदये राहु
कालानलच
क्रं समाप्तम्
अथ सूर्यकाला
नलचक्रं ऊर्ध्व
गास्त्रित्रिशूल
गास्तिस्रस्तिर्यक्कृत्वसंस्थिताः द्वे द्वे नाड्यौ स्थिते
कोणे शृंगयुग्मं तथैकया १ मध्यत्रिशूलदंडा
यो भानुर्भाद्यं भमंडलं साभिजिद्बुधदानव्यंस
व्यमार्गेण सर्वदा २ नामऋक्षं स्थितं यत्र तेयत
त्र शुभाशुभं प्रयोगान्तेस्थितं तत्रैकरु हेतौवयव
यतं ३ कोणाष्टके जयो लाभः क्लेशे चैव तथा
पुनः शृंगयुग्मे रुजो भंगो मरणं शूलत्रये स्फु
टं ४ सूर्यभात्त्रिचतुःपंचरससप्ताष्टगोमिते
गतगण्यर्क्षके लाभ जयौ पुष्टिरुजो मृतिः ५
विवाहे विग्रहे युद्धे रोगार्ते गमने तथा ॥

१ मध्यत्रिशूलदंडयोरिति २ नामर्क्षकेति ३ कोणाष्टकेति ४ सूर्यभा
दिति ५ विवाहेति ऊर्ध्वगमात्रिरेखाकार्या तथा रेखात्रयं तिर्यक्कार्यं
ईशानाग्नेयनैर्ऋत्यवायव्येषु द्वे द्वे रेखे कार्ये ऊर्ध्वरेखात्रयोपरि त्रिशू
लं देयं शूलत्रयाधो रुद्राग्नेयकोणयोरर्धचंद्रवद्रेखिके कार्ये तत

न॰ प॰
टी॰
७२

दशैगोशृंगवत्शृंगाग्रुते एवंचक्रंनिर्मायसूर्यभंमध्यदंडाग्रयोर्निवेश्यप्राङ्मुखो
पविष्टोवामादिकोणमारभ्यप्रदक्षिणंभानिलिखेत् विवाहादिषुयत्रनक्षत्रं
तत्फलंवदेत् सूर्यभात्त्रिचतुःपंचादिसप्तकेगतगम्येचशुभंवदेत् इतरेषु
अशुभमित्यर्थः ८।७ इतिसूर्यकालानलं अथचंद्रकालानलचक्रे चंद्रका
लानलेति १ एवंत्रिशूलमध्यस्थेति २।३ त्रिशूलेषुभवेन्मृत्युरिति ४
वर्जनीयमिति ५ दिनभादिति ६ मध्यभिन्नानीति एवंपश्चाद्याम्योत्तरेखा

सूर्यकालानलंचक्रंज्ञातव्यंचप्रयत्नतः ८ रो
गेचक्रुजनक्षत्रंदिनऋक्षंतुपुत्रके प्रयाणेह
तिकालेयमन्यत्रार्कंप्रदीयते ७ इतिसूर्यका
लानलचक्रंसमाप्तं चंद्रकालानलचक्रंव्यो
माकारंलिखेत्ततः चतुर्दिक्षुत्रिशूलानिमध्य
भिन्नानिकारयेत् १ एवंत्रिशूलमध्यस्थंदिन
ऋक्षादिलिख्यते त्रिशूलेचबहिर्मध्येमध्येव
हिस्त्रिशूलके २ नामऋक्षंस्थितंयत्रज्ञेयंतत्र
शुभाशुभं त्रिशूलेचक्रबाह्येचचक्रमध्येतथैव
च ३ त्रिशूलेषुभवेन्मृत्युर्मध्यमंबहिरष्टके ला
भस्तेमेजयःप्रज्ञाचंद्रेगर्भेनसंशयः ४ वर्जनी
येप्रयत्नेनप्रथमाष्टावेपंचकं ऋक्षद्वाविंशकं
चात्रकालरूपंनसंशयः ५ दिनभाद्वेयंषो
लाङ्घितंयेचचतुर्दशात् चंद्रकालानलेकाल
एकविंशानितस्त्रये ६ लाभालाभसुखदुःखं
जयंचैवपराजयः चंद्रकालानलेचक्रेज्ञानंसं
शयवर्जितं ७ ॥

ध्यांचंद्रस्यमध्यंभिन्नंभवति बाह्यमध्यनक्षत्रलिखनार्थत्वात् मध्याग्रम
इति एवंत्रिशूलमध्यानयुग्मेशृंगाग्रयुग्मेनक्षत्रद्वयं २ तदधोवामएकं १ तद
धोचैवदादरेएकं १ पुनर्दक्षिणरेखासमीपमध्येएकनक्षत्रंदेयं तदुपरिवा
मेचंद्रपरियावेकं एवंत्रिशूलत्रयएकैकं एवंक्रमेणबहिर्भितता मध्ये

बाह्येसूलत्रयेक्रमादितिचक्रोद्धारः इतिचंद्रकालानलं ७ ॥ ८ अथघोरका
लानलं शलाकासप्तकमिति १ यदंगेति २ भानुनेति ३ । ४ । ५ इतिघोरका

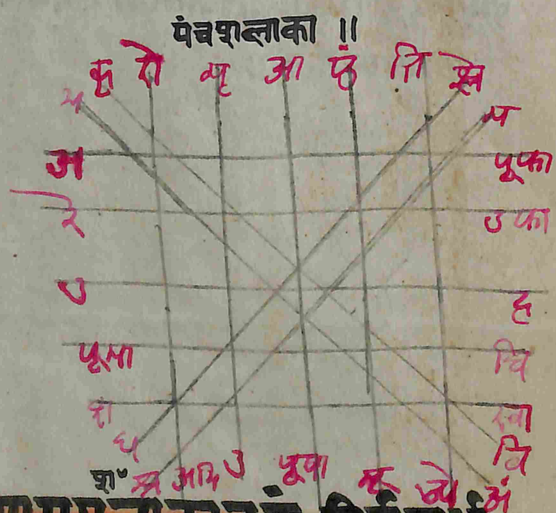
घोरकालानलं ॥ चंद्रकालानलचक्रं ॥

चंद्रहाष्टकेजयोलाभोमध्यष्टपीडकेमतः राहु
ष्टकेभवेद्व्याधिर्मृत्युःकेतुचतुष्टये ८ इतिचंद्र
कालानलं अथघोरकालानलं शलाकासप्त
कंचक्रंलिखित्वाचंद्रभादितः त्रिशूत्रिशूचक्रदे
शुनवसूर्यादयोग्रहाः १ यदंगेनामनक्षत्रंदि
नक्षत्रादिजायते फलंतस्यप्रवक्ष्यामिपृकेक
स्ययथाक्रमं २ भानुनाशोकसंतापोशशांकः
क्षेमलाभदः भूसुतोमृत्युमादत्तेबुधेप्रज्ञाप्र
जायते ३ जीवेलाभःशुभंशुक्रेसूर्यपुत्रेमह
द्भयं राहुणाचात्मघातंचकेतौमृत्युर्नसंशयः
४ यात्राजन्मविवाहेषुसंग्रामेविग्रहेपिवा
घोरकालानलंचक्रंज्ञात्वाकर्मसमारभेत् ५

लानलचक्रम् ॥

अथसप्तशलाकाचक्रं तिर्यगूर्ध्वगतारेखाइति १।२।३ इतिसप्तशलाकाचक्रं

सप्तशलाका ॥ पंचशलाका ॥

इतिघोरकालानले अथसप्तशलाकाचक्रं तिर्यगूर्ध्वगतारेखाःसप्तसप्तालिखेद्बुधः कृत्तिकादीनिभान्यत्रसाभिजितिक्रमेणच १ भुक्तंक्रांतंतथाभोग्यंविद्धंक्रूरग्रहेणभं शुभाशुभेषुकार्येषुवर्जनीयंप्रयत्नतः २ यस्याभिधाननक्षत्रंविद्धंक्रूरग्रहेणच देशोग्रामःपुरंसैन्यंनरोनारीविनश्यति ३ इतिसप्तशलाकाचक्रं अथपंचशलाका तिर्यगूर्ध्वगताःपंचद्वेद्वेरेखेचकोणगेईशाकोणगरेखातःकृत्तिकादिलिखेद्बुधः १ विशाखाकृत्तिकावेधोभरणीमित्रदेवयोः धनिष्ठासार्पयोर्वेधोमघाश्रवणयोस्तथा २ शुभाशुभग्रहैर्विद्धंभंविवाहेविवर्जयेत् ह्यादिविद्धंमहादुःखंपापविद्धंनपीवच ३ इतिपंचशालाकाचक्रं ॥

अथपंचशलाका तिर्यगूर्ध्वगताःपंचेति १।२॥ ३ इतिपंचशलाका

अथवक्रचंद्रचक्रं वक्रेंडसदृशोति ।१।२।३ अथचतुरंगसूर्यचक्रं रेखात्र
यमिति ।१।२ इतिचतुरंगसूर्यचक्रं अथसमरविजयेमातृकाचक्रं षोड
शोर्द्धगतेति अत्रषष्टिकोष्ठकेषुआकारादयोतिमवर्जितालेख्याः तथा
चकचटवर्गांतिमवर्जिताःककारादयोलेख्याः १ तत्रायःशूर्णीमासीचत

वक्रचंद्रचक्रं ॥

अथवक्रचंद्रचक्रं वक्रें
डुसदृशंचक्रंत्रिशू
लसमन्वितं मध्येहाद
शभान्यत्रषट्षष्ठेनव
शूलके १ मध्यशूलस्य
मध्यस्थशशाश्वदत्तमा
दितः सव्येनगणयेच्चक्रेयावद्योपस्यनामभं २

मातृकाचक्रं ॥

शृंगेमस्तुजेयोमध्येषष्ठेभंगोमहाहवे चातुरं
गेकवौकोटेहंहयुत्येविशेषतः ३ इतिश्वरोद
येवक्रचंद्रचक्रं अथचतुरंगसूर्यचक्रं रेखात्रयं
त्रिशूलाग्रंतिर्यग्रेखाषडन्वितं एकैककोणगा
स्तत्रमध्यादौभानुभादितः १ अथस्त्रिकेभवेन्नर
स्त्वपृष्ठभिःकोणगैःशुभं मध्यमाहादशाशोका
नवर्क्षेभंगकारकं २ इतिचतुरंगसूर्यचक्रम्

ईशी शुक्रमिणान्तिथ्ययोलेख्याःप्रथममातृकाचक्रन्यासः २ इतिप्रथममातृ
काबलाबले यथादेवदत्तयज्ञदत्तयोःदेवदत्तप्रश्नप्रथमेवयोगे ८ सम्मशो
धे ४ अथयज्ञदत्त यज्ञदत्तप्रथमेयोगेजाते ८ सम्मशोधे ४ एतावताह

योः समेव मात्रासंपिंडे जयपराजयौ तुल्यमेव ३ । ४ । अथ द्वितीयमातृकाच
न.प. क्रं द्वादशोर्ति ऊर्ध्वगता द्वादशरेखाः कार्याः तथा तिर्यक् षट् एवं पंचपंचा
टी. शत्कोष्ठा भवंति तत्र स्वरान् ऋतिमवर्जितान् लिखेत् कादीन् सर्ववर्णान् १
७४ कोष्ठकेति कोष्ठार्थं कान् लिखेदंकान् तानंकान् पंचेंद्रियाग्निरामाग्नि

अथ प्रथममातृकाचक्रं षोडशोर्ध्वगता रेखाः पं
च रेखाश्च तिर्यग्गाः कोष्ठकानां भवेत्षष्टिस्तत्राका
रयोजना १ हरिणामादि विलोमांकान् लिखेच्च
तिमप्रदांजकान् तदधो मातृकान् लिखेदङ्ञणा
नस्वरोज्झितान् २ योधयोर्नामवर्णांकान् मात्रा
भेदेन संयुतान् युतान् भिस्तु हरेत् भागं शेषाज्ज्ञे
यं बलाबलं ३ मातृहीने भवेद्भंगो जयो मात्राधि
केरणे मातृकायाः प्रभेदोयं तस्माज्ज्ञेयः प्रय
त्नतः ४ इति प्रथममातृकाचक्रं द्वादशोर्ध्वग
ता रेखाः पंचरेखाश्च तिर्यग्गाः मातृकाप्रस्तरे त
त्र षडास्यस्वरवर्जितान् १ कोष्ठकाधो लिखेदं

अथ द्वितीयमातृकाचक्रं ॥ तृतीयमातृकाचक्रं ॥

कान् पंचयुग्मं त्रिकं त्रिकं षट् द्वंद्वमष्टकं त्रीणि
नवकैकं तथैव च २ नामवर्णस्य या संख्या मात्रा
संख्या तथैव च पिंडिता नवभिर्भक्ता जयो मात्रा
धिके रणे ३ ॥

षट् ऋत्वग्निरामाष्टयः नवद्विमातृकाचक्रे लिखेदं
कान् क्रमात् मून १ नामवर्णानि उभयोरात्रोर्योधयोर्वा नामवर्णमात्रासंख्या
पृथक्स्थितैकैः पृथक्कार्यौ एवं वत् यथा देवदत्तस्य दे ८ व ८ द ८ त ३ ए ९

अ १५ एवं ४२ नव ९ शेषेयज्ञदत्तस्य य ३ त द द ८ त ३ अ २ एवं ४ नवभ्रोषे
४ एतावता देवदत्तात् यज्ञदत्तस्य पराजयः ३ एवं द्वितीयमातृकाचक्रं अथ
तृतीयमातृकाचक्रं मनुमार्तंडेति १ उजणेति २ इतिनरपतिजयचर्यास्वरो

इतिद्वितीयमातृकास्वरचक्रं अथतृतीयमातृ
कास्वरचक्रं मनुमार्तंडदोबाणतिथ्यस्वरसदि
गजाः नवांता स्तदधःस्थाप्याः पंचस्वरकखादि
नः १ उजणोनाहकारांतानान्नवधाकोष्टकक्रमैः
नामभात्रास्वरांकैकांसमशेषाधिकेजयः २ इति
तृतीयमातृकाचक्रं अथचतुर्थमातृकाचक्रे भु
वनादिसदोबाणतिथिवेदाभ्रदिक् ९ रसान् व
सुनंदादिकान् लिख्येषुशेत्योज्झितमातृकान् १
पुंनामवर्णमात्राणांसांकयोगेष्टशेषिते मात्रा
धिकोजयीपुष्टेमात्राहीनःपराजयी २ इतिचतु

चतुर्थमातृकाचक्रं ॥ आयचक्रं ॥

इतिचतुर्थमातृकाचक्रं अथआयचक्रं आयचक्रे
द्वादशोर्ध्वरेखाः षट्तिर्यगास्थिताः मनु १४ नक्ष
त्र २७ दस्ता २ र्क १२ तिथि १५ षट् ८ सागरा ४ मन

यः ३ । १ ।

दयेतृतीयमातृकाचक्रं १॥ २ इतिचतुर्थमातृकाचक्रंम
अथसमरविजयतंत्रे आयचक्रेति १ । २ यथा देवदत्तयज्ञदत्तयोर्विजयप
राजये देवदत्तनामांकसंख्यापकोनपंचाशत् ४९ यज्ञदत्तनामांकसंख्या

न॰ प॰
टी॰
७५

75

दथ चत्वराशीतिः ऊभाभ्यांवसुभाजितेशेषेदेवदत्तस्यैकंशेषंयज्ञदत्तस्यचत्वा
रि ४ देवदत्तस्यायोध्वजः यज्ञदत्तस्यायःश्वा ३।४।५।६।७ व्याख्या योथ
स्यनाम्नियेवर्णाः तेषांसंख्यापकत्रकार्याकथंकार्यातत्राह वर्गवर्णविशा
त् वर्गाणांयावत्संख्यावर्णाःतत्संख्यानाम्निपृथक्कृत्यास्यावर्णानांसंख्यापक
त्रकार्यातथानाम्नियेमात्रास्वरास्तेषांस्वरवर्णात्तरसंख्यापृथक्कृत्यास्यास्वरसं
ख्याद्विगुणा वर्णसंख्याचतुर्गुणातयोःसंख्याकसंयोगेकृत्वाभागंहरेत्ततः
समभिर्योश्चवशेषांकस्तेनारेरात्मनस्तथा बलाबलेविचार्यैस्यायुद्धावस
रवेदिभिः तथाचउदाहरणं देवदत्तस्य॰ दकारस्यत्रि ३ संख्यावकारस्यचत्वा

अथसमदशाशेषेचरेभ्रांतेविलिखेत्क्रमात् ततः
स्वरानपृथक्कांश्चवर्णांश्चद्विगुणोक्तिमान् २ अत्रा
न्तराथस्थैःस्वैस्वैरंकैःसंकलितंभवेत् वसुभिर्भा
जितेशेषेश्चायाध्वजमुखादयः ३ ध्वजोधूम्रोथ
सिंहःश्वासोरभेयःखरोगजः ध्वांक्षश्चेतेक्रमेणैव
आयाष्टकमुदाहृतं ४ काकाद्बलीश्वाचभवेत्ता
रमेयाच्चरासभः बलवान्रासभाद्दन्ताहृषभाद
पिकुंजरः ५ कुंजरादपिपचास्यःसिंहादपिब
लीध्वजः ध्वजादपिबलीधूम्रस्तथाजातिविशे
षतः ६ भागहारेणशून्यत्वादष्टमःपरिगृह्यते
पकार्यैःशेषभूतांकैर्ध्वजाद्याश्चायचक्रमात् ७
आयचक्रमिदंप्रोक्तंयत्नैरैरपिदुर्लभं ॥

रः ४ द्वितीयदकारस्यापित्रिसंख्या ३ तकारस्यैकं १ वर्णानामेकादश ११ सं
ख्याजाता अथस्वराणांसंख्या एकारस्यैकादशसंख्या ११ यतःषोडशाक्षरव
र्गः एवं॰ दत्तएषामात्रास्वरोअकारः तेषांसंख्यातिस्रःएवंमात्रास्वरसंख्या
जाताचतुर्दश १४ मात्रासंख्याद्विगुणा २८ वर्णसंख्याचतुर्गुणाजाता ४४
तयोःसंयोगेजातासंख्याद्विसप्ततिः ७२॥ अथयज्ञदत्तस्ययकारस्यैका
संख्या १ यस्यगकारस्यत्रि ३ संख्यायकारस्यैका १ दस्यत्रिसंख्या ३ तका
रस्यैक १ एववर्णसंख्याएकत्रनव ९ तथायज्ञदत्तनाम्निवर्णस्वराश्च
त्वारोअकारस्तत्संख्याचत्वारः ४। पृथक्कृस्वरसंख्याद्विगुणा ८ वर्णस्वर

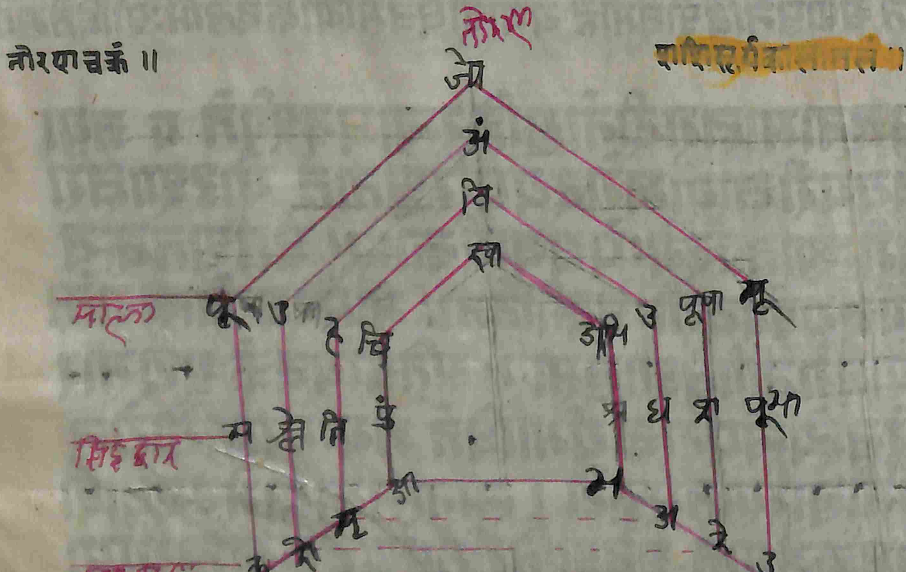
संख्याचतुर्गुणा ३८ एवंषट्त्रिंशतिः तयोगे चतुश्चत्वारिंशत् ४४ द्वयोः स मभिस्तष्टे शेषांकौ उभयोः शेषं द्विनयंगतं २ तत्र बलाबले साम्येन संधि राधिकेन तयोः हीनतयावथः इदं बलाबले अथात्रैव पुनर्विशेषमाह क चिद्बेषेत्र विषमे समे वापि पृथक् भवेत् विषमे विजयो नूनमाधिकोऽपि समेपरे यदि द्वयोः समशेषितेसति द्वये विषमांकमेवावशिष्यते तदाय स्याधिकं सजयी भवति द्वयोः समांकेऽवशेषिते सति यस्य हीनांकः सजयी भवति अथपुनर्विशेषमाह यथाशेषेत्र संख्यांके चतुर्भिः शेषिते सति

अत्र नामाक्षरादीनां युक्तिरन्या प्रदर्श्यते ८ जया जयपरीक्षायां स्वरोदयपरिश्रुतात् षोडशाक्षरा वर्गाः स्युः कादयः पंचवर्णकाः ९ चतुश्चतुष्कव र्णैश्च यशो वर्गाः प्रकीर्तिताः नाम्नि वर्णास्वरान्स्ख्यावर्गवर्णवशात्त्वसा ९ इति आयचक्रं अथ सार तरं वक्ष्ये लंपटाचार्यभाषितं जयः पराजयो येन नामोच्चारणतः स्फुटौ १ लग्नालग्नविभेदेन घोषा घोषक्रमेणच प्रवेशनिर्गमाभ्यां च क्रमाज्जयपरा जयौ २ पवर्गाश्चाप्युकारश्च लग्नाख्यान क्षरान्वि दुः उक्तवर्णान्यवर्णाः स्युरलग्नाः परिकीर्तिताः ३ वर्गेत्रिचतुराघोषाः पंचमाश्च स्वरास्तथा आद्यद्वि तीयावर्णानामघोषाः शषसैः सह ४ वायुप्रवे शकालः स्यात् प्रवेशः श्वासनिर्गमः निर्गमाख्य लनो क्षेयो नामोच्चारणतो जयः ५ इति स्वरोदये विजयचक्रं ॥

विषमे हीनके हानिः समाहीने जयो भवेत् ओजे समेऽधिके शेषे जयहानी पृथक् तयोः योधयोरात्रोर्विषमेऽधिके जयः समेऽधिके हानिः एतच्चक्रं वरं प्रोक्तं सद्यः प्रत्ययकारकं ८।९।९ इति समरविजये आयचक्रं अथ सारत रमिति १।२।३।४।५ इति विजयचक्रे नाडीचतुष्टयमिति राजद्वारेश्वा इत्याविवामभागेनाडीचतुष्टयं दक्षिणभागेनाडीचतुष्टयं श्च नाडीभिर शोलं भाः प्रवेशनिर्गमेवा होलं भाये लंभा प्रवेशेवामभागस्थाश्च तारः

दक्षिणभागस्थाश्चत्वारः ते निर्गमे विपरीतस्थाः तत्र वामे चतुर्थस्तंभमूला
दुपर्युपरि चतुर्थं दक्षिणभागस्तंभमूलात् कृत्तिकाद्यष्टाविंशतितारकाः
स्तंभमूलादुपर्युपरि प्रवेशनिर्गमभाति लिखेत् कृ· रो· म· आर्द्रा स्तंभ
मूले तदुपरि सिंहद्वारि चत्वारि निर्गमाख्यानि पु· पु· श्ला· म· तथात्र स्तं
भमूलेषु चत्वारि प्रवेशाख्यानि वह्निभात् मालायां निर्गमाख्येति चत्वार्य
दितिभान्यसेत् भाग्यात् प्रवेशे चत्वारि मालायां विन्यसेद्बुधः मारुतात्तो

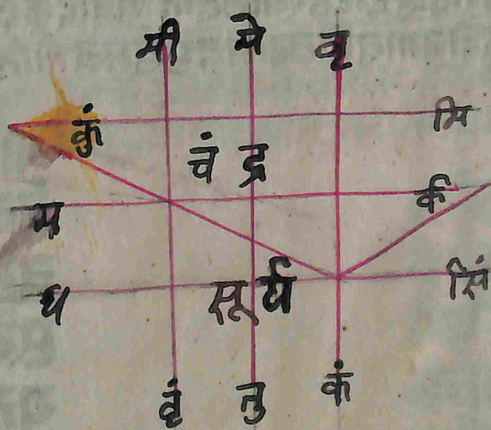
तोरणचक्रं ।।

अथ तोरणचक्रं नाडीवत्तुष्टयं चक्रं लिखित्वा तो
रणाकृतिः कृत्तिकादिन्यसेद्भानि प्रवेशो निर्ग
मे तथा १ स्तंभमूले स्थितान्यष्टौ सिंहद्वारे तथा
ष्टकं मालायामष्टकं तत्र चतुर्थि स्थानि तोरणे
२ निर्गमे च यदा चंद्रः प्रवेशो यदि भास्करः तत्र
काले शुभा यात्रा प्रवेशो विघ्नकारिका ३ ।।

रणे तद्वन्निर्गमाख्यानि विन्यसेत् दक्षस्तंभेषु मालायां प्रवेशाख्यानि मू
लतः वेस्मवान्निर्गमे सिंह स्तंभमूलात् प्रवेशतः यानि अष्टौ सिंहद्वा
राख्यानि तानि तासां चत्वारि निर्गमाख्यानि चत्वारि प्रवेशाख्यानि मा
लायामष्टौ तत्र राजगृहे सिंहद्वारोपरि मालानिबध्यते पुष्पमयी
आम्रपल्लवमयी वा उपरि च तोरणं नालंक्रियते १ ।। २ ।। अथ
फले निर्गमेति ३ ।।

४।५।६।७।८ इतिनरपतिजयचर्याटीकायांजयलक्ष्मीतोरणचक्रं अ
शशिसूर्यकालानलं ॥

चंद्रः प्रवेशऋक्षस्थोनिर्गमस्थोदिवाकरः चय
वेयनदायात्राप्रवेशोनत्रशोभना ४ चंद्रादित्यौ
प्रवेशार्तेस्थवानिर्गमेस्थितौ मिश्रफलंभवे
त्तत्रप्रवेशेचाथनिर्गमे ५ प्रवेशार्त्तौद्विकर्तव्या
भूमंत्रांराजपट्टिका क्रूरग्रहयुतःचंद्रःप्रवेशे
चाथनिर्गमे ६ तद्दिनेभुजंगचैवनिषिद्धाराज
पट्टिका शुभग्रहयुतेचंद्रेसिंहद्वारभसंस्थिते
प्रवेशःपट्टबंधश्चभुजंगाशोभनःस्मृतः ७ सं
भेमेत्रिर्दपट्टेतिसिंहेस्वपरविग्रहः मालाश्रि
नेचलंराज्यंतोरणेसर्वसिद्धयः ८ इति· तोरण
चक्रं शशिसूर्यकालानलचक्रं द्वादशारंलि
खेच्चक्रंमेषादिद्वादशान्वितं द्वेचसुभंमचनचैव
क्षेत्रंभास्करचंद्रयोः १ सिंहादिमकरांतंचभानु
क्षेत्रमुदाहृतं कुंभादिककर्कपर्यंतंचंद्रक्षेत्रंनसं
शयः २

शशिसूर्यकालानलचक्रमाह द्वादशारमिति १ सिंहादीति २ ॥

न॰ प॰ टी॰ ११

27

याम्येति ३ चंद्रक्षेत्रगतेति ४ सूर्यक्षेत्रगतेति दक्षिणपश्चिमदिक्स्थयोरपि यायीस्थायिनोः सूर्यक्षेत्रस्थयोरपि सूर्याचंद्रमसोः विशेषाद्भंगजयौ ५ सूर्यसूर्यांगेति यदि रविश्चंद्रग्रहस्थो भवति चंद्रदिक्क्षेत्रस्थो ह्यौ एवं चंद्ररविग्रहागादिक्क्षेत्रगावपि तदा महद्युद्धं भवतीति विपर्ययार्थः ८

संघट्टचक्रं ॥

याम्योपरस्थिते यत्र भानुक्षेत्रमुदाहृतं पूर्वोत्तरस्थितं यत्र चंद्रक्षेत्रं विनिर्दिशेत् ३ चंद्रक्षेत्रगते सूर्ये चंद्रे तत्रैव संस्थिते यायिनो विजयः प्रोक्तः स्थायिनो भंगमादिशेत् ४ सूर्यक्षेत्रगते चंद्रे सूर्ये तत्रैव संस्थिते यायी भंगं समायाति स्थायिनो विजयो भवेत् ५ सूर्ये सूर्यांगसंयुक्ते चंद्रे चंद्रांगसंस्थिते तदा काले भवेत्सत्यं युद्धं तस्य विपर्यये ८ व्यस्तगौ यदि चंद्रार्कौ संहारः सैन्ययोर्द्वयोः कर्तव्यो यदि चंद्रार्कौ संहारः सैन्ययोर्द्वयोः यात्रायां युद्धकाले च चक्रमेतद्विलोकयेत् ७

इति श्रीपाशिसूर्यकालानलचक्रं अथ संघट्टचक्रं

पश्चिमादिलिखेच्चक्रं सप्तविंशतितारकाः त्रिकोणं नवभिर्वेधः कर्तव्यास्तिर्यगाकृतिः १ ॥

विपर्ययार्थमेव फलतीति व्यस्तगाविति चंद्रोनमोगारकमध्यसंस्थे चंद्रेण चेत्कर्तेति कारकौत ॥ अन्योन्यमध्येप्राति राहुमध्यशौरी तयोर्विलोवलनाशनाय ७ इति जयलक्ष्मीप्रकाशितसूर्यकालानलव्याख्यानं अथ त्रिकोणसंघट्टमाह पश्चिमादिलिखेच्चक्रमिति १ ॥

अथवेधमाह अश्विनीरेवतीवेधइति २ एवंसंघट्टेति ३ भूपनामर्क्षसं
घट्टेति यस्यभूपर्क्षसंघट्टेविद्धंभंयस्यभूपतेः तस्यापिभंयदाविद्धंतत्रयुद्धं
समादिशेत् अश्विन्यादिसंघट्टे समराहूद्वयोर्यदि नक्षत्रंक्रूरविद्धंभवति
तदायुद्धमादेश्यं भूपनामर्क्षसंघट्टस्यैवंविचारः यस्यराज्ञोनक्षत्रंपाप
विद्धंभवतितस्यापियदिसंपातयुद्धंस्यात् तदानेनैवसहयुद्धंजायते

अथरूपकालानले ॥

अश्विनीरेवती
वेधोवेधश्चा
श्विनीज्येष्ठयोः
मघापौष्णम
घाश्लेषामूल
योस्तथा २ ए
वंसंघट्टचक्रे
स्मिन्कार्याक्र
त्तगताग्रहाः भूपनामर्क्षसंघट्टेयुद्धंभवतिना
न्यथा ३ यस्यभूपर्क्षसंघट्टेविद्धंभयस्यभूपतेः
तस्यापिभंयदाविद्धंतत्रयुद्धंसमादिशेत् ४
अश्विन्यादिकसंघट्टेभावियुद्धंसमादिशेत् य
दाकुर्वन्तिसंग्रामोवक्रिभाग्येप्रजायते ५ निर्वे
धेसौम्यवेधेचयुत्यंनास्तिनरेशयोः क्रूरवेध
भवेद्युद्धंतत्कालेघोरदारुणं ६ शनिभौमार्क
पातानांप्राशिवित्यंतयदिने तद्दिनेजायतेयु
द्धंतत्कालेघोरदारुणं ७ ॥

दृष्टिवेधंविनाप्यत्रनयथाविश्वदीपके यथासर्वतोभद्रे ग्रहदृष्टिंविनावेध
फलंनभवति तथात्रापिक्रूरग्रहकारकस्यापियदिवेधमेनदृष्टिस्तदायुद्धं
तस्मात् येननक्षत्रेणयोराशिस्तद्दृष्टेराशौदृष्टवेधेननक्षत्रमपिदृष्टंस्या
त् क्रूरवेधेदृष्टिवेधेयुद्धंस्यादतिदारुणं नक्षत्रेदृष्टिवेधस्तस्सर्वतोभद्रे
यतःसर्वतोभद्रमपिचक्रंयुद्धस्यमूलमस्तोगे ४।५।६।७॥

न॰ प॰ टी॰ ७८

78

८ शुष्ककांतीभवेद्राजेति सौम्यग्रहाः शुक्रबुधगुरुपूर्णचंद्राः शुभास्तैर्विद्धंय
न्नक्षत्रं सशुष्कद्वेषीभवति शुष्काद्विमुखोभवति तथावेधविवर्जितोपि ९ । १०

ग्रहवेधयुते पाते पातोपग्रहसंयुते वा तत्पातस
मायोगे संग्रामे दारुणं भवेत् ८ शुष्ककांतीभवे
द्राजा यस्य क्रूरसमं भवेत् शुष्कद्वेषी भवेत्सौम्यै
स्तद्वेधविवर्जितैः ९ सौम्यक्रूरविभागेन मित्रा
मित्रक्रमेण च वक्रातिचारगमाच्च शुष्कमस्ति
नास्ति च १० आदित्यश्च यदा चंद्रपक्षरेखागतो य
दि तद्दिने जायते युद्धं महाशस्त्रनिपीडिते ११ कु
जराहू यदा वेधं चंद्ररेखाग्रसंस्थितः तद्दिने वा
ग्निपातश्च लोहपातो न संशयः १२ बुधशुक्रौ य
दैकनक्षत्रे वेधगतः पापी तदा हष्टिं विजानी
याद्धिपुपातेन संशयः १३ इंद्वर्कश्च निराहुणा
मेकनाडी यदा भवेत् तद्दिने दुर्दिनं ज्ञेयमभ्रच्छ
न्नेन संशयः १४ राहुर्कं कुजसोमाश्च नाडीवेध
गता यदि कलहं तत्र जानीयादित्युक्तं चादियाम
ले १५ इति संघट्टचक्रं [illegible] ः स
[illegible] लिखेत् मार्गभिन्नं समायेन संप्र
गं कल्पयेत्ततः १ दिनदंडाक्रमणेन चक्रे संघ
ट्टकनीर दंडकपालवच्च चक्रानत्यं स्वरवेदिभिः
२ यत्किंचन्नक्षत्रेषु पितृस्वल्वाद्दैवीगिरा ...
रोमुदेत्यवसाम्य वक्रनीरीचन नयेभिः ३ ॥

११ । ११ । १२ । १३ । १४ । १५ इतिनरपतिजयचर्यायां टीकायां संघट्टव्याख्यानम् अथार
धकालानलमाह सप्तरेखा लिखेदिति १ । २ । ३ ॥

४ । ५ । ६ । ७ । इति गरुडकालानलं अथ कुलाकुलचक्रं द्वितीयादशमीषष्ठी

कुलाकुलचक्रं ॥ कुंभद्वयचक्रं ॥

इति संवरचक्रं सप्तरेखा लिखेदूर्ध्वाः सप्त तिर्य
क् तथा लिखेत् साभिजिच्चेद्भान्यत्र षडंग कल्पये
त्ततः १ दिनर्क्षाद्गण्यते चक्रं गरुड संपुटकं तैरि द
ंडं कपालं वज्रं च ज्ञातव्यं स्वरवेदिभिः २ यस्मिन्नृ
क्षे स्थितश्चंद्रस्तत्राद्यं त्रीणि गरुडकं संपुटेन तु भा
न्यत्र कर्तरी च ततस्त्रिभिः ३ दंडेपि स्थानि च त्रीणि
कपाले ऋक्षसप्तकं वज्रांगे त्रीणि धिष्ण्यानि षडंग
स्येति निर्णयः ४ यदंगे नाम नक्षत्रं योयकारस्य
जायते वक्ष्ये शुभाशुभं चास्य गरुडकालानले स्थिते
५ गरुडस्थे विभ्रमो मृत्युर्जयो भवति संपुटे कर्तर्यां
सत्वं नेमृत्युं दंडे भंगो न संशयः ६ कपालस्थे भवे
न्नाशु वज्रेन सम हृद्यं गरुडकालानलं चक्रं उक्तं
वैवादियामले ७ इति गरुडकालानलचक्रं अथ कु
लाकुलचक्रं द्वितीयादशमीषष्ठी कुलाकुलमुदा
हृतं विषमाश्च कुलाः सर्वाः प्रोक्ताश्च तिथयः कुलाः
॥ १ ॥

ति १ ॥

न॰प॰
टी॰
७९

79

रविचंद्राविति २ वारुणार्द्रेति ३ तिथौवारेचनक्षत्रेति २।१०।८ शा॰श्रा॰ अभिजि
त् मू॰बुध॰ ११।३।[illegible]।१०।११।१३।१५। र॰भौ॰गु॰शु॰कृ॰म॰पु॰आश्ले॰पूफा॰ह॰
स्वा॰मू॰उ॰पू॰रे॰ ४।८।१०।१२।१४ भौ॰मृ॰भ॰रो॰पुष्य॰म॰उफा॰वि॰ज्ये॰पूषा॰
श्र॰उभा॰ क्रमात्॰ कुलाकुले अकुलाकुले स्मृताः ४ इतिनरपतिजयचर्या
टीकायांजयलक्ष्म्यांकुलाकुलचक्रं कुंभाकारमिति १ भानुभादिति एवंराशी

अथप्रस्तारचक्रं ॥

रविचंद्रौगुरुःसौरिश्चत्वारोह्यकुलामताः भौमशु
क्रौकुलाख्यौचबुधवारःकुलाकुलः २ वारुणार्द्रा
भिजिन्मूलंकुलाकुलमुदीरितं कुलानिसमधि
ष्ण्यानिशेषभान्यकुलानितु ३ तिथौवारेचनक्ष
त्रेअकुलेयायिनोजयः कुलाख्येस्थायिनोज्ञेयः
संधिश्चैवकुलाकुले ४ इतिकुलाकुलचक्रं कुंभा
कारंलिखेच्चक्रंतिर्यग्रेखासमन्वितं क्रमाद्दूर्ध्व
मधस्थंचपंक्तिकोष्ठरमेलिखेत् १ भानुभादिन्यसे
त्तत्रैरिक्षणांमितिक्रमात् एवंराशीन्क्रमान्न्यस
रिक्षणांप्रकल्पयेत् २ ॥

ति १ कुंभद्वयंलिखित्वातयोर्मध्येतिर्यक्पंक्तिकोष्ठरेखाकार्या एकस्मिन्कुंभे
सूर्याधिष्ठितनक्षत्रंरेखोपरिकुंभकेन्यसेत् द्वितीयरेखायांलिखेत् एवम्
द्वितीयःक्रमेणैवसूर्याधिष्ठितनक्षत्रात्लिखेत् तथाद्वितीयमसमंसूर्याधिष्ठित

नक्षत्रात् पतंति तेन किं विषमाति सूर्यभात्कुंभाद्युपरि कोष्ठे सममात्पथः
कोष्ठे एवं रिक्तं पूर्णं एकस्मिन्नेव कलशे कलशास्य खंडद्वयं भवति एवं सू
र्याधिष्ठितराशितः विषमसमैराशिभिः राशिकुंभखंडद्वयं रिक्तं पूर्णं एवं
भवति ३ इति नरपतिजयचर्याटीकायां जयलक्ष्म्यां कुंभद्वयं रिक्तपूर्णं
एवं तथा च समरविजयतंत्रे द्वितीयकुंभचक्रं सर्वं जेति १।२।३ प्रस्ता

द्वितीयप्रस्तारचक्रं ॥

रिक्ते रिक्ता भवेद्यात्रा पूर्णे यात्रा शुभावहा ३ इति
कुंभचक्रं सर्वं जसिंहचापर्क्षं विन्यसेत्कलशोक्र
मात् वृषोथ मकरः कन्यादक्षिणे विनिवेश
येत् १ युग्मकुंभतुला पश्चादुदक्कर्किझषाल
यः वृतः खंडं भवेदेतत्कलशानामथक्रमात्
२ रिक्तं पूर्णं क्रमात्क्षेयं कुंभस्य विषमे समे रि
क्ते तु मरणं विद्याज्जयः पूर्णे न संशयः ३ सो
म्यपुच्छे तु कलशो ध्रुवं शत्रुक्षयो भवेत् कुंभा
कारमिदं चक्रं कथितं चादियामले ४ इति द्वि
तीयकुंभचक्रं ॥ ज्ञेयः सूर्याधिष्ठितराशितः
पिकुंभस्यार्थः पूर्वव
श्रन्यथा सर्वदेव मेषादि विषमाश्रयाज्ज्ञेयाप्य व श्रसेवाग्रेक्रमात्ति भानुभा
दिन्यसेट्टदं रिक्तपूर्णमिति क्रमात् एवं राशिक्रमात्कुंभे फलमुक्तं क्रमाद्व
देत् दिनर्क्षकुंभतो लाभो जयो योयर्क्षकुंभतः योयस्य योयनक्षत्राद्दिक्प्र
लोवशायात्रादेया ४ इति कुंभद्वयं समरविजये ॥

न॰ प॰
टी॰
द॰

अथ प्रस्तारद्वादशारचक्रं अस्मिन्द्वादशारप्रस्तारेऊपरि द्वादशपंक्तिषु मे
षाद्या राशयो लेख्याः ततः स्वस्वाधः सर्वराशीनां नवधा नवांशा लेख्याः तत्र
नवांशलिखने अजमकरतुलाकुलीराद्या इत्यादि प्रक्रियया मेषादिरा
शिषु नवधा नवधा अधःकोष्ठेषु नवशो लिखेत् यथा मेषे मेषादि नव
धांशाः वृषे मकरादि नवांशाः मिथुने तुलादि कर्कटे कर्कटादि नव
एवमजमकरतुलाकुलीराद्या इति क्रमेण सिंहादिमीनान्तं लिखेत् १।२
कवर्गमिति ३ यशावर्गाविति एषामर्थो यो ग्रहो यस्य वर्गाधिपः तान्वर्गवर्णा
न्लिखेत् नवांशराशिप वर्गवर्णान्लिखेत् यथा मेषवृश्चिकयोर्भौमः शु
क्रो वृषतुलाभृतोरिति राशिपपिपस्य ये वर्गाः अकचटतपयशाष्टौ व
र्गाणामधिपा रविकुजशुक्रबौद्धिगुरुशनयः यशावर्गाधिपश्चन्द्रः प

त्रयोदशोर्ध्वगा रेखा दश रेखाश्च तिर्यगाः भवे-
युः कोष्ठकास्तत्र संख्ययाष्टोत्तरं शतं १ मेषादि
राशयो लेख्यास्तिर्यक् प्रथमपंक्तिषु नवांशरा
शयश्चाधो नवधा सर्वराशिषु २ कवर्गं नवधा
लिख्य कोष्ठके प्रथमेऽष्टमे द्वितीये सप्तमे चाद्या
न्समेटाय त्रिषष्ठके ३ यशावर्गौ चतुर्थे तु अवर्गं
पंचमे तथा नवद्वादशके नाद्याः शेषपाद्यादि
कोष्ठके ४ ॥

तेषां वर्गाणामन्त्रराधिप स्वस्वाधिप नवांशराशिषु नवधा नवधा लिखे
त् तत्र मेषराशेरधिपो भौमः तस्य वर्गः कवर्गः कवर्गस्य नव वर्णाः क
खगघङः कखघान्ताः मेषनवांशराशिस्थानेषु यत्र यत्र राशयः स्थिते
षु तत्र तत्र नवधा कवर्गादीन् वर्णान् प्रथमं लिखेत् एवं कवर्गं नव
धा वृश्चिकनवांशराशिष्वपि सेत् एवं कृते कवर्गं नवधा लिख्य कोष्ठ
के प्रथमेऽष्टके इत्यर्थः संपन्नो भवति एवं चवर्गवर्णान् नवधा वृषन
वांशराशिषु सर्वेषु लिखित्वा पश्चात्तुलाराशिनवांशेषु चवर्गं लिखेत्
इत्यर्थः लिखनक्रमश्च यशौ वर्गौ चतुर्थे च अवर्गं पंचमे तथा अन
योरर्थं वशाद्व्याख्यातः येनपुनः कवर्गं नवधा लिख्य कोष्ठके प्रथमे
ऽष्टके इत्यर्थेन कं मेषराशेरधः खं वृश्चिकराशेरधः गं मेषाधो घं वृश्चि
काधः क्रमेणैव वर्गवर्णान्लिखेत् तेऽपि साम्प्रक्रियया लिखेत्
नवधा मेषाधः वृश्चिकाधः क्रमेणैव वर्गवर्णान्नवधा वृश्चिकाधस्थाः

कवर्गवर्णाः नवाक्षरनवांशेषु स्थितस्पृष्टद्वे रक्तवर्णो भवति प्रथमपर्यायोऽह
ष्टास्थिरीकृतः साप्रक्रिया यवनाचार्योक्ताक्षरोत्पत्तिकोशोऽस्मिन्नत्रमया
दृष्टा कवर्गनवधा यो वर्णविन्यासो मया मेषादिमीनान्तान् नवांशराशी
न्कृत्वा पंक्त्यालिखिताष्टोत्तरशतसंख्यया प्रथमे मेषाख्यराशिनवांशेषु
नवधा कवर्गवर्णाः प्रविलिखिताः तथा चवर्गवर्णान्नवधा वृषाख्यराशि
नवांशेषु प्रथमं लिखिताः एवं मिथुनादिषु प्रथमे यस्य यस्य होराशी
एवं वर्णविन्यासं कृत्वा पश्चाद्यथाध्यायं ताडयेदनेनैव एवमवर्गाणां नव
सूर्यस्य मनेन सहस्राष्टोत्तरशतवर्णानां संख्या ४ चतुरदलेति एतेषां
वर्णानां चतुर्भिश्चतुर्भिः कृत्वाश्विन्यादिचतुश्चतुश्चरणेषु सर्वे वर्णाः
समाविंशतिनक्षत्रेषु दत्ताः तद्यथा कचौटपाव अश्विनीषु भरण्यां लिष
टौचकौ तपौपतौ कृत्तिकासु रोहिण्यां खछौठरौ प्रादौ ढाखौ मृगे टे
योष्टिवेदे योथफौफथौ गजौडलावदितिभे पुष्ये ड जगा आश्लेषे दवौ

चतुरक्षरसंयोगादश्विन्यादिक्रमेण च ज्ञेयान
वांशका वर्णा मेषादौ राशिमंडले ५ भौमं
शुक्रं बुधं चंद्रभानु सौम्यसितं कुजं गुरुं सौरिं
शनिं जीवं विदध्यात्कोष्ठकोपरि ८ ॥

वटौ सर्पदैवे वर्णाः कर्कीतगाङ्मे पैत्रे चफौढवौ देयावीढौ भाग्ये फ
वौ तथा यभौभथावर्यमायां तथा हस्ते ङजौणशौ उणजडानममनाश्वि
त्रास्वात्योः श्रुतस्मृतः कचौटपौ द्विदैवते मैत्रे ऊटचकास्मृताः तपौपतौ
शाक्रदैवे मैत्रे तत्त्वछौठसौ पठौ लखौ वारिदैवे वैश्वदेवे थफौफथौ
विश्वदैवे गजडहापेडौ वासवभजगौ दवौ बदौ शानदैते हवौ भाद्रेव
फौढवौ प्रौढकभाम्र हिवु भेपौ सर्ववर्णाः पभौभयौ एवमष्टोत्तरशतनव
णीराशिनवांशजाः स्मृतास्तत्स्मृताः संख्यादस्वादि चतुरंघ्रिषु चतु
रक्षरसंयोगादश्विन्यादिक्रमेण चेत्यस्य श्लोकस्यार्थोपन्यासः अतएवा
स्पद्वादशारचक्रस्य द्वादशारं तंबुरावतेः तंबुरो देवगायकः तस्यय
श्रावतेः गाने गमकगाने सरिगमपधनि सप्तस्वराणां समादिमवर्णे
स्तत्तालमंद्रवीणाचार्यैर्यथावर्नेलपेदं चक्रं नामाक्षराणां नयने तंबुरुर
वनामाक्षराण्यालोडयति एतान्येवाक्षराणि मुरजवेधेन रज्जुवेधेन
आलोडितेनामानयनेऽस्य समर्थं मुरजवेधचक्रं व्याख्यास्यामि ५ अस्य

न॰प॰
टी॰
८१

प्रयोजनमाह भौममिति राशिप्रतिविन्यासः ९ कोष्ठेति लाभालाभादि
जयपराजयादि प्रश्नस्तत्कालचंद्राधीन एव ७ तत्कालीकरणं चंद्रस्या
ह इष्टनाड्येति एकैकं नक्षत्रं प्रति १ घटी २ पलं १३ अक्षरं २० भोगः उक्तं
च दिनेपि संख्यातरैकैकेपि धिष्ण्यं प्रति घटीद्वयं त्रयोदशपलानीह भोगो
विंशतिरक्षराः उक्तं च राशिसपादधिष्ण्यद्वयं पंचघटीप्रमाणं एकैका
शो त्रयस्त्रिंशत्पलान्यक्षरविंशतिः प्रश्नकाले वर्तमाननक्षत्रस्य यावं
त्यो घटिकाश्चंद्रेण भुक्तास्ता इष्टनाड्योहताधिष्ण्यैः समाविंशतिभिर्हताः
गुणितास्तेभ्यो गुणितेभ्यः षष्ट्याप्तशेषं च हिस्यं फलं जातं तत्र लब्धे यावं
ति नक्षत्राणि चंद्रेण भुक्तानि तानि संयोज्य तदनुमानेन अश्विन्यादि भुक्तं
चंद्रेण तत्काले शेषं शेषे भुक्तनक्षत्रान्निमनक्षत्रे चंद्रो वर्तते यदि च

कोष्ठान्तरगतो ज्ञेयश्चंद्रस्तात्कालसंभवः तदधी
नं फलं सर्वं लाभालाभं जयाजयं ७ इष्टनाड्योह
ताधिष्ण्यैः २७ षष्टिभागाप्तशेषके अश्विन्यादि
तु भुक्तेन युक्तस्तात्कालचंद्रमाः ८ क्रूरनक्षत्र
रे चंद्रे न शुभं सर्वकर्मसु शुभनक्षत्रे शुभं सर्वं प्र
स्तारे चंद्रनिर्णयः ९ श्रीशाकेनाशाकं गणयभुव
युक्तं कृतं पुनः ॥

लब्धभुक्तयोगे समाविंशतिरधिकं जायते तदा समाविंशतिभिर्विशोध
येत् ततः किं कर्तव्यमिति शेषं पंचदशभिर्विभज्य लब्धं यस्मिन्नक्षत्रे तत्
काले चंद्रोस्ति तच्चरणो लब्धो भवति तेन लब्धचरणा एव भुक्तनवांशाः
ततो यस्य राशेस्तन्नक्षत्रं तस्मिन् राशौ तन्नवांशे चंद्रो वर्तते तन्नवांश
स्य यदक्षरं तावदक्षरं चक्रे तत्राप्यथोदयपते ८ तदक्षरं शुभग्रहस्य पाप
ग्रहस्य वा तातेन सति कर्तव्यमाह क्रूरनक्षत्रेति प्रस्तारे अस्योदाहरणं
शाके १४ ९२ समये वैशाखस्यादि पंचम्यां मृगशिरानक्षत्रे घटी २० चंद्र
वासरे घटी द्वादशके प्रश्नः केनापि कृतो मम लाभः कदा भविष्यतीति
तद्विचारः तत्र मृगशिरोनक्षत्रस्य भुक्तघटिका द्विपंचाशत् समाविंश
तिभिर्गुणिते जातः १४·४ षष्ट्याप्तं लब्धं त्रयोविंशति २३ भुक्तनक्ष
त्रे युतं तत्राश्विन्यादिभुक्तनक्षत्राणि चत्वारि तैर्लब्धं योजितं २७ समा
विंशतिशेषं ४४ चतुर्विंशतिः पंचदशभिर्भागे लब्धचरणः १ एकः ते

नचंद्रोजातः तत्कालेश्विन्याद्वितीयचरणोस्ति चंद्रः अश्विन्याद्वितीयचरणे
मेषराशिद्वितीयोनवांशः स च वृषराशेर्नवांशः तस्याधिपः शुक्रस्तस्य व
र्गः शुवर्गः तद्वर्गस्य वर्णः प्राप्तस्तुकारः तेन शुभं तत्रैव शुभं त्र्येकं प्रस्तारे चंद्रति
णियइतिवचनात् लाभप्रश्ने लाभो भविष्यतीतिप्रश्नार्थः ९।१९ तत्र कदा
भविष्यतीत्याकांक्षयाउच्यते नाडीफलाविति ११ चक्रस्येति मेषादीनां चक्र
र्णां प्रत्येकं सप्तैव ध्रुवका द्वादशाप्तिंहृस्यपवंक मेणद्वादशध्रुवकाः राशीनां
ज्ञेयाः १२ अथगुणाकारमाह गुणाः शैलेति १३ अथ करणमाह तत्काले
हिति अत्रोदाहरणमाह मेषद्वितीयनवांशोचंद्रः २ तस्याकृति ४ वृषराशि

स्वगुणेगुणयेत्पश्चान्मूलांकैर्भाजयेत्ततः १९ नाडी
फलोयशोवर्गादितेवर्गफलोदयः कःपृष्टेणव
मासेनटवर्गेणाक्षतेवदेत् अथनेनपवर्षेणफल
सूर्याद्विचक्षणः ११ चक्रस्याभुतयः ७।७।७।७।
सूर्याः १२ सप्त ७ नेत्रा २ गुणा ३ मर्वः ५॥ मासाः
१२ शैला ७ इना १२ तत्त्वा २५ राशीनां च ध्रुवा इमे
१२ पतेराशिध्रुवाः गुणाः ३ शैलाः ७ युगाः ४
पंच ५ सप्त ७ पंचा ५ द्वयो ७ युगाः ४॥ नागा ८
बाणा ५ रसा ६ भूता ५ मेषादेरंशकामताः १३
तत्कालेंशकाकृतिंकृत्वाध्रुवपुतांतथा स्वगु
णेगुणयेत्पश्चान्मूलांकैर्भाजयेत्सुधीः १४ षष्टि
वीणाविधोनेत्रपक्षागमद्विरविस्तथा ॥

ध्रुवः सप्तमेन सहैकादश ११ जाता पश्चाद्गुणकारैः सप्तभिः ७ गुणिते
जाते सप्तसप्ततिः ७७॥ १४ अथ भागहारमाह मूलांकैर्भाजयेत्सुधीरित्य
नेन तन्मूलांकभागहारमाह षष्टिवीणेति अस्याकृति २५ दिनार्थं सूर्यध्रु
वः १२ युतः ३७ दिनार्थं रविगुणकेन गुणे जाते २५९ शुक्रभागहारेणल
ब्धं दिन ३१ शेष ७ घटिकार्थं चंद्रध्रुवः ७ अस्याकृति ४९ ध्रुवयुता ५६
चंद्रगुणकेन गुणितं २२४ शुक्रहारेण भक्ते लब्धं १८ तत्र शुक्रस्य न
वांशः प्रश्नेत्र शुक्रस्य भागहाराद्वादश १२ भाज्यराशितो भागहारेण

न०प०
टी०
८२

लब्धंघट् ६ शेषं ५ ततोजन्मं प्रश्नस्य लब्धप्रमाणेन षण्मासे व्यतीते सप्तममा
सस्यैकविंशति २१ दिने व्यतीते द्वाविंशदिनस्याष्टादश १८ घटिकाभ्यंतरेला
भः अयंप्रश्नविशेषः एवंपाषांशेचंद्रेतलाभः कियदवधिनुलाभः तद्गुण
काख्भागहारलब्धेन वदेत् फलंतयद्गुहणानवांशावर्णाभवेतितद्दर्णव
शात् कपद्धेण च मासेनैत्यादिनाफलं वदेत् नात्रविकल्पनाशुभाशुभफले
१५।१६।१७ प्रश्नकालेति १८ इति नरपतिजयचर्याटीकायांजयलक्ष्म्यां ठा

चेंद्रभूस्तनशुक्राणां गुरुकुजरविसौरिणां १५ शैला
नेदारसावाणाने दाशैलाशुगादश इना ११ सप्त
७ रसा ६ भूता ५ मूलांकाश्चउदाहृताः १६ अथ
मूलांकाः कवित् घना १७ नवा ९ श्विप्रकृति २१
युगमेषु २५ दिक् १० रसादिच २८॥ मार्थहो ३। ३०।
वेदवेदाश्च ४४ वसवाष्टि १६८ युगमपंचच ५२॥ १७॥
रसागाः ७६ खाब्धिप्राशिनो १४० मूलांकाश्चुनिभा
षिताः प्रश्नकाले विवाहे वायाने जन्मनि संगरे
शुभांकस्य फलंश्रेष्ठं सर्वशास्त्रेषु भाषितं १८ इति
प्रस्तारचक्रे प्रस्तारे द्वादशारे वकृत्ताक्षरक्रमेण व
नवांशराशिमार्गेण चक्रं भवति तं बकृ १ यत्र मे
षादिराशिस्य तत्काले इंदुः प्रजायते ग्रहदृष्टिव
शात्सर्वं ज्ञेयं तस्य शुभाशुभं २ विदशोपचमेथमे
चतुर्थी सप्तमे मे पाद्दृष्ट्यानिरीक्षते प्रयच्छति
तथाफलं ३॥

दशारतं बुराधतेः अथ प्रकरणवशात्सुरजबंधरक्तवेधकरणचक्रं व्याख्यायते
प्रस्तारेति द्वादशारेयान्यक्षराणि उक्तानि तानि चतस्रतः कृत्वा अश्विन्यादि चरणा
क्रमेणानि नक्षत्राणां चरणपद नवांशाः तन्मार्गेण तं बुरुहचक्रं भवति १ यत्र
मेषादीनि राश्यराशिनवांशे प्रश्नकाले तत्कालचंद्रो भवति सचयेन
ग्रहेणदृष्टः एवंविधाचंद्रात्प्रश्नफलं वदेत् २ अथ दृष्टिः विदशेति
सप्तमं ३॥

ऊर्ध्वंदृष्टीति बुधभार्गवौकेकरौकोर्थः तिर्यग्दृष्टावित्यर्थः अपरंसुगमं ४ अथ
ग्रहोच्चमाह मेषेति ५ परमोच्चांशानाह परमेति ६ परमोच्चेति मेषादयः सा
मान्यमुच्चमुक्तं स्वस्वोच्चराशावपि दिशो रामादयोंऽशाः परमोच्चांशाः तत्रस्थोग्र
होतिश्रेष्ठफलंप्रयच्छति तथाचजातककारः तत्रोच्चग्रहदशाराज्यदायिनी
सएवयदिस्वपरमोच्चांशस्थितोभवति तुरगगजरथछत्रचामरादिभिस्तप
यत्नराज्यंददाति सामान्योच्चस्थोराज्यमात्रं तथाच परमोच्चसामान्योच्चयोः
फलमिदंगर्गसंहितायां स्वोच्चगौरविशीतांशूजनयेतांनराधिपं उच्चस्थोथ

ऊर्ध्वंदृष्टीचभौमार्कौकेकरौबुधभार्गवौ समदृ
ष्टीचजीवेंदूदृशानिराहुरथोमुखौ ४ मेषोवृषोमृ
गःकन्याकर्कमीनतुलास्तथा आदित्यादिग्रहेषू
च्चनीचंतत्सप्तमं ५ परमोच्चदिशो १० रामा
३ अष्टाविंशास्तिथीन्द्रियाः सप्तविंशास्तथाविंशः
त्यादीनांतथांशकाः ६ परमोच्चात्परंनीचम
धवक्रांतसंख्यया नीचस्थानात्क्रमेणोच्चंउक्तोस
वेचखेचरः ७ उच्चान्नीचा[illegible]तृतीयंसमस्थानंत
दुच्यते उच्चनीचसमस्थानेचंद्रंज्ञात्वाफलंवदेत्
८ उच्चस्थानेस्थितंचंद्रंभौमादित्यौप्रपश्यतः स
मस्थानेचरविंदूनीचस्थराहुसूर्यजौ ९ बुधस्
क्रौत्रिकोणस्थंचंद्रंतत्कालसंभवं ॥

तिनंस्थानेस्वत्रिकोणगतावपि ७ उच्चान्नीचेति यथाहवृषेचंद्रउच्चस्थः वृश्चि
केनीचस्थः वृषवृश्चिकाभ्यांचतुर्थराशौसिंहकुंभौतौराशीसमस्थानंचंद्र
स्यएवमुच्चनीचसमस्थानगंचंद्रंतत्कालंज्ञात्वाफलंवदेत् ८ अथचंद्रे
ग्रहदृष्टिमाह उच्चस्थानेति भौमादित्यौउच्चस्थानगतंचंद्रंप्रपश्यतः यतस्तौ
ऊर्ध्वदृष्टी समस्थानस्थंसिंहकुंभस्थंचंद्रंजीवेंदूप्रपश्यतः यतस्तौ सम
दृष्टी नीचस्थंवृश्चिकस्थंचंद्रंराहुशनीप्रपश्यतः यतस्तावधोदृष्टी ९ बुध
शुक्राविति शुक्रबुधौचंद्रंतत्कालेस्वमूलत्रिकोणस्थंप्रपश्यतः वृषस्थानतृ
तीयांशमतिक्रम्यस्थिते अथकथमुक्तं त्रिकोणस्थंमूलत्रिकोणस्थंत

ज्ञोच्यते यदि बुधशुक्रयोरेव मूलत्रिकोणं यदि स्वीक्रियते तन्न संभवति यतः सं
चारवशात्कन्यामकरस्थौ शुक्रबुधौ भवतः ताभ्यां हि षष्ठस्थचंद्रः त्रिकोणो भवति
तत्र उच्चस्थचंद्रं तौ तिर्यग्दृष्ट्या न पश्यतः तथा चान्यत् सिंहकुंभस्थचंद्रः सम
गः संचारवशात् त्रिकोणगो भवति तथापि न एवं नीचगोपि ताभ्यां त्रि
कोणगो भवति तत्रापि न दृष्टिः एवं विचार्यमाणे पर्यवसन्नं मूलत्रिको
णस्थचंद्रं बुधशुक्रौ पश्यत इति उच्चनीचसमस्थानस्थे चंद्रे ऊर्ध्वसमा
योः दृष्टिर्ग्रहाणामेव दृष्टिरुक्ता अन्यथा ब्रह्मयामलादौ अत्र चक्रे ग्रहद
र्शनं चंद्रे यदुक्तं तत्र दूषणमेव स्यात् बुधशुक्रदृष्टे सति आचार्यस्या
पि दोषः संपद्येत जात्यंधा इव खेचरा इति वचनात् ९ ॥

अत्युच्चस्थं न पश्यंति जात्यंधा इव खेचराः ९ ॥

अथ दृष्टितंबरावर्तचक्रं ॥

सौम्यदृष्टीति सुगमं ११।१२।१३।१४।१५।१६।१७ इति स्वरोदयटीकायां ज
यलक्ष्मीनं बुरुचक्रं द्वादशारमिति द्वादशारं लिखेच्चक्रमित्यनेन द्वादशारे
चक्रे द्वादशैव रेखा तास्वेकैका त्रिधाकृता षट्त्रिंशद्रेखिका इद जायन्ते ततो

सौम्यदृष्टिस्थिते चंद्रे सर्वसौख्यं प्रजायते क्रूरदृष्टि
स्थिते पुंसां मृत्युर्हानिर्महद्भयं ११ एवं शुभयुते चं
द्रे सर्वसौख्यं प्रजायते क्रूरैः क्रूरफलं तत्र मिश्रे मि
श्रं न संशयः १२ रक्तं पीतं सितं कृष्णं चंद्रे वर्णचतु
ष्टयं ज्ञातव्यं च प्रयत्नेन प्रश्नकाले सदा बुधैः १३
रविर्भौमः सितः सौम्यो गुरुः सौरी शशी तमः वर्गे
शाः स्युः कवर्गादौ ग्रहा ज्ञेया विचक्षणैः १४ स्मातार
रविकुजौ रक्तौ पीतौ जीवबुधौ ग्रहौ शशिशुक्रौ सि
तौ वर्णौ कृष्णौ स्वर्भानुमंदयोः १५ यद्वर्गवर्णगश्चं
द्रस्तस्य स्वामी तु यो ग्रहः तस्य वर्णेन वर्णं स्वं शशां
कस्य प्रजायते १६ रक्ते चंद्रे भवेद्युद्धं कृष्णे मृत्युर्न सं
शयः पीते शुभं विजानीयात्सिते शुभतरं फलं १७
इति दृष्टिस्वरचक्रं अथ तुंबुराख्ये चक्रे अथ कुंड
लीचक्रं लिख्यते द्वादशारं लिखेच्चक्रं नाडिकैकैका
त्रिधा पुनः पंचमे पंचमे स्थाने तिर्यग्वेधं तथा कु
रु १ प्रश्ने जन्मस्थाने चैव नाडीसंख्या प्रजायते प्र
श्नलग्नाणि चक्रस्य नाडिकाग्रे तु विन्यसेत् २॥

शेषक्रमाचार्येण एकैकया नाड्या प्रश्नजन्मस्थाने वेधो जायते तत्कथं स्यी
त इति ये केचित्तदुदाहरणं चक्रेस्मिन्वेधं दर्शयन्ति प्रश्नजन्मस्थाने ते यस्याः प्रश्न
पाठ एव लिख्यते मया अस्य द्वादशारचक्रस्य चक्रन्यासोत्तरन्यासश्च प्रश्नो
जन्मस्थानात्तदेकत्वनिनाः सोऽचतुंबुरावर्तचक्रे दर्शयिष्यामः द्वितीयां च
१ ॥ २ ॥ दशारे दर्शितं १। २ ॥

३।४।५।८।७ इतिनरपतिटीकायांद्वीतीयग्रंतुरुचक्रं राशिचक्रमिति २

न॰प॰
टी॰
८४

८५

क्रूरवेधान्तरेचंद्रो यदातत्कालसंभवः तदातस्य
फलंवक्ष्ये विवाहादौशुभाशुभं ३ विवाहेक्रूरवे
धेनवैधव्यंचविशीलता यात्रायांचभवेद्धानि
र्रणेभंगोमहाहवे ४ सर्वहानिकराःक्रूराग्रहाः
सौम्याःफलार्धदाः द्व्यादिवेधोभवेद्यस्यमरणंतस्य
नसंशयः ५ तत्कालेंदुफलंसर्वं यदुक्तंरुद्र
यामले गोपितंसर्वशास्त्रेषुमयाचात्रप्रकाशितं

२।३।४।५ इतितृतीयतंबुरुचक्रं कवर्गेनवधालिख्यकोष्ठकेप्रथमेष्टके
त्येवंप्रक्रिययावर्षामपिसंप्रदायोयमसंप्रदायश्चेवंभासते तन्नादौचरा

स्वरविवरविशेषैश्चक्रबंधैस्तम्भ्रम्यांविवियफ
लपताकामात्रकाभेदरम्यं नरपतिकविचंद्रः
सर्वशास्त्रेषुधीतोनरपतिजयचर्याशास्त्रमे
तच्चकार ७ इतिनरपतिजयचर्यायांस्वरोदये
तंबरावर्तचक्रं श्रेष्ठकुंडलीचक्रं राशिचक्रंप्र
वक्ष्यामिलपाणांहितकाम्यया रविजीवस्त
थासौम्यस्तैश्चंद्रेचसमागते १ जलपातोभवे

राशितंबरचक्रं ॥

त्समामिस्त्रकंविस्व
यामले रविजीवस्त
थाशुक्रस्तैश्चंद्रेचस
मागते २ वायुपा
तोभवेत्समामिस्त
कंविस्वयामले
रविजीवस्तथासौ
रिस्तैश्चंद्रेचसमाग
ते ३ अग्निपातोभवेत्सत्यमित्युक्तंशाक्तियामले
रविर्भौमस्तथाराहुस्तैश्चंद्रेचसमागते ४ लोह
पातोभवेद्घोरइत्युक्तंरुद्रयामले रविराहुस्त
थाकेतुस्तैश्चंद्रेचसमागते ५ पाषाणपातो
भवेन्नइत्युक्तंभानुयामले इतिराशितंबरु
चक्रं प्रथमेनवमेवेधोद्वितीयसप्तमेतथा

णामायद्वराणिकलत्रफस्थिराणांपचषजद्विस्वभावानांछभवयप

न० प० टी० ८५

85

तदादीन्यक्षराणिवर्गादिराशिषुज्ञेयानि १।२।३ इतिनामसाधनं अथमुर
जाख्यंतुबन्धावर्तः रज्जुवेधोपितुरावर्तः अथेति स्वराम १ लाभालाभे

तृतीयेपंचमेवेधोराशौषष्ठचतुर्थके १ पंच
मेपंचमेराशौद्रेष्काणेचनवांशके पंक्तिपुञ्जा
लिखेद्वर्णान्सम्यगष्टोत्तरंशतं २ सर्पाकारो
भवेद्वेधस्तेननामानिसाधयेत् ३ इतिनामसा
धने अथान्यत्संप्रवक्ष्यामितत्कालेतुपरिस्फु
टं येनविज्ञायतेसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरं १ ला
भालाभौसुखंदुःखंजीवितंमरणंतथा जयंप
राजयंसंधिंसमागमविनिर्णयः २ लूकाचिं
तातथामुष्टिराजावस्थादिकौतुके एतत्सर्वं
तथाचान्यज्ज्ञायतेचपरिस्फुटं ३ शिलातले
कुंकुमेनद्रवेनलेपेसममथवा सद्धुधासमभू
म्यांवास्फुरत्पत्रयथामतिः ४ क्रियतेवलया
कारंवक्रंकर्कटकेनच विभागःपरिधौपश्चा
त्क्रियतेराशिमानतः ५ कुर्यात्तेषुसमंभाग
नवधानवधापुनः एवंकृतेभवन्तीहप्रतानम
हाधिकंशतद्वाः ६ द्वादशारंभवेच्चक्रंमेषादिद्वा
दशान्वितं अस्तराश्याःस्वरादेयाराशिवेधाभवं
त्यमी ७ प्रस्तारचक्रेलिखितान्वर्णानराशित
वांशकान् सर्पोसेवेधयेद्वर्णान्समन्तीरज्ज
रेखया ८ एकद्वित्र्यादिकानेकान्लिखेद्वर्णा
नपिक्रमात् प्रथमेनवमेवेधोद्वितीयेसप्तमेन

ति २।३ अथारम्भवेधेमुरजवेधकरणार्थमुपायमाह शिलातलेति । ण्या ४
५।५।६।७।८ अथवेधमाह नवांशके एकद्वित्र्यादीति प्रथमेनवमेवेधस्तत्
त्रिकोणवेधोनवांशवेधः ९ ॥

९ तत्रत्रिकोणराशयः अजवृषेति तेन पंचमे पंचमे वेधोपि राशिवेधे सति स
र्वराशीनां कृते नव पंचमवेधः संपन्नो भवति यथा मेषनवांशोः सिंहनवांश
वेधे द्विराशिवेधः पंचमपंचमवेधः तथा वृषकन्ययोः मिथुनतुलयोः कर्क
वृश्चिकयोः एवं पंचमपंचमवेधे कृते सर्वराशिषु नवमपंचमवेधः संप
न्नो भवति अथ श्लोकव्याख्यानं पंचमे नवमे वेधः इति मेषप्रथमनवांशः
सिंहस्य नवमनवांशः अनयो रज्जुरेखया प्रथमवेधः ततो मेषद्वितीय
नवांशः सिंहस्याष्टमः अनयो रज्जुरेखया वेधः एवं कृते द्वितीये सप्तमे वे
धार्थो भवति तत्कथं यतो मेषस्य द्वितीयो वृषः सिंहस्याष्टमो वृश्चिकः वृषा
त्सप्तमो भवति सप्तसप्तके वेधो द्वितीये सप्तमे वेध इत्यनेन प्रकारेण उक्तं तथा
मेषस्य तृतीयांशो मिथुनं सिंहस्य सप्तमं तुला तयोर्वेधः कार्यः एवं कृते तृ
तीये पंचमे राशौ वेधः संपन्नो भवति तत्कथं यतो मिथुनराशेः पंचमं तु
ला तुलातो नवमं मिथुनं तेन नव पंचमवेधे तृतीये पंचमे राशौ वेध इत्यने

तृतीये पंचमे राशौ राशौ षष्ठ चतुर्थके पंचमे पं
चमे राशौ द्रेष्काणे च नवांशके ९ अजवृषमिथु
नकुलीराः पंचमनवमैः सहेंद्राद्याः त्रिकोणरा
शयः प्रोक्ता मेषसिंहहयादिभिः ११ आद्य १ द्वि २
वह्नि ३ तुर्यांशा ४ नवा ५ ष्ट ६ नग ७ ध ८ एम
थः ॥

न प्रकारेणोक्तं तथा मेषचतुर्थी शः सिंहस्य षष्ठः अनयोर्वेधः कार्यः
एवं कृते वेधराशौ षष्ठचतुर्थक वेधः संपन्नो भवति यतः अयं तृतीये कादश
वेधः यतः कर्कात्तृतीयः कन्याराशिः कन्यातः कर्कटएकादशः अथ वर्णप्रस्ता
।२।३।४।५।६।७।८।९।११।१२॥१।२।३।४।५।६।७
रप्रायपदे १।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।
।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।
४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१कचटय।अटचक तपयन।खछठर।
श्रीठछख।थफफथ।गजडल।इडजग।दवबद।चऊटय।ईढऊच।धभ
।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।
भय।ऊजण।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।
६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१
२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।६।श्र।उताजड.
नमम्न।कचटय।ऊटचक॥तपपत।खछबस।पठछख।थफफथ।
गजडह।येडजग।दवबद।चऊढय।श्रीठऊछपभभय।७।८।९।१०।
११।१२।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।६।

न॰ प॰
टी॰
८९

86

७।८।९।१०।११।१२।१।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२। प्रथमपिद्द
र्वेवद्र्थप्रकाशोज्ञेयः पंचमेपंचमेराशाविति मेषस्यपंचमोंशः सिंहः सिंह
स्यापिपंचमःसिंहएवातनयोर्वेधः स्ववेधःएवंमेषराशेःषष्ठांशादिभिःक्रमैः
सिंहस्यचतुर्थ्यादियुक्तमांशावेध्याःएवंकृतेपिराशिवेधःपंचमवेधःसंपन्नो
भवति नवांशवेधोयंद्रेष्काणवेधोयमेव ११ द्रेष्काणवेधश्चकेदृष्टव्यः त
थाचश्लोककृतः १२।१३ अथद्रेष्काणवेधः प्रथमेति प्रथमादयःप्रशस्ताः
१४।१५ अन्यच्च पूर्वस्मिन्नेवचक्रेनवधानवांशालिखितेद्रेष्काणवेधएव
क्रियतेमेषेप्रथमद्वितीयतृतीयनवांशाः प्रथमद्रेष्काणःपंचमराशेः
सिंहस्यसप्ताष्टनवमांशास्तृतीयोद्रेष्काणःअनयोःप्रथमे प्रथमेनवमे
वेधोद्वितीयेसप्तमेनतथा तृतीयेपंचमेराशाविस्यादिराशिरेखयायदिवेधः

वेधयंतस्त्रिकोणेतुपंचमंपंचमोंशकः १२ द्रेष्का
णांशवेधोयंरज्जोगुरजंबधने तंबुरेतंबुराव
तेविज्ञेयःस्वरपारगैः १३ प्रथमेनतृतीयेनतृती
येनादिमंतथा त्रिकोणवेधतोन्योन्यंद्वितीयोस
मसप्तके १४ आद्यतृतीयौद्रेष्काणौवेधयंतोपर
स्परं त्रिकोणेचद्वितीयोपिद्वितयंसप्तसप्तके १५
प्रथमःपंचदशमेन्योन्यंपंचमषष्ठवेधयोः ॥

क्रियतेतदाद्यतृतीयौद्रेष्काणौवेधयंतःपरस्परमितिद्रेष्काणवेधःसंपन्नो
भवति प्रथमःपंचदशमेन्योन्यंपंचमषष्ठवेधयोरित्यस्यार्थोप्यवगतोभवति
तथा मेषस्यसप्तमाष्टमनवमांशोर्धनुराशेः प्रथमद्वितीयतृतीयांशाःविध्यं
तेतदापिआद्यतृतीयौद्रेष्काणौवेधयंतःपरस्परमित्यर्थः संपन्नोभवति ए
वंनवमादिमयोराश्योस्तृतीयश्चत्रिविंशतिरित्यर्थोप्यवगतोभवति त
था मेषस्यचतुर्थपंचमषष्ठांशौतुलाराशेश्चतुर्थपंचमषष्ठांशाःयथाक्र
मंत्रिरेखयाविद्धाःकार्याः तेनकिं चतुर्थांशोनमेषस्यतुलायाषष्ठांशोरेख
यावेध्यःकार्यः तथापंचमेनपंचमांशोरेखयाविद्धःकार्यःषष्ठेनचतुर्थः
एवंकृतेद्वितीयःसप्तसप्तकवेधइति इतिद्रेष्काणवेधःसंपन्नोभवति
द्वितीयेकोनविंशेचद्रेष्काणौसप्तसप्तकइत्यर्थोपिव्याख्यातोभवति अ
न्यच्च अष्टोत्तरसंख्याकाननवांशावर्णानपिअत्रजपंक्त्याविलिख्यप्रथमे

नवमेवेधइतिप्रक्रियया यदि विध्यन्तेतदारज्जुरिववेधः संपन्नोभवति द्रेष्का
णवेधोनवांशवेधस्तुहाभ्यामुरजवेधइवाभाति यथामुरजस्तुमेरज्जुभिरु
भयमुखेनगृह्यतेतथैवनवांशवेधोद्रेष्काणवेधोजायते इदंकतेरभिप्रेतं
आख्याने अन्त्यात्तरचतुष्कंचचतुष्कंचपुनःपुनः सप्तविंशतिधिष्ण्यानांवे
धोयंमुरजाकृतिः नवांशवर्णास्तुतस्यतःकृत्वाश्विन्यादिचतुष्टयस्वरेण
युदत्वाश्लोकबद्धाकृतास्तेद्वादशारचक्रावर्तेद्रष्टव्याः तथाचतत्रश्लोकाः
कचौटघादाश्विनीषुभरण्यांधिष्ठरोचकौ तपोपतोकृत्तिकाखित्यादिश्लो
कबद्धावर्णावोद्धव्याः तत्राश्विन्यादिषुबद्धाश्लोकैः प्रत्तराधपयस्याःककार
चकारटकारोपकारोश्रकारटकारश्चकारककारालकारोनवेनेऽजवर्णाः
पयोनकारःखकारःछकारठकारोरकारः [illegible] श्रातोहघाख्याराशौर्न
वभागवर्णाः छवोपकारःफफधागजौडोधुरमे लङडोजगदावबोदःककै
राशिवर्णाः चफोढवावीढऊचोथपनेमृगादिराशिनवभागवर्णाः भम

नवमादिमयोराश्योस्तृतीयश्चत्रिविंशतिः १९
द्वितीयेकोनविंशौचद्रेष्काणौसमसप्तके द्रेष्का
णवंधवेधोयंकथितस्त्वादियामले १७ द्रेष्काण
वेधःषट्त्रिंशद्दशोत्तरशतात्तरैः चंद्रवेधेनवि
ज्ञेयंचौरनामस्फुटंभवेत् १८ ॥

पाङजणशडणोधुवत्पा जऊंतमभोनकुवटकारः घऊटचोकस्तपपा
स्तपते खछौठसावेठछबोस्यकारः फफोधोगजौडोहधेडोमटरो जगो
दोववौदोचफौढकुंभे तथ्रोढोऊयोथोभमौथानवेनेकखेयावर्णावा
येकोशामयोक्ताः नवांशाककमेणोक्तास्तेद्वादशारेचक्रेएववर्गाः
श्रतएवोक्तंद्वादशारे यद्दगवर्णागस्तुदस्वंतदृणाधुतोभवेत् रक्तवर्णो
रविकुजोमुक्तौभार्गवशीतगू पीतौबुधगुरूकृष्णाज्ञेयाःकेत्वार्किराहू
वः एतेचचक्रवेधएवकथिताः १८। १७ अथकर्तव्यमाह द्रेष्काणवेध
ति तत्रचराएवचत्वारःएषामेकतमस्यनवांशवर्णेतत्कालचंद्रोभ
वतितेनचचतुर्णांचराशीनांचंद्राधिष्ठितनवांशासमवर्णाद्याल्पाः
श्यमर्थःकुत्रशम्तः तत्कालस्यद्रष्टुरंशोमेंशाएकहिद्यादिकः तत्स
मचतुर्णांचनवांशात्तराणीतिकथ्यतदर्थमाह अश्विमघोषे अइया
लमयेद्रक्षौचौरनामरमातले दशामेचयतस्थानमेवंनामत्रयंभवेदि

न॰ प॰
टी॰
८७

ति स्वस्य एवं कल्प्य एवार्थः एकस्मिंश्चरे लग्ने चत्वारश्चरराशयः एवं स्थिरद्विस्व
भावयोरपि स्पष्टं वा यत्र नवांशावर्णे चंद्रः तस्य नवांशवर्णे चंद्रः तस्य नवांशाव
र्णस्य यत्र यत्र वेयस्ते सर्वे ग्राह्याः द्रेष्काणेष्वप्येवमेयं विधिः चतुर्णां राशीनां द्वा
दश द्रेष्काणं प्रति द्रेष्काणे त्रयस्त्रयोंशाः षट्त्रिंशदक्षराणि भवंति यस्मिन्द्रे
ष्काणनवांशे चंद्रस्तद्द्रेष्काणवेयेन यद्रेष्काणलभ्यं तेषु अक्षराणि लभ्यंते च
तुर्णां चरराशीनां चत्वारो वर्णाः स्थिराणामेवं चत्वारः यद्येकस्मिन् स्थिररा
शिगते चंद्रे तन्नवांशे तन्नवांशसमसंख्याक्षराणि चतुर्णां स्थिरराशिनवां
शावर्णा ग्राह्याः एवं द्विस्वभावादिकानां चतुर्णामपि द्वितीयप्रकारः तैर्वर्णैर्ना
मसाधयेच्चोराणां चौराणामित्युपलक्षणं १८ तत्रनामसाधनविधिरयं स्व
न्यत्र प्रामे विधिरत्रोपन्यस्यते राज्ञोमनइति १९ । २० द्रेष्काणहृत्येति ओजरा
शिनां द्रेष्काणनवांशो यदि चंद्रः तद्द्रेष्काणहृत्या नामाक्षरसंख्या भवति हृ
तनष्टादीनां पतत्युक्तं भवति मेषमिथुनसिंहादीनां विषमाणां द्रेष्काणनवां

राज्ञो मतः स्त्रीप्रायनामसु नेष्टस्वभाव वस्यारसभोज
नेषु नपुंसकस्त्रीपुरुषाभिधाने चौरस्य तत्स्वस्य व
दंति तस्य १९ लुकस्य मुष्टेहृदयस्थितस्य यथाक्ष्वादि
योनित्रितयस्य नाम परोक्षमेतस्य महीपतीनां ना
मानि मुद्रालिखितस्य चापि २० द्रेष्काणहृत्या प्रव
दंति नाम त्रिपंचसप्ताक्षरमोजराशौ तदन्यराशौ
द्विचतुष्षडष्टनामाक्षरं वै द्वितनो द्विनाम २१ ॥

शौ यदि चंद्रस्तदा त्रि ३ पंच ५ सप्त ७ क्षरनामभवति तथा द्रेष्काणहृद्विः प्रथम
द्रेष्काणे त्र्यक्षरं नाम द्वितीये पंचाक्षरं तृतीये सप्ताक्षरं तदन्यराशौ ओजादन्ये स
मराशौ द्विचतुः षडष्टाक्षरं द्रेष्काणहृत्या नाम समराशि द्रेष्काणनवांशो यदि
तत्काले चंद्रः तदा प्रथमद्रेष्काणे द्व्यक्षरं द्वितीयद्रेष्काणे चतुरक्षरं तृतीये ष
डक्षरं नाम द्वितनो द्विस्वभाव द्रेष्काणनवांशो यदि चंद्रः द्विनाम चौरस्य द्वि
कं नाम स मेपि द्वितनो द्विनाम विषमाक्षरे वृषप्रथमद्रेष्काणे त्र्यक्षरं त्र्यक्षरं
द्विनाम समाधव गोविंदेति एवं द्वितीयद्रेष्काणे मिथुनधनुर्मीन कन्यास्य तदा पं
चाक्षरे द्विनाम भवानीदास इत्यादि तृतीयद्रेष्काणे सप्ताक्षरे द्विनाम द्वारकानाथदा
स इति एवं कन्यामीनयोरेकत्र मद्रेष्काणे द्व्यक्षरं नाम हरिहरेति चतुरक्षरं देव
दत्तेति यज्ञदत्तेति द्विनाम तृतीयद्रेष्काणे षडक्षरं नाम द्विनाम तिसंप्रदायः वि
षमो मिथुनधनुषी समौ कन्यामीने २१ ॥

अन्यद्विधानमाह वर्गोत्तमेति स्वनवांशे स्वगृहे वर्गोत्तमे वा नवांशनाथे ये
येन नवांशा वर्णाः प्राप्तास्तेषां नवांशाधिपानां वर्गोत्तमादिलक्षणे प्राप्ते सति
तेषां वर्णानां द्विगुणत्वं कार्यं यथा मेषस्य प्रथमनवांशे चंद्रस्तेन चंद्रेण
सिंहस्योनिमोन .. वांशावर्णे विधिनः ते तेष्वथ तत्र राशौ रतिमास्तु यो वर्णाः
प्राप्ताः कृतत्वात् नवांशावेव वर्णास्त्रमी यदि भौमो वर्गोत्तमादिलक्षणे य
उक्तत्रापि राशौ तिष्ठति तथापि ककारद्वयं प्राप्नोति एवं गुरुत्वं ततो गु
रुत्वं त्वष्टौ वक्रोच्चस्थे सति त्रिगुणा वर्णाः अथ द्वयोर्द्रेष्काणवेधे षड्द्व
यान्नत टटौ वक्रोच्चस्थे सति त्रिगुणा वर्णाः प्रथम द्वयोर्द्रेष्काणवेधे षड्द्व
रं प्राप्तं द्रेष्काणवेधे द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्रेष्काणवेधः एकस्मिन् द्रेष्काणे चंद्रे द्व
योर्द्रेष्काणयोः षड् वर्णाः अत्रापि द्विगुणत्वं ततस्तृतीयप्रकारेऽपि एकस्मि
न् चर नवांशे चंद्रः तदा चत्वारो वर्णाः चरराशीनां चंद्रनवांशसम वर्णा ग्राह्याः
यथा मेषस्य प्रथमे शे चंद्रः तद प्राप्ते मेषकर्कटतुलामकराणां चर वर्णा

वर्गोत्तमात्मीयनवांशराशौ नवांशनाथे द्विगु
णो हि वर्णः वक्रोच्चसंस्थे त्रिगुणो ग्रहस्य त्रिको
णसद्मद्वित्रिगुणत्वलाभे २२ नीचास्तसंस्थस्य न
वांशपस्य वर्णस्य लाभेपि वदंति हानिं नामादि
वर्णैः परिपाटिलब्धैस्त्रि ३ पंच ५ सप्त ७ द्वि २
चतुर्थ ४ षष्ठैः ६। २३ द्व्युत्तरं समचरांशतोद
ये त्र्युत्तरं विषमचरांशसंस्थिते नामकास्य च
त्र्युत्तरं स्थिरे निश्चयादसमके षडुत्तरं २४ ॥

लब्धा भवंति तत्र प्रथमनवांशावर्णाः मेषे ककारो द्विकुके यकारस्तुले चका
रो मकरे पकारः एते चत्वारो वर्णा लब्धास्तु रेषु स्थिरराशिषु चायमेव विधिः
द्विस्वभावचतुर्थेपि द्विगुणत्वं सर्ववर्णेषामपि २२ अथ प्राप्तवर्णानां ह्रा
समाह नीचास्तेति प्राप्तान्तरनवांशपो यदि नीचे तिष्ठति अस्तमितो वा तद
नां नाशमुपयाति शेषवर्णाः पूर्णफलप्रदा विशुद्धैः परिपाटिलब्धैर्नीमसा
धयेत् परिपाटिलब्धैः पश्चाद्भैर्विषमसमनवांशाक्रमेः २३ अन्यदाह
द्व्युत्तरमिति समराशौ चरांशोदये द्व्युत्तरं नाम साध्यं विषमचरराशीन्
नवांशोदये त्र्युत्तरं नाम समस्थिरनवांशोदये चतुरुत्तरं नाम निश्चयाद्वद
वांशोदये त्र्युत्तरं नाम नामयुग्मममपि द्विस्मृतिभे
तु स्थिरराशौ समनवांशोदये षडुत्तरं नाम द्विस्वभावविषमे समेष्वथवा युग्मनामवचनः
त्र्युत्तरं भवति एवमात्तरं द्विस्वभावा

न० प०
टी०
८८

षड्हरं समं हि स्वभावराशौ चरांशोदये अष्टहरं नाम भवति विषमं हि स्व
भावराशौ चरांशोदये पंचमाहरं पंचमाहरं हि नामास्ति हि स्वभावराशौ
समे विषमनवांशोदये नदा चतुरहरं हि नाम विषमे हि स्वभावराशौ
समनवांशोदये नदा हि नाम षड्हरं विषने यथापरिपाटिः २४ अ
थ वर्णन्यासमाह आद्येति विलग्नात्प्रथमनाम वर्णाः प्राप्तः सवर्णाः
नाम्नि प्रथमं योज्यः चतुर्थात्स्थानः सा द्वितीयस्थाने सप्तमात्तृतीयस्था
ने दशमाल्लभ्यश्चतुर्थे हि गुणवर्णाः त्रिगुणवर्णाश्च देशाद्विशेषनाम
दष्टायोजयेत् अथ ये कुशाग्रबुद्धयस्ते सविशेषं निरूपयंति २५ अ
थ चौरचौराहृतेन ष्टज्ञानोपायमाह क्रूरस्त्वेति यत्र कुत्रचिद्राशि
द्रेष्काणनवांशान्तरगते चंद्रे ज्ञाने सति सवर्णाश्च क्रूरस्य भवति तदा चौरे

आद्ये द्वितीये त्रिचतुःपदेषु वर्णाः क्रमेणैव नि
योजनीयाः विलग्नतो याम्यनभस्थलेभ्यः प्रा
माद्यथा नाम निदेव विद्भिः २५ क्रूरस्तु लग्नगते
चंद्रे विद्याच्चोरस्य संभवः अवेध्ये सौम्यवेध्ये च न
ष्टं चौरविवर्जितं २६ यत्संख्यो विचराः क्रूराश्च
द्रवेधे व्यवस्थिताः तत्संख्याः तस्कराज्ञेयाः स
हायाश्चान्तरात्तरैः २७ रूपं द्रेष्काणरूपेण त
स्करस्य प्रजायते द्रेष्काणक्रमतो ज्ञेयाः कृशाम
ध्यबलाधिकाः २८ पंक्तिपुत्रमालिख्य हूणांस्तं
ख्यया शीतरश्मेः सर्पाकारो भवेद्देयस्तेनना
मानि साधयेत् २९ ॥

णापहृते क्रूरग्रहवेधगते चंद्रे चौरेण वस्तु हृतं अवेध्ये पापग्रहवेधरहि
ते सौम्यवेधे सौम्यान्तरगते पि चंद्रे ना चौरेणापहृतं किंतु क्रूरस्त्वेव वर्णा
गे चंद्रे पापाविद्धे चौरविवर्जितं नष्टं वस्तु ज्ञेयं २६ यत्संख्येति चंद्रस्य हि
तरे गेः क्रूरा ग्रहैः तत्संख्याश्चौरस्य सहाया अन्तरमिलिताः २७ रूपमिति
यस्मिन्द्रेष्काणे नवांशे चंद्रस्तस्य द्रेष्काणस्य यद्रूपं तद्रूपं चौरस्य ज्ञात
व्यं षट्त्रिंशद्द्रेष्काणानां रूपं यवनादिभिः कथितमस्ति द्रेष्काणक्रमतः
कृशामध्याज्ञातव्याः यो द्रेष्काणपतिस्तस्यैव कृशामध्यबलाधिकत्वं
२८ पंक्तिपुत्रेति अस्य व्याख्यानं पूर्वमेव व्याख्यातं २९ ॥

नामसाधने विधिमाह उदयास्तेति पश्चादुक्तं नामसाधनं नरपतिजयचर्यांक
ते हृदयास्तमये द्रव्यमित्यस्य श्लोकस्यार्थो वर्गे नव्यः द्रेष्काणहृत्या प्रवदन्ति ना
मेत्यादयः श्लोका मयोक्ताश्चतुर्णां चराणां वर्णैः स्थिराणां चतुर्णां वर्णैः द्विस्वभावा
दिकानां चेति चरादयो राशयस्तत्र ध्रुवकेंद्रस्थिता नाम भवंति तत्रोदयास्तमययो
यीवेतो नवांशवर्णाश्चंद्रवेधे प्राप्यंते तैर्वर्णैस्तु नाम साधयेत् चतुर्थराशि
नवांशवर्णैश्चौरनाम साधयेत् दशमराशेर्नवांशवर्णाश्चंद्रवेधे प्राप्यंते तैस्तै
र्वर्णैस्तत्स्थाननामा तस्मिन् स्थाने हृतमस्ति ३० वर्गांशकादिति ३१ अथ
वस्तुप्राप्तिः अप्राप्तिर्वा प्राप्तव्यवस्तुनः कालमाह दंडाहेति यद्वर्गवर्गाग
तश्चंद्रस्तस्य वर्गस्य यः कालः स कालो वाच्यः क्रूरवर्गान्तरेण ज्ञातं वस्तु चौरस्य

उदयास्तमये द्रव्यं चौरनाम रसातले दशमे च य
त्स्थानमेवं नाम त्रये भवेत् ३० वर्गांशकाद्भू
मानमष्टहस्तनिवर्तनं अर्धक्रोशं तथा क्रोशद्वि
क्रोशयोजनादिकं ३१ दंडाहपक्षमासर्तुषण्मासा
ब्दाः शुभास्तिके वर्गान्तरगते चंद्रे वर्णाष्टकान्तर
क्रमात् यदुक्तं पुस्तकेंद्रेण ज्ञानेन तत्कालचंद्रतः
३२ पुनस्तत्त्वं मयाख्यातमवस्थादि परिस्फुटं येन
न ज्ञानेन सर्वाणि सप्ततोयान्ति भूतले तत्कालचंद्रजं
ज्ञानं भणितं स्तेयहेतवे ३३ ॥

तेंतेन अवर्गेणादिनं कवर्गेण पक्षः पवर्गेणाब्दाः तेन किं शुभग्रहयुते चंद्रे
दृष्टे वा प्राप्तव्यं क्रूरग्रहयुते दृष्टे न प्राप्तिः तेन किं शुभपापयोर्बलाबले पा
पग्रहबलाधिक्यात् तन्न प्राप्तव्यं शुभाधिक्ये प्राप्तव्यमिति लग्नतनवांश
का यावत्संख्ये चंद्रस्तावत्संख्याकालस्य एकः पक्षः अपरः पक्षः वर्णाष्ट
कान्तरक्रमात् वर्गस्य नवांशवर्णानाम ये यावद्वर्णास्तैश्चंद्रस्तावत्सं
ख्यया लाभो वा पुस्तकेंद्रेणेति पुस्तकानामिंद्रः नरपतिजयचर्यापुस्तकं
यजस्त्रैंद्रः अत्र यदुक्तं तत्र प्राप्तं प्रथमं थंसाजककारेणापि प्रोक्तः कु
त्रापि द्वितीयः पाठो देशिकेंद्रेणेति देशिको ज्योतिषी दैववित् तेन य
दुक्तं स च कालः ३२ पुनस्तत्त्वमिति ३३ ॥

इति प्रथमपरिच्छेदस्तं भुरावर्ते अथ गणितमाह तत्कालकरणमाह अथातः संप्रवक्ष्यामि तत्काले इ परिस्फुटमित्याद्यारभ्य राजावस्थादिकौतुकपर्यंतं पषामर्थानां प्रकटीकरणे समर्था सर्वैवयमपि तथापि व्याख्यायंते प्रकरणवशात् अथैषां व्याख्याने व्याख्याते मूलभूतश्चेदस्य तत्काले करणमाह अश्विन्यादीति लाभालाभादि प्रश्नकाले उदयादि घटिका साध्यास्तत्काललग्नं च ततस्तत्कालदिने यावंति नक्षत्राणि चंद्रेण भुक्तानि भवंति तानि षष्ट्या गुणितानि कार्याणि स्वभुक्तनाडीसंयुक्तमिति तत्काले इष्टघटीपर्यंतं वर्तमाननक्षत्रस्य यावंत्यो घटिका भुक्ता भवंति ताभिर्घटिकाभिर्भुक्तानि षष्टिगुणितानि नक्षत्रस्य यावंत्यो घटिका भुक्ता भवंति ताभिर्घटिकाभिर्भुक्तानि षष्टिगुणितानि नक्षत्राणि तत्संख्या घटिका चंद्रभुक्तिर्ज्ञेया अनेन प्रकारेण भुक्त घटिकाः द्वादशारे चक्रे कार्याः अहिवलयचक्रे च सर्वत्र तत्कालकरणे भुक्त घटिकाः सप्तविंशतिभिर्गुणिताः षष्ट्या पुनर्विभजेत भुक्त नक्षत्राणि लभ्यंते तानि सप्तविंशतिभिः शोधयेत् शेषं भुक्तं भोग्यं

इति प्रथमपरिच्छेदस्तं भुरावर्ते अश्विन्यादी इभुक्तानि भानि षष्टिहतानि च स्वभुक्तनाडीसंयुक्तं हि भ्रनं दहतं त्रिधा दिने दोर्भुक्त भागादिजायते चेष्टकालिका १ ॥

भोग्यपूर्वं शेषो वर्तते अत्र प्रकरणे कर्तव्यमाह स्वभुक्तनाडिसंयुक्तं हि भ्रनं वहतं त्रिधा स्वभुक्तनाडिसंयुक्ते सति यावत्संख्याका नक्षत्रस्यायाताः चसस्ताद्दि गुणितास्ताभ्यो नंदेन ९ लब्धा भागाः शेषं षष्ट्या संगुण्य पलब्धाः कलाः शेषाण्यलानि त्रिधा फलं ग्राह्यं अत्रोपपत्तिः सप्तविंशति नक्षत्राणां विंशत्यधिकं षोडशशतं घटिकाः १६ २० द्विघ्नं ३२ ४० चत्वारिंशदधिके द्वात्रिंशच्छतेन अस्मान्नंदहताः शाशा भगणाः ततो अहोरात्रघटयः षड्गुणिताः भगणा भवंति अतः षड्गुणितास्तत्र युज्यंते उत्तिता तत्कालिककरणेस्मिन्नुपपत्तिः अंशेभ्यस्तु त्रिधा फले उदयादि इष्टघटिका अंशा जाताः षड्गुणिता त्रिधा फलमध्यात्रिंशस्या नेयोजिता त्रिंशता विभज्य लब्धा राशयः राशयो द्वादशभिः शोधिताः एवं कृते राश्यादिकं चंद्रस्तात्कालिको भवति तत्र पुनः कर्तव्यता तत्रांशा षष्ट्या गुणिताः राशीनपास्य कला युता द्विशत्या भागे २०० लब्धांशाः एवं कृते अंशाशेषांद्रो नवांशस्थो जातो भवति १ ॥

अथ विचारः दिनेंद्विति २ श्लोकवदिति चंद्रवत्सर्वखेटाः यदि तत्काल
जातक्रियंते तदा पश्चादुक्तं क्रूरविद्धे विद्धो वा चेद् ३ इति वचनात् असमर्थः
भवति राश्यादिचंद्रात् उक्तप्रक्रियया नक्षत्रस्य ज्ञानं अथ चरणं अथ कस्मिन्
नक्षत्रचरणे चंद्रः कस्मिन् नवांशे कस्मिन् द्रेष्काणे वा ३ एषां कोनयाकरणं रा
श्यादितत्कालचंद्रस्य त्रिंशद्गुणाः तत्रांशायुताः अंशाः षष्ट्या गुणिताः अ
थः कलायुताः आभ्यः कलाभ्यो ष्टशत ८०० भागे लब्धानि भुक्तनक्षत्राणि
शेषकलाभ्यो द्विशत्या भागमपहृत्य वर्तमाननक्षत्रस्य भुक्तचरणाः शे
षं तत्कालवर्तमाननक्षत्रस्य चरणाः एवंकृते चंद्रे ज्ञाते स्मिन् नक्षत्रे नक्ष
त्रचरणे वर्तते चंद्रः अथ नवांशज्ञानं भुक्तराशीन् अपास्य अंशा त्रिंशद्याः
षष्ट्या गुणिताः ६० कलायुताः कलाभ्यो द्विशत्या २०० भागमपहृत्य लब्धं
भुक्तनवांशाः शेषं तत्कालवर्तमाननवांशस्य कलाः अथ द्रेष्काणज्ञाने
नवांशज्ञानोपायेंशस्य कलास्ताभ्यः ६०० भागमपहृत्य द्रेष्काणा लभ्यन्ते

दिनेंदुभुक्तभागादि जायते चेष्टकालिकः उदया
दिष्टनाड्यस्तु षड्गुणास्तत्र योजयेत् त्रिंशद्भागा
मराश्यादिस्युर्द्रस्तत्कालसंभवः २ श्लोकवत्स
र्वखेटानां कुर्यात्तत्कालसंभवान् तत्कालराशिन
क्षत्रे द्रेष्काणे च नवांशके ३

शेषं वर्तमानद्रेष्काणकलाः ततोवस्थानिरीक्षयेदिति अथावस्थाज्ञाने
उपायो लिख्यते अत्रावस्थाज्ञानोपायो नष्टामः अथ संहितायां श्रीपतिः
राशौ राशौ द्वादश द्वादशावस्थाः प्रोक्ताः केश्चित्सूरिभिः प्रोक्तिताद्या इति तत्र
अवस्था द्वादश प्रवासाख्या १ नष्टाख्या २ मृताख्या ३ जया तथा ४ हा
स्या ५ रति ६ तथा क्रीडा ७ सुप्ता ८ भुक्ता ९ ज्वरा १० तथा कंपिता ११
सुस्थिरा १२ प्रोक्ता राशौ मेषादयः क्रमात् मेषे द्वादशावस्था एवं मिथुना
दावपि तत्र चंद्रस्य तत्कालभुक्तराशीन् अपास्य वर्तमानराशिकलास्ता
र्धशतेन १५० भागमपहृत्य भुक्तभोग्याऽवस्था लभ्यन्ते यथोदाहरणं शा
के १४४२ समये वैशाखस्यादि ५ । २४ । ५० । २८ । २० चंद्रवासरे ॥ अथ द्वा
दशा १२ घटिकोपरि तत्कालचंद्रकरणं तत्काले मृगशिरो नक्षत्रस्य भु
क्तघटिका द्विपंचाशत् ५२ भुक्तनक्षत्राणि चत्वारि ४ षष्टिहतानि जा
नि २४० मृगशिरो घटिकायुक्तानि २९२ द्विघ्नानि ५८४ वेदेन हतानि
त्रिधाफलं त्रिंशांशादित्रिधा ८५ । ४३ । २० तत्कालेष्टघटिका १२ घट

न॰ प॰
टी॰
५॰

९०

गण्याः २२ अथ भागात्तात्रिंशाफलं अंशेषु दत्तानाताः १३८५३२॰ अंशेभ्यस्त्रिंश
ताभक्ते राश्यादिकश्चंद्रः ४।१८।५३।२॰। तत्काले सिंहराशौ चंद्रः अथ क
स्मिन्नक्षत्रे चंद्रः अथ चंद्रकलाः ८२।१३।२॰। आभ्योष्टशतभागे लब्धं नक्ष
त्राणि २॰ शेषं २२३ २॰ शेषात्तल्लब्धं पूर्वफाल्गुन्या द्वितीयचरणे चंद्रः अ
थ द्रेष्काणज्ञानं अथ तत्काले राशिमप्यास्यवर्त्तमानराशिकलाः २॰।१३।
२॰ षट्शतैः ६०० भागमपहृत्य लब्धं प्रथमद्रेष्काणे भुक्तः द्वितीयद्रेष्का
णे वर्त्तते चंद्रः सिंहे द्वितीयद्रेष्काणे धनुषः तदधिपो जीवः अथ नवांशाः
कलाभ्यो द्विशत्या २०० भागे लब्धं नवांशाः पंच षष्ठे नवांशे वर्त्तते राशिन
क्षत्रद्रेष्काणनवांशावस्थाभ्यो बलाधिकावस्था नवांशभवाः तद्दशान्त

एताश्चद्वादशावस्थाः शशांकस्य दिने दिने शुभा
शुभेषु कार्येषु फलं नामानुसारतः ४ यथोत्तर
बलावस्था राशिद्रेष्काणजांशकाः तस्मात्सर्वप्र
यत्नेन भागावस्थां निरीक्षयेत् ५ नवांशकाश्च
मीभध्याहयकर्कितुलाझषाः वृषसिंहाङ्गना
मध्याः शेषाः स्युः समृद्धिदायकाः स्वक्षेत्रेस्वांशका
वस्थाः शुभदृष्टाथवायुता शुभमध्यगतश्चंद्रः
सर्वकार्येषु शोभनः ७ शत्रुक्षेत्रांशनीचस्थः
क्रूरदृष्टोथवा युतः क्रूरमध्यगतश्चंद्रः सर्वहा
निकरः स्मृतः ८ ॥

वांशावस्थाश्चानीयंते एवं निरूपिते राशिस्थित्यद्रेष्काणनामतोवस्था
सर्वाः एकमार्गगाः नवांशावस्थाभिन्नाः ३ एताश्चेति ४ ॥ ५ नवां
शेति सर्वावस्थाभ्यो शांशावस्था ग्राह्या तस्याः फलं यात्रादिषु अथ न
वांशानां उत्तमाधममध्यमज्ञानमाह हयो धनुः कर्कराशिः तुला तुलाराशिः झ
षो मीनराशिः एषां राशीनां नवांशाभवाः शुभाः सर्वकार्यसाधनक्ष
माः वृषसिंहोङ्गना मध्याः शेषाः प्राथमाः समृद्धिदायकाः मेषमिथुनकन्या
वृश्चिकमकरकुंभनवांशाः अधमाः एषामेकतमस्थे चंद्रे न शोभनः
विवाहादौ शुभप्रश्ने वर्गेषु कार्यमतमेतत् ६ अथ विशेषमाह स्वक्षे
त्रेति स्वक्षेत्रे यदि चंद्रः स्वांशे वा तस्यावस्था वा ७ निषेधमाह शत्रुक्षेत्रेति
८ ॥

लग्नेति तस्मिन्काले आत्मकार्यं यः करोति स आत्मपीडां लभते चंद्रात् बंधो
वा पापः बंधुमित्रगृहादीनां वा कार्यं करोति एषां पीडा भवति एवं विशिष्ट
यदि सप्तमे पापः तस्मिन्काले जायायाः कर्म करोति प्रश्नो वा तदा जायाया हा
निर्वाच्या एवं दशमे कर्मणो हानिः ९ एवमिति १०।११ अथ यात्रायां प्रश्नः
चरेति १२ अथान्यत् नवांशेति अथैषां व्याख्याऽग्रे कर्तव्या वर्तते यस्य रा
शिन वांशे तत्कालग्रहो भवति तस्य नवांशकस्य यो वर्णस्तदक्षरग ग्रहस्य
शुभस्य वा क्रूरस्य शुभान्तरगेन ग्रहेण तत्काले चंद्रो विद्धश्चेद्भवति रज्जुवेधे स

लग्नांबुसप्तमध्यस्थो भवेत्क्रूरग्रहो विधौः आत्म
नो बंधुवर्गस्य जायायाः कर्मणः क्रमात् विनाशो
जायते शीघ्रं नष्टे लाकर्मकारकः ९ एवं शुभग्रह
श्चंद्राद्यदा भवति केंद्रगः आत्मबंधुकलत्राणां क
र्मणाश्च तदा जयः १० षष्ठा ६ ष्ट ८ मांत १२ गाः सौम्याः
पापाः केंद्रान्यवितनगाः १।४।७।१०।१२।२॥ चंद्रा
श्रयात्तत्स्याज्याश्चन्यत्रैव तत्प्रशोभनाः ११ चरराशि
शाके चंद्रे यात्रा भवति निश्चिते स्थिरे प्रत्नभवेन्न
वहिः स्वभावाविलंबता १२ नवांशकक्रमेणैव वक्त
याक्षरजा ग्रहाः तेषु चंद्रान्तरं विद्धं रज्जुवेधे
निरीक्षयेत् १३ राशिद्रेक्काणपिंडस्य शोयस्य यस्य
स्तरे स्थितिः तस्य तस्य फलं वक्ष्ये शाशिना रज्जुवेध
तः १४ राशितो त्रदिशो ज्ञेयान् तत्रान्स्थाननिर्णयः

राशिद्रेक्काणपिंडार्थे शोयस्य यस्यान्तरे स्थितः तद्र
पीकारवेधेन तत्फलं वाच्यमिति राशिद्रेक्काणपिंडार्थे शोयस्य यस्यान्तरे स्थितः तद्र
ति कस्य राशेरन्तरे चंद्रः पिंडस्य वा नवांशस्य वा तस्य तस्य फलं वाच्यं १३॥
१४ तत्कालं फलयावि राशितत्रति शाके १४ ४२ समये वैशाखसुदि ५ तत्का
लीकृतश्चंद्रोयं ४।१८।५३।२० सिंहराशिरत्र प्रश्ने लाभालाभादौ हस्तनक्ष
दौ वा सिंहराशितो ज्ञातेन एवं वस्तु प्राग्दिशि ज्ञातेन लाभप्रश्ने प्राग्दिशि ला
भः गमनप्रश्ने भूगमने चौर्यप्रश्ने सिंहस्य षष्ठे नवांशे सकन्याया नवांशः
रज्जुवेधे वेधेन प्राप्तो टकारवर्णः टकारो हुथवर्गवर्णः शुभस्तेन चंद्रः न
वोरेणाष्टनेलाभप्रश्ने लाभः यतः शुभान्तरेन तत्रेस्थाननिर्णयः प्रवेफ

न. प.
टी.
९१

स्तानीनक्षत्रे चंद्रो विद्यते तेन हस्तनक्षत्र वस्तुनः स्थानं नक्षत्राद्वदति शास्त्रका
राणां मतं अधोमुखनक्षत्रे नष्टं वा स्थितं वस्तु यत्तद्भूमौ निपतितमस्ति स्व
चकप्रचारभूमौ एवं स्थाननिर्णयः अथ येन हृतं येन चौर्येण तत्स्वरूप
सिंहस्य द्वितीयो द्रेष्काणः तद्रूपेण चौरेण पहृतं सिंहद्वितीयद्रेष्काणरूपं

द्रेष्काणे तस्करा ज्ञेया द्रव्यनाम नवांशकात् १५
मूलमाग्नेयपित्र्ये हि दैवतं यममाद्रकं(?) पूर्वात्रयं
च नवकमधोमुखमिदं स्मृतं १६ पुष्यार्द्राश्रवणे
ब्रह्मा वसुभं शततभं तथा उत्तरात्रितयं चैव व्योमा
स्यं नवकं विदुः १७ पुनर्वसुमृगशिरःसापि(?) दैव
तकं तथा हस्तादीनि षडृक्षाणि तिर्यक्पश्यन्ति सं(?)
वेदा १८ कृष्णः पुमान् रक्तनेत्रो रौद्रः परशुशास्त्र
भृत् प्रथमा स्त्री दीर्घमुखी लोहिताम्बरधारिणी
स्थूलोदरैकपादा च द्वितीयः समुदाहृतः १९ मेष
स्य पुरुषः क्रूरः कपिलो वसुरूपधृक् दंडहस्तस्तृ
तीयस्तु द्रेष्काणः कथितो बुधैः २० कुंचितः कचके
शा स्त्री स्थूलोदरसमन्विता दीर्घपादा वृषस्याद्यो
द्वितीयः पुरुषाकृतिः २१ कलाविद्वेदशाकटकर्म
णां कुशली स्मृतः हस्त्यकायस्तृतीयस्तु हस्तपादो
नरः स्मृतः २२ स्त्रीरूपा मिथुनस्याद्या रूपयौवन
शालिनी निष्पुरजस्वला(?) वंध्यालंकारणकृतादरा
२३ ॥

पुरुषो नतानातः(?) द्रव्यनाम नवांशकात् व्याख्येयमस्ति प्रकरणवशात् नक्ष
त्रस्थाननिर्णयार्थं ऊर्ध्वमुखनक्षत्रे ऊर्ध्ववस्तुघ्नमस्ति अधोमुखनक्षत्रे
भूमौ निखातमस्ति तिर्यङ्मुखनक्षत्रे समस्थाने वस्तुघ्नमस्ति १५ तथा च
मूलमिति १६। १७। १८। अथ द्रेष्काणरूपमाह कृष्ण इति १९। २०। २१। २२।
२३ ॥

उद्यानस्थइति २४। २५। २६ सिंहास्यइति २७ गुरोःकुलमिति। २८। २९ तौ

उद्यानस्थःपुमान्धन्वीद्वितीयकवचीस्ततः पु
मांस्तृतीयोधन्वीचरत्नभूषणभूषितः २४ क
कोद्यः पुरुषोहस्तीसूकरस्यमुखस्ततः मध्य
स्त्रीयौवनोपेतासामर्षारण्यसंस्थिता २५ सर्पा
स्यश्चतृतीयस्तुपुरुषःसर्पवेष्टितः सुवर्णाभ
रणोनौस्यद्रेष्काणःकथितोबुधैः २६ सिंहास्यः
श्वाजंबुकास्योगृध्रास्योशाल्मलीनवौ द्वितीयः
पुरुषोधन्वीननतनासःस्मृतोबुधैः नरकूर्चीतृ
तीयस्तुचंडकुंचितमूर्धजः २७ गुरोःकुलेवाब्ध
तिकन्यकास्त्रीकन्याद्रेष्काणःप्रथमःप्रदिष्टः
पुष्पप्रपूर्णेनघटेनपिष्टानीलांबरैवंमुनिभिः
प्रदिष्टः २८ श्यामोद्वितीयःपुरुषोद्रेष्काणोवि
स्तीर्णवस्त्राद्यनलेखनीकः धन्वीतृतीयोयुव
तिस्तुगौरीदेवालयेकुंभकृतकलहस्ता २९ तौली
तुलायांपुरुषोद्रेष्काणोवीथ्यापणस्थःपुरुषो
द्वितीयः कुंभःकरेगृध्रमुखोविभर्तिकेदपन्न
त्तिःपुरुषस्तृतीयः ३० स्थानच्युतासर्पनिबद्ध
पालाकांताविवस्त्राप्रथमोद्रेष्काणः कीटस्य
मध्येयुवतीसुरूपाभर्तृहृतासर्पशरीरयष्टिः
साबाह्वातिस्थानसुखेतृतीयस्तुनाद्रेष्काणश्चि
पिटास्यपुच्छः ३१ धनुषःपुरुषोधन्वीप्रथमःस्या
द्वितीयकः गौरवर्णास्तृतीयस्तुदंडीकूर्चीवरस्थ
मान् ३२ ॥

लीति ३० स्थानच्युतेति ३१ धनुषइति ३२ ॥

न॰ प॰
टी॰
५२

मृगादिम इति ३३ कुंभाद्य इति ३४ मीनाद्य इति इत्यादिद्रेष्काणरूपैर्यथायोगप
संभवैः तस्कराणां रूपं ज्ञेयं तेन किं मीनाद्ये द्रेष्काणरूपे पुरुषो नौस्थ इति च
टते स्त्री गौरांगी नौस्था इत्यपि च टते इति यथासंभवति असंभवस्तु कुंभाद्यः
पुरुषो गृध्रवक्त्र इति न च टते ३५ इत्यादीति नवांशवर्णैर्नाम साधयेत् नव
र्णसंख्या पुनर्ग्रहदृष्टिवशात् यथा दृष्ट्या यो ग्रहः पश्यति चंद्रं तद्दृष्टिव
शाद्वर्णवृद्धिः एकपादेन एकपवृद्धिपादेन द्वावेवमादि अत्रतात्कालनि
र्देशः श्रवणादीनां यः कालः तत्तद्गणवशात्कालः कपहेण वमासे तेभ्या
दि नामरत्नप्रबंधतः रत्नवेधेन यान्यक्षराणि लभ्यंते तैर्नाम साधयेत्

मृगादिमो रोमशगात्रयष्टिः स्थूलद्विजो रौद्रमुखो
धनुष्मान् द्वितीयकः श्यामललोहवर्णोलका
रपुत्रकाद्युवतिर्द्रेष्काणः तृतीयकस्तस्य पुमानसम
तृणो धन्वी तथा दीर्घमुखप्ररिष्टः ३३ कुंभाद्यः पु
रुषो गृध्रतुल्यवक्त्रः सकंबलः मध्यो रक्तांबरा जा
या श्यामांत्यो रोमकर्णोष्टकः ३४ मीनाद्यः पुरुषो
नौस्थो गौरांगी स्त्री वराश्रिता कृष्णस्तृतीयः पुरुषो
नग्नः सर्पावृतो नागकः ३५ इत्यादि स्वयमप्युल्लेख्य
नाम नवांशकात् ग्रहदृष्टिवशाद्वर्णाः संख्या
भुक्तिप्रमाणतः ३६ जीवत्वंशाशिभिर्जीवं धातुं पा
नार्किभूसुतैः मूलमादित्यशुक्राभ्यां मिश्रैर्मिश्रं
विनिर्दिशेत् ३७ इति चंद्रे ग्रहैर्दृष्टे कार्यो द्रव्यस्य
निर्णयः बलाधिकेन निर्देशः कर्तव्यो मिश्रिते ग्र
हे ३८ ॥

नामसाधनं प्रागेवोक्तं ३६ अधुनाहृतनष्टवित्तिनद्रव्याण्याह जीवत्वेति न
ष्टकालचंद्रो यस्मिन् राशौ नवद्वादशांशे च केन ग्रहदर्शनेन तत्वन्यत्र इति नष्टा
दितिने प्रश्नेन कालचंद्रराशिनवांशगतो ग्रहदृष्टिं विचारयेत् यो बलाधि
कः पश्यति तद्द्रव्यादि निर्दिशेत् जीवत्वंशाशिभिरेकतमैः सर्वस्माद्बलिभि
र्दृष्टे चंद्रे जीवं विनिर्दिशेत् सर्वस्माद्बलिनि चंद्रे विशेषबला जीवेन्द्राभ्यां चैव
विशेषेणावदेत् इतेनष्टमुष्टिचिंतायामति एवमपरेष्वपि बलवद्दृष्टे ३७
३८ ॥

अतोधातुजीवमूलाभांत्रयाणांविस्तारमाह सजीवमिति प्रथमंसमुदा
येनोक्तंजीवशाशिभिर्जीवमित्यादिसजीवमित्येवविशेषंफलयतिजी
वचंद्राभ्यामेवदृष्टेचंद्रेजीवंप्राणसहितंजीवंवदेत् चिंतायांपुष्पंवा
नष्टेवानष्टप्राप्तेनमूलकमुच्यते केवलेनैवंचबुधेनदृष्टेचंद्रेनिर्जीवं
जीवंविनिर्दिशेत् एवंधाम्याधाम्यंधातुंधानार्किभूसुतैः शार्किभूसुतै
र्धीमंराहुणादृष्टेश्रधाम्यं धाम्यंसवर्णादिसवर्णारोप्यताम्रंवंगरांगामि
त्पर्थः नागःसीसमितिभाषाश्रत्रनामबंधेनविशेषःकार्यः ३९। ४०॰ श्र

सजीवंजीवचंद्राभ्यांनिर्जीवंबुधवीक्षणात्
धाम्याधाम्यंक्रमाद्विद्याद्राहुतेधानार्किभूसुतैः ३९
मूलमादित्यशुक्राभ्यांशुक्रागुरुक्रमेणच मि
श्रमिश्रैर्विदेद्द्रव्यंतत्कालेंदुनिरीक्षणात् ४० द्वि
पदःशीतलायुग्मे ६।७।३ चापे ९ कुंभे ११ पदो
नितः बहुघ्नीमीन १२ कर्की ४ लो ८ शेषेष्वि
त्येवंतत्पदः ४१ चतुर्थोद्विपदात्तेयादेवंत्र्य
नराहताः एवंमेषादिकेचंद्रेज्ञातव्यंचभ्रम
त्रये ४२ मेषसिंहहयेदेवाहषस्त्रीमकरेनराः
न्यग्कुंतलाचटैयज्ञाककालिफशभेस्त्रराः ४३
अपदानेकपादाश्चद्विधास्थलजलोद्भवाः ॥

पुनर्जीवयोनिंप्रस्तारयति द्विपदइति यदितत्कालचंद्रःकन्यानवांशे
तुलानवांशेमिथुनवांशेराशौवातदाद्विपदयोनिर्निश्चितायाल्केचतु
ष्पदसंभावना धनुषिकुंभेचचरणराशौनाजीवयोनिर्वाच्या कर्कट
वृश्चिकमीनेषुतत्कालचंद्रेबहुपाज्जीवयोनिर्वाच्या गंडगुग्गारिव
मृनयः गोकीटकर्णनाभादयःईशीनाभोमकरीति प्रोषधुसिंहमे
षवृषमकरेषुचंद्रेचतुष्पदयोनिः ४२ पुनर्विशेषः चतुर्थाइति
एवंमेषादिचंद्रइत्यस्यश्लोकस्यव्याख्यानंकृता असमंजसत्वात् द्विपद
शीतलायुग्ममस्यश्लोकस्यार्थेनमहाद्विसंवादःआलस्याद्वा ग्रंथार्थोवा
नज्ञायतेततोव्याख्यानंकृता एकस्यार्थोव्याख्यायतेसोर्थोपितेनव्याख्या
तोभवति ४२। ४३ ॥

विशेषांतरमाह अपदेति तथापि व्याख्यायते अत्रचक्रमेणनवांशान्तरेषु
चंद्रस्थित्या प्रश्नः तत्रकन्यातुलामिथुनाद्विपदः मनुष्यानान्येन देवाः न
पक्षिणः नवांशान्तरस्थाः एकराशिषु द्विपदप्रश्नः द्विपदेष्वप्यस्यायं विशेषो
देवादयः अस्मिन् राशौ रागप्रश्ने चंद्रे स्थिते नरूपवेधेन देवादयः एषु
राशित्रयेषु सर्वेषां राशीनां नवांशकाज्ञेयाः ४४। ४५ पत्रपुष्पमिति
इत्यादयः श्लोकान व्याख्याताः अत्रप्रकरणे वस्तूनां नामधेयएवमूले
विशेषतस्थितिनस्यनष्टस्यवाचौरस्यवानामवर्णज्ञानं वेधफलं अत्रवे
धेयोनीनांयः प्रस्तारविस्तारः कृतस्यस्य श्लोकार्थस्यपरिच्छेदएवनभव
ति अधुनानष्टद्रव्यस्यचौरस्यनामधेयपरिश्रमः क्रियते अथप्रश्नः केना
पिकृतः ममकिंवस्तु नष्टं चौरेणवाग्रहीतं कुत्रवाचौरेणाधृतमस्तितत्रक
र्तव्यता शाके १४४८ समये वैशाखसुदि ५ पंचम्यां चंद्रवासरे घटिका १२
द्वादशादिनादौ केनापिप्रश्नः कृतः तत्रतत्कालचंद्रः ४।२८।५३।२॰ सिं
हेचंद्रः पंचमोद्रेष्काणे चंद्रः कन्यानवांशके चंद्रः प्रथमतस्तु राजावस्था
यिकौतुकं केनापिप्रश्नः कृतः राजाकिंकरोतिप्रश्नेकन्यानवांशेचंद्रः प्रथ

नेचराशीस्वभावेनज्ञातव्यायेत्रगाः पशोः ४४
हेमताम्रंचताम्रंचवंगनागारलोहकं रंगकां
स्यंचविज्ञेयंनवांशकक्रमेणच गुल्मवल्लीत
ण्यांकंदमेषादिकेक्रमांस्थिते ४५ पत्रपुष्पफलं
मूलंचचत्रिंशांशकेविधौ जातिविप्रादिकारी
स्त्रीश्रूत्यजास्तस्कराः क्रमात् ४८

कारस्योक्तिः नवांशावस्थाग्राह्याः तत्रैकस्यनवांशस्यकलाः २०० शतद्वा
दशांशाः षोडश २८।४॰ कलाश्चत्वारिंशत्विकला अत्रवर्तमानसप्तद
शमः अंशाः पंचमोनवांशः तस्यपंचमांशोनकलासप्तदशावर्तंते १७।
२॰ एकः द्वादशांशाकलातेनकिंकन्याप्रथमावस्थायांचंद्रः रतावस्थायां
ज्ञेयाः यस्यराज्ञोमेषराशिः सोपितत्कालेमेषप्रथमावस्थायांप्रवा
साख्यायांराजावर्ततेप्रवासस्यकोर्थः स्वस्थानादन्यत्रकुत्रापिचलितस्त
तिष्ठतोराजायात्रायांचरतावस्थचंद्रस्यफलं अथवायस्यमीनराशिः
समीनाद्यावस्थायांवर्ततेमीनस्याद्याभुक्तावस्थाभोजनंकुर्वन्राजा
आसीदितिकौतुकं अत्रापिनामसंबंधेनावस्थानयनं अथनष्टवाचौ
रेणहृतंवानक्षत्रणोदाहरणं सिंहेतत्कालेकन्यानवांशेचंद्रः द्वितीय

द्रेष्काणे पञ्चराशेः चंद्रे गुरुदृष्टिः अथ द्वादशारचक्रं तत्र द्विपादेन रविशु
क्रौ त्रिपादेन शनिराहू चंद्र एकेन तत्र कन्यायाः प्रथमनवांशो मकरः शनि
गृहं शनिवर्गान्तरे चंद्रः प्रागुक्तः तृतीयोऽप्यकारः क्रूरान्तरे चंद्रः क्रूरवेधोऽपि न
रज्जुवेधचक्रे तत्कथं रज्जुवेधचक्रे सिंहस्यांतिमान्तरेण प्रकारेण विध्य
तेऽप्यकारः तुलाराशिरंतिमान्तरेण च विध्यते सिंहतुलयोरंतिमनवांशे
ग्रहाभावः तेन किं क्रूरवेधरहिते क्रूरान्तरे चंद्रः नष्टचौरविवर्जितं व
स्तु ज्ञातमिति कुत्र नष्टं तत्र सिंहराशौ चंद्रः तस्य फले प्राच्यामरण्ये न
ष्टं तत्रापि यत्र चतुष्पदादिस्थिता यो भूमौ अथ यदि चौरेणापहृतं भवति
तत्र तेन कुत्र स्थापितं इति जिज्ञासायां विचारः तत्र पूर्वफल्गुन्यां द्विती
यचरणे चंद्रः पूर्वाफल्गुनी अधोमुखगणः मूषकयोनिः तत्र विचार
श्चौरेण गोपमूषकादिकृतखनिविवरे धृतमिति वदेत् अथ किं तद्
स्तु तन्नामकरणे उपायः ग्रहदृष्टिवशाद्योनिज्ञानेन नवांशक्रमेण वा मू
लमादिमस्थक्राभ्यां धातुं पात्रं किं मूलं तेः अत्र मिश्रितग्रहदृष्टिः रविर्मे
षे रविशुक्रयोर्मध्ये रविर्बली रवितो मूलं भवति वस्तु वृषे राहुः मकरे
शनिः उभाभ्यां धातुर्भवति उभयो राहुर्बली राहुणा धात्वंलोहं रवितो
शुष्कं मूलं एतावता शुष्कमूलसहितो लोहधातुः तत्र वस्तुनो जिज्ञा
सा कुठारो भवति दात्रो वा यानतनी वा शिल्पिनः काष्ठच्छेदकारी वि
षयं चेत्यादिस्वरूपमूह्यं एवं तद्बुध्या परिच्छिद्य अथ नामवेधे कि
मायाति अथ नवांशक्रमः मेषस्य षष्ठरिति समनवांशः धातुर्मू
लं जीवमिश्रोजराशौ युग्मविंयादेतदेव प्रतीपं समनवांशत्वात्
जीवो मूलं धातुरिति गणनया षष्ठो धातुरेव चूडामणावपि एव
गेण लोहं यतः शनिवर्गान्तरे चंद्रः अथान्यत् द्वादशारचक्रं तंबुर
तं बरावर्तचक्रत्रयमेव तंबुरुचक्रे तूर्ध्वीयमितिर्यक्कूटपर्णाग्रकाः
तेवनत्कालचंद्रे उच्चनीचसमभागचक्रमेण पश्यति अत्र सिंहस्थश्चंद्रस्स्वो
च्चात्समस्थानस्थः अस्मिन् जीवेन्दोरेव दृष्टिः सम्भवति अत्र प्रश्नेन का
लचेद्दं नित्यं चंद्र एव पश्यति नान्ये ग्रहाः इति ग्रंथकर्तुरभिप्रायः सर्वग्र
हदृष्टिर्वीथिताद्दृष्टिविचारकरणे बलाबलकरणे च बहुव्याप्तिरिति वा
तद्दशाज्जीवो भवति प्रश्नकर्तुः तत्र मकरे जीवः सिंहस्थितत्वाद्दारण्य
भवः चतुष्पदः क्रूरत्वे च क्रूरस्थो जीवः अत्र पूर्वं व्याख्यानमत्र चट
ते न तत्त्वादिफलं व्याख्यानं स्वबुद्धिसामर्थ्यादेव क्रियते नामवस्थान
यत्नं तद्गुरूपदेशबलादेव भवति अत्रास्माकं गुरूपदेशो नास्ति त
द्बुध्या स्वव्याख्यानस्य पूर्वापरपर्यालोचनया च चौरस्य नामवस्तु

न॰ प॰ टी॰ ५४

नोवाकरिष्यामियेकृतज्ञामत्सररहिताःसकलव्याख्यानेदृष्ट्वावशिष्टंस्मरयिष्यंतिशोधयिष्यंतिच ४६। ४७। ४८ इतिवेधनक्षत्रावर्तेद्रेष्काणादिज्ञानम्।

सूर्यादिराहुगेचंद्रेचिंतितःपुरुषोभवेत् सूर्यादिवेश्मगेचंद्रेकुष्ठलांछनलोहके ४७ मषाकृतिलकस्फोटंचातेचौरस्यानिर्दिशेत् गौरोतिगौरोश्यामश्चकृष्णोमर्कटसंनिभः ४८ चंद्रेत्रिंशांशकावर्णामानवानांविलोमतः ग्रहदृष्टिकृतावर्णाश्चचवर्णाःप्रसेदिताः ज्ञातव्याःसर्ववस्तूनांमुष्टौवाचिंतितेपिवा ४९ इतिवेधनक्षत्रावर्तेद्रेष्काणादिज्ञानम् अथभूचरखेचरचक्रंलिख्यते

ॐ ऊर्ध्वखेचरचक्रं ॥

अधःस्थंभूचरंचक्रमूर्ध्वचक्रंतुखेचरं स्थिरशीघ्रविभागेनस्थायीयायीबलक्रमात् १ मेषादिद्वादशारेववामामार्गेणभूचरम् तस्योर्ध्वंखेचरंचक्रंसव्यमार्गेणविन्यसेत् २ येग्रहाराहुमार्गस्थाभूचक्रेतेव्यवस्थिताः सूर्यमार्गेणयेलग्नाःखेचराःखेचरास्थिताः ३ भूचक्रसंस्थितैःपापैःखेचक्रेसौम्यखेचरैः यायीस्थायीबलंज्ञेयंक्रमात्स्वरविचक्षणैः ४ ॥

भूचरखेचरचक्रं अधःस्थमिति १ मेषादीति २ येग्रहाइति ३ भूचक्रेति ॥ ४ ॥

सौम्याश्चेति ५।६।७।८ इतिभूचरखेचरचक्रं अथपथचक्रं अश्विन्यादीनीति

पथचक्रम् ॥

सौम्याश्चभूचरेचक्रेक्रूराःखेचरगायदा संहारोजा
यतेतत्रसैन्ययोरुभयोरपि ५ भूचरस्याग्रहायत्र
द्दष्टपंतेचशुभाशुभाः यायीसंहारमायातिस्थायी
चार्थतयोजयी ६ खेचरेखेचराःसर्वेसौम्याःसौम्य
गतायदा स्थायिनोबलसंवर्तोयायीभवतिमत्त
तः ७ खेचरेभूचरेचक्रेयदामिश्राशुभाशुभाः त
दामिश्रफलंवाच्यस्थायिनोयायिनोपिवा ८ इति
भूचरखेचरचक्रं अथपथचक्रं अश्विन्यादीनि
धिष्ण्यानिपंक्तिशःक्रमालिखेद्बुधः नाडीचत्रयस्थे
वेधःसर्पाकारपथाष्टके १ क्रूरवेधस्थितानाडी
तद्दिक्स्थानशुभेदिने यात्राशुभंनकर्तव्यंपथच
क्रफलंत्विदं २ इतिस्वरोदयेप्रथमपथचक्रं अ
थद्वितीयपथचक्रं पथचक्रंप्रवक्ष्यामिख्यातंयद्
ब्रह्मयामले येनविज्ञानमात्रेणसर्वायात्राफलं
वदेत् १ अश्विन्यादिलिखेच्चक्रेरेवत्यंतेत्रिनाडिके
सर्पाकारेचऋक्षाणिप्रत्येकंचवदाम्यहं २ ॥

१॥ २ इतिप्रथमपथचक्रं अथद्वितीयपथचक्रम् पथचक्रमिति १ अ
श्विन्यादीति २ ॥

न० प०
टी०
९५

95

३।४।५ मघास्वातीति ८।७।८।९।१०।११ द्विज्ञमिति १२ इति द्वितीयपथ्यचक्रं
द्वितीयपथ्यचक्रम् ॥

खेचरभूचरचक्रं ॥

अश्विन्यार्द्रादितिर्ज्ञेया तथा चो
त्तरफाल्गुनी हस्तो ज्येष्ठा त
था मूलं शतभं पूर्वभाद्रकं
१ प्रथमा नाडिका पश्चात्भ
रणी मृगशीर्षके पुष्यः सभा
ग्यश्चित्रा चैव मैत्रमापश्च वास
वे ४ अहिर्बुध्न्यमिति ज्ञेया द्वितीया नाडिका बुधैः
तृतीया नाडिका ज्ञेया वह्निब्रह्मभुजंगमं ५ म
घास्वाती द्विदैवत्वं विश्वं विष्णुश्च रेवती ग्रहसंयो
गतो ज्ञेयमेतासु च शुभाशुभं ६ यात्रिकं यत्र न
क्षत्रे नाड्यां यात्रादिभादितः यावती तावती सं
ख्या तत्रस्थग्रहसंगुणा ७ अत्र ५ भक्ते तु यल्लब्धं
योजनं तदुदाहृतं प्रोक्ता क्रोशादिका संख्या वि
ज्ञेया दैवचिंतकैः ८ भगास्त्रत्र विज्ञेया यात्रा शु
पापखेचरैः सौम्यसंयोगतः सौख्यं विशेषेणापि
तत्क्षणात् ९ ग्रामः सूर्याद्रवेर्नष्टः कुजात्सौराच्च बं
धनं राहुसंयोगतो भंगः इति पापाविनिर्णयः १०
स्त्रियः समागमश्चंद्रात्कलाविलासगमो बुधात् जी
वेन धार्मिकैः शुक्रात्पंडितैः क्रमानतः ११ ॥

अथखेचरभूचरचक्रं खेचरमिति अथ खेचरभूचरयोर्विषयविभागः यस्मिन्
लग्नेयात्रामृगयार्थं तत्तस्मात्सप्ताप्तिपर्यन्तं खेचरं सप्तमतोव्ययपर्यन्तंभूचरं
यतोलग्नादयस्थंचक्रार्द्धे सप्तमात्ऊर्ध्वस्थयावत्लग्नं अस्तुमर्थफलयति
यस्मिंल्लग्नेवक्रगाद्यूनादिस्थाभवंतितेभूचराख्याः येचस्वभावमार्गगास्तेखे
चरस्थाःकार्याः १ ततोयोगः पापाइति पापग्रहैर्यदिदिष्टमुत्पद्यते तस्मिन्यो
गैर्यदिमृगयादिसिद्धिः यथा वक्रीशनिर्भौमगृहेप्रपन्नाच्छिद्रे ८ षष्ठे ६
पचत्तद्दृष्ट्ये १।४।७।१० वा॥ कुजेनसंप्राप्तबलेनदृष्टेव षष्ठंद्यजीवयति
प्रजानमित्यादिपापग्रहोत्पन्नैरिष्टयोगैर्यदिमृगयायात्रातदासिद्धिरिति

द्विभंसद्धेचमित्रदृष्टैर्विद्धंवक्रेणतथोच्चगे यात्रायांस
वेदाविंत्यपथ्यचक्रमिदंबुधैः १२ इतिपथ्यचक्रं अ
थखेचरभूचरचक्रं खेचरभूचरंवक्ष्येमृगयासि
द्धिदंनृणां ऊर्ध्वंतत्खेचरंचक्रमधोभूचरमुच्यते १
पापारिष्टकरैर्योगैर्मृगयासिद्धिरुत्तमा हीनेहीन
बलैःपापैःशुभयोगैर्बलान्वितैः २ पंचांगसंशुद्धे
द्धैःस्याद्योगःपापाग्रगोचरैः विशेषाद्यूनलग्नेशो
न्तैयोहैत्तवदामितो ३ सिद्धियोगोद्वयोःकेंद्रेलग्नेशुभा
नर्थप्रदौचतौ पापाग्रगौकुजशनी तत्रापिमृगा
यातहि ४ सौम्योलग्नपतिःस्थितिःक्रूरोद्यूनपाति
र्यदि॥

आगमप्रमाणं तथाच अवमार्धप्रहरकालवेलांतंकुलिकव्यतिपातवैधृतिगंडा
तिगंडकुलिशादियोगतिथिवारयोगजदुष्टयोगादिअनिष्टसूचकायोगाःसिद्धि
दाः १ पंचांगेति तिथयोरिक्ताः अमावास्याआर्द्राभरणीमघाश्लेषादीनिनक्ष
त्राणिव्याघातशूलपरिघव्यतीपातयोगाः रविभौमशनयोवाराःकरणानिवि
ष्टिशकुनिनागरगरलववणिजादीनिकरणानिपंचांगमिदंलग्नाद्यदिद्यूनेपा
पाबलवर्जिताःशुभयोगेनबलान्विताःतस्मिन्योगेमृगयाचेष्टा तथाचाग्रेव
क्ष्यति यतोद्यूनलग्नेनवथाश्राणिनोज्ञेयाः लग्नपद्यूनपयोर्योगेयात्रामृगा
यासिद्धिः ३ पापाशुभाविति तदामृगयासिद्धिःतुलालग्ने ययोयोगः वृषल
ग्नेचापिमृगौवृद्धेकर्कलग्नेचापि ४ अथमृगयाविशेषः जलेति अन्य
तोव्याख्याने वृश्चिकवृषककर्कटतुलामकरमीनकुंभधराःसजलराशयः

न॰प॰
टी॰
५६

96

मृगचंद्रौजलात्मकौज्ञेयौ एवंलग्नेशुभमृगचंद्रौलग्नस्थौतदाजलेमृगयासिद्धिः
५ शुभैरिति यावद्भिर्लग्नेशुभैर्लग्नगतैर्दृष्टंनक्षत्रमंबीद्धितंभवतितावत्संख्या
प्राणिनोवध्याभवंति सग्रहोवक्रोयदिउच्चस्थोवातदात्रिगुणंवाच्यं ६ अथमृ
गयाकर्तुःशुभाशुभमाह कुशलमिति मृगयादिनेमृगयाकर्तुःशुभनताराया
संपत्क्षेमसाधकमैत्रातिमैत्रताराणांशुभमादिशेत् कुशलेनमृगयासि
द्धिः जन्मविपत्प्रत्यरिवधसंज्ञकायांताराणांक्लेशंवदेत्अनर्थान्व्याघ्रादि
भिर्भयमादिशेत्अश्वात्पतनादिकमपि अथशुभापिताराःपापविद्धाभवं
तितदापिक्लेशएव ७ अथान्यद्विशेषमाह चंद्रखेटेति आखेटकस्यमृग

जलदैर्जलजैःखेटैर्जलेस्यान्मृगयास्फुटं ५ शुभै
र्लग्नगतैर्दृष्टंयावद्भिश्चोदितंग्रहैः तत्संख्याप्राणि
नोवध्यावक्रोच्चस्थैस्त्रिसंगुणाः ६ कुशलंशुभन
क्षत्रेक्लेशोनर्थस्तथाशुभे शुभपापेनविद्धेचेत्त
दादोषःप्रजायते ७ चंद्रखेटकयोर्मध्येयावंता
न्यशुभग्रहैः अधिष्ठितानितत्संख्यप्राणिनोवधमा
दिशेत् ८ शुभयुक्तेषुतत्संख्यप्राणिनोपिपलाय
ते नक्षत्रजातिवज्जातिमाहुर्निवर्णसंस्थिते पा
पसंयोगतोवस्याद्राशिभिर्वायथाक्रमात् ९ द्वि
गुणंस्वांशमित्रांशेवक्रोच्चेत्रिगुणंवदेत् ॥

याकर्तुर्जन्मनक्षत्राद्दिननक्षत्रयोर्मध्येयावंतितानिपापग्रहाधिष्ठितानिभवं
तितावत्संख्यप्राणिनोवधमादिशेत् तेनकिंदिननक्षत्रात्आखेटकनक्षत्रं
यावदितितयोर्मध्ये ८ अत्राग्रेविशेषमाह शुभयुक्तेरिति चंद्राखेटकयोर्म
ध्येयावंतिनक्षत्राणिशुभयुक्तानिभवंतितावत्संख्याप्राणिनःपलायंते
प्राणिनांजातिःतज्जातिःप्राणिनःशूकरादयःएवंनक्षत्रजातिवज्जाति
र्वाच्या ९ पापसंयोगेति चंद्रराशिआखेटिकराशिमध्येयाराशयःपा
पयुक्ताराशयःतदाहंतिप्राणिनोवध्याः यथामेषराशिर्यदिपापयु
क्तःतदामृगादयोवध्याभवंति वृषराशौपापाधिष्ठितेमहिषादयः
मिथुनेवानरादयःकर्केगोधादयःसिंहेव्याघ्रादयोनखिनःवृश्चिकेसर्पा
दयःकीटाःधनुषिगवयःमकरेजलजाःनक्रादयःमीनेमत्स्यकूर्मादयः

एवंयथाश्रुत्यावक्तव्याः लग्नादिषट्स्वपापैः पूर्वांगेवातः पूर्नादायपर्यन्तेपश्चा
द्भागेवान्तंवदेत् सप्तमेपृष्ठेचान्तंवदेत् ९ अथनक्षत्रयोनयः छागाविति च
तुर्दशायोनयः छागोन्तकृत्तिकातिष्यौयायाक्रान्तमृगादयोवध्याः आर्द्रामू
लयोर्वैथेसृगालादयोनखिनः अथच आखेटकस्यवध्यानोवध्याः वाच्याः
प्रस्तावात् मूषकशब्देनगोधादयः मूषकोवा प्राक्भाद्राभिजितौबभ्रु
र्भानोजातिरितिचिन्ता ११।१२।१३।१४ अथान्यआखेटिकयोगः अथवे
ति १५ अनेनाखेटिकस्यभमाह एकीकृत्येति अनेनाखेटकस्यहरिणादि

अस्तपादचतुष्केनग्रहयोगक्रमाद्वदेत् प्रहारं
प्राणिनांजातंप्राक्पश्चात्स्पष्टपार्श्वगे ९ छागो
न्तकृत्तिकापुष्योसर्पभेरोहिणीमृगो आर्द्रामूले
तथाश्वानोमूषकोपित्र्यवासवो ११ सर्पादितौ
चमार्जारोवाद्भ्रोविडालविशाखके अर्यमेतोयभे
गावोमैत्रेपाकेतथामृगो १२ हस्तस्वातीचमहि
षोनरगावश्विवारुणौ मर्कटौविश्वदिशाख्यौ
याम्यपौष्णेमतंगजौ १३ भगाहिर्बुध्नभेसिंहोवि
ज्ञेयौदेवचिन्तकैः पूभाद्राभिजितोबभ्रुर्भानोजा
तिरितीरिता १४ अथवागणयेद्धीमान्वह्न्यमा
णाक्रमेणतु तस्मिन्नह्नियोवारः तिथियांनदि
नेनतत् १५ एकीकृत्यभवेदेवंवर्गान्दलितंभ
जेत् त्रिघ्नेनचशेषांकसंख्यप्राणिवधंदिशेत्
१६ दलेशेषेविजानीयाद्गृह्णादेकः पलायते व
क्रिनेरपिनिर्दिष्टप्राणिनांतुपलायन १७ ॥

दाहरणं भरणीनक्षत्रंपापाक्रान्तमत्रतद्दिनेभसंख्याद्धः २
लाभमाह उदाहरणं भरणीनक्षत्रंपापाक्रान्तमत्र ७ अस्यवर्गः ४९ अस्यदलं २४
तिथिः षष्ठीतयोर्योगः ३० एकंस्यात्कासम ७ अस्यवर्गः ४९ अस्यदल २४
३ समाविंशतिभिः २७ भाजितः शेषचतुर्विंशतिः २४।३ तद्दिनेप्राणि
लाभसंख्यांवदेदित्यर्थः १६ दलेति शेषेदलितेयद्येकोवशिष्यतितदा
स्पष्टादेकस्यपलायनंब्रूयात् वक्रग्रहेणयन्नक्षत्रंयातिप्राणोयोवि
हस्तत्रिगुणः पलायते १७ ॥

न॰ प॰
टी
९७

97

अथास्य ह्यप्राणिनां संख्यामाह अथवेति उदाहरणं तिथिः षष्ठी ६ वारो
गुरुः ५ तद्योगः एकादश ११ अस्य वर्गः १२१ एकविंशत्यधिकं शतं दलितमिदं
६०।३० तद्दिने लब्धक याचाय ष्टौ घटीः ८ अष्टाभिर्घटीभिः भक्तं शेषं सार्द्धं च
त्वारि ४।३० प्राणिनां संख्यैषामाकृतिः पूर्ववत् १८ अथाखेटिकानां तत्र
फलमाह स्खलनमिति जन्मनक्षत्रे यदि मृगयायां गमनं तेन तदा स्खलनं पा

अथवापि तिथिं वारं नक्षत्रं कृत्वा तु वर्गितं दलि
तं चेष्टनाडीभिर्भक्तं शेषांक संख्यया प्राणिनां
वधमादिशेत् माकृतिं राशिचक्रवत् १८ स्खल
नं जन्मभे वाच्यं दुःखं चैव विपत्कभे अंगभेदाश्च
निधने प्रत्यरोपतनं दिशेत् १९ शेषेतु शोभनं
वाच्यं फलं दैवविदा सदा खेचरं भूचरं शोकं त्वप
णां मृगयार्थिनां २० इति नरपतिजयचर्यायां स्वरोदये खे
चरभूचरचक्रं अथ पंचांगं अथ वक्ष्यामि पंचांगं
तत्कालिकमनुत्तमं येन विज्ञानमात्रेण यात्र
यात्राफलं भवेत् १ वारादिकं च पंचांगमुच्यते
तत्र तद्यथा वारस्तिथिश्च नक्षत्राणि योगश्च मु
हूर्तकः २ वारादिकाद्विपंचांगगतनाडीगणाः
क्रमात् अष्टौ सविंशतिर्वी रति षष्ठी त्रिंशच्च भत
था ३ नक्षत्राणि योगे भान्येवं मुहूर्ते तिथयो हताः
गतनाडीहता षष्ट्या भक्ता युक्ताः स्वसंख्यया ४
अष्टाविंशतथा त्रिंशत्सप्तविंशतथा तिथिः ष
ष्टिभागो फलं लब्धं स्वसंख्यायुतं भवेत् ५ ॥

तस्खलने वाच्यं विपन्नक्षत्रे बहुदुःखं वदेत् अष्टमतारायां निधनं प्रत्यरोपंच
मतारायां तत्र गात्रपतनं वदेत् सप्तममतारापि वर्जनीया शेषतारायां हि सर्वत्र
शुभं नवमतारायां शुभं वदेत् १९।२० इति नरपतिजयचर्याटीकायां खेचरभूचर
चक्रं अथ पंचांगं अथ वक्ष्यामीति १ वारादिकमिति २।३।३।४।५॥

इष्टकालिकेति ८ शुभाशुभानीति ७। ८ शुक्रमिति ९ इतिपंचांगं अथनाडीच

द्वादशनाडीचक्रं ॥

इष्टकालिकपंचांगंवाराद्यैः शोधितंभवेत् सामा

न्येनप्रमाणंस्यात्पंचांगंयदिनत्रकिं ८ शुभाशुभा

नितत्रस्युरेकस्मिन्नपिवासरे तस्मात्तत्कालमिदं

ज्ञेयमेकस्मिन्नपिवासरे ७ स्थूलवत्सर्वकार्या

णिविधेयान्यत्रसर्वदा वर्तमानंतुपंचांगंतत्का

लघटिकादलैः ८ शुक्रंतत्कालपंचांगंतदग्रेप्र

त्ययोभवेत् ९ इतिश्रीनरपतिजयचर्यायांत

त्कालिकतिथ्यादिपंचांगचक्रंसमाप्तं अथना

डीचक्रं आर्द्रादिकंलिखेच्चक्रंमस्तगांतंचत्रिनाडि

कं भुजंगसदृशाकारंमध्यस्थंलुप्रकीर्तितं १

यद्दिनेएकनाडीस्थाश्चन्द्रनामर्क्षभास्कराः त

द्दिनंवर्जयेत्तत्रविवादेविग्रहेरणे २ इतिनाडी

चक्रम् ॥

कं आर्द्रादिकमिति १ ॥ २ इतिनाडीचक्रं ॥

अथ द्वादशनाडीचक्रं अश्विन्यादीति १ नाडीवेधेनेति २ याम्यमिति ३।४।५।

अश्विन्यादिलिखेच्चक्रं सर्पाकारं त्रिनाडिकं तत्रवे
धवशान्नूनं विवाहादिशुभाशुभं १ नाडीवेधेन
नक्षत्राण्यश्विन्यार्द्रादिउत्तराः हस्तेंद्रमूलवारु
णाः सर्वाभाद्रपदा तथा २ याम्यं सौम्यं गुरुर्मै
त्रं चित्राभिजलाह्वये धनिष्ठा चोत्तराभाद्रा म
ध्यनाडीव्यवस्थिता ३ कृत्तिका रोहिणी सार्पं मघा
स्वाती विशाखिके ऊषा च श्रवणं पुष्या पृष्ठनाडी
व्यवस्थिता ४ अश्व्यादिनाडीवेधस्तेषां पृष्ठे च दक्षिणेतरं
क्रमात् याम्यादिवर्धन्तूर्ध्वं च कृत्तिकादि पृष्ठके
५ पूर्वं निरीक्षयेद्वेधं कन्यामन्त्रे गृहे सदैव पापसौ
ख्यामित्रेषु देशे ग्रामे पुरे गृहे ६ एकनाडीस्थ
ऋक्षाणि यदा स्युर्वरकन्ययोः तदा वेधं विजानी
यात्सर्वादिषु तथैव च ७ एकं यस्य जन्मर्क्षं त
स्य जन्मर्क्षतो व्यधः एतं च जन्मभं यस्य तस्य ना
मर्क्षतो भवेत् ८ द्वयोर्जन्मभयोर्वेधो द्वयोर्नाम
भयोस्तथा जन्मनामर्क्षयोर्वेधो न कर्तव्यः कदा
चन ९ एकनाडीस्थिता दुष्टा मर्तव्यैव कुलांगना
तस्मान्नाडीव्यधो वीक्ष्यो विवाहे शुभमिच्छता १०
अन्त्यनाडीवेधेन भर्ता मध्यनाडीव्यधे द्वयं पृष्ठना
डीव्यधे कन्या म्रियते नात्र संशयः ११ समासवे
व्यधे पीडा रवेधे चिरेणातु वेधान्तरभमानेन
वेधे दुःखं प्रजायते १२ ॥

६।७।८।९।१० अन्त्याडीति ११ समासवेति १२ ॥

एकर्क्षमिति १३। १४। १५। १६। १७। १८। १९। २० वेधइति २१ एवमिति ॥

एकर्क्षे जायते यत्र विवाहे वरकन्ययोः मूलवे
धो भवेत्तत्र महद्दुःखफलप्रदः १३ एकनाडीस्थि
ताश्च गुरुमंत्राश्च देवताः तत्र द्वेषं रुजं मृत्युं क्रमे
ण फलमादिशेत् १४ प्रश्नः पण्यांगनामित्रदेश
ग्रामं पुरं गृहं एकनाडीगता भव्या विरुद्धा वेध
वर्जिताः १५ क्रूरग्रहाक्रांतनाड्यां यस्य जन्मर्क्षसं
भवः तस्य मृत्युर्न संदेहो यात्रायुद्धे रुगुद्भवे १६
ह्याद्दि क्रूरव्यधो यस्य जन्मर्क्षं चत्रिनाडिके हानिर्वि
भ्रमं भयं क्लेशो जायते बंधबंधनं १७ एवं सौम्यव्य
धो यस्य जन्मर्क्षे तु प्रजायते जयं लाभं सुखं त
स्य जायते नात्र संशयः १८ शुभाशुभग्रहैर्विद्धा
यस्य जन्मर्क्षनाडिका तस्या मिश्रफलं वाच्यं ना
डीचक्रे स्वरज्ञकैः १९ एकांशेन व्यापि मृत्युः स्व
ल्पदुःखं द्वितीयके एतच्चक्रं समालिख्य शास्त्र
न्यायं विपश्चितः २० वेधो द्वादशनाडीभिः कर्त
व्यः पन्नगाकृतिः प्राग्यांशेन चतुर्थांशं चतुर्थां
शेन वादिमे द्वितीयेन तृतीयं तु तृतीयेन द्विती
यकं २१ एवं भांशव्यधो येषां जायते वरकन्ययोः
तेषां मृत्युर्न संदेहः शेषांशाः स्वल्पदुःखदाः २२
गुरुमंत्राश्च देवाश्च वेधांशास्थानशोभनाः स
र्वांशाकगता भव्यास्तान्व्याः सर्वदा बुधैः २३

२२ गुरुमंत्राश्चेति २३ ॥

प्रभुरिति २४ एवंजानातीति २५ इतिद्वादशनाडीचक्रं अथअहिवलयचक्रम्

अहिवलयचक्रं ॥

प्रभुःप
एपागना
सित्रंदे
षंत्रामं
प्रतंदे
मषावे
यस्थितं
भक्ष्याविकृत्यंवेधवर्जितं २४ एवंजानातियस्त्वेकं
चक्रराजंत्रिनाडिकं तस्यपाणितलेस्तानंसर्वदेव
प्रतिष्ठितं २५ इतिद्वादशनाडीचक्रं अथाहिवल
यचक्रं अहिचक्रंप्रवक्ष्यामियथासर्वज्ञभाषितं
द्रव्यंशल्यंतथाशून्यंयेनजानंतिसाधकाः १ नि
धिर्तीवर्त्तनेकस्यः संभ्रातोयत्रभूतले तत्रचक्र
मिदंस्थाप्यंस्थानद्वारमुखस्थितं २ ऊर्ध्वरेखाष्ट
कंलेख्यंतिर्यक्पंचतथैवच अहिचक्रंभवत्ये
वमष्टाविंशतिकोष्ठकं ३ तत्रपौष्णाश्वियाम्य
दैकृत्तिकापितृभाग्यकं उत्तराफाल्गुनीलेख्य
पूर्वपंक्त्यांभसप्तकं ४ अहिर्बुध्न्यादिपादर्देशात
भद्राहस्तसार्पभं पुष्यहस्तसमालेख्यंद्वितीयापं
क्तिमाश्रितं ५ विधिविष्णुर्थनिष्ठाख्यंसौम्यरौद्र
पुनर्वसू चित्राभचरणीयाथायांपंक्तौपिसप्तभस
प्तकं ६ ॥

अहिचक्रमिति १ निधिरिति २ ऊर्ध्वरेखेति ३ तत्रेति ४ अहिर्बुध्न्यादी
ति ५ विधिरिति ६ ॥

विश्वर्क्षमिति ७ पूर्वमिति ८ अश्वीप्रोति ९ तत्कालचंद्रमाह उदयादीति १०
वह्निऋक्षमिति ११ चंद्रवत्सायययेदर्कमिति १२ चंद्रऋक्षत्रइति १३ स्वस्वभेति
अत्रचंद्रभे तिथिः सूर्यभे शल्यमित्यर्थः उदयादिगतनाड्य इत्यत्र एवंवेदि
नवं दिनर्क्षस्थितनक्षत्रादारभ्य सप्तविंशतिनक्षत्राणि भुक्तानि तेन तदुद
यादिगतदंडा दिनर्क्षभुक्तघटिका एवं तत्र भुक्ता भवंति तेनाकिंयडक्रंद्धा
दशारचक्रे इष्टानाड्योहृताधिक्ये इत्यस्यार्थे तत्कालचंद्रः कार्यः इष्टा
नाड्यो भुक्तनक्षत्रनाड्यः यदुक्तं चक्रमिदं स्थानद्वारमुखस्थितं कृत्वा यत्र

विश्वर्क्षतो यमभं मूलं ज्येष्ठा मैत्रं विशाखके स्वाती
पंक्त्यां च तत्र्यां चक्रं कृत्वा चक्रं विलोकयेत् ७ पूर्वं
प्रजायते चक्रे प्रस्तारः पन्नगाकृतिः द्वारशाखे
मघायाम्य द्वारस्थाकृत्तिकामता ८ अश्वीशाह
वीशाखादित्रिकं पंच चत्वारत्रयं रेवती सर्वाभाद्रे
दोर्मातिप्रो बाणभास्वतः ९ उदयादिगतना
ड्योभक्ताः षष्ट्या म शेषके दिनेंदुभुक्तिपूर्वको सो
भवेत्तत्कालचंद्रमाः १० वह्निऋक्षं तत्र निशानाथेश
रवेदामकं पुनः युगैः शेषं भवेयत्तत्स्थानगादि च
क्रवक्रगं ११ चंद्रवत्सादयेत्सूर्यमत्तत्स्थं चेष्टका
लिकं पश्चाद्विलोकयेत्तौ च स्वर्क्षे वा चान्यभे स्थि
तौ १२ चंद्रऋक्षेतयदार्के हननाल्लिनि स्थितं तिथिः
भानुऋक्षेस्थितौ तौ चेत्तदा शल्यं च नान्यथा १३
स्वस्वभे हि तयेत्तेयनाल्लि किं चिद्धि पर्यये ॥

कोष्ठर्क्षस्थितौ चंद्रसूर्यौ तत्र तिथिः शल्यं वा द्रष्टव्यं वा ज्ञेयं तत्र स्थानद्वारस्था
नोपायो गुरुरेव अत्र स्थानद्वारस्थानं नोक्तं तत्र गुरुगम्योयं अहिवलयच
क्रमिदं अहिः शेषनागः सत्तभाद्याद्यैस्त्रिभिर्मीसैः पूर्वादि दिशि क्रमात् कृत्वा वाम
पार्श्वेन शेते तेन यत्र तत्कुहरः तत्र तिथि स्थानस्य द्वारं तथा चक्रमिदं स्थाप्यं
यथा द्वारे स्थाकृत्तिका पतति गर्हेतु गरहृद्वारे स्थापयेत् मुखः पदो
ये अहिवलयनाडिवलयामिति नाम अष्टाम्यः पदः चेद्राधिष्ठितं तत्का

न॰ प॰
टी॰
१००

1000

लनदलं यद्दिग्द्वारमेभवति कृत्तिकादिसप्तसप्तभवस्य यात दिग्द्वारं निधिस्था
नं अथवा प्रश्नकर्त्ता निधिनाथो यत्र दिशि तत्स्थाने प्रविशति तद्द्वारं निधि
स्थानस्येदमेव हृत्तं पद्मत्रयादपि निधिं साधयेत् अथवा यस्य योग्य
भवति बीजं वदति लक्ष्यमाणं अहिचक्रस्यार्थोयं १४ पुष्टे चंद्रेति १५ ॥

स्थिते न लभते द्रव्यं चंद्रे क्रूरग्रहान्विते १४ पुष्टे चं
द्रे भवेन्मुद्राक्षीणे चंद्रेल्पको निधिः ग्रहदृष्टि
वशात्सोपि विज्ञेयो न वृथा बुधैः १५ हेमताम्रं च
ताम्रारं वस्त्रं कांस्यायसं त्रपु नागं चंद्रे विजानी
यात् भास्करादिग्रहे स्थिते १६ मिश्रे मिश्रं भवेद्द्र
व्यमूर्ध्वं दृष्टिविपर्यये सर्वग्रहस्थिते चंद्रे निर्दिष्टो
सौ महानिधिः १७ शुभदृष्टेत्र गते चंद्रे लाभः स्यान्ना
त्र संशयः पापदृष्टेत्र न लाभो हि विज्ञेयः स्वरपार
गैः १८ मेरुताम्रं च ताम्रं च पाषाणं मृन्मयायसं
सूर्यादिग्रहगे चंद्रे द्रव्यभांडं प्रजायते १९ भुक्ते
राशौ प्रमाणेन भूमानं काबिकैः करैः नीचे हि
ग्रपरं नीचे जलस्थो सौ भवेन्निधिः २० स्वोच्चस्थे
उच्चगं द्रव्यं नेवाशाककमेण च परमोच्चे परं तेगो
भित्तिस्थमस्तसंक्रमे २१ चंद्राशाभुक्तमानेन द्र
व्यसंख्या विधीयते तस्मादष्टगुणा हस्तैः षट्
वैर्गुरुबलक्रमात् २२ अपि हि तेभवद्द्रव्यं य
त्र चंद्रो ग्रहान्वितः तदपि क्षेपको ज्ञेयो भास्क
रादिग्रहैः क्रमात् २३ ग्रहे हासु विग्रहस्थो वेतैत्र
पालं च मातृकाः दीपशोभा घृणा कंदर्यदनागा
विदुः क्रमात् २४ गेहे होमः प्रकर्तव्यो मासु वैनाराय
णी बलिः क्षेत्रपालमतृगामासमान्तकायामहाब
लि २५ ।

१६।१७।१८।१९।२०।२१।२२।२३।२४।२५॥

२६। २७। २८ इतिनरपतिजयचर्याटीकायांअहिवलयचक्रं अथलांगलचक्रं
लांगलमिति एकंयुगकाष्ठं योक्त्रंहस्तावबोधकंकाष्ठं १ दंडिकेति २। ३ अथ

दीपेषुदीपजापूजाभीष्टणोभीष्टणार्चने कृष्ण्वेच
कृष्णोजाप्यायेनयस्तादिष्टांनयः २६ नागेना
गग्रहाः सर्वागणनाथेनसंयुताः लक्ष्मीपत्यादि
नवानिसर्वकार्येषुपूजयेत् २७ एवंकृतेविधा
नेपिनिरसाध्योपिसिध्यति निपिसान्यानराले
केवंदनीयानसंशयः २८ इतिब्रह्मयामलीयस्व
रोदयेअहिवलचक्रंसमाप्तं लांगलदंडिकायुक
योक्त्रद्वयसमन्वितं दंडिकादिलिखेद्वानिदिनेशा
कांतभादितः १ दंडिकाहलयुक्कानांद्विद्विस्थाने
त्रिकंत्रिकं योक्त्रयोःपंचकेतत्रगणनाचक्रलांग
ले २॥ अथलांगलचक्रं॥ द्वितीयलांगलचक्रं॥

देवस्थेतुगवांहानिर्युक्स्थेस्वामिनोभयं लक्ष्मी
लांगलयोक्त्रस्थेतेत्रारंभदिनत्रिके ३ अथद्वितीय
लांगलचक्रं त्रिकंत्रिकंत्रिकंपंचत्रिकंपंचात्रिकं
त्रिकं सूर्यादिदिननक्षत्रंअशुभंचशुभंक्रमात् १
द्वितीयलांगलं त्रिकमिति १॥ २। इतिलांगलचक्राणि॥

वीजोत्मिचक्रं सूर्यभादिति १।२।३ ग्रंथांतरे राहुभादिति १।२।३ इतिबीजोत्मि
वीजोत्मिचक्रम् ॥

१०१

अन्यच्च रामरामगुणाः पंचरामपंचगुणागुणाः
विज्ञेयंलांगलेचक्रेशुभंशुभमुच्यते २ इतिलां
गलचक्राणि सूर्यभाद्दगंस्याच्चित्रिनाडेकांतर
क्रमात् मुखेत्रीणिगलेत्रीणिभानिहृद्दशचोदरे
१ पुच्छेत्रयंबहिः पंचदिनभाच्चफलंवदेत् वद
नेहृत्कलेविंयाद्गलकेंगारकस्तथा २ उदरेया
म्यहृदिस्युपुच्छेयान्यत्तपोमतः ईतिरोगभयंबा
ह्येचक्रेबीजोत्मिसंज्ञके ३ इतिवीजोत्मिचक्रं अ
थान्यप्रकारेफणिचक्रं बीजोत्पत्तिचक्रं ग्रंथांत
रेपि राहुभाद्दृष्टमेयावत्सूर्यभूपनखानिच
बीजोत्मिवर्जयेत्तासांपुच्छस्यापिचत्रयं १ मू
र्ध्नित्रीणिगलेत्रयंचजठरेपिस्यानिचद्दादशास्या
सुच्छेचत्रयंबहिरेणाभानांस्थितंपंचकं सि
द्धंकज्जलमन्नहानिमपिकंनिस्तंदुलानिक्रमा
त्स्यादीनिशुभंभयंचफणितोबीजोत्मिकालेर्क
भात् १ अन्यग्रंथेपि राहुस्थितेनत्तंत्रगणयेनेच
विलागमैः राहुकांतिविजानीयात्सर्वंबीजानिवा
पयेत् ३ ॥

चक्रं बीजोत्पत्तिहृष्टचक्रं हृष्टचक्रमिति १।२।३ ॥

४।५।८।७।६।९।९ ॥

बीजोत्पत्तिवृषचक्रं ॥

इतिबीजोत्पत्तिफणिचक्रं वृषचक्रंबाकारंसर्वा
वयवसंयुतं लिखित्वाविन्यसेन्नानिवृषनामदे
ह्रवंके १ मुखोद्विकर्णेशृंगेषुशृंगेस्कंधेद्विकंद्वि
के त्रीणिपुच्छेद्विकंपृष्ठेद्वेद्वेपादोदरेन्यसेत् २ हृ
लग्नवाहृबीजोपिप्रारंभादिदिनतस्तके यत्रांषोसं
स्थितश्चंद्रलग्नाद्धृत्येशुभाशुभं ३ हानिर्वक्रगते
सुखोतिनयनेकर्णोशुभिल्लाटनंपृष्ठेस्यात्स्थानि
रत्नशृंगयुगलेस्कंधपास्थितेशोभनं पृष्ठेराजभ
यंचपुच्छभगतेपादेभ्रमेहृत्स्थांव वैवंचंद्रभजं
फलप्रकटितंचक्रेवृषाख्येन्दरणं ४ ग्रन्थप्रकारे
णावृषभचक्रंवास्तुप्रकरणेकथितं वृषवास्तं
प्रवक्ष्यामियंत्रादावुत्तमंस्मृतं यस्मिन्निस्प्रोस्थि
तेचंद्रेनचारोत्रीणिवामके ५ क्रमाच्चत्वारिदिस्था
निवृषस्यसर्वपादयोः चत्वारिवामपादेचदक्षि
णेवचतुष्टये ६ ॥

ऋक्षाण्यंबत्रयंपुच्छेचत्रष्कंपश्चिमांघ्रयोः शिर
सित्रीणिपृष्ठेचविन्यसेत्त्रीणिपूर्ववत् ७ मुखेच
स्वामिनोमृत्युरुद्वासंपूर्वपादयोः वामपादेद
रिद्रंस्याद्दक्षिणेचधनागमः ८ रोगव्याधिभयं
पुच्छेस्थिरःपश्चिमपादयोः मूर्ध्निपृष्ठेश्रियंवि
यात्फलंवृषभवास्तुके ९ देवागारगृहस्तम्भे
प्रतिष्ठादौविधीयते अन्यकार्येविधातव्यंसंप्रोक्तं
पूर्वसूरिभिः १० इतिवृषभ
चक्रं अन्यच्च त्रिवेदाब्धित्रि
वेदाब्धित्रिदिभेषुवर्कतःशा
णी कुंभेलक्ष्मीमृत्युरुद्वासं
स्थैर्यंलक्ष्मीदरिद्रतां ध
नव्याधिक्रमान्मृत्युरव्या
दिस्थापयेत्क्रमात् १ मु
खेकंदिक्षुचत्वारिगर्भेचत्वारिचैवच कंठेत्रीणि
गुदेत्रीणिरव्यादिस्थापयेत्क्रमात् २ मुखेके
स्वामिनोघातंपूर्वेउद्वासनंभवेत् दक्षिणेचा
र्थलाभःस्यात्पश्चिमेसंततिर्भवेत् ३ उत्तरेकल
हंविंद्याद्गर्भेगर्भोविनश्यति कंठेचाश्रियमाप्नो
तिगुदेरोगोसंततिर्भवेत् ४ इतिकलशाहृषभच
क्रं वृषभवास्तुचक्रं अथसमनाडिचक्रं अथा
तःसंप्रवक्ष्यामियच्चक्रंसमनाडिकं यस्यविज्ञान
मात्रेणगृहच्छिन्नानेनिमापकाः १॥

कलशाहृषभचक्रं ॥

षभचक्रं अथसमनाडीचक्रं १॥

२।३।४।५।८।७।८।९।९॥

सप्तनाडीचक्रं ॥

कृत्तिकादिलिखेद्भानि साभिजिन्तिक्रमेणच
सप्तनाडीव्ययस्तत्र कर्तव्यः पन्नगाकृतिः २
साराचनक्षवेधेन नाडिकेका प्रजायते तेषां
नामान्यहं वक्ष्ये तथा चैव फलानिच ३ कृत्ति
काचविशाखाच मैत्राख्यं भरणी तथा उर्ध्वा
यां प्रातिनाडीस्यात्चंडनाड्यभिधीयते ४ रोहि
णीस्वातिज्येष्ठाश्चिहितीयानाडिकामता प्रा
हिस्य प्रभवा नाडी वायुनाडी तथैवच ५ सौ
म्यं चित्रा तथा मूलं पोस्मसहस्तं चतुर्थकं स्ती
योगारका नाडी दहनाख्या तथैवच ६ रौद्रं ह
स्तं तथा पूर्वाषाढाभाद्रं तथोत्तरा चतुर्थी
जीवनाडी स्यात्सौम्यनाडी प्रकीर्तिता ७ पुन
र्वसूत्तराफाल्गुन्युत्तराषाढतारकाः पूर्वा
भाद्राच सर्पाख्या पंचमी नीरनाडिका ८॥

न॰ प॰ टी॰ १०३ 103

मध्यमार्गेति समनाडीचक्रव्याजेन ग्रहाणां सममार्गाः सौम्ययाम्याः सममार्गा
णां मध्ये मध्यस्था जीवनाडी सौम्या तस्याग्रे त्रिनाडी पंथानः सौम्याः उत्तरमार्गाः
सौम्यनाडीपृष्ठे याम्यमार्गास्त्रिनाडिकः ११ तत्रस्थानां ग्रहाणां फलमाह क्रू
रा याम्यगता इति १२। १३ प्रथमतो दक्षिणमार्गगतानां ग्रहाणां फलमाह
ग्रहा इति चंडाख्यनाडिगताः शुभाशुभा हि आयामहावातं कुर्युः उत्पातरू
पं वा पुष्कर्युः उत्थितानकाः पर्वताग्रहद्दप्राकारादुत्थितानामुन्मूलनक
रा वाता भवंति वायुनाडीगताः रविनाडीगता ग्रहा वायुमात्रं हादिभिः

पृष्ठदं फल्गुनी पूर्वा श्रभिजिच्छ्रवणतारका ध
ष्ठी नाडी च विज्ञेया बुधस्य जलनाडिका ९ श्ला
श्लेषाहं मघा कर्णाय तिष्ठा चतस्रैव च प्रस्ता
ख्या हि विज्ञेया सममी चंद्रनाडिका १० मध्य
मार्गस्थिता सौम्या नाडी तस्याग्रपृष्ठतः सौम्य
याम्यगतं ज्ञेयं नाडिकानां त्रिकं त्रिकं ११ क्रूरा
याम्यगता नाड्यः सौम्या सौम्यदिगाश्रिताः म
ध्यनाडी च मध्यस्था ग्रहरूपफलप्रदा १२ ए
कनाडीगता ह्यायाग्रहाः क्रूराः शुभा यदि ततो
नाडीफलं वाच्यं शुभं वा यदि वाशुभं १३ ग्रहाः
कुर्युर्महावातं गताश्चंडाख्यनाडिकां वायुना
डीगता वायुं दहन्या मनिदाहकाः १४ सौम्य
नाडीगता मध्यानीरस्यामेघवाहकाः जला
यां बहुवृष्टिदं श्चंद्रो नाडिकास्थानि हृष्टिदाः १५

प्रचंडो वायुः दहननाडीगता ह्यायादाहं कुर्वंति एवं सत र रवि रश्मिभिः स
स्यानि शुष्यंति दहनामी मनाडी १४ सौम्यनाडी स्थिता ग्रहा मध्यफलदाः
शुभानानि शुभं पापानानि पापं पापानानि वायुं कुर्वंति नानि दाहं नीरना
डीगताः शुभाशुभा मेघवाहका भवंति मेघाहतं व्योम भवति दुर्दिनमि
त्यर्थः जलनाडीगता शुभाशुभं जलं प्रयच्छंति श्रमृतारव्यनाडीगता
श्रतिजलं समनाडीफलानि चंद्रयोगे सति बोद्धव्यानि १५ ॥

एकोपीति एकोपि स्वस्वनाडीगतः स्वनाडीसमफलं करोति यथा शनिः
स्वनाडिस्थः कृत्तिकाविशाखाचमैत्राख्यभरणीतथेन्द्रादिस्वनाडीस्थ
चंडाख्यनाडिस्थश्चंडप्रचंडवायुं करोति एवं सूर्यः स्वनाडीस्थो वायुं करोति
भौमः स्वनाडीस्थो दाहं करोति जीवः स्वनाडीस्थो मध्यमः नीरनाडीगतो
शुक्रो नीरं करोति बुधो जलनाडीस्थो जलं चंद्रमाश्च स्वतनाडीगतोमृतं
जलं प्रयच्छति क्वापि भौमः पुनः सर्वनाडीगतो सर्वफलं चंडाख्यादिक
रोति एतावदर्थाः सर्वे दैवचिंत्याः १८ अथ नाड्यादिगते रवौ समना
डीगते जलयोगात्वृष्टे प्रावृट्काले इति १७ यत्रनाडीति समचतः को

एकोप्येतत्फलं दत्ते स्वनाडीसंस्थितो ग्रहः स
भूयः सर्वनाडीस्थो दत्ते नाड्युद्भवफलं १८ प्रा
वृट्काले समायाते रौद्रऋक्षगते रवौ नाडीवे
धसमायोगे जलयोगं वदाम्यहं १७ यत्रनाडी
स्थितश्चंद्रस्तत्रस्थाः खेचरा यदि क्रूरसौम्या वि
मिश्राश्च तद्दिने वृष्टिरुत्तमा १८ एकऋक्षसमा
योगो जायते यदि खेचरैः तत्काले महावृष्टि
र्यावत्सप्ताष्टकं शशी १९ केवलैः सौम्यपापै
र्वा ग्रहैर्विध्येत यदा शशी तदा नित्यं पानीयं
दुर्दिनं न भवेत् ध्रुवं २० यस्य ग्रहस्य नाडीस्थश्च
न्द्रमास्तद्ग्रहेण चेत् दृष्टः शुक्रः करोत्यभाय
दिनं तो न जायते २१ पीयूषनाडिगश्चंद्रस्तत्र
खेटाः शुभाः शुभाः ॥

स्पष्टः नक्षत्राणां वेधः तेन यत्र ऋक्षत्रिचतुर्णां मध्ये ग्रहः स्थितः ग्रहेण चं
द्रो विध्यते १८ एकऋक्षेति १९ केवलैरिति सौम्यैरेव केवलैः पापैर्वा केव
लैर्यदि शशी विध्यते तदा तद्दिने स्वल्पतरं पानीयं पतति परं मेघदुर्दिनं भ
वति २० । २१ पीयूषेति प्रावृट्काले अमृतनाडीगतश्चंद्रः आश्लेषाम
नाश्रवणायनिश्चागतः पुनस्तत्रैव नाड्यां शुभाशुभमिश्रितास्तदा भवेति न
दा पानीयं भवति कति दिनानि पानीयं भवति तत्रायं विधिः द्विचतुः पंच
पानीयं शुभाशुभाभ्यां पीयूषनाडीगश्चंद्रो शुक्रो वेधितः द्वादशागते
हृष्टमतदादिनद्वयेन पानीयं भवति तत्र चतुर्भिर्ग्रहैः पापद्वयशुभ

न· प·
टी·
९४

इयएवं चतुर्भिर्ग्रहैर्युक्तो वेधितस्यापीयं नाडीगतस्तदा चतुर्दिनानि व्या
प्यपानीयं यदा पंचभिः शुभपापैस्तदा पंचदिनानि व्याप्यपानीयं अत्रैथे
कनक्षत्रगतश्चंद्रः एकदिनवर्षणयुक्तमेतत् द्विचतुःपंचपानीय
मिति कथं संपद्यते तत्रोच्यते आह कालेश्वयं वर्षणयोगः यदा एवं
विधो योगश्चंद्राद्भवति द्वि २ चतुः ४ पंचभि ५ ग्रहैर्यथासंख्यं द्विदिनं
चतुर्दिनं पंचदिनानि पानीयमिति योगयं २२ योगांतरमाह एवमि
ति अत्रापि ग्रहयोगः पूर्ववत् व्याख्यातं च २३ पुनर्योगांतरमाह नी
रनाडीगतेति कियत्कालं भवति तत्रस्थैः पूर्ववद्ग्रहैः यामं १ दिनार्द्ध

द्विचतुःपंचपानीयं दिनान्येकत्रिसप्तकं २२ ए
वं जलाख्यनाडिस्थे चंद्रे मिश्रग्रहान्विते दिना
र्धं दिवसं पंचदिनानि जायते जलं २३ नीरना
डीगते चंद्रे तत्रस्थैः सर्ववत् ग्रहैः यामं दिना
र्धकं त्रीणि दिनानि जायते जलं २४ अमृतादि
त्रये यत्र भवंति सर्वखेचराः तत्र वृष्टिः क्रमा
ज्ज्ञेया ह्येकरसवासरैः २५ सौम्यनाडीगताः
सर्वे वृष्टिदास्ते दिनत्रयं शोषनाडी महावात
दुष्टवृष्टिप्रदा ग्रहाः २६ एकनाडीसमारूढौ
चंद्रमाधरणीसुतौ यदि तत्र भवेज्जीवस्तदे
कार्णविता मही २७ निर्जला जलदा नाडी भवे
द्योगे शुभाधिके क्रूराधिकसमायोगे जलदो
ऽप्यंबुदारुकः २८ ॥

कं ३ त्रीणि दिनानि च जलं पतेत् अत्रापि द्विश्चतुः ४ पंचभिः ५ ग्रहैः पूर्व
वद्रूकदृष्टवेधितः यथासंख्यया मेकं दिनार्ध ३ त्रीणि दिनानि पानीय
पतनं भवेदिति २४ योगांतरमाह अमृतादीति अमृतानाडीषु चेत्सर्वे
ग्रहा भवंति तदा चंद्रयोगदिनादारभ्य पक्षाद्दशादिनानि वर्षति जलाख्या
सु चेद्ग्रहाः सर्वे तदा द्वादशादिनानि वृष्टिः नीरनाडीषु सर्वे स्थितास्त
दा षड्दिनानि व्याप्य वृष्टिर्भवति परं चंद्रयोगादारभ्य अत्राभ्यंतरेय
दा तु नाड्यां चेद्ग्रहयोगस्तदा बहुधारया जलं पतति २५ पुनर्योगांतर
माह सौम्यनाडीति २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥

२९ । ३० । ३१ । ३२ इति नरपतिजयचर्याटीकायां जयलक्ष्म्यां समनाडीचक्रं अथ स
मुद्रचक्रं कृत्तिकादीति १ । २ इति समुद्रचक्रं अथ स्त्रीपुंयोगः आर्द्रादीति २ ।

याम्यनाडीस्थिताः क्रूरा अनावृष्टिप्रसूचकाः शुभ
युक्ता जलांशस्थास्ते निवृष्टिप्रदा ग्रहाः २९ बुध
शुक्रौ यदैकत्र गृहगाण च समन्वितौ चंद्रयोगात
दा काले जायते वृष्टिरुत्तमा ३० जलयोगे समा
याते तदा चंद्रसितौ ग्रहौ क्रूरैर्दृष्टौ युतौ वापि त
दा मेघोऽल्पवृष्टिदः ३१ उदयास्तमये मार्गे वक्रग
के च संक्रमे जलनाडीगताः खेटा महावृष्टिप्रदा
यकाः ३२ इति श्रीयामलीयस्वरोदये समनाडी
चक्रं अथ समुद्रचक्रं कृत्तिकादि लिखेच्चक्रं मेष
संक्रांतिवासरः दिनऋक्षं भवेद्यत्र तत्र वृष्टिफ
लाफलं १ प्रतिवृष्टिः समुद्रे च तटे वृष्टिस्तु शोभ
ना संधिस्थखंडवृष्टिस्थ अनावृष्टिर्न पर्वते २ इ
ति समुद्रचक्रं आर्द्रादि दश स्त्रीणां विशाखात्री
नपुंसके मूलाच्चतुर्दश पुंसां नक्षत्रे फलमीदृ
शं १ स्त्रीपुंनवर्षते मेघा बहुवाते स्त्रीनपुंसके
स्त्रीयोगे बहुशीतं च पुंयोगे बहुदारुणं २ इति स्त्री
पुंयोगः अस्तप्रवेशे यदि भार्गवस्य चंद्रे त्रिकोणे
यदि केंद्रगे वा जलालयस्थे भृगुजे हि तेनो युतो स
र्णा मेघा जलदा भवंति १ मत्स्यः कुलीरे मकरे
बहुजलं कुंभे वृषे चापजलार्धमात्रं अलीवृतौ
ली जलसंततमाहुः सिंहादि शेषाश्च जला भवंति १

२ इति स्त्रीपुंयोगः अथ चंद्रसूर्ययोगः अस्तप्रवेशेति १ । २ ॥

३ । ४ । ५ इति चंद्रसूर्ययोगः ज्येष्ठप्रतिपदाफलं स्वातीति १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७

न· प·
टी·
१०५

105

समुद्रचक्रं ॥

कृत्तिकादित्रयं क्र
मेणाकृष्णास्य चभिः
सह पूर्वाषाढा
चतुष्कं च पूर्वाभा
द्रपदांतिमे ३ ३
मेषां चंद्रनक्षत्र
प्राप्ते सूर्यस्यउच्याने सूर्ये सूर्यैर्भवेद्वायुश्चंद्रे चंद्रे
नवर्षति ४ चंद्रसूर्यौ भवेद्योगात्तदा वर्षति माध
वः ४ इति चंद्रसूर्ययोगः स्वातीपयोनराशौ द्रे प्र
जापत्सुनराश्च यावत्तिष्ठति भूमीजस्तावद्देव
नवर्षति १ तदनुग्रहयोगः इंद्राशनौ गिरीसंस्था
भानुर्वा क्षमिनंदनः शिशिरवायुर्वावर्षे भूलो
के भूतिर्दं भवेत् २ कनकेपुरंतोगाश्छेद्यानुभागीव
योगपि तथारवर्षिःपर्जन्यो वर्षेद्रुःखंडमंडले ३
जलराशिस्थिते चंद्रे जामित्रे नवमे तथा शुक्रे सुतु
स्वभौमस्य प्रतिदृष्टि चतुर्वाति ४ कुजस्तराविजश्चैव
शुक्रस्याग्रे सदायदि शुष्यति वा पुरुर्भिक्षं जलनाश
कालथा ५ ग्रहीयी दुस्थितः समराशिगः शुभवी
क्षिते मंदत्रिकोणसमस्था स्वयवाहृष्टिकृद्भवेत्
भगोः सुतेप्रहष्टि सुपुषीनरधर्मीनरास्थितः ६ सौ
म्यविशेषेणापुनगपुत्राघादेत्रिकोणयदिकेंद्रगो
वा जलालयस्थेभगुजादिते वामेवाशुभंसुराजला
भवंति ७ गुरौ मित्ते च जामित्रे सिनार्कौ हृगावपि

८।५।१०।११।१२ इतिज्येष्ठप्रतिपदाफलं उदयास्तफलं आदित्येति १।२।

जामित्रेकेंद्रग्रहाः सर्वेसुनाहाहिर्भवेत्तदा ८ प्रव
र्षहाद्भिः प्रीतिकरोभृगुपुत्रोत्सर्वराशिगतःशुभ
दृष्टः सूर्यस्तनात्तवपंचमगोवाससमराश्वजला
गमनायः ९ सर्वेस्वातीत्रयेभानोपश्चिमेपितृप
चकं सुनाहाहिर्विजानीयाद्धियरीतेप्रवर्षणं १०
पुरोगारमनाहाहिः पुराशुक्रप्रवर्षणं पुरोदेवगु
रोवह्निः पुरासोमोथवानिलः ११ ज्येष्ठमासिसिते
पक्षेरोहिण्यादिदशतारकाः सजलानिर्जलाश्चेयानि
र्जलास्सजलाभवेत् १२ इतिज्येष्ठमासप्रतिपदाफ
ले आदित्येबहुवातंचभूमिजेधातुपीडनं बुधेचैव
तुर्भिक्षंशनिवारेमहद्भयं १ सोमेशुक्रेगुरौवापि
सुभिक्षंजायतेध्रुवं उदयंभार्गवेचैवचैत्रेवाथराज
सुवास्थिते २ वैशाखेचभवेन्नाशः सर्वनाशश्चतत्
फलं ज्येष्ठेचसजलापृथ्वीआषाढेजलशोषके
३ श्रावणेकेपिताभूमीयनधान्यनभस्यके आश्वि
नेकार्तिकेमार्गेसहितेचप्रवर्तते ४ पौषेचैवत
थामाघेराष्ट्रभंगोविनिर्दिशेत् फाल्गुनेचाल्पह
ष्टिस्युउदयास्तंभृगोःफलं ५ इतिउदयास्तफला
नि भरण्याह्स्यकृत्तिकामेचहारंप्रकीर्तितं प्र
मृतंवर्षतेमेचासुभिक्षंजायतेध्रुवं १ मघादिपं
चकृत्तिकावाशुहारंप्रकीर्तितं उत्तमाचैवमेघा
वकृत्तिकाश्चहारंप्रकीर्तितं उक्तमाचैवमेघा
प्रनवर्षतिकदाचन २ स्वात्यादिदीर्घिकाकृत्तिकाप
मिहारंप्रकीर्तितं सुभिक्षंतेममारोग्यंबहुहारिंसुना

इतिउदयास्तफलानि शुक्रहाराणि भरण्यादि १।२।३॥ यते ३॥

३।४।५ उदयास्तफलानि

४।५ इतिशुक्रहाराणि वृष्टिलक्षणं अतिवातमिति १।२।३।४।५।६।७

न॰प॰ टी॰ १०८

106

ज्येष्ठादिपंचऋक्षाणि रेतहारं प्रकीर्तितं उत्तताश्च
ल्पमेघाश्च अल्पसौम्याश्च जायते ४ धनिष्ठाषट्
चऋक्षाणि हेमहारं प्रकीर्तितं सुभिक्षं जायते स
र्वं मेघाश्च वर्षतेभुवं ५ इति स्वरोदये शुक्रहाराणि
अतिवातेचनिर्वातेअस्पष्टपंशीतशीतलं अश्मवृ
ष्टिरभ्रंचषड्विधं मेघलक्षणं १॥

कालदंष्ट्राचक्रम्॥

यावत्काकोदरामेघायावत्स्वर्पःशाखीसमः या
वत्तेकेतिकोवाप्युलावहेवोनवर्षति २ चित्रा
स्वातिविशाखाचआवृणोतिजलेनधा तदात
स्यादिकंकृत्वानदीतीरेउपासनात ३ श्रवणस्वा
तिपंचम्याश्चलयाति दिवाकरः अहाहिर्यदिपर्ज
न्योजलमान्मुचमसेवधा ४ उदयेसामजोयातिश
लेयानिश्चगोःस्मृतः श्रावणेचैत्रमासेतनत्रपा
तेचउल्लेभ ५ उत्तराश्वर्वसमस्याचपरमस्याचरेवती

८ इतिवृष्टिलक्षणं अथकालदंष्ट्राचक्रं नवोर्ध्वगानीति ।१।२।३।।४।५।

अश्विनीसर्वसस्याचयदिवर्षतिकृत्तिका ६ रे
वतीतोयनाशायधान्यनाशायचाश्विनी भर
णीसर्वनाशाययदिवर्षतिकृत्तिका ७ स्वाती
ज्येष्ठामघाश्चैवरोहिण्युत्तरमेवच भूमिजल
वायायातिअनावृष्टिकरस्मृतः ८ इतिवृष्टिल
क्षणं अथकालदंष्ट्राचक्रं नवोर्ध्वगानितिथिस्था
निनवतिर्यग्गतानिच अधोगतानितिथिस्थानि
नवचैवविनिर्दिशेत् १ चन्द्रनाडीगतोवेधोम
ध्यऋक्षत्रयोदितः अर्धीकारस्यचक्रस्यकाल
चक्रंप्रजायते २ त्रीणिमध्यगतऋक्षाणितानि
कालमुखानितु कोणास्थितेचद्वेपिस्थानेच
दंष्ट्राद्वयंमतं ३ दिनक्षेमादितःकृत्वानाम
क्षेयत्रसंस्थितं मुखदंष्ट्रागतेमृत्युःशुभमन्य
त्रसंस्थिते ४ ज्वरितेनष्टदृष्टेचविवाहेविग्रहे
रणे कालदंष्ट्रास्यरोगस्यवामध्येतमहद्भयं ५
इतिकालदंष्ट्राचक्रं अथसूर्यचक्रफणिचक्रं

सूर्यफणिचक्रं ॥

इतिकालदंष्ट्राचक्रं ॥ अथसूर्यफणिचक्रम ॥

समविंशतीति १ । २ । ३ । ४ चंद्रफणिचक्रं सूर्येति १ । २ अथ कविचक्रं हीनसै

न॰ प॰
टी॰
१८७

समविंशतिभागत्रपंक्तिपुक्तक्रमेणच अंतरे
अंतरेवेधः फणिचक्रेत्रिनाडिकं १ यत्रऋक्षेस्थि
तोभानुस्तदाद्योगणयेद्बुधः नामऋक्षंस्थितेय
त्रज्ञेयंतत्रशुभाशुभं २ कुर्यात्स्वचरोगेचनाशे
वेधगतेरणे वर्जयेत्सर्वकार्येषुमृत्युकाले
विशेषतः ३ निर्वेधऋक्षमध्यस्थंयस्यनामप्र
जायते सिध्यंतिसर्वकार्याणि संग्रामेविजयी
भवेत् ४ इतियामलेस्वरोदयेसूर्यफणिचक्रं स
र्पफणीश्वरेचक्रेयद्रुक्तंचशुभाशुभं चंद्रादीत
त्फलंसर्वंज्ञेयंचंद्रफणीश्वरे १ यदीडुर्जन्मन
क्षत्रमेकनाड्यांयदाभवेत् तदासौजायतेमृ
त्युःकालज्ञानेनभाषितं २ इतिचंद्रफणीश्वर
चक्रं हीनसैन्यःसदास्थायीयायीसैन्याधिकः
सदा प्रबलस्यबलापायवसेद्दुर्गेकविसंगरे १
प्रयाणेचास्त्रयाणेचनिर्गमेसंगयोगते प्र
कारेवासनेप्रश्नेहीनसैन्यविनायके २ अथ
धाकविकालस्तुकथितोदुर्बलेनृपे दुर्गयुद्धं प्र
कुर्वीतजयतीहनसंशयः ३ चत्वरस्थंत्रिना
डीकंकविचक्रंलिखेद्बुधः प्रवेशनिर्गमेभानि
स्थानेषुस्थापितविन्यसेत् ४ यदिनामांकिते
स्थानेशत्रुसैन्यव्यवस्थिते तत्रचक्रेसमालिख्य
सेनाध्यक्षसर्वके ५ त्रीणित्रीणिप्रवेशेचवर्णा
दीनिदिशिक्रमात् निर्गमेचचतुष्कंचपूर्वादिक्र

स्युरिति १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ ॥

मेणच ६ ॥

७ सौम्या इति सौम्यावक्राः प्रवेशे क्रूरातिचारगाः निर्गमे इत्यर्थः ८।९।१०।११
कविचक्रं ॥

ईशादौ बालतो
मध्यंमध्याह्नाल्ले
ह्नसर्वतः प्रवे
शो बालतः को
णे मध्यादिस्त्व
विपर्ययः ७ सौ
म्याः क्रूरग्रहास्तु
प्रवेशे निर्गमे
तथा वक्राति

प्रप्रवेशे

चारगत्या वक्त्रा वा कविरणं कुरु ८ जीवपक्षे स्थि
ते चंद्रे स्वकुलर्क्षे प्रवेशके यानं कविरणं प्रोक्तं
ज्ञात्वा प्रवेशनिर्गमौ ९ उदितास्तत्स्वरा येषां ज
न्मर्क्षे तेषु संभवः तद्दिने नेष्टदाः सर्वे वर्जनीयाः
कवेरणे १० क्रूरे शीघ्रे प्रवेशस्तेय तत्र तत्रादिशेद्ध्र
णं वक्रस्थे निर्गमे सौम्ये तद्दिशा निर्गमं कुरु ११
प्रवेशस्ते प्रवेशं च निर्गमे निर्गमस्तथा भूबलं
ह्रस्वतः कृत्वा प्रोक्तः कविरणे जयः १२ जन्मल
ग्ने जन्मराशीनां भं सम्मुखमभेपि च पृष्ठस्पृष्ठतो
यस्तत्काले भंगमादिशेत् १३ इति कविचक्रं
चंद्रफणिचक्रं ॥

प्रवेशार्हे इति वामे वक्रिणि याये वा पृष्ठे वापि जयो रणे क्रूरे पृष्ठे जयो दक्षस्था
प्रवेशार्हे इति वामे वक्रिणि ... इति कविचक्रम् ॥
दिवस्पमाणं भूबलं १२।१३॥ इति कविचक्रम् ॥

न॰ प॰
टी॰
१०८
108

अथखलचक्रं चतरस्रमिति ८।२।३ यद्दिनइति मतांतरेसूर्यनक्षत्राद्दप
सध्येननक्षत्रन्यासः खलेकपोतन्यायेनभटानांरणप्रवेशः खलशब्दार्थोत्र

अथखलचक्रं चतुरस्रंचतुर्द्दीरंखलचक्रंलिखे
द्बुधः नंदादितिथयोन्यस्यास्पर्वद्वारक्रमेणच १
पूर्वाद्यादिचतुष्केषुसप्तसप्तक्रमेणच कृत्तिका
दिलिखेन्मध्येखलेभान्यष्टविंशतिः २ शनिंच
द्बौकुजः सौम्योभानुशुक्रौगुरुस्तमः मध्येबहिर्ग
तास्तेयाअपसव्यदिशाक्रमात् ३ यद्दिनेयद्दिशि
स्थास्तेतिथिर्यस्यदिनाधिपाः प्रवेशःखलकद्वा
रेकर्त्तव्यस्तद्दिशासदा ४ खलकाभ्यंतरेकालः
शनिःसूर्येंज्यमंगलैः बुधशुक्रेंदुभिर्बाह्येस्थायी
यायीक्रमाज्जयी ५ खलेकमध्यनक्षत्रेयाग्रहो
यत्रसंस्थितः तत्रस्थानगतेचैवंफलंवक्ष्येशु
भाशुभं ६ सूर्यस्थानगतःशूरोम्रियतेचैवंद्रामि
श्रिते भौमस्थानेमहाक्रोधीबुधस्थानेमहज्जयं
गुरुस्थानेमतिस्थैर्यंभंगमायातिभार्गवे शनि
स्थानेहतंशून्यराहुस्थेमरणंध्रुवं ८ वक्रस्था
नेमवेद्भंगः शीघ्रस्थानेचयावति समचारग
तेस्थायीत्वीणंदावरवरहति ९ क्रूरेपृष्ठेजयोशु
भेसौम्येपृष्ठेपराजयः क्रूरेचसन्मुखेमृत्युर्ज
यःसौम्येग्रसंस्थिते १० योधयोःपृष्ठगाः क्रूराउभ
योर्भंसुकारकाः सौम्याःसंधिप्रदाशुन्येमिश्रामि
श्रफलप्रदाः ११ दिननक्षत्रमारभ्यात्रिभिः सप्तभिःहि
शोधके शून्येकपोतपक्षाणांजायतेनितिनिश्चि
ते १२ ॥

४।५।६।७।८ अथवाश्वनिग्राहणोति ९। १०। ११। १२॥

इतिबलचक्रं अथसमचतुरस्रादिकोटचक्राणि अथातइति १ यस्याश्र
येति यस्यदुर्गमस्याश्रयबलात् स्तोकारिःस्वल्पबलोराजाभूरिसैन्यपराभ
वंकरोति गजरथतुरगपदातिसमृद्धवाहिनीपतेरपिपराभवंप्राप्नोति
चतुर्दिक्षुसीमास्थैराजभिःसहयस्याश्रयबलाद्युद्धंकरोति तस्यकोटस्य
ग्रहणोपायंवक्ष्येइतिपर्यवसन्नार्थः २ विषममिति दुर्गंकिंविशिष्टंवि
षमंअधिरोहावरोहाभ्यामशक्यंअस्पृश्यत्वात् अथवाविषमंअतिकुटिल

बलचक्रं ॥

इतिश्रीब्रह्मयामलेस्वरोदयेषड्गेनरपतिजय
चर्यायांबलचक्रंसमाप्तं अथसमचतुरस्रादि
कोटचक्राणि अथातःसंप्रवक्ष्यामिकोटयुद्ध
स्थानिर्णयं स्तोकारिःकुरुतेयत्रभूरिसैन्यपरा
जयं १ यस्याश्रयबलादेवराज्यंकुर्वंतिभूतले
विग्रहंचतुराशास्थसीमास्थैःशत्रुभिःसह २
विषमंदुर्गमंघोरंचक्रंभीरुभयावहं कपिशी
र्षैस्तुशोभाढ्यंरौद्राट्टालकमंडितं ३ ॥

दुर्गमंकुत्रापिखदिरवनाकीर्णंकुत्रापिपरिखाकालरूपिणीयत्रपरिखा
यांनक्रादिजंतवोभीषणाकाराःकोटिशः यत्रकोटिविवरेविलेशयाःविष
मफणिफणाफूत्कारैर्भीषयंति एवंदुर्गमं यत्रदुर्गोपरिवानरशीर्षाणि
वरूपाःकल्पितानितैःशोभितं क्वचित्पर्वतशृंगाग्रमिवाट्टकप्राताकलं

॥ ३ ॥

न·प·
टी·
१०९

109

प्रतोलीति यस्य दुर्गस्य प्रतोली जलनिर्गममार्गः काल इवाभाति यस्य
परिखा कालरूपिणी पर्वतान् कल्पान्तपातितजलकृतमार्ग इव काल
रूपिणी परिखा संग्रामकरणाय कृतमाटोपं यत्र यस्य परिवर्त्तदिक्
कोटिषु प्राः प्राग्प्रदेशमार्गालंकृतकिरीटाकृतिपाषाणनिर्मितरणकर
णमेडनमंडलानि शोभन्ते यदन्तर्यानिगतायोद्धारो भटा युध्यन्तीति:

प्रतोली यस्य कालाख्या परिखा कालरूपिणी
रणतूर्यंकृताटोपं डिकुलीयन्त्रयुक्तितं ४ त्रिश
लैर्मुद्गरैः पाशैः कुन्तखड्गैर्धनुःशरैः संयुतैः सु
भटैः शूरैरिति दुर्गं समादिशेत् ५ दुर्गस्या दुर्गमः
शत्रुरसाध्यो येन सिध्यति कोटचक्रं प्रवक्ष्यामि
विशेषादष्टधा पुनः ६ प्रथमं सममध्ये कोटं ज
लकोटं द्वितीयकं तृतीयं ग्रामकोटं च चतुर्थं

सममध्यस्थ कोटचक्रं ॥

गिरिगह्वरं ७
पंचमं गि
रिकोटं च
षष्ठं कोट
चडामरं स
प्तमं वक्रम्
मिस्यं विष
माख्यं तथा
ष्टमं ८ सम्म

येसाध्ययेनतं विद्धि जलस्येवयमोत्तणं ग्रामदुर्गं
गिरिदाहं च प्रवेशमार्गाद्दूरेण तथा ९ पर्वतेस्थानभेदे
चम्भवलेम्पडामरे वक्राख्येकविषमाग्रविषमे
स्यापिषापिना १० ॥

प्रोमिते पुनर्डिकु लीयंत्रयंत्रितं कोटिषु प्राः
प्रदेशपाली यपाषाणगीलक प्रदेशपाणयं त्रैर्यत्रितं सहितं ४।५।६।७।
८ सुहानामेवसाध्यमीपायमाह सम्मध्ये साध्य येन तं विद्धि मिति ९।१०॥

अष्टानां वर्गक्रमेण नामान्याह अतिदुर्गमिति अतिदुर्गमित्यनेन अवर्गोत्तरं
नाम दुर्गं वर्णे प्रथमं कालकर्णमित्यनेन कवर्गोत्तरं नाम दुर्गं द्वितीयं चक्रा
वर्तमिति चवर्गोत्तरं नाम तृतीयं टिपुरमिति टवर्गोत्तरं नाम चतुर्थं तलाव
र्तमिति तवर्गोत्तरं नाम पंचमं पद्माख्यमिति पवर्गोत्तरं नाम दुर्गं षष्ठं य
त्नभेदमिति यवर्गोत्तरं नाम दुर्गं सप्तमं शामाख्यमिति शवर्गोत्तरं नाम दुर्ग
मष्टममिति ११ । १२ अथ वर्गाधिपमाह अगरुड इति दुर्गस्य यो वर्गः तद
गीनाथस्य यो भक्ष्यः तद्वर्णोत्तरनामनराः शूरा अपि दुर्गग्रहणाय सेनापतयो
न कार्याः गढाधिपा अपि न ते कार्याः यथा कोटस्य नाम अमरगिरिदुर्गममर

अतिदुर्गं कालकर्णं चक्रावर्तं टिपुरं तलावर्तं
च पद्माख्यं यत्नभेदं शामाख्यकं ११ एतन्नामाष्ट
कं ज्ञेयं वर्गाष्टकक्रमेण च यस्य वर्गस्य यो भक्षः
स वर्गस्तस्य भगदः १२ अगरुडः कमार्जारश्च मि
हः श्वा टश्च नीरसतः तसर्पश्च पश्चादुश्च यमध्याः प्रा
प्रजात्मजः १३ तार्क्ष्यस्य भक्षो भुजगो विडालस्य
च मूषकः सिंहस्य भक्षो हरिणः शुनो भक्षश्च प्रजा
त्मजः १४ दुर्गवर्गस्य ये भक्ष्या वर्गास्तन्नामजा न
राः तद्दुर्गं तेरणो त्याज्यानकर्तव्या गढाधिपाः
१५ स्ववर्गात्पंचमे स्थाने खिडिभंगश्च जायते ॥

गिरिदुर्गस्य वर्गोऽअवर्गः अवर्गस्याधिपो गरुडः गरुडस्य भक्ष्यः सर्पः तस्य व
र्गस्तवर्गः तवर्गोत्तरनामानो भटाः अमरगिरिदुर्गग्रहणाय सेनापतयो
न कार्यास्तदा अग्रेसरा अपि न कार्याः ते दुर्गे विलयं यान्ति तथा अमरगि
रौ तवर्गोत्तरनामानस्ते भुजसिंहनरसिंहदानवारिप्रभृतयो गढ
रक्षका न कार्याः यतो दुर्गमेव नानुभक्षयिष्यन्ति एवं पुनः देवगिरौ दुर्ग
गढाधिपाः अवर्गोत्तरनामानः अमरसिंह ईश्वरसिंह उदयसिंहप्र
भृतयो गढाधिपा न कार्याः स्वस्ववर्गोत्तरनामानः स्वस्वदुर्गे हिता एव
एवं सर्वे वर्गा दुर्गे ज्ञेयाः १३ । १४ । १५ अथ दुर्गखिडिमाह स्ववर्गादिति दु
र्गवर्गस्य यादिकृत् अवर्गः पूर्वदिशि इत्यादिक्रमेण स्ववर्गादिकृतः पंचमायां
दिशि दुर्गखिडिभंगश्च एतावता किं यथा देवगिरिदुर्गस्य तवर्गः तद्दुर्गत
वर्गे तवर्गस्तवर्गः पश्चिमायां स्थितः पश्चिमतः पंचमादिक् प्राची देवगि
रौ दुर्गे दुर्गग्रहणाय प्राच्यां यत्नं कुर्यात् कोटग्रहणाय प्राप्ताणि केऽपि १६ ॥
[illegible] ।

न॰ प॰ टी॰ १९

अधुनाविस्तारमाह कोटचक्रमिति चतुरस्रं त्रिनाडिकमितिलिखनपरंपरा
यातंबोद्धव्यं आदौकृत्तिकादिलिखनेहर्वागमोक्तं यतोभूबलमेवदुर्गको
टाधिपईश्वरः तेनअट्ठपहकृत्तिकाईश्वरनामनक्षत्रादेवन्यासआदियाम
ले अधुनायुगावलयेस्वल्पवीर्याराजानः प्रतिग्रामादिषुदुर्गरचनाकृता
अन्यथायेकिंचिद्बलाधिकास्तेस्वल्पबलिनोन्मूलयंत्येवस्वल्पबलोपि
स्ववर्गेणाधिकबलिभिःसहवैरमारभते अतःप्रतिदुर्गंभिन्नारचना तत्र
दुर्गेनक्षत्रन्यासेअयमेवविधिःबाह्यरेखायांईशानकोणेकृत्तिकालेख्या
ततोमध्यरेखायामीशानकोणेरोहिणीलेख्याततोभ्यंतररेखायामीशा
नकोणेमृगशिरःएवंकृतेबहिःकोटेचमध्येचेतिलिखनार्थः अथमध्य

अवर्गाद्यष्टकंस्तेयंसर्वाद्यष्टदिशिक्रमात् १६ को
टचक्रंलिखित्वादौचतुरस्रंत्रिनाडिकं कृत्तिका
दीनिधिष्ण्यानिसाभिजिंतिन्यसेद्बुधः १७ बहिः
कोटेचमध्येचदुर्गमध्येबहिःपुनः प्रवेशोनि
र्गमस्तत्रज्ञातव्यःखरवेदिभिः १८ बहिर्द्वादशा
भान्यत्रप्राकारेतारकाष्टकं दुर्गमध्येतथाचा
ष्टौमध्येस्तंभचतुष्टयं १९ कृत्तिकापुष्यसार्पे
चमघास्वातीविशाखके अनुराधाभिजित्कर्णौ
धनिष्ठाश्वियमाह्वयं २० ॥

मेकोटेबहिर्बहिरिति आर्द्राप्राचीमध्येलेख्या पुनर्वसुस्तदुपरिबाह्यरेखायां
दुर्गेलेख्या पुष्यश्चबहिर्बाह्यरेखायांलेख्यः आश्लेषाचप्राचीबहिर्बाह्येले
ख्या एवंकृतेकृत्तिकादिसप्तनक्षत्राणिबहिःकोटेचमध्येचबहिःकोटे
बहिर्बहिरितिलिखनेक्रमोदर्शितः एवमाग्नेयकोणात्बहिःकोटेच
मध्येचभानिलिखेत् तथानैर्ऋत्यकोणतोबहिःकोटेचमध्येचेतिप्रवे
शोलिखनंमध्येकोटेबहिर्बहिरितिनिर्गमलिखनं एवंवायव्यकोणे १७
१८ तत्रत्रिनाडीलिखितनक्षत्रस्वबोधार्थंवदति बहिर्द्वादशभान्यत्रे
ति बाह्यरेखायांद्वादशनक्षत्राणिमध्यरेखायांदुर्गमध्येअष्टौनक्षत्राणि
मध्यरेखायांदुर्गमध्येअष्टौभानितन्मध्येमध्यरेखायामष्टनक्षत्रेमध्येच
त्वारिस्तंभसंज्ञकानि १९ चतुर्दिक्षुचत्वारिधिष्ण्यानिन्यस्तानांनक्षत्राणा
हष्टदुर्नाडीषुनामान्याह कृत्तिकापुष्येति २० ॥

२१।२२।२३।२४।२५।२६ अथ दुर्गाकारमाह चतुरस्रमिति २७ एष
एष दुर्गेषु नक्षत्रन्यासमाह चतुरस्रेति चतुरस्रदुर्गं यथोक्तरूपमेव न्यासः ह
स्तादिसप्तके कथं न्यासः कार्यः तत्प्रवेशः तथा निर्गमो ज्ञायते यत्र नक्षत्रन्यासः
क्रियते तत्रायं विधिः भूमिभागक्रमेण हस्तादीनां दुर्गाणां नक्षत्रन्यासः का
र्यः यतो रणादिभूमावेव तिष्ठति हस्तादीनि यत्र यत्र दृष्टेषु पतेत तत्र तत्र तस्या

श्रवणं पुनर्वसू भोग्यं चित्राज्येष्ठोत्तरा तथा प्रत
भिरेवती चैव प्राकारे नारकाष्टकं २१ मघारोहि
णी हस्तं मूलमाषाढमेव वै पूर्वोत्तरा तथा
भाद्रामध्ये जलाष्टकं विदं २२ पूर्वे रोहिण्यमेव
स्वस्ति वाषाढा च वारुणं उत्तरे उत्तराभाद्रापुनस्त्वे
भचतुष्टयं २३ कृत्तिकाद्यं मघाद्यं च मैत्राद्यं वास
वादिकं त्रीणि त्रीणि प्रवेशे च हादशान्यानि निर्ग
मे २४ कृत्तिकादिरयं न्यासः सर्वोपार्थप्रदर्शितः
दुर्गभारुणनाम्नाच ग्रहैर्वा यन्ततः फलं २५ दुर्ग
नामस्थितं वर्ण्यं हुर्गादीति स्फुटं तदाग्रादि
लिखेच्चक्रं क्रमात्स्वरविचक्षणैः २६ चतुरस्रं च
तद्दीर्घं त्रिकोणं हि तदीर्घकं अर्धचन्द्रं तथा त्र्यग्रं गो
लनेयथुराकृतिः २७ चतुरस्रे यथान्यासो भूमि
भागक्रमेण च प्रवेशान्निर्गमस्तं भास्याद्यष्टमा
दिसमके २८ दुर्गभित्तिविभागेन दातव्यापि स्प
मंडलं ॥

कृत्तिं प्राग्दिशि लिखेत् तद्वाह्य चतुरेखा भूमिः कार्या यथोक्तकोटस्यैव
चतुरस्रभूमिकोटे तन्नाम नक्षत्रन्यासे तेष्वेव तत्र नक्षत्राणि ज्ञेयानि ग्र
हाश्च तत्र तत्र कृत्वा हरणाय चतुरस्रोक्तेनैव यत्नेन कुर्यात् २८ एवं कृते दुर्गे
विभागः दुर्गभित्तिविभागेनेति यत्र पाषाणादिकोटः तदयोर्भित्तौ वास्य
रेखामध्ये मध्यरेखान्तः परिमध्यप्रवेशभित्तिविभागः भित्तिपाह्वेन पा
षाणादिरचितकोटः उच्यते जलदुर्गं वनदुर्गं परिखादुर्गं इत्यादि
दुर्गाणां चतुरस्रभूमिभागरेखायामेव न्यासः नक्षत्रग्रहाणां स्वना वा ॥

अधुना ग्रहयोगेन दुर्गग्रहणं रक्षा च गच्छापि पगच्छावरोधकानामशुभा
शुभमाह तत्रस्थैरिति यस्यां दिशि क्रूरा दुर्गे तिष्ठंति बालेमध्ये न तत्र तस्यां
दिशि कोटग्रहणाय यत्नं कुर्यात् दुर्गभञ्जने दुर्गाधिपोपि २८। २९ अ
थ प्राग्ग्रहाणां स्वभावबलं चोक्त्वा पश्चात् ग्रहफलं वदिष्यति बुधशुक्रे

तत्रस्थैः खेचरैः सर्वैः फलं वाच्यं यथोदितं २८ बा
ह्ये मध्ये चैव यत्रस्थाः क्रूरखेचराः तत्र स्था
ने कृते यत्ने भिंदे दुर्गं ससैन्यकं २९ बुधशुक्रेंदु
जीवाश्च सदा सौम्यग्रहा मताः शन्यर्कराहु माहे
याः केतुः क्रूरग्रहा मताः ३० त्रिःप्रकारो ग्रहचारो
वक्रः शीघ्रः समागतः उच्चनीचसमाले च त्रिधा च
क्रे भ्रमंति च ३१ ऊर्ध्वाधःसमा तिर्यक् दृष्टिभेदश्च
तुर्विधः स्वकं मित्रं समः शत्रुः स्थानभेदश्चतुर्विधः ३२

दीर्घचतुरस्रकोटचक्रं ॥ वर्तुलकोटचक्रं ॥

क्रूरा इति ३० त्रिःप्रकार इति वक्री ग्रह उच्चे विमंडले भ्रमति शीघ्रग्रहो
नीचे भ्रमति उच्चनीचांतराले समगतिर्भ्रमति चक्रे नक्षत्रगोले ३१ ग्र
हाणां चतुर्विधा दृष्टिः ऊर्ध्वमिति कस्याप्यूर्ध्वं दृष्टिः कस्याप्यधो दृष्टिः
कस्यापि समा दृष्टिः कस्यापि तिर्यग्दृष्टिः एवं चतुर्विधा दृष्टिः स्थान
भेदोपि चतुर्विधः स्वकमिति ३२ ॥

३३।३४ गतिरपिवक्रविधा वक्राइति एषांव्याख्यानंसर्वतोभद्रेकृतमस्ति रा
हुकेत्विति यासमगतिर्मंदगतिश्शीघ्राक्रासाशीघ्रातिचारगतिर्भ्यासमःसमैव
तल्यागतिः याचपुनर्वक्रातिवक्रकौटिल्याख्यागतयः एताभिस्तिस्रभिर
तल्यागतिः ३५।३६।३७
पिवक्रीग्रहउच्यते नतावक्रगतिर्नोभिन्नागतयःवक्रगत्या

स्वभ्यावाचक्रगतयः सर्वादिदिकुस्थितः कुर्या
ईन्योभोमोभ्रुग्रयीत्रबुधः सर्वादिदिक्स्थितः ३३ सूर्ययुक्ता
इंगंवायभक्ताक्रूरग्रहसमन्वितः ३३ सूर्ययुक्ता
उदीयन्तेशीघ्रगाश्चद्वितीयगे समास्तृतीयगेऽस्ते
यामंदाभानोश्चतुर्थगे ३४ वक्राःपंचमषष्ठेकैव
तिवक्राह्नसप्तमे नवमेदशमेभानोर्जायतेकुटि
लागतिः ३५ शीघ्रगाश्चभवंत्येतेद्वादशैकादशे
कादशेतथा राहुकेतूसदावक्रौरवीन्दूशीघ्रगौ
सदा ३६ शीघ्रोतिचारगत्याचसमश्चसममंदयोः
वक्रातिचारकौटिल्यगत्यावक्रग्रहोमतः ३७ क्रू
रोतिक्रूरतांयातिसौम्यो यातिसुसौम्यतां वक्र

त्रिकोणकोटचक्रम् ॥

चारेसमुत्पन्नेशी
घ्रेप्येवंविपर्ययः
३८ मेषोवृषोमृ
गःकन्याकर्कमी
नतुलान्तराकु
म्भादित्यादिग्रहस्
च्चनीचंयतस्सस
मम ३९ ॥

क्रूरोतिक्रूरतामिति तथाप्रोक्तं सर्वतोभद्रे क्रूरावक्रामहाक्रूराः सौम्यावक्रा
महाशुभाः वक्रचारेसमासन्ने शीघ्रेप्येवंविपर्ययादिति वक्रचारफलं पाप
शुभानांविपर्ययः क्रोधैः पापाः शीघ्राः शुभाभवन्ति शुभाः शीघ्रा भवन्ति शुभा
ति ३८ मेषइति यथामेषोरवेरुच्चस्तस्मात्सप्तमेतुलातन्नीचं तयोरंतरे
णात्तयैकर्कमकरौरवेः समस्थानं एवंसर्वेषांग्रहाणामुच्चनीचंसमस्थानंत्रेयं
सुखचक्रेकोटचक्रेउच्चस्थानंपंचमस्थानंनीचस्थानमिति ३९ ॥

न॰ प॰
टी॰
११२

५०। ५१ मित्रामित्रमाह स्वहृदोर्केति शुक्रेन्दुभौमगुरूणां चतुर्णां रविचंद्रभौ
मबृहस्पतयोन्योन्यंसुहृदः तथा शुक्रबुधशनयोपि स्वस्मिन्सुहृदः एते
पि अन्योन्यं वैरिणः रविचंद्रभौमगुरूणां चतुर्णां शुक्रबुधशनयो वैरिणः
शुक्रबुधशनीनां रव्यादयश्चत्वारो वैरिणः रव्यादयः सर्वे राहोः शत्रवः ५२
बलमाह स्वदेत्रस्थ इति ५३ क्रूराणां स्वभावमेवाह क्रूरागर्भेपुरमिति य

112

उच्चनीचाख्ययत्रयं समस्थानं तदुच्यते उच्चस्थंम
ध्यगं नीचं चक्रे चात्र व्यवस्थितं ५० ऊर्ध्वदृष्टी च
भौमार्कौ केकरौ बुधभार्गवौ समदृष्टी च जीवेन्दू श
निराहू तथाधोदृष्टी ५१ सुहृदोर्केन्दुभौमज्याः एव
शुक्रज्ञभानुजाः अन्योन्यवैरिणो ह्येते राहोः स
र्वे च शत्रवः ५२ स्वदेत्रस्थे बलं पूर्णं पादोनं मि
त्रभे ग्रहे अर्धं समगृहे ज्ञेयं पादं शत्रुगृहस्थिते
५३ क्रूरा गर्भे पुरं घ्नंति प्राकारे खंडिकारकाः
बहिस्था वेष्टकेस्मे सोमस्तु दानावसेष्यायः ५४
क्रूरा गर्भे शुभा बाह्ये सम्यग्ने निष्कृते पुरं सौम्या
मध्ये बहिः क्रूराश्च सास्यदुर्गमुच्यते ५५ क्रूरेच
तुष्टयं मध्ये प्राकारे सौम्यखेचराः भेदाद्दुर्गो
भवेत्तत्र विना युद्धेन गृह्यते ५६ प्राकारसं
स्थिताः क्रूरा मध्ये सौम्यग्रहा यदि दुर्गभंगस
मुत्पन्नं भराभायाति वेष्टकः ५७ ॥

रविभौमशनिराहुकेतवो गर्भे पुरमध्ये भवंति तदा पुरं घ्नंति नगरं पराच
क्रेण लग्नं करोति प्राकारे सकलाः पापाः तदा कोट्टं घ्नंति बहिस्थाः सु पापाः
तदा वेष्टकान् पुररोधकान् घ्नंति क्रूराणामेव स्वभावः मध्ये कोट्टं बहिः स
कलाः शुभाः रक्षकाः एव ५४ पापशुभयोगेन गर्भकोट्टबाह्यगतेन दुर्गग्र
हणानाफलमाह क्रूरागर्भ इति सुगमं ५५ क्रूरचतुष्टयमिति प्राकारे
कोट्टे शुभग्रहा यदि स्युः क्रूरचतुष्टयं पुरमध्ये तदा दुर्गनाथस्य भेदो जाय
ते पुरनाथस्य भेदो जायते पुरनाथस्य मंत्रिणो योद्धारो येन्ये पुत्रमित्रा
दयः वेष्टकाधीशं मिलंति वेष्टकाद्धनं गृह्णंति तदा विना युद्धेन पुरं

प्राकारेसंस्थिताइति प्राकारेमध्यमान्नाडीसंस्त
गत्ह्नातिपुररोधकः ४६ प्राकारेसंस्थितेइति प्राकारेमध्यमान्नाडीसंस्त
केकोटेयदिक्रूराःसकलाःसदुर्गभंगेसमुत्पन्नेसतिवेष्टकएवभंगमा
यातिकोटग्रहयंत्तंहित्वाससैन्योभंगमायातिपलायतेयुद्धेहानि
र्जायते ४७ मध्यनाडीस्थिताइति मध्यनाडीकोटाख्यानत्रशुभग्रहा
भवंति पापग्रहाबाह्येबाह्यनाडीगताभवंतियत्रकोटग्रहणकाले
तदाविनायुद्धेनबहिःशत्रोःपुररोधकस्यसैन्येव्याकुलताभवति
सैन्यावर्तोजायते अश्वगजपदातयश्चइतस्ततोधावंतिकुत्रकुत्रेति
अवहरन्इतस्ततोधावंति केपिपलायमानाःकेपिकमपिव्याकुलो
पृच्छंति केपिअश्वान्भयप्रुतान्कुर्वंतिइत्यादिसैन्यावर्तः ४८ प्र

मध्यनाडीस्थिताःसौम्याःक्रूराबहिरवस्थिताः
सैन्यावर्तोबहिःशत्रोर्विनायुद्धेनजायते ४८
प्राकारेपुरमध्येचयदाक्रूराव्यवस्थिताः सौम्या
बाह्येतदादुर्गंप्रयत्नेनापिसिध्यति ४९ सौम्या
मध्येचकोटेचबाह्येपापग्रहायदि देवैर्बला
दिभिर्दुर्गंग्रहणतेनकदाचन ५० प्राकारेबाह्य
गाःक्रूराःसौम्यामध्यगतायदि युद्धेप्राकारखं
डिश्चपुरभंगोनविद्यते ५१ लंभान्तरगतायस्य
ग्रहाःसौम्याःशुभान्विताः ॥

प्राकारेपुरमध्येचेति प्राकारेमध्यनाड्यांपुरम
ध्येतृतीयनाड्यांयदापापाभवंति ग्रहद्वयंकोटे ग्रहत्रिनयंमध्य
सकलाःपापाबाह्यबाह्यनाड्यांअस्मिन्योगेयदिरोधःपरचक्रेण
क्रियतेतदायत्नेनस्तोकप्रयासेनदुर्गंग्रहणते ४९ अथान्ययो
गांतरमाह सौम्यामध्येचेति शुभग्रहामध्येपुरगर्भनाड्यांःको
टेचमध्यनाडीगताःशुभद्वयंगर्भेशुभद्वयंकोटेपापाबाह्यगताः
तदादेवाअपिकोटग्रहायनसमर्थाभवंति ५० अथयोगांतरमा
ह प्राकारेबाह्यगाइति पापद्वयंबाह्येऽन्येपापग्रहाःकोटेशुभाः
सकलाःपुरमध्येअस्मिन्योगेयुद्धंभवति प्राकारखंडिश्चपुरभंगो
नविद्यतेनग्रहणनइत्यर्थः ५१ योगांतरमाह लंभान्तरगतायस्य
ति मध्येलंभचतुष्टयमितिचतुर्दिक्षुचत्वारिनक्षत्राणिलंभसं

न. प.
टी
११३
113

स्तानि तेषामेकतमस्याः शुभाः प्रत्येकं व्यवस्थिताः किंविशिष्टाः शु
भान्विताः विशेषेण एकत्रावस्थिताः अथवा शुभान्विताः मित्रग्रहा
न्विताः मित्रदृष्टा उच्चस्वगृहस्थाः एतैः कारणैः शुभान्विताः कथिताः पा
पा वा स्वगा एको द्वौ वलं भर्तुर्वर्जयित्वा मध्ये स्थिता अपि पापाः तदा त
स्य कोटस्य केनाप्युपायेन भेदो दण्डः सामदानादिभिर्नाशो न भवति
५२। ५३ योगान्तरमाह स्वभान्तरगता यत्रेति सुगमं ५४ मयैवेति
सुगमं ५५ योगान्तरमाह सौम्या वाह्येति बाह्यनाड्यां कोटमध्यना
ड्यां यदि शुभाः यस्मिन्कोटे क्रूरो कोटमध्ये अन्तर्नाड्यां तदा स्वयमेव
गत्वापि पौ वेष्टकाय कोटं ददाति ५६ योगान्तरमाह बाह्याभ्यन्तर

भवेद्युक्तस्य कोटस्य न नाशो विद्यते क्वचित्
५२ यदि साह्लाददृष्टं तत्र युक्त्ये चात्मगणान्वितः
तथापि न भयं विद्यादिति सत्यं वरानने ५३
स्वभान्तरगता यत्र रविराहुशनैश्चराः भूमि
पुत्रश्च तस्याप्युनाशः कोटस्य निश्चितं ५४ म
यैव यदि तेनैव युक्त्ये कोटेन संशयः तथापि
न भवेत्तस्य क्रूरग्रहदोषाहरानने ५५ सौम्या
बाह्ये तथा कोटमध्ये क्रूरग्रहाः स्थिताः स्वयं दु
र्गं प्रयच्छन्ति वेष्टकाय गत्वापि पाः ५६ बा
ह्याभ्यन्तरगाः क्रूराः प्राकारे शुभना ग्रहाः
रिपुदुर्गं प्रयान्ति विनाप्युक्त्ये न निश्चितं ५७

गा इति बाह्यनाड्यां क्रूरद्वयं अन्तर्नाड्यां च क्रूरद्वयं मध्यनाड्यां शु
भाः तस्मिन् दुर्गे परचक्रं गत्वापीशोऽपि रिपुद्वयं त्वयमायाति
अर्थात् शून्यद्वयं दुर्गं भवति एवं यत्र भटाः म्रियन्ते एवं द्वयमपि
वलेन नष्टं भवति न वेष्टकः कोटं गृहीतुं शक्तः न वा कोटाधिप
लमतिक्रमितुं शक्तः समेनैव गच्छति विशेषात्र वाह्यपापा
वेष्टकान् घ्नन्तीति अभ्यन्तरं अन्तर्नाड्यां पापा दुर्गपालान् घ्नन्ती
ति मध्ये शुभाः कोटं रक्षन्ति ५७ ॥

अस्य विपरीतमाह प्राकारस्था इति शुभद्वयं बहिः शुभद्वयं को
टमध्ये क्रूरग्रहा मध्यनाड्यां तत्र दुर्गे समयुद्धं भवति दिने दिने दु
र्गे खंडिः पतति अकस्मात् गृह्यते कालांतरेण क्रूर एको द्वौ वा अंतः
प्रविशंति शुभो वा बाह्यमायाति तावत् समयुद्धं खंडिपातश्च तद्दु
परिगृह्यते ५८ योगांतरमाह सौम्याः क्रूरा इति शुभाशुभा अष्टौ
ग्रहा एकत्र बाह्यदुर्गे वा गर्भनाड्यां वा यत्र कोटे भवंति तत्र दारु
णं संग्रामं कुर्वंति तस्मिन्काले कोटग्रहणाय यत्नं न कुर्यात् यतो
भटानां क्षयः न दुर्गग्रहः ५९ कीदृशः संग्रामः आहवः राजाश्वेति

प्राकारस्था ग्रहाः क्रूरा बहिर्मध्ये शुभास्थिताः
समं युद्धं भवेत्तत्र खंडिपातो दिने दिने ५८
सौम्याः क्रूराः स्थिता वाष्टौ प्राकारे मध्यबाह्यगाः
एकस्था यत्र कुर्वंति संग्रामं तत्र दारुणं ५९
राजाश्वरथभूपालाः सामंता मंडलेश्वराः भ
टा मर्दं प्रकुर्वंति सैन्ययोरुभयोरपि ६० चाप
कुंतगदापाशावज्रहल्लैर्महाभटैः अभंग
योर्द्वयो राज्ञोः सैन्यावर्तः प्रजायते ६१ वाहि
न्यो रक्तवाहिन्यो दुस्तराः प्रेतसंकुलाः वसा
सृक्पंकलिमागात्रमालावगाठिताः ६२

एतावता यत्रायं कोटयोगो भवति तत्रावश्यमेव परचक्रागमः यु
द्धं च ६० पुनः कीदृशः संग्राम चापेति राज्ञोर्द्वयोरभंगः कोपः
हौ राजानौ घातं विना तिष्ठतः प्रवर्तति शीघ्रयो राज्ञोरभंगयोः से
न्यावर्तः परस्परं बलानि स्वराजरक्षां कुर्वंति अभंगशाब्देन युद्धं न
ज्ञायते तदाग्रिमस्तोकाप्यों न घटते ६१ वाहिन्य इति एतावता
किं जातं अष्टौ ग्रहा यत्र दुर्गे सैन्यकोटे वा कविरणो वा दृश्यंते बाह्य
रेखायामेकत्र मध्यरेखायामेकत्र गर्भरेखायामेकत्र तस्मिन्काले
प्रग्रहणाय यायी यत्नं नैव कुर्यात् परचक्रं स्वसैन्यं परहीनापर

श्रंव्रजेत् यत्रस्थानेम्रहौग्रहापकत्रनत्रकर्विनकुर्यात् पापीस्था
न॰प॰ पीवद्दयंविलयंयाति ९२।९३।९४ ग्रतःपरंसपिमाह समसंख्या
टी॰ इति शुभद्दयंपापद्दयंशुरमध्येशुभद्दयंपापद्दयंबाह्येनदाउभयोः
११४ प्रीतिर्जायते ९५ विचार्येति स्वरशास्त्रज्ञोयत्रनदादेशात्त्रपः

हृतदीर्घकोटचक्रं ॥

114

गृध्रकाक
शिवाश्वेन
डाकिनीप्रे
तसंकुलाः
वेतालपा
लभूतायाः
पिशाचोर
गराक्षसाः
९३ वेताल
वंचलाभू
ताःपिशा
चाःस्वेच्छया
हृताः ईद

चतुरस्रकारकोटचक्रं ॥

शंचमहायुत्यंतत्कालेजायतेध्रुवं नकश्चिद्दि
जयीयुत्येद्दयंयातियमालयं ९४ समसंख्याः
शुभाःक्रूरावाह्येमध्येयदास्थिताः तदासंधि
विजानीयात्तेनयोरुभयोरपि ९५ क्रूरेभंगो
जयःसौम्येमिश्रेमिश्रफलंमतं ॥

पापाद्दुर्गलाभयोगंप्राप्यकोटयुद्धंसमारभेत् कोटाधिपोवेष्ट
कार्थीप्राभंगयोगान् ज्ञात्वायुद्धायप्रसज्जेत अन्यथास्वपराज
यंदुर्गभंगंज्ञात्वाकिंचिद्दानंदत्वापरचक्रंविसर्जयेत् यतउक्तं

सर्वनाशे समुत्पन्ने त्वर्द्धं त्यजति पंडितः अथवा प्रक्षालनाद्धि पं
कस्य दूरादस्पर्शनं वरमिति ९८ उभयोः कविग्रह समये योगं
चाह प्रवेशाधिस्थगेति जीवपक्षे नक्षत्रे चंद्रे दिननक्षत्रेन का
लनक्षत्रे वा चंद्रे प्रवेशस्य चक्रविदिक्स्थाननक्षत्रगे चंद्रे न स्सां
विदिक्षु कोणदिशि बालस्य सैन्यकैः निशि कविं कुर्यात् यथा

गोलनाकारचक्रं ॥

अर्धचंद्राकृति कोटचक्रं ॥

विचार्यैक
कृते प्युत्थ
कोटचक्रे
स्वरोदयी
९९ प्रवेशा
धिस्थगे च
द्रे जीवपक्ष
क्षे संस्थिते
निशीथे क
विग्रहं त्वक
र्तव्यं बाल्य
सैन्यकैः ९७
निर्गमक्ष
स्थिते चंद्रे
दुर्गाभ्यंत
रगोऽन्नृपैः कर्तव्यं कविग्रहं त्वं चराक्षौ समेव हि
जैने ९८ स्पोर्द्धंकविसंगरे तथापि पा
क्रमबलस्य बलोपायैव
यी राजा स्वजयाय कविग्रहेनापि दुर्गगतः स्यात् यतो दुर्गस्था दुर्गे
मः शत्रुरिति अस्माध्यः केनाप्युपायेन साधयेत् ९७ निर्गमक्षस्थित
इति यायी कोटग्रहणाय प्रवेशे प्रविशेत् कविग्रहे कोटाधिपस्य
स्वजयाय निर्गममार्गेण निःसृत्यैव एकसैन्ये प्रवेशमार्गे प्रविश्य
हन्यादिति कृते उभयोर्विजयः परंतु उभयोर्यायिस्थायिनोरिदं विशे
षबलं ९८ ॥

६९।७०।७१।७२।७३।७४ अथान्यत् क्रूर इति कोटरेखायां कोण
स्थः पापग्रहः बाह्यभूपतेर्नाशो भवति एवं ज्ञात्वा यथोचितं यायिस्था
यिनौ कुरुतः ७५ प्रवेशमिति चतुःकोणे बाह्यनाडीवक्री पापग्रहः
कोपि चेद्भवति तथा बाह्यस्थभूपतेः स्वसैन्यविग्रहः दुर्भिक्षं च भवति
सर्वत्र पुरे ७६ अथ गढाधिपस्य निर्गमर्क्षे इति चतुर्दिक्षु बहिर्नी

प्रवेशनिर्गमाद्युक्तौ सैन्ययोरुभयोरपि क
वौ कोटे जयो ज्ञेयो विपरीते पराजयः ६८
गढाधीशाः स्थिताः सौम्या वेष्टाधीशास्तु पा
पकाः तत्र शुभमस्थितायेन ज्ञात्वायास्त्रप्रयत्न
तः ६९ गढाधीशो भवेच्चन्द्रो वेष्टाधीशस्तु भा
स्करः चंद्रसूर्यविभागेन ज्ञातव्यं च बलाबलं
७१ अथपाधीशो भवेच्चंद्रो नगराधीशस्तु भास्करः
चंद्रसूर्यगतिं ज्ञात्वा पश्चादीशं च कारयेत् ७२
वेष्टाधीशो भवेन्मध्ये गढाधीशस्तु वाह्यतः
स्वयं दुर्गं प्रयच्छन्ति वेष्टकाय गढाधिपाः ७३
भूवलं ष्टृतः कृत्वा शूरः कृत्वा विचक्षणान्
वातपातं दिशो हित्वा कविशुद्धं समारभेत् ७४
क्रूरो वक्री प्रवेशे ह्युपमध्ये स्थितो यदा तदा
कोटविनाशाय कोटस्या बाह्यभूपतेः ७५
प्रवेशे वाह्यगः क्रूरे वक्रे स्वसैन्यविग्रहः दुर्भि
क्षमस्त्र भंगो च वहिः सैन्यस्य जायते ७६ नि
र्गमस्थं बहिस्थे चक्रूरो वक्रं करोति चेत् प्राका
रस्य भवेद्भंगः प्राकारस्य पुरस्य च ७७ ॥

ड्यां निर्गमनक्षत्रे कश्चिदेको ग्रहो क्रूरो वक्रं करोति वक्री भवति तदा दुर्गं
भज्यते निर्गमर्क्षे दुर्गस्थे ग्रहे वक्री भवति तदा पुरस्य भंगः यायिना परं
स्थिते अस्मिन्योगे यदापि केनापि रक्षणमेव परं ७७ ॥

अथान्यत् पुरभे निर्गमेति पुरभे गर्भनाडिभे निर्गमदिशि कर्णं चि
न्क्रूरखेचरो वक्री स्यात् तस्मिन्काले दुर्गस्थः पौरो राजा दुर्गं मुक्त्वा
दुर्गं परित्यज्य पलायते अन्यदापि परचक्रं विनापि अस्मिन्योगे के
नापि कारणेन पौरो राजा पलायते अर्थात् जायते अकस्मात्कार
णेन दुर्गं मुक्त्वा पलायते ७८ । ७९ । अथ दुर्गग्रहे इदमेव वीजं

पुरभे निर्गमे वक्री कर्णं चेत्क्रूरखेचरः दु
र्गं मुक्त्वा तदा काले दुर्गस्थः प्रपलायते ७८
यथा क्रूरैस्तथा सौम्यैः फलं याप्यं विपर्ययात्
मिश्रैर्मिश्रं विजानीयात्कोटचक्रे न संशयः ७९
दुर्गग्रहे हिताः पापा वेष्टकानां पुरः स्थिताः शु
भग्रहास्तु बाह्यस्थाः पीडिता वा वक्रिणोऽथवा ८०
पुरमध्ये हिताः सौम्याः पापा बहिरवस्थिताः
गढाधिपस्य जयदाः फलमार्गान्विसर्गतः ८१
उभयोर्विपरीतस्थाः पापाः सौम्याः पुरग्रहाः
भंगोऽस्तु तदा काले वर्जयन्ति पुरग्रहे ८२ पु
रभंगप्रदान्योगान् ज्ञात्वा परपुरं व्रजेत् स्था
यी स्थायी च तत्काले दानोपायैः समं नयेत् ८३
उच्चं नीचं समं स्थानं पुरा दुर्गे पुनर्गृहे ऊर्ध्वं द
क्षिरयोः दृष्टिः सममतिर्यग्दृष्टेः पुनः ८४ दुर्गसै
न्यं सदैवोच्चैः प्राकारे मध्यबाह्यके नीचस्थं वे
ष्टके सैन्यं ज्ञातव्यं खरवेदादिभिः ८५ ॥

स्थायियायिनोः दुर्गग्रहे इति ८० अथ स्थायिनः पुरमध्ये इति ८१
उभयोरिति पापा हिता अभ्यन्तरगा यायिनां ते बहिःस्था मस्तु दाभवं
ति ये शुभा अभ्यन्तरगा हिताः स्थायिनां ते बाह्यस्था अहिता इत्यर्थः
८२ पुरभंगप्रदानिति दृढं दत्वा पुरं रक्षेदित्यर्थः ८३ अथान्यत्फलं
वक्तं सर्वं गमाह उच्चं नीचमिति ८४ दुर्गसैन्यमिति उच्चदुर्गसैन्यं
कोऽर्थः दुर्गमध्ये उच्चस्थाने यत्र कोटं कोटनाडी तत्कोटस्य समस्था
ने यत्र वेष्टकाल्लनीचे उच्चं समं नीचं त्रिधा स्थाने कोटेऽपि ८५ ॥

न॰ प॰
टी॰
११८
116

कोटमिति तुलायां रविः तुर्के भौमः बाह्यनाड्यां स्थितौ यस्मिन्काले
ग्रहयोगः तदा दुर्गभंगं कुरुतः कोटाधिपं हंति समराशौ चपुरंस
र्वं कर्कटगो रविः कोटनाडीगतः तुलास्थो भौमः कोटनाडीगतः
तदापुरं सकलं निहन्युः उच्चस्थौ निःफलौ च तौ मेषमकरस्थौ र
विभौमौ कोटे उच्चस्थौ कोटमध्यगतौ निःफलौ यतस्तौ हूर्ध्वदृष्टी
दृष्टिफलमिदं यद्येवं तस्मात् राशिगतमुच्चवत् कोटमुच्चं प्रकल्प्य
यदि च यस्य तदा पुरमध्यगतौ रविभौमौ पुरनाशाय भवतः यतः सर्व
मुक्तं पुरमध्यगताः पापा दुर्गनाशकाः ८६ प्राकारे इति तुलायां श
निः मिथुने राहुः यत्र दुर्गे प्रत्नाडीगतौ भवतः तदा कोटं कोटवेष्ट
कं च द्वावपि नाशयतः कोटस्थौ भवतः मकरकन्यागतौ च तदा सम

कोटं कोटाधिपं नीचे तिष्ठंतौ भौमभास्करौ स
मस्थौ च पुरं सर्वं उच्चस्थौ निष्फलौ च तौ ८६ प्रा
कारे वेष्टकान् हंति उच्चस्थौ राहुसूर्यजौ प्राका
रस्थौ बहिः सेतुं नीचस्थौ तौ तु निष्फलौ ८७ स
मदृष्ट्या गुरुः पुष्टः पश्यतः सर्वतः सदा निर्य
कस्थौ बुधशुक्रौ च फलदौ नात्र संशयः ८८ ऊ
र्ध्वदृष्टिग्रहे कुर्याद्धि कुलीयं त्रसाधनं समे च सा
धयेत्तं वर्डिं रंभपानमथो सुवि ८९ ॥

स्थानगतौ वेष्टकानेव नाशयतः न पुरं न कोटं च अधोदृष्टित्वात् नीच
स्थौ निष्फलौ च नाविति मेषधनुस्थौ बाह्यनाडीगतौ च तदा नीरसे
तिवाह्यबाह्यस्थाने रहंति कोटस्थाः कोटं चरहंति पुरस्थाः पुरं ते
षां दृष्टिभिः दुर्गं प्रत्यकरणावर्त्ति ८७ तथा चोक्तं समदृष्ट्येति ८८
अथ दृष्ट्या दृष्टिभिर्दुर्गं कुर्यमाह ऊर्ध्वदृष्टीति यदि पुरमध्यगतौ र
विभौमौ तदा पुरस्थेन टिंकुलीयंत्रं कुर्यात् परचक्रोपरि पाषाणा
दिगोलक्षेपणाय बाह्यगतौ तौ चेत् तदा वेष्टापीशेनापि कोटभंगा
यटिंकुलीयंत्रं कुर्यात् समे च साधयेत्तं वर्डिमिति समसमदृष्टिग्र
हे समस्थे कोटस्थे तदा कोटात् वर्डिकरणाय यत्नं कुर्यात् समदृष्टि
ग्रहो जीवे हट्टशालां वर्डीकुरुतः परंतु कोटरक्षतः संनिपातेपि सति
परचक्रेणागते रंभपानमथो सुवि अधोदृष्टिग्रहे कोटस्थे रंभपा
नं कुर्यात् कोष्ठः तस्मात् दिशि विवरखननेन कोटरक्षां कुर्यात् ८९

अथ दुर्गस्थानां पृथग्ग्रहाणां बाह्यस्थानां च पृथक्फलमाह दुर्गम
ध्ये इति ९०।९१।९२ इत्युक्तमिति रव्यादीनां दुर्गमध्यस्थितानां
यत्फलमुक्तं तदपि फलं बाह्यगतानामपि बोद्धव्यं उपग्रहसमा
योगादिति उपग्रहाः सर्वतोभद्रचक्रोक्ताः सूर्यभात्पंचमं धिष्ण्यं
ज्ञेयं विद्युन्मुखाभिधमित्यादयोऽत्र बोद्धव्याः ९३ अथान्यत् अ
कारादिस्वरा इति अकारः पूर्वे इकारो दक्षिणे उकारः पश्चिमे ए
कार उत्तरे ओकारो मध्ये यएव स्वरोऽस्तमितो भवति तस्यां दिशि
खंडिः अयमर्थः प्रायशो न भवति न वा उत्सर्गसिद्धः यतः सर्व

दुर्गमध्ये गते सूर्ये जलशोषः प्रजायते चं
द्रे भगः कुजे दाहो बुधे बुद्धिबलान्नराः ९०
वाक्पतौ दुर्गमध्यस्थे स्वभिन्नं प्रचुरं जलं चल
चित्ता नराः शुक्रे मन्दे तु रोगो ध्वान्तेश्वरे ९१ राहौ
मध्यगते दुर्गभेदं भंगो महद्भयं केतौ मध्य
गते तत्र विषदाने गच्छायिपे ९२ इत्युक्तं त
फलं मध्य एव बाह्यगतैर्ग्रहैः उपग्रहसमा
योगादत्यंतं प्राणसंशयः ९३ अकारादिस्व
राः पंच स्वदिक्षु च तत्क्षये मध्यान्ताः सव्यमा
लिख्य अस्तस्याः खंडिकारकाः ९४ दुर्गनाम्नः
स्वरो यस्मिन् बालो वास्तमितोऽपि वा तद्दिने प्रा
रभेद्युद्धं दुर्गं सिध्यति नान्यथा ९५ ॥

दारवे राशिसंचारात् अकारादीनां पंकनमो यदाप्यस्तमितो भ
वत्येव न सर्वकोटेषु तस्यां दिशि खंडिः एवं न स्यात् कदाचिन्न भ
वति ९४ अथ स्वराणां भावपृथक्फलमाह दुर्गनाम्न इति यथा दे
वगिरेर्दुर्गस्य स्वर ओकारः तस्योदयः प्रणीयानि ध्यानत्कालेपि च
तस्मात्तत्काले दुर्गग्रहणमारभेत अस्तमितो वा स्वरो भवति अ
स्तस्वरेण पंचम उच्चोन मन्तस्वरः तदुदये कोटग्रहणं समारभेत
यथास्तमितेन पंचमीनक्षत्रेन तदा दुर्गनाम्नास्तमितेन स्वरः
कः ओकारं वर्जयित्वा ९५ ॥

न॰ प॰
टी॰
११७

117

प्रकार्गलविधानमिति प्रकार्गलविधानं आगमोक्तं ग्रहयन्त्रं च
पुरस्थेन दुर्गरक्षार्थं कार्यं दुर्गभंजनाय यमराजाख्यविधानं वे
ष्टकाधीशेन कार्यं अथ ग्रंथान्तरोक्तमनुभूतार्थं आलिख्यते व
क्रीगुरुः प्राग्दिशि भंगकारी भंगाय भौमो दिशि दक्षिणस्यां भृगुः
भृगुः पश्चिमदिग्विभागे बुधोत्तरस्यां दिशि भंगकृत्स्यात् वक्रीगु
रू रक्षति पश्चिमायां यथा राहुनो रक्षति सौम्यभागे वक्री सितो रक्ष

दुर्गस्थो यदि मार्गस्थः पृथ्वीशो मित्रसमन्वितः
उपस्थिते पि तत्सर्वं भंगं कुर्याच्च वैरिणि १६
प्रकार्गलविधानं तु कृत्वैवं दुर्गरक्षणे भंज
नेयमराजाख्यमित्युक्तं ब्रह्मयामले १७ इ
ति नरपतिजयचर्यायां स्वरोदये कोटचक्रा
णि संपूर्णानि श्रुतं देव मया सर्वं गुह्यशास्त्र
मनेकधा स्वचनं चान्तरंगस्य विधेयं वद प्रभो
१ श्रीभैरव उवाच शृणु देवि प्रवक्ष्यामि ब्रह्मया
मलनिर्मितं सारात्सारतरं साररहस्यमिदम
द्भुतं २ यस्य विज्ञानमात्रेण दैवज्ञो लभते यशः
जयं ददाति भूपानां यस्यासौ मरले स्थितः ३
सजितव्यः स भूपालैर्दानमानार्चपूर्वकं म
मापि समदृष्टो दैविज्ञातव्यो मानवाचार्यया ४
तेनाचार्येण दैवज्ञः स्वसैन्यार्थे प्रशान्तिकं
पौष्टिकं च प्रकर्तव्यं रक्षामंत्रजपादिकं ५
शालाकासमकं चक्रमीशादौ कृत्तिकादिकं ॥

लिखेद्वैभागेयाम्येनृपः कोटबलेषु चैवं स्थिते सप्तधेन्तरवीशवीर
तस्मिन्नापि वक्रिमाने वशाकाः स्वविधाने कोटभेदनं १८ इति
नरपतिजयचर्यास्वरोदयटीकायां जयलक्ष्म्यां कोटचक्राणि
संपूर्णानि अथ चान्तरंगकविधि ग्रहसेनाचक्राणामभिप्रयोजनात् रणहस्तिवि
रचितराज विजयादानी यल्लिखितेनेत्यादी चान्तरंगसूचनायावि
नीभैरवसंवादे श्रुतमिति १ । २ । ३ । ४ । ५ ॥

६ नक्षत्रवेधमाह कृत्तिकेति ७। ८ अथ चातुरंगसैन्यमाह चातुरं
गमिति ९ तेषां स्थानमाह अश्वादीति १० अथ वेधमाह वह्निभा
दिति ११। १२ अथ सर्वेषां ग्रहाणामुपग्रहाः एषगाह आदौ रवेः
रवेरिति सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात् अष्टमे वह्न्यादयस्तिष्ठन्ति रविन

साभिजित्सप्तमालिख्य महाविंशतितारकं ६
कृत्तिकापित्र्यमैत्राख्यवसुभं चाहिदैवतं ग्राहि
याम्यश्रवो मैत्रं कोणभानि क्रमादिह ७ मध्ये
रौद्रं करस्यापि श्चाहिर्बुध्न्यं ततोभयं परस्परं वे
धगतं स्तम्भर्द्वसैन्ययोर्द्वयोः ८ चातुरंगमिदं
सैन्यं गजवाजिपदातयः रथश्च चातुरंगानां
राज्ञमूलं चतुष्टयं ९ अश्वादिसप्तनागानां वा
जिनां पुष्यसप्तकं स्वात्यादिसप्तपत्तीनां रथा
नामभिजिदादिकं १० वह्निभाश्रवणयाम्यवे
यमाहुर्द्विदैवते पित्र्यात्सार्ये श्रुते याम्ये मैत्रा
द्वीपुण्याहियाम्यभे ११ वासवादश्रुते सार्पेहिदे
वेवेधमादिशेत् एवं वेधेषु सर्वेषु सत्यपी वेधं
विचारयेत् यस्मिन्धिष्ण्ये ग्रहो यास्तिन नाग्नि
स्योपसवग्रहः १२ रवेर्वह्नित्रयकालोपि स्यस्या
दष्टमेष्टमे शिवास्तक्षकलिः सोमात्सप्तोत्स्तक
चोरकः कुजात् १३ सोम्याद्धाष्टल्वणः क्रोयो
जीवास्याद्विकचः कचः ॥

नक्षत्राद्दष्टमे वह्निः वह्नितोष्टमे त्रयः त्रयाद्दष्टमे कालः एवमष्ट
मेऽष्टमे चंद्रादीनामुपग्रहाणां स्थितिर्ज्ञातव्या १३ अथ बुधा
दीनामाह सोम्यादिति बुधस्य वायुनामा उल्वणनामा कोथ
नामाधनेत्रयो बुधस्य गुरोर्विकचनामा अपरः कचनामात
तीयो बलापनेत्र गुरोरुपग्रहाः शुक्रस्य दैत्यः प्रथमः ग्रहोहि

न॰ प॰ टी॰ ११८

तीयः पतेश्शुक्रस्योपग्रहाः १४ अथशनैश्चरादीनां शनैश्चरादिति
पतेरथ्यादीनामुपग्रहाश्चातुरंगचक्रे निवेशनीयाः येषांयेउपग्र
हास्तेनतत्स्वरूपिणः क्रूराणांक्रूरफलदाः सौम्यानांसौम्यफलदाः १५
अथचातुरंगेयुद्धकाराणांसंज्ञाभिर्ग्रहानाह रविर्यायीति स्ववि
षयसीमामुल्लंघ्यसयायीराजानंसंज्ञकोरविः रविबलेनयायि
बलं शनिस्थायीत्यपः गजाधिपः शनिबलेनगजाधिपस्यबलं

ब्रह्मण्यभार्गवोदैत्योग्रहाक्रूरउपग्रहाः १४
शनैश्चराच्चित्रगुप्तः कालकेतुस्तथायमः रा
होःधूमस्तथाधावः कुलिकश्चरतीयकः
क्रमात्केतोस्तत्रिशिखः शिखीस्याद्धूमकेतुकः
१५ रविर्यायीत्ययोज्ञेयः शनिःस्थायीमहीपतिः
रथीरथाधिपःसोमःकेतुर्द्विरदनायकः १६
अश्वाध्यक्षःसुरगुरुःपदातीशोमहीसुतः श
नैश्चरःस्यंदनेशःसैंहिकेयोगजाधिपः १७ भा
र्गवस्तुरगाधीशःपदात्यधिपतिर्बुधः रविर्या
यीत्यपायस्तुराज्यरहोन्नमागतः १८ चंद्रःश
निरथाधीशौराहुकेतूगजाधिपौ भौमचंद्र
पदातीशौगुरुशुक्रौहयाधिपौ १९ चरलग्नेत
चंगोचशीघ्रगोबलसंयुतः सेनांभेदयसौ
खेटःशत्रुमार्गगवेषया २० ॥

१६ । १७ । १८ । १९ अधुनाचतुरंगसंग्रामेयुद्धेयोधानांचातुरंग
णांचयावदवस्थाजायतेतानाह चरलग्नेति तदानीचातुरंग
संग्रामेत्ययोगाद्योद्धलक्षणमाह चरलग्नेस्थितस्तुरंगो
वशीघ्रगवगः सयदांगाधिपः ससेनांगःशत्रुमार्गगवेषयाग
मिष्यति बलीचेत्सग्रहःफलदानत्रशत्रुसेनांभित्वाग्रामिष्यति
॥ २० ॥

वक्रमंदगता इति यो वक्रगतिर्मंदगतिर्वा ग्रहः स परसैन्यं नारो
हति शत्रून्वेषणाय परसैन्यं प्रति नागच्छति यथा चंद्रः शीघ्रगः चरल
ग्नेन चरांशो यदि भवति तदा स्थायी शीघ्रमारुह्य शत्रुगवेषणां कर्तुं
गच्छतीत्यर्थः एवं भौमबुधौ यदि शीघ्रौ भवतः चरे चरांशे वा तदा
पदात्यगाः शत्रुगवेषयागच्छति एवं गुरुशुक्रौ चरे चरांशे भवतः
शीघ्रगौ च तदा स्ववाशेगवेषयागच्छति एवं सर्वग्रहाणां ज्ञेयं ये
चरथ्योगायथीशा वक्रगतयः स्थिरे स्थिरांशे च तदा तेऽग्रतो रिपुचमू
नारोहंति शत्रुसैन्यं प्रति गंतुं नोत्सहंते येऽस्तगता भवंति शत्रुगृह

वक्रमंदगताः खेटा नारोहंति तदा चमूं अस्त
गाः शत्रुगृहस्था ग्रहा मृत्युप्रदायकाः राहुश
त्रुभिराक्रांता रोधिता म्रियते गमे २१ स्थिररा
शिगताः खेटाः स्थिरांशकगता अपि स्थायिनो
बलमापन्नाः स्थिता जयंति ते रिपून् २२ द्विस्व
भावगता ये च द्विस्वभावांशके ग्रहाः समयुद्ध
भवेत्तत्र भूमिस्थस्य जयं वदेत् २३ चरराशौ
स्थिरांशस्था यायिनं प्रतिधावति मित्रदृष्टः
समुदितो यो ग्रहः स जयी भवेत् २४

हंगं सेनांगमस्तमाप्नोति यथा तरगापि यो गुरुशुक्रौ
गावा तद्गृहांगं सेनांगमस्तमाप्नोति रा
अस्तमितो यदि शत्रुगृहगो वा तद्गृहस्थांगगवेषयागतम
हुणाक्रांतो यो ग्रहः शत्रुभिराक्रांतो वा तत्रगतापदा
पि म्रियते यथा भौमबुधौ राहुणाक्रांतौ एवं सर्वांगोऽपि बोद्धव्या २१ स्थिरराशि
नयः शत्रुगवेषयामरयंते एवं स्थिरांशगता अपि तदा स्था
गता इति ये स्थिरराशिस्थिता भवंति स्थायी जयति कोऽर्थः हंतुमागतम
पिनां बलमापन्नं भवति तदा स्थायी जयति स्थायी स्थिरस्थायीप्र
पिशत्रोः संचारस्य सेनांगं स्थायिनं मारयति स्थायिनो जयो भवति
रुषो वा २२ द्विस्वभावगता इति समयुद्धेऽपि स्थायिनो जयो भवति
२३ चरराशौ इति एवं द्विस्थो यो ग्रहः स सेनांगं धावंतं प्रति
धावंतमागतं प्रतिस्वसो धावति हंतुं धावति यथा गजा यायी शोरा
हुकेतुतो चरराशौ स्थिरांशस्थो चेत् तदा हंतुमागतमपि गजारू

न० प०
टी०
११९

119

दं प्रतिधावति एवं धावंतं प्रतिधावतीत्यर्थः यो ग्रहो मित्रजयी मित्र
दृष्टः शत्रुनष्टमितः तद्ग्रहांगं जयं लभेत् यथा तद्रणाधीशो ग्रहस्तु क्रो
मित्रगृहे मित्रदृष्टो ऽदितो च तदा स्थानांत्रस्य वा रणांगजयो भवति
एवं सर्वेषां २४ स्थिरलग्ने चेति स्थिरलग्ने च राशौ यो ग्रहो भवति
तदंगं रथादिकं पराङ्मुखं प्रतिधावति एवं विशिष्टग्रहांगं स्थिरमे
व संग्रामभूमौ भवति न पलायनेन योत्स्यति २५ स्थिरलग्नेति ए
वं विशिष्टस्य ग्रहांगस्य व्याहतस्य शत्रुसैन्यं गत्वा हत्वा वा पराहत
स्य स्थितिर्भवति कोर्थः स्वं शत्रुसेनांगं किमपि निहंति युद्धकाले द्वे

स्थिरलग्ने चरांशे यो धावेद्वीरः पराङ्मुखं हि
स्वभावे स्थिरांशस्थो स्थिरतामेव गच्छति २५
स्थिरलग्ने हि मर्त्यांशे व्याहतस्य भवेत्स्थितिः द्वे
ष्काणे यो यतो मर्त्यस्तु धीरे येनं तेन गता त्रुयं २६ मि
त्रभे मित्रभावस्थ शुक्रदृष्टेष्टकोदये बलव
त्स्वदये त्स्वे नाथे विजयमादिशेत् २७ अपरि
दृष्टिष्टुदृष्टेनीचस्थे स्वलग्नतेष्वि ये विबले मित्र
दृष्टेनि तस्य स्यात्संगरे वधः २८ जन्माभिषेक
भे यस्य पापग्रहयुते यदि तदा सस्य भवा मे
निसंगरस्थो महीपतिः २९ सौरेज्यो भास्करः सो
मस्यादि वर्णाधिपाः क्रमात् ३० ॥

काण
धिपो बलीचेत
यं सेनांगं तं युद्धं धारयति वं पतनात् … धीवतो … यायी द्वेष्काण भावतः
यस्मिन्द्रेष्काणे यो ग्रहो भवति स चेच्छत्रुगृहे नीचे शत्रुजितः तदंगं द्वे
ष्काणरूपात्स्वरूपाद्वेयनं प्राप्नोति न त्रस्के … करोति २६ अथोप
संहारमाह मित्रभेति एवं विशिष्टे चन्द्रे रंग युद्धांगनाथे तस्यांगस्य
विजयमादिशेत् २७ अपरीति एवं विशिष्टस्य ग्रहस्य सेनांगस्य व
धो भवति २८ अथैके वदंति यायी स्थायिनो राज्ञः शुभाशुभमाह जन्मा
भिषेकेति संग्रामं विशिष्टाद्देवं विशिष्टो राजा परपुरं न गच्छेत् पुर
स्थायिनः युद्धं कुर्यात् २९ अथ वर्णाधिपमाह सौरेज्येति ब्राह्मणादिव
र्णाः यद्वर्णो राजा तस्य स्वामी ग्रहः यद्वर्णाजा मंत्रिणास्त्वदधिपो

रविः सैन्यपतिः सोमः यद्वर्णिकः सेनापतिस्तस्य सोमोऽधिपतिः बु
यः राज्ञिनाथः कोटवार इति तस्य स्वामी बुधः ३० अत्र हेतुमाह व
र्णपे इति स्पष्टम् ३१ । ३२ । ३३ खञ्जिर्मेधकारः ३४ रविजा इति क्ष
त्रवर्णाः सूर्यादुत्पन्नाः वैश्यजातयश्चन्द्रादुत्पन्नाः बुधान्नष्टविप्राजा
ताः धर्मज्ञाः तीरभुक्तौ नागरा इति भौमजा वह्निजीविनः स्वर्णघट
काः लोहघटकादयः ३५ बृहस्पतिजाता ब्राह्मणाः भृगुजा नटाद
यो गायकाश्च शूद्रादयः केतुजन्मिनः निषादा राहुजाः पर्वतवासिनः

वर्णपे नीचराशिस्थेऽस्तंगते शत्रुवीक्षिते शत्रु
गेहस्थिते क्रान्ते रणे मृत्युमवाप्नुयात् ३१ भौम
राहुलिकिकेतूनामेतेषामप्युपग्रहाः शूद्रादय
न्त्यजातीनामधिपास्ते प्रकीर्तिताः ३२ अवनी
शो दिनमणिस्तत्पत्नी रोहिणीप्रियः स्वर्णका
रस्तु भूपुत्रो बालरोहिणीभवः ३३ श्रेष्ठी गु
रुः कविर्वैश्यो हलपलः सूर्यनन्दनः मैत्रिकेयो
निषादश्च खञ्जिः केतुः स्मृतो बुधैः ३४ रविजाः
क्षत्रवर्णाः स्युः सोमजा वैश्यजातयः बुधजाता
नष्टविप्रा भौमजा वह्निजीविनः ३५ बृहस्पत्यु
द्भवा विप्रा भृगुजाः कविगायकाः शूद्रादयः के
तुजाता निषादा राहुसंभवाः म्लेच्छजाः शनिस
म्भूनां मृतिं यात्यधिपेऽस्तगे ३६ शीघ्रगाश्चररा
शिस्थाश्चारोहन्त्ययनेऽरिषु शीघ्रगाः स्थिरराशि
स्थाः पश्चात्स्वामिं प्रवर्तन्ते मन्दगाः स्थिरराशिस्थाः
पालयन्ति निजां चमूम् ३७ ॥

किरातादयः म्लेच्छजाश्चण्डालादयः शनेश्च राहुजाताः प्रयोजनं संग्रामे
चतुर्विधे वर्णपे नीचराशिस्थे इत्यादिग्रहलक्षणस्थितेन हतनामसृतिं ल
भन्ते एषां राहुभंगो वा राज्ञात्पलायन्ते ३६ अथात्यम् शीघ्रगा इति एवं
विधिग्रहस्य सैन्यं गजरथादि प्रथमत एव नन्दं गच्छतु प्रतिगच्छन्तीत्य
र्थः एवंविधिग्रहस्यांगे पश्चात्स्वामिं प्रतिगच्छन्तीत्यर्थः ३७ ॥

न॰प॰
टी॰
१२॰
120

शनौ नीचगते इति शनौ नीचगते अस्तंगते वा शत्रुसंयुक्ते स्थायी नृपः पु
रस्थो बंधनं प्राप्नोति शत्रुवीक्षिते मरणं युक्ते दृष्टे च बंधनं मरणं च एवं
पौरा अपि जना रविजाः तत्र वर्णास्तु रिस्थायुक्ताः स्वे स्वे ग्रहे शत्रुयुक्ते
क्षिते तत्तस्य मरणं भवति अथ रवौ नीचग इति रवौ नीचगते शत्रुग्र
हयुक्ते क्षिते परपुरगतो राजा यायी स बंधनं मरणं प्राप्नोति युक्ते बंध
नं युक्तदृष्टे मरणं तथादि विजयिनां कटके ये रविजादयस्तेषाम
पि येनीचगे शत्रुयुक्तनिरीक्षिते तस्यापि बंधनं मरणं भवति यायि
स्थायिनौ द्वौ ग्रहौ शत्रुसंयुक्तौ रविसौरी तदा द्वौ सहतौ वाच्यौ प
रयुक्तौ शुभयुक्तौ तौ तदा अहतौ निश्चितः ३८ शीघ्रगा इति सर्वग्रहाः
शीघ्रगा मित्रदृष्टयुक्ताः शुक्रेणालोकिता वा तदा उभयोः संधिं विजा

शनौ नीचगते पौरा रवौ नीचगते खगाः बंध
ने शत्रुसंयुक्ते मृत्युः शत्रुनिरीक्षिते सहतौ श
त्रुसंयुक्तौ परयुक्तौ भयं नहि ३८ शीघ्रगा मि
त्रसंयुक्ताः शुक्रेणालोकिता यदि तयोः संधिं
विजानीयात्तेन योरुभयोरपि ३९ योषिन्नांश
गते चंद्रे योषिद्ग्रह विलोकिते योषिल्लग्नगते
वापि तदा स्त्री सैन्यपालिका ४० ग्रहश्चापग्रहो
वापि बलवान् शत्रुवीक्षितः सेनामुखे बली
शूरो रणावि हन्निष्यति तस्यैव दापयेद्दीक्षां
जयाख्यां जयवर्धिनीं ४१ ॥

नीयात् ३९ अथान्यत् ज्ञानं वा कर्त्तव्यं तमाह योषिन्नांशगेति हृषा
दिसमराशिनवांशे चंद्रे योषिद्ग्रहेण शुक्रेण विलोकिते अलियोगे
शुक्रः द्वयोः कटकयोर्मध्ये सैन्यपालिका स्त्री भूयते तदा स्त्री वाच्या
अथवा यदि पुरुषग्रहस्य कस्यापि बलेन भवति सैन्यपालिकरणा
यचंद्रबलमधिकं भवति योषिन्नांशगते दृष्टे सति तदा स्त्री सैन्यपा
लिका कर्त्तव्या ४० ग्रहश्चोपग्रहो वापि यो बली तदंगयो भटः सेना
ग्रगः सेरणा विहृवाल्वरंग चक्रे यं ग्रहं वेवयति पकरे खयान हृग
हां गोदिष्टसेनामध्ये हनिष्यतीति ४१ ॥

एवंविशिष्टग्रहसेनांगेयुद्धजादिग्रहजावर्णाः राजानौ वापरसैन्यं
गत्वावामेनमार्गेणनिवर्त्तते प्रत्यागच्छति एवंविशिष्टोनिहत्यपि
तोयः समध्यमार्गेणैव पराहतो भवति शत्रुसेनां विनिर्भिद्य प्रा
गच्छेत्पुनरुत्ततः प्रतिचारमित्रदृष्ट्या एवग्रहः पुरुषः ४२ योग्र
हउच्चगः बलसंपन्नमित्रदृष्टः तस्य ग्रहस्य यदंगं यायी स्थायी रा
ज्ञो मध्येप्रस्थवारायंगं परं यानयित्वा प्रत्तनं प्रागच्छति यथा स्था-
यिपौरुषक्रूरग्रहउच्चस्थो मित्रदृष्टोऽभयोः सेनयोरप्यस्थवाराः पर
यानयित्वा प्रत्तनौ निवर्त्तते ४३। ४४ प्रभुनायात्वंगचक्रे विहृत

वक्रगोमित्रसंदृष्टे वाममार्गान्निवर्त्तते प्रति
चारेमित्रदृष्टे मध्यमार्गान्निवर्त्तते ४२ उच्चगो
बलसंयुक्तः पुष्टोमित्रैर्विलोकितः प्रागच्छे
द्धत्तोयुद्धे निहत्य परसैनिकं ४३ प्रबलोगोऽ
बलः खेटः शत्रुग्रहनिरीक्षितः तद्गृहांगसमा
प्नोति शत्रुबंधनजं भयं ४४ भौमादिभिः खड्ग
पातः शुक्रेज्यार्यैस्तत्कुंतजः सोमसूर्यादिभि
र्बाणाभ्रदाघैर्मुद्गरोद्भवः ४५ राह्वादिभिर्विष
भयं केतोर्वैवचनाद्भयं बुधाद्यैः सर्वघातः स्यात
तस्योत्थानकोबुधैः ४६ गुरुशुक्रौ यत्र संस्थान
त्रस्थाने पराजयः तस्मात्तत्र प्रकुर्वीत सर्वैस्तैर्दृढ
रक्षणं ४७ चक्राण्युक्ता सर्वतोभद्रमुख्यान्युर्वी
क्षणोभंगहेतूनि दुर्गे ॥

हगणानां सेनानां घातमाह भौमादिभिरिति भौमादिभिर्भौमभौ
मोपग्रहे विद्धे खड्गपातः शुक्रबृहस्पत्योरूपग्रहवेधेन कुंतजो घातः
एवमन्येषामपि स्वयं सर्वघातउक्तः सउपपापवशात् ४५। ४६
प्रभुनास्थानाश्रितयोर्यानानां फलमाह गुरुशुक्राविति घातयोगचक्रे
यत्र तत्रस्थौ गुरुशुक्रौ तत्रस्थायी योधाः पलायनेनाजयं प्राप्नोति ४७
तत्करणाय निदर्शनेदर्शयित्वा विधानमाह ॥

न॰ प॰ टी॰ १३१

121

चक्राणीति ४८ षड्वेति षड्वर्गबलं उच्चस्वगृहमित्रगृहशुभग्रहदृष्टता
दिदशबलानि षड्बली वा स्थानदिक्कालनिसर्गचेष्टाप्रतानि षड्बला
नि षड्वृत्तिकारोक्तानि चंद्रबलाद्बली वा चंद्रबलेन यो ग्रहो यस्य रा
शिसंक्रमणकाले गोचरशुभो यातः स ग्रहो बली यस्य वर्णस्याधिपः
स बली निगदितः एवंलक्षणयुक्तग्रहजातवर्णः स सेनामुखे सेना
ग्रे स्थापनीयः सेनापतिर्वा कार्यः यतस्तद्बलानामखिलानां बलं भ
वति यथा राज्ञो विजयिनः तस्य यथा यात्राशुभा भवंति तत्फलं राज
फलं सर्वबलानां भवति न सर्वाणि बलानि यात्रां कुर्वंति ४९ अथ से
नाधिपकर्तव्यनिषेधमाह यदिति यस्मिन्काले सेनाधिपे कर्तव्ये तस्मि

मुख्यं सर्व्येदुर्गमध्येपि सैन्ये सेनानाथं वा क्षि
तीन्द्रहणाश्च ४८ यो बली स्याद्दशाबलः षड्बली
चेंदुना बली सेनामुखे स कर्तव्यस्तद्बलादखि
लबलं ४९ यज्जन्मभे चंद्रदिवाकरौ स्तां यस्यास्ति
बालस्थविराः स्वराः स्युः सदैव सेनाधिपविक्र
मोपि कार्यो न सेनाधिपतिस्तदानी ५० क्लीबस्तु
स्त्रीरोगयुतः स्वरापो भीरुस्तथा भीरुकुलोद्भ
वश्च गुर्वार्यदेवद्विजनिंदको यः कार्यो न सेना
धिपतिः स भूपः ५१ सर्वतोभद्रचक्रादौ यस्यैव
योन विघ्ने तं वीरं कल्पयेत्तत्र चान्तरंगो महाह
वे ५२ ॥

न्काले चंद्रदिवाकरौ जन्मनक्षत्रगतौ जन्मराशिगतौ वा
भवतः सो सेनापतिर्न कार्यो यस्य वा बालवृद्धस्वरस्थस्वरास्तत्काले भवंति
सोपि न कार्यः यदि स दैव सेनाधिपो भवति इंद्रोपि भवति तथापि न का
र्यः ५० अथान्य सेनाधिपकरणे निषेधमाह क्लीबस्त्विति एवंविधो न
धिपतिर्न कार्यः ५१ अथ चान्तरंगसूचना सर्वतोभद्रचक्रादाविति सर्वतोभ
द्रचक्रे यस्य नक्षत्रवर्णराशिस्वरतिथिषु पापग्रहवेधो न भवति
तथाष्टचक्रेपि स्वर्यकालानलचक्रे यस्यानिष्टफलस्थानेन नक्षत्रपतितं
न भवति यस्य बालवृद्धस्वरोशकिनवर्षमासदिनादिकं न भवति एवं वि
धं वीरं कल्पयेत् कार्यः सेनामुखे कर्तव्यः सेनापतिश्च सर्वोत्कृष्ट
पूज्योरीत्यादिकं वर्जयित्वा ५२ ॥

अन्तं निरूप्य सेनाधिपकरणे बलमाह क्षेत्रनामाधिक इति क्षेत्रनाम
गतो वीरोऽधिको भवति क्षेत्रनाम्नो यो वर्गः तस्य यो भक्ष्यः स वीरो न कार्यः
किंतु क्षेत्रवर्गस्य यो भक्षकः स क्षेत्रनामाधिकः यथा अवर्गो गरुडस्त
स्य भक्ष्यो नागः तद्वर्गः गरुडवर्गो वीरः कल्प्यस्तस्मिन्क्षेत्रे अथवा आय
चक्रनिरूपितध्वजादिकबलं तत्र विचार्य यत्राधिकबलो भवति स च
वीरः कल्प्यः यथा काकाहलीध्वाच भवेत्तारमेयाच्च रासभ इत्यादि
ना च क्षेत्रनामाधिकबली वीरः एवं प्रकारेण रिपुनामाधिकस्य कोट
भंजनाधिकस्यापरसेनाभंजनाधिकं तं वीरं कल्पयेत् अन्यद्बलस्व
बुद्धिस्फुरणादन्यदपि बलाबलं विचारयेत् तत्स्मरणादीक्षादेया ज

क्षेत्रनामाधिको वीरो रिपुनामाधिकस्तथा
तस्यैव दापयेद्दीक्षां जयाख्यां जयवर्द्धिनी ५३
उच्चभूम्युन्नते क्षेत्रे समभूमिस्तु मध्यमे निम्न
भूस्त्वधमे क्षेत्रे यस्तत्रापि देवताः ५४ उच्चभू
म्यधिपो राहुः समभूमेर्दिवाकरः निम्नभूमी
श्वरश्चन्द्रो यथा क्षेत्रं तथा फलं प्राप्नुयात्तस्य दे
वेशि राहुक्षेत्रं प्रदापयेत् ५५ उभयोः सेनयो
र्मध्ये यत्र रेखारुणप्रभा दृष्यते तत्र भंगोऽस्ति
सत्यमेतन्न चान्यथा ५६ बलाकाहंससंका
शं प्रायः सैन्यमुपलक्षितं तद्गच्छति यमस्यास्य
नम्रयः संनिवर्त्तते ५७

याख्यां जयवर्द्धिनी सा नो ज्ञा अनधिगतत्वात् ५३ अथ कस्मिन्क्षेत्रे त
स्य वीरस्थापनं कर्तव्यमिति चेत्तत्राह उच्चभूम्युन्नतमिति स्पष्टमेवेऽश्लो
कौ ५४। ५५ अथोभयोः सेनयोः भंगो लक्षणमाह उभयो
रिति हरिश्चन्द्रपुरे रेखा वा किंचिदरुणप्रभा रेखा यस्य सूहरचिताया
सेनायां दृष्यते सा भज्यते हता वा भवति अनुक्तमपि लिख्यते यस्य
सेनासंमुखं मांसाशिनो गृध्रादयो निपतन्ति तदभिमुखे श्वाकाकायो
गच्छन्ति सेनोपरि मंडलं कुर्वन्ति तस्याः सेनाया भंगादिकं भव
ति ५६ अथ सेनाजयमाह बलाकेति स्पष्टमे ५७ ॥

न॰ प॰ टी॰ १२२

अथसेनायाजयलक्षणमाह यथाकाककोकिलवर्णादृष्टपूर्वंतेयत्रतद्वीराः
५८।५९ अथवीरप्रशंसामाह गुर्वीयेति ९० अधुनायुद्धलक्षणमाह
यायिनइति केतुशुक्रभौमराहवएतेवेधरेखागतायायिनोग्रहाः स्था
यिनश्च जीवःसौरिस्तुहिनकिरणस्तात्मजश्चेति पौराएतेस्थायिनः सप्त
शलाकाचतुरंगचक्रे परस्परंवेधगता यदितदासंग्रामोदारुणोभवति
परस्परंद्वादशारचक्रेसप्तमगाअपियायिस्थायिनःतदापिजायतेदा
रुणोरणः ९१ अथापरयोगमाह परस्परमिति क्रूराःसौम्याश्चयस्ययेष

काककोकिलवर्णाभंसैन्यंस्याद्दतिदारुणं अ
दृष्टपूर्वविग्रहेयैर्धीः परसैन्यंनिकृन्तते ५८ वी
राभीमोपमाःक्रुद्धादृष्टपूर्वानैवशत्रुभिः भंगंकृ
त्वाक्षयंयान्तिसिंहाइवयथामृगान् ५९ गुर्वा
येद्विजदेवप्रजनरतिर्धर्मानुरक्तः शुचिःस्व
स्वामिन्यनुकूलवर्तिहृदयःशूरोप्यवंशोद्भवः
शूरःसाहसिकोयथास्वनिपुणःस्यात्क्रूरमान्यश्च
यः सेनानीरणहस्तिनानिगदितोजेतारणेवि
स्थायिनः ग्रहे ९० यायिनःखेटावेधरेखागतायदि सप्त
सप्तगतावापिजायतेदारुणोरणः केतुर्धीधी
सभराजकुजःसिंहिकानंदनश्च ९१ परस्परंस
सप्तगाःक्रूरसौम्याश्चयथारयः वेधरेखागतावा
पिचंद्रयोगेतिलोहदाः ९२ यदिदिशाभिमुखाः
सर्वेशीघ्रगायदिखेचराः विग्रहोजायतेवा
रस्तादिशास्थितम्भुजो ९३ ॥

यःशत्रवःवेधरेखागतायदिभवंतिएषांचंद्रयोगेसतिजायतेदा
रुणोरणः ९२ अथान्यलक्षणमाह यदिदिशाइति कृत्तिकादिसप्त
सप्तपूर्वादिदिक्चतुष्टयेननक्षत्राणि तेनकृत्तिकादिसप्तनक्षत्रस्था
ग्रहाःशीघ्रगाभवंति पश्चिमदिक्संस्थितानांराज्ञामभिमुखाभ
भवंति तेनकिंस्वस्वाभिमुखाःशीघ्रग्रहाभवंति तद्राज्येसंग्रा
मोजायते दक्षिणोत्तरयोराज्ञोर्यस्यदक्षिणास्थास्तस्यतेऽभि
मुखाः ९३ ॥

अथसामान्यमाह शीघ्रा इति शीघ्राः सर्वे यस्मिन्काले ग्रहा भवंति तस्मि
न्काले स्थायिनृपवैरं भवति बुधोऽत्र शीघ्रो न गृह्यते यस्मिन्काले सर्वे
वक्रगतयो भौमाद्या भवंति तस्मिन्काले परस्परं दारुणं युद्धं भवति
९४ यायिन इति यायिनो यायी ग्रहाः स्थायिनो स्थायी ग्रहाः अन्यथेति
कोर्थः यायी ग्रहा वक्रिणः स्थायिनो गुरुबुधशनयः शीघ्राः शीघ्रगत
यः तस्मिन्काले यत्र युद्धं न तत्र नागरस्य जयः ९५ उत्तरस्था इति उत्तर
स्था उत्तरवीथीगताः स्थायि ग्रहाः दक्षिणस्थिताः कोर्थः दक्षिणवी
थिगताः ९८ तत्र कृत्तिकाभरणीति तेन किं कृत्तिकाभरणीस्वातीना

शीघ्राः सर्वे ग्रहा राज्ञां विरोधः स्याद्बुधं विना यदा
सर्वे वक्रगतास्तदा युद्धं सुदारुणं ९४ यायिनः
शीघ्रगाः सर्वे स्थायिनो वक्रगा यदि यायी विज
यते तत्राऽन्यथा स्यात्स्थायिनो जयः ९५ उत्तरस्थाः
स्थायिनश्चेद्यायिनो दक्षिणस्थिताः यायिनो वि
जयस्तत्र व्यस्ताः स्थायीजयप्रदाः ९६ कृत्तिकाभ
रणीस्वातीनागवीथीप्रकीर्तिता रोहिण्याद्यास्त्रि
भानि स्यो गजैरावतवृषभाः ९७ स्थायिनो मंदगा
राज्ञां तदा युद्धं न जायते ॥

गवीथी रोहिणीमृगशिरआर्द्रा गजवीथी पुनर्वसुपुष्याश्लेषा ऐराव
ती एतास्तिस्रो वीथय उत्तरस्थिताः तत्र स्थायिग्रहा यदा भवंति यायि
ग्रहा दक्षिणमार्गे भवंति तत्र दक्षिणः पंथाः मैत्रात्रिभं मृगाख्या सा
दनुराधाज्येष्ठामूलानि हस्तचित्रादिविशाखवैश्वजवीथी दहना सा
षाढयुगं स्वर्वीषाढोत्तराषाढे एतास्तिस्रो वीथयो दक्षिणे दक्षि
णमार्गे स्थिताः अस्मिन्दक्षिणमार्गे यदि ग्रहा भवंति तदा यायिनो
विजयो ज्ञेयः यायि स्थायिनो विपरीतस्थो स्थायि ग्रहा दक्षिणमार्गे
यायिग्रहा उत्तरमार्गे यदि तदा स्थायिनो नागरस्य नृपतेर्जयः ९७
अथान्यत् स्थायिनो ग्रहाः बुधगुरुशनयो मंदगतयो भवंति को
र्थः मंदा भानोश्चतुर्थगे इत्यादि दर्शनात् तदा युद्धं तस्मिन्समये न
जायते अथान्यत् पापा यदा वक्राः पंचमषष्ठे केंद्रे इत्यादिलक्षणे
न वक्राः पापाः शुभा बुधगुरुशुक्राः शीघ्राः शीघ्रा अर्कद्वितीयगे

कादशेकार्द्रशोस्तूर्यं भजन्ते शीघ्रतां पुनरित्यादौ यत्र शुभाः शीघ्रगतयः तस्मिन्समये राज्ञामन्योन्यं दारुणं युद्धं जायते ९८ अथान्यत् मंदा रेज्ये ति अथान्यत् शुक्र इति स्पष्टार्थम् ९९ अथ दिग्विजयिनो यात्रिकफलमा ह स्यादिति यथा प्रत्यन्तस्थम्लेच्छाखुर्मेरात्खुरसानतः दिल्लीपुराद्दा प्राचीं दक्षिणां प्रति जेतुं प्रस्थितः तस्य दूरात् द्वात्रस्थानात्परं पुरं यदि शान्तं भवति पंथाः योजनं क्रोशो वा गव्यूतिर्वा तत्र कल्पना यदि शान्त हयं भवति गमनावधिः तदा यात्रान्तदशायां त्रयेयावस्त्वं स्वेन दत्ते मा र्गेपि यस्य शत्रुर्विद्यते विजयिनो राज्यपि यस्य शत्रुर्वा पापः तदानीं शा तयोजने क्रोशे गव्यूतौ वा शत्रुभिः सह युद्धं भवति शुभग्रहस्थे तदा मा

पापा वक्राः शुभाः शीघ्रास्तदा युद्धं सुदारुणं ९८
मंदारेज्या वक्रगताः स्थायिनो विजयप्रदाः शुक्रो व
क्रो गुरुः शीघ्रः स्थायिनामस्तुकारकः विपरीतो शु
क्रगुरू यायिनां मस्तुकारकौ ९९ दूराद्रागच्छतो रा
ज्ञोपि स्यापि स्य शान्तं वदेत् शान्तान्तरे तद्दशाके यो
जनं तद्दशान्तरे १० शत्रुपक्षे स्थिते सौम्ये मार्गेरो
धकरो भवेत् एकरेखागतो शत्रुस्तदा शत्रुतो
ध्वनि ११ यत्र रेखागते मित्रे मार्गे मित्रस्य संगमः
मित्राभ्यन्तरगो शत्रौ मित्रत्वमुपजायते शत्रुमध्य
गते मित्रे शत्रुत्वमुपजायते १२ शत्रुवर्णाधिपे
नीचे दुर्बलेस्तंगतेपि वा तथैव राष्ट्रपे नीचे राष्ट्र
भंगो विपर्ययः १३ ॥

र्गावरोधः मि देवासग्रहः तथा मित्रसमा

गमः तत्र पुंस्त्रीविकल्पना स्त्रीग्रहस्थे तदा स्त्रियाः योषिदा सह संयोगो ध्वनिपरतो कषयपराधायोजना कल्पना विरोधो वा शान्तं चेत्पथा न भवति तदा दशायोजनाभ्यन्तरे विकल्पना अथवा योजनावधिः पंथाः तदाभ्यन्तरे एव अथवा यात्रान्तदशान्ते तत्र मतिक्रम्य शत्रुमित्रपापशुभानामेकतमस्तिष्ठति तदा शान्तयोज नाद्युपरि द्वितीये शान्तके दशायोजनाद्युपरि द्वितीयदशाके क्रोशाद्युप रि द्वितीयक्रोशे एवं तत्रैव शान्तदशाके योजने वा विकल्पयेत् अत्रावि चारेणान्यच्छिद्रमपि विचारविषयिणी बोद्धव्या १० मध्यगतत्वं ग्रहयो मिथो ११ । १२ अथ स्वस्थानरिष्टमाह अथ यस्य नगरदेशग्रहो भवति तन्नगरस्य राज्ञो वास्वस्थानरिष्टमवाप्य परशुर विशयं गवेन तथा

व शत्रुवर्णाधिपे इति वर्णाधिपाः प्रथमादेवोक्ताः १३ ॥

अथाप्यत्र राजयलक्षणमाह प्रथमहत इति प्रथमं यः कश्चित्संग्रामे
हतः सन् हंतुरभिमुखः येन हतस्तस्यैवाभिमुखमधोमुखः पतति अ
थवा यस्य योधास्तस्य राज्ञोभिमुखस्तदा तस्य योधस्य राज्ञो वा विजयो
ज्ञातव्यः कुत्रापि प्रथमहतो भवतु सेनयोर्मध्ये यस्यैव राज्ञः प्रथमह
तः पुरुषः गजादयो वा हता भवंतु यदभिमुखा शिरा अधोमुखः पतति
तस्यैव विजयः उत्तरेमुखं तस्य पराजयः अयमेवार्थः १४ अमुमेवा
र्थं मग्रे फलयति छत्रमिति पतानि यदभिमुखे अधोमुखानि पतंति
उभयोः सेनयोर्मध्ये ज्ञात्वा अपरस्य सेनां तं प्रति गता जयं प्राप्नोति १५

प्रथमहतः पुरुषस्तु यदधोमुखो हंतुरभिमुखः
पतति हंतुः पराजयः स्यादजयः पतितेनष्यो
ज्ञाने १४ छत्रं ध्वजो नरः प्रास्त्रं गजो वाजी वच
च्छिराः नियतेत्र यतस्तेनाविजयं प्राप्नुयात्सुवं
१५ पौरः प्राकरतो यायी रविः शुक्रे दसंज्ञकः
मध्याह्ने रात्रिनाथश्चानित्यमाक्रंदसंज्ञकः १६
इति श्रीनरपतिजयचर्यास्वरोदये बालतरंगम्
अथ राजचक्रं गजाकारं लिख्यते सर्वावयव
संयुतं अष्टाविंशति ऋक्षाणि देयानि स्कंधमार्ग
तः १ ॥

पौर इति पौरसंज्ञः पूर्वाह्णे रविः अपराह्णे यायी मध्याह्ने आक्रंदसंज्ञकः
नित्यं शीतांशुराक्रंदः पौरा जीवार्कचंद्रजाः केत्वारभृगुराहवः यायि
नो बलिनस्तेषां जयदास्तेन्यथान्यथा बलिनस्तेषां ते जयदाः अ
बला अस्तगा अन्यथा भंगदाः १८ इति श्रीनरपतिजयचर्याटीकायां ज
यलक्ष्मीराजविजयोक्तबालतरंगव्याख्याने अथ गजचक्रम् गजाका
रमिति १ ॥

तत्तन्न्यासक्रमः मुखे शुण्डाग्रनेत्रकर्णशीर्षेचरणपुच्छपर्वक्रमेणाग जाणान्न्यासः पृष्ठउदरयोश्चखशुण्डाग्रादिपुच्छान्तांगविभागेगजस्यदक्षिणांगेहृदयंहृदयंकृत्वा गजनामनक्षत्रादिन्यासः पृष्ठेचनुःउदरेचनुः २ गजनामादीति सुगमं ३ । ४ पादेपृष्ठेचेति चतुःपादेष्वानोपुच्छेपृष्ठे

मुखेशुण्डाग्रनेत्रेचकर्णशीर्षेत्रिपुच्छके द्विकेद्विकेचदातव्यंपृष्ठोदरेचतुष्टयः २ गजनामादिभान्यादौवदनाक्रमेणतु बुधैः यत्रऋक्षेस्थितःसौरिर्ज्ञेयंतत्रशुभाशुभं ३ मुखेशुण्डाग्रनेत्रेचसौरिभंमस्तकोदरे युद्धकालेगजेयस्यजयस्तस्यनसंशयः ४ पादेपृष्ठेचपुच्छेचकर्णस्थेचशनैश्चरे मत्तोभङ्गोरणोनस्यैरावतसमोयदि ५ एते

गजचक्रं ॥

युद्धार्थगात्रेषु यत्कालेसंस्थितःशनिः तत्कालपर्वतं पक्षवर्जनीयःप्रयत्नतः ६ पृथिव्याभूषणंमेरुः पार्थिवीभूषणंयाप्ती नराणांभूषणंविद्यासेनानांभूषणंगजः ७ प्रारभेमरचक्राद्येगजस्कंधपरूढानानराः तत्क्षणात्त्वशमायान्तितस्मात्त्वशमायान्तिगजाः ८

चक्रकर्णेचशनौयस्यगजस्यागेज्ञातेसतितंगजमारुह्यराजासंग्रामंनकुर्यात् गजारोहणकांक्षयापितेगजेनारोहेतयैरावतसमोपियदि किंपुनःसंग्रामेमुखादिस्थशनौयथेच्छयागजावरोहणंकुर्यात् ५ । ६ गजप्रशंसामाह पृथिव्याइति ७ । ८ ॥

५ इति नरपतिटीकायां गजचक्रं अथाश्वचक्रं अश्वाकारमिति २ अथवा
त्रीति अश्वाकारं लिखित्वा न तत्रन्यासो मुखादितः तत्राश्वस्य यन्नाम
नक्षत्रं मुखाद्गणनया यत्र शनिः पतति ततः फलं तत्र क्रमः मुखे
द्वयं २ अक्ष्णोर्द्वयं २ कर्णयोर्द्वयं २ शीर्षे द्वयं २ पुच्छे द्वयं २ अग्रिम
दक्षिणाङ्घ्रिद्वयं २ पश्चाद्दक्षिणाङ्घ्रौ द्वयं २ पश्चाद्वामाङ्घ्रौ द्वयं २ ततो
ग्रिमवामचरणे द्वयं २ पंचोदरे ५ पंचपृष्ठे ५ एवमष्टाविंशतिनक्ष

नास्ति हस्तिसमो योधा नास्ति हस्तिसमः सखा
नास्ति हस्तिसमो बंधुर्नास्ति हस्तिसमो रिपुः ५
इति स्वरोदये गजचक्रं अथाश्वचक्रं अश्वाकारं
लिखेच्चक्रं अश्वस्याश्विन्यादितारकाः वदनात्स्व
श्विन्यादेया अष्टाविंशतिसंख्यया २ मुखाक्षि
कर्णशीर्षपुच्छाङ्घ्रिषु युग्मयुग्म पंचपंचोद
रे पृष्ठे सौरिर्यत्र फलं ततः २ मुखाङ्घ्रुदरशी
र्षस्था यदा सौ
रिस्तुरंगमे
तदारिभंगा
मायातिरणे
मत्रपराजयः
३ ॥

अश्वचक्रं ॥

आणांन्यासः उदाहरणं
राजवाहन इतिनामन
स्यचित्रानक्षत्रं तदा
रभ्यचित्रानक्षत्रादार
भ्य द्वयं द्वयं क्रमात् उत्त
राषाढास्थः शनिः राजवाहननाम्नोऽश्वस्याधिशिरसि शनिः २ तत्र एष
गगानां शनिफलमाह मुखाद्युदरेति मुख द्वयनक्षत्रे सति द्वयन
क्षत्रे उदरदेशे चमत्कर्ते च यदि तुरगनामनक्षत्रादेतेषु गेषु सौरिः
स्थितो भवति तदा तन्नाम्नस्य राजा जयं लभते परान् जयति ३ ॥

कर्णौ २ पुच्छ १ चतुश्चरणेषु ८ पृष्ठे च ५ पञ्चनक्षत्रेषु समदशास्वयदि
प्रातिष्ठुरतिनदा संग्रामे विभ्रमः विशेषेण भ्रमः भयमुद्वेगश्च भंगश्च

कर्णाग्निपुच्छपृष्ठस्थो यदा यस्य हयस्य च वि
भ्रमं भंग हानीं च करोत्येष महाहवे ४ पञ्च
स्थानगतो सौरिर्यदा काले हयस्य च पट्टबंधे
गमे युद्धे वर्जयेत्तं हयं नृपः ५ देशान्तरस्थिता
स्तस्य रिपवः संतिष्ठाकिनाः तुरगाय स्य भूप
स्य विचरंति महीतले ६ मेदिनीतस्य यस्यास्या
इति वाक्यं विपश्चिता सर्वाः श्रियो न राजन्ते वि
नाश्चेन महीभुजा ७ प्रथमं हस्तमुहूर्ते विषये
मूर्ध्नि वक्रे प्रथमा नोकर्मकर्ते व्यस्वातौ तिष्ठ पुन
र्वसु यानि शास्त्रोहितये हस्ते रेवती रोहिणी हये
१ सूर्यभात्त्रिषु वक्त्रस्थेषु मुखे रामाय शास्तथा
हृदये पंचलाभाय पादे षट्सु च भंगदः २ पु
च्छे वेद महाहानिः पृष्ठे भिः स्तु रादिशेत् म
म्बाकारं लिखेच्चक्रं सर्वग्रंथानुसारतः स्कंधा
रभ्य मुखस्यान्तं सूर्यभात्त्राभिजिन्यसेत् ३
पंच दक्षपदे वेदबाणादध्यक्रमेण च जन्म
नक्षत्रमारभ्य गणयेत्तेच रुद्रभाविधिः नवभिस्त
द्रवेद्भागेणेवाहनमुच्यते ४ ग्रंथान्तरे म
म्बाकारं लिखेच्चक्रं साभिजिद्भानि विन्यसेत्
स्कंधे वसूर्यभानु पुच्छे पृष्ठे च दश भं न्यसेत् ५
पुच्छे हृदीयेन भ्राते स्तनस्याः देवत पृष्ठे उदरे पं
चक्रस्थानामुखे हे तुरगस्य च ६ ॥

पलायनं तुरगः करोति न संग्रामे रोहेत ४।५ ग्रन्थान्तरप्रकारं सा
माह देशान्तरस्थिता इति ६ ॥

७ इतिअश्वचक्रं अथशुहस्तुहूर्तविषयेऽश्वचक्रं अश्वानामिति ८।
रथचक्रम् ॥

चर
धनलाभोश्रुवेसम्पकूवाजिनेश्वपतिचोदरे
णास्थरणेभंगोपुच्छेपत्नीविनश्यति ७ अर्थला
भोभवेत्कष्टस्कंधेस्कंधपातिर्भवेत् रामभोरत्न
हेनाशवाजीरत्नप्रदोभवेत् ८ हस्तेलक्ष्मीजंया
दयाल्मेघचमरणप्रदः जंघुकाश्वाशुषंहंतिसि
हैवेरंवगजेने ९ काकेवातोकलिश्चेवषिशाविहं
सौशुभावहो १० इतिस्वरोदयेअश्वचक्रं अथरथ
चक्रं रथचक्रेलिखित्वादौप्राकटाकृतिशोभनं
रथागेत्रित्रिमूलेवचतस्त्रकंत्रिनाडिके १ भानु
भमथमूलाग्रेततःसव्यगतानित्त त्रीणित्रीणि
लिखेदेवंसमविंशतिसंख्यया २ मध्यारथिकभे
पचतत्रवदेसुभाशुभं अंगेषुशुभंरथचक्रेरथेस
पितिदेइके ३ इतिरथचक्रं
६।७।८।९।१० इत्यश्वचक्रं अथरथचक्रं रथचक्रमि
२।३।४।५। इतिरथचक्रम् ॥
ति १।२।३ इतिरथचक्रम्

न॰ प॰ टी॰ १२८

अथ शूलचक्रं शूलचक्रमिति अस्मिन् शूलचक्रे चतुःस्थानं प्रोक्तं मध्ये शू-
लनक्षत्रेषु चंद्रस्थानं तदुपरि अग्रशूलनक्षत्रेषु रविस्थानं तदुपरि च त-
दंडेषु चतुर्दिक्षु चतुर्षु नक्षत्रेषु केतुस्थानं पतेषु चतुर्षु स्थानेषु य

126

अथ शूलचक्रं शूलचक्रं तथाख्यातं रेखाकारं त्रिना-
डिकं दंडं चतुष्टयं बाह्ये कर्तव्यं च चतुर्दिशि १

शूलचक्रं ॥

कुंतचक्रं ॥

खड्गचक्रं ॥ छुरिकाचक्रं ॥

दिने यस्य नामभं पतति तद्दिने तस्य न फलं भवति चंद्रहोर्विजयं ला
भमित्यादि १।२।३।४।५ इति सूर्यचक्रं अथ कुंतचक्रं कुंताकार
मिति १।२।३ इति कुंतचक्रं अथ खड्गचक्रं खड्गचक्रमिति १ खड्ग

पूर्वदंडाग्रतो न्यस्य भानुभाद्यं भमंडले प्रवेशे
निर्गमे चैव त्रीणि त्रीणि प्रदक्षिणे १ शूलाग्रे
शाखकेमध्ये तद्दण्डे भानुसंज्ञके तृतीयेन
ह्रस्वंत्तचक्रेन दंडवन्न्यसेत् ३ चंद्रहोर्विजयं
लाभं सर्वांगे मध्यमे फलं राहुरूर्त्नाशके वि
नाशस्तु:कंटवन्यसेत् ४ एवमुक्तं च न्तः स्या
नेयद्दिने यस्य नामभं तद्दिने न फलं तस्य स
र्वकार्येषु सर्वदा ५ इति यामलीय स्वरोदये
सूर्यचक्रं अथ कुंतचक्रं कुंताकारं लिखेच्चक्रं
मूलदंडशिखान्विते दिनभादि समारभ्य क
तेध्वेन वक्रत्रयं १ नामभं न वके यत्र तत्र सं
यं शुभाशुभं मूले मृत्युर्जयं दंडे पुष्ट हैत ल्ल
तारणे २ शुभंयत्र नवके तत्र कौरे:फल
वदेत् मूलेमृत्युर्जयो दंडेशिखायां संगरो
भवेत् दंडपुट्ठे शुभं सर्वं कुंतनतशिन्नयेद्ध्रुवः
३ इति कुंतकचक्रं अथ खड्गचक्रं खड्गचक्रं
लिखेदादौ नवभेद समन्विते यो यस्मिंस्तस
मारभ्य त्रीणि त्रीणि लिखेद्ध्रुवः १ पंचवक्र
नयामुष्टि:पालिकाबंधयार्थयो: खड्गमीत्तां
विजानीयान्नवांगानि विभेदतः २ ॥

स्यांगविभागेन त्रित्रिनक्षत्रक्रमेण प्रत्यंगविभागः नक्षत्रयोयनक्ष
त्रान्खड्गस्य यवांगांगविभागे शुभाशुभमस्य फलं वदेत् २ ॥

न॰ प॰
टी॰
१२७

फलमाह यवाद्याविति यवादिबंधांतपर्यंतं यस्य योधनक्षत्राक्रूराभ
वंति तस्य योधस्य खड्गेन युद्धं कुर्वन्नस्तुर्भवति न वा भंगः यदि सौम्या
भवति तदा तं खड्गं हस्तेनादाय युद्धाय न सज्जेत तत्र शुभाश्चेद्भवंति
तदा जयः जयलक्ष्मीप्राप्तिः अन्यदा हेमलाभस्तवानि च ३ खड्ग
धाराद्वयेति यस्य योधनक्षत्रात् षोडशादिनक्षत्रात् खड्गद्वये धाराद्व
यस्य षण्णां नक्षत्रे तीक्ष्णे च षोडशानक्षत्राद्द्वादशानक्षत्रेषु पापाजयदा
स्तेन खड्गेन जयो भवति तत्र शुभा भंगकराः तेन खड्गेन हनाग्रपि

एवं वच्मि तथा सृष्टिः पालिकाबंधधारयोः
खड्गनीक्ष्णा विज्ञानीयात् बंधानि विभेदतः २
यवादौ यत्र बंधांता जायंते क्रूरखेचराः स्तु
भंगो भयं पुन्स सौम्यैर्लाभो जयस्तथा ३ खड्ग
धाराद्वये तीक्ष्णाक्रूरैर्जयति संगरे सौम्यैर्यत्र
भवेद्भंगो मिश्रैर्मिश्रफलं ततः ४ इति खड्गच
क्रं अथ क्षुरिकाचक्रं यथा खड्गं तथा विद्यात् क्षु
रिकां तत्र निर्णयं क्रूरसौम्यविभागेन योधधि
ष्ण्यानि विन्यसेत् १ इति क्षुरिकाचक्रं अथ चा
पचक्रं चापचक्रं समालिख्य गुणबाणसम
न्वितं शुशिनक्षत्रतो भानि त्रीणि त्रीणि समालि
खेत् १ त्रीणि बाणस्य मूले तु मध्ये मुष्टिक्रमा
त्तथा चापस्य मूलमध्यार्थे त्रीणि त्रीणि तथा गु
णः १ गुणे तु त्रीणि त्रीणि एवं यो योधनक्षत्रतः फल
वितर्दी मादितः कृत्वा त्रीणि त्रीणि लिखेद्बुधः ३

भदाः कृपालिनो भवंति ४ इति खड्गचक्रं अथ क्षुरिकाचक्रं यथा खड्ग
मिति १ इति क्षुरिकाचक्रं अथ चापचक्रं चापचक्रमिति १।२ गुणेत्वि
ति बाणस्य मूलं धनुर्गुणयोर्योगो यत्र कोटकद्वासिद्धः पद्दः पत्र प
दि पद्दः तत्रादौ त्रीणि ततः शरमध्ये त्रीणि ततः फले त्रीणि चक्रमात्
धनुर्मूले त्रीणि मध्ये त्रीणि धनुःकोटौ त्रीणि लिखेद्बुधः बाणकोटेरु
भौ धीनत्वे गुणे त्रीणि गुणमध्ये त्रीणि गुणमूले त्रीणि एवं समवि
धानि नक्षत्रन्यासः ३ ॥

तत्रपृथक्फलमाह दिनर्क्षमिति बाणकोदंडमौर्वीणां त्रयाणां मूलाल्लि
खेत् तत्रप्रथमतो बाणमूलाद्गणना बाणस्यमूले त्रीणि नक्षत्राणि म
ध्ये त्रीणि उपरि त्रीणि इति नव बाणे नक्षत्राणि दिनर्क्षतो योथ गण
येत् बाणस्याद्ये दिनभात्त्रीणि तत्रयो पनक्षत्रमवलोकयेदस्ति नवा
ततस्तदग्रे त्रीणि मध्ये तत्रयो पनक्षत्रं विचयेत् नवा ततो वसाने त्रीणि
एवं नवभानि दिनर्क्षतः ततो दशमनक्षत्रात्त्रीणि त्रीणि कृत्वा धनुर्मूले
मध्ये कोटौ च तत्रयो पनक्षत्रं विचारयेत् तदुपरि एकोनविंशति २९

चापचक्रं ॥ शनिचक्रं ॥

बाणकोदंडमौर्वीषु मूले मध्ये वसानतः श
रमूले भवेन्मृत्युर्मध्ये व्याधिः फले जयः ४ गु
णमध्ये भवेद्भंगश्चापमध्ये धनक्षयः चापो
र्ध्वे विजयो ज्ञेयो गुणोर्ध्वे लाभसंयुतः ५ चा
पाग्रे विग्रहो मृत्युर्गुणाग्रे च तथा फलं पाप
ग्रहयुते नैवं विशेषेण तु नान्यथा ६ ॥

नक्षत्रान्मौर्वीमूले त्रीणि मध्ये च त्रीणि धनुःकोटिलग्नमौर्वीषु त्रीणि
त्रीणि तत्र विचारयेत् ततः फलं दिनर्क्षात्तस्मिन् शरनक्षत्रेषु जन्मभं यदि
तदा धनुष्मान् पुरुषः मृत्युं भूपात् मध्ये त्रिनक्षत्राद्युपरि यस्मात्तत्र
मध्ये यदि च जन्मभं तदा धनुष्मान्व्याधिपीडितो भवति संग्रामदिने
व्याधिरुत्पद्यते धनुर्गुणमध्ये च जन्मभे पतिते यथाक्रमं संग्रामे भंगः
चापमध्ये धनक्षयः ४ तथा च शरमध्ये इति व्याख्यातं ५ चापगुणाग्र
लयोर्जन्मभे मृत्युः गुणचापयोरुपरि जन्मभे क्रमेण तद्दिने लाभः विज
यस्य चापगुणमूलयोर्जन्मभे पापयुते विशेषात् तदेवं पूर्वफलं निय
तं शरमूलेपि ६ ॥

न॰ प॰
टी॰
१२८

इति चापचक्रं अथ शान्तिचक्रं शान्तिचक्रमिति स्पष्टं १ मुखेकमिति ए
कमित्यादिना तत्र संख्यान्यासक्रमेणैव शान्तिनक्षत्रान्नामनक्षत्रं गणयेत्
प्राप्तं गेयत्र पतति ततः शुभाशुभं तत्र गणनाक्रमः मुख १ दक्षिणह

सौम्ययोगे जयं लाभं चापचक्रे समादिशेत् शु
भपापसमायोगे बलाधिकफलं स्फुटं ७ इति
चापचक्रं अथ शान्तिचक्रं अथातः संप्रवक्ष्यामि
शान्तिचक्रं वरानने होमे च शान्तिके चैव चिन्त
नीयं प्रयत्नतः १ सैकातिथिर्वीरसुता हुताशा
शेषे गणेभे भुवि वह्निवामः सौख्याय होमे श
शिसूर्यशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च २
त्रीणि त्रीणि भवेद्देहे सूर्यऋक्षेष्वनुक्रमात्
शान्तिरेव भवेच्छोकं बुधैश्चैव विशिष्यामखे २ मु
खे चैवार्थलाभं च शान्तौ पीडा न संशयः चन्द्रे
लाभं विजानीयाद्धोमे चानिष्टं भवेत् ३ गुरौ
चैवार्थलाभश्च राहौ हानिश्च निश्चितं केतौ च
भवेन्मृत्युः शान्तिचक्रं वरानने ४ रविभं दी
यते ह्येवं गणयेदृषिमार्गतः शुभाशुभफ
लं वदेच्छान्तिचक्रे सदा बुधैः ५ इति शान्तिच
क्रं शान्तिचक्रे नराकारं लिखित्वा सौरिभादितः
नामऋक्षं भवेद्यत्र ज्ञेयं तत्र शुभाशुभं १ मुखे
कं दक्षदोर्द्वयं षट्पादे पञ्च हृत्करे वामे त्रयं
त्रयं शीर्षे नेत्रे गुह्ये द्विकं द्विकं २ मुखे हानि
जंघोदले भ्रमः पादे श्रियो हृदि ॥

स्त ४ दक्षिणपाद ३ वामपाद ३ हृदय ५ वामकर ४ शीर्ष ३ नेत्र २ गु
ह्यो २ तेन शान्तिचक्रं पूर्वं २७ । २ शान्तिसुखार्थं गपतितनक्षत्रफलमाह
मुखे हानिरिति फलमिदं सुखादिन्यासादेव बोद्धव्यं ३ ॥

यस्य जन्मराशिस्थितः चतुर्थेऽष्टमे द्वादशे द्वितीये शनिर्भवति तदा तस्मिन्का
ले तस्य नामनक्षत्रं शनिस्थितनक्षत्राङ्कगणनया शनिः हृच्छीर्षनेत्रद
क्षभुजस्थाने चेत्पतति तदा चतुर्थाष्टद्वादशद्वितीयस्य फलं बाधित्वा
सौख्यफलदायको भवति ४ यदा पुनः तृतीयैकादशषष्ठे जन्मराशि

वामे पाणौ भयं राज्यं नेत्रे सौख्यं रतिर्गुदे ३ तुर्या
ष्टद्वादशे पत्न्ये यदा विघ्नकरः शनिः तदा सौख्य

अथ शनिचक्रं ॥

रूपचक्रम् ॥

वपुस्थाने हृच्छीर्षनेत्रदक्षयोः ४ तृतीयैकाद
शषष्ठे यदा सौख्यकरः शनिः तदा विघ्नं शरीर
स्य मुखगुह्याङ्घ्रिवामदोः ५ यस्य पीडाकरः सौ
रिस्तस्य चक्रमिदं स्फुटं लिखित्वा कुसुमद्रव्येण तै
लमध्ये क्षिपेद् बुधः ६ निक्षिप्य भूमिमध्यस्थं कु
सुमपुष्पैः प्रपूजयेत् तं हित्वा याति नश्यते रुःपीडां
मुक्त्वा शनैश्चरः ७ यथोक्तं यामले तन्त्रे सन्तोः
सूर्यस्य पूजनं यथोक्तविधिना सर्वं कर्तव्यमेव
पूजनं ८ ॥

नः शनिः सौख्यकरः तस्मिन्समये शनिचक्रे शनिनक्षत्राङ्कगणनया शुभस्था
दिक्रमेण मुखगुह्यवक्त्रवामदोः षष्ठस्थाने चेत्पतति तदा तृतीयैकादशा
दिफलं बाधित्वा विघ्नमेव सर्वत्र ददाति ५। अथाशुभस्थानो शान्तिकमा
ह यस्य पीडाकर इति ६। ७ मन्त्रपूजनं ॐ शां शीं शौं सः शनैश्चराय स्वा
हा इति मन्त्रः ८ ॥

१२९

४ इतिजयलक्ष्म्यांशान्तिचक्रं ग्रथकूपचक्रं कूपचक्रमिति १।२।३।४

जपेच्छतिदिनंमंत्रसंख्ययाक्षेत्ररंशान्ते एतद्यि
त्वाविधानेनततःशान्तिप्रयच्छति ४ इतिशा
न्तिचक्रं ग्रथकूपचक्रं कूपचक्रंप्रवक्ष्यामिवि
शेषंसमयथाबुधैः गणयेद्रोहिणीपूर्वंयावत्ति
ष्ठतिचंद्रमाः १ मध्यशीघ्रजलेस्वादुपूर्वंभूमि
खंडिते आग्नेय्यांसजलाप्राक्कायाम्याशातिजे
लाभवेत् २ नैर्ऋत्यायांक्षारजलंवारुण्यांतम
जंजलं वायोःपाषाणभेदश्चोत्तरेदीर्घजलंभ
वेत् ३ ईशान्यांकटुकंक्षारंकूपचक्रेविधीयते ४

ग्रथकूर्मचक्रं ॥

सेनाचक्रं ॥

इतिकूपचक्रं ग्रथकूर्म
चक्रं वर्न्नेलंनवकोष्ठ
चक्रमाकारंकृतीलिख
त् सर्वपुगमक्रमेणेवइ
द्वायषपस्वारिस्वच १ ॥
इतिकूपचक्रं ग्रथकूर्मचक्रं वर्न्नेलमि
ति १ ॥

२।३।४।५।६।७।८।९ इतिकूर्मचक्रं अथसेवाचक्रं सेवाचक्रे इति
सेव्यसेवकयोर्लाभार्थं सेवाचक्रं १ सेवकस्य सेव्याल्लाभो भविष्यति निष्फ

कादिवर्णान्न्यसेत्पूर्णं तेयथामध्येस्यलाधिपः
तन्नामाद्यक्षरं तत्र कूर्मे स्थानं च दीपकं २ तन्मा
र्धे कोष्ठे द्वौ हस्तौ हृदि यो द्वौ च कुक्षितः तन्मार्धे
द्वौ च पादौ च कोष्ठे पृष्ठे च शोषकः ३ सुखमग्नि
मगः कोष्ठमुखेसिस्थिरनुत्तमा करस्थाने महा
लैपूं कुक्षौ तु दुःखमवाप्नुयात् ४ पादौ हानिस्त
थापृष्ठे पीडा स्याद्दैन्यं धनादिभिः मोक्षार्थी वद
ने कुर्यात् दक्षिणे वामे वा वारके ५ स्त्रीकामः प
श्चिमे भूत्वा उत्तरे प्रीतिदं भवेत् ६ पूर्वाग्नेये शत्रुना
शः स्याद्याम्ये शत्रुदायकः ६ नैऋत्ये शत्रुभी
तिः स्याद्वायव्यां तु पलायने ग्रामे वापि वने वा
पि यत्र कुत्रावलोकयेत् ७ दीपस्थाने जपं कुर्या
त्सर्वकार्यमभीप्सितं कूर्मचक्रमविज्ञाय यः
कुर्याज्जपयज्ञकं ८ तस्य जपफलं नास्ति सर्वा
र्थोपलभ्यते ९ इति कूर्मचक्रं अथ सेवाचक्रं
सेवाचक्रे समशीर्षे समपृष्ठे तथोदरे पादयोः
समअक्षराणि स्वामिजितं चाविन्यसेत् १ स्वामि
भाक्षस्य भंगाणि भक्ष्यभात् स्वामिभं ततः निष्फ
लं पादपृष्ठस्थं सफलं मस्तकोदरे २ ॥ इति से
वाचक्रं ॥

लेवा सेव्यस्य सेवकानां सेवालाभोऽलाभो वा फलाफलं विचार्यते स्वामिभादि
शिरसि दक्षागणयेत् स्वामिभाक्षराणि तयो
ति सेव्यसेवकयोर्नक्षत्रमस्य शिरसि पतति तदा सेवकस्य स्वामिनो लाभः सेन
सेवकस्य नक्षत्रं सेव्यस्य शिरसि पतति तदनन्तरे समपृष्ठे तत उदरे समस्ततः पाद
किं प्रथमतः शिरसि समस्तदनन्तरे पृष्ठे २ इति सेवाचक्रं ॥
योः समस्तं दद्यात् गणनापि तथैव

न. प.
टी.
६३.

अथ वातनरचक्रं नरचक्रमिति १। २ न्यासनक्षत्रेन रावयवचक्रमेण
फलयति कृत्वायोधभेति योधनामनक्षत्रं मुखे दत्त्वा गणयेत् कोऽर्थः
एकं मुखे त्रीणि पृष्ठे इत्यादि नक्षत्रं दत्त्वा यच्चक्रं गणयेत् तत्र वातफलं वदे
त् ३ यत्राङ्गे इति चेद्र पापयोगे अवयवमेव वातं वदेत् इदं तु सामान्यं
हं हदं पृष्ठे देवदिन स्वयोद्धायव प्रतिभटाङ्गेषु यत्र यत्र पापा भवन्ति तदंग

वातचक्रं डिंभचक्रं ॥

130

अथ वातनरचक्रं नरचक्रं नराकारमष्टावयवसं
युतं येन विज्ञानमात्रेण क्रियते वातनिर्णयः १
मुखे कं मस्तके त्रीणि हस्ते पादे च तत्सुतः हृदि
पञ्च त्रिकं कटे साभिजिन्न भानि विन्यसेत् २ कृ
त्वा योधभमादौ तु मुखे मस्तके वामके हस्ते पा
दे दक्षिणे वा दत्त्व हस्तेऽङ्घ्रिगणयेत् ३ यत्राङ्गे भा
नुभौमार्कि राहवो व्यस्य संस्थिताः तत्र वातं वि
जानीयाच्छुभयोगे विशेषतः ४ ॥

अस्य वदेत् अमुकस्याङ्गे पापो विद्यते तेन तु वातं कारयेत् अथोपदेशगणना
यां दक्षहस्ते अङ्घ्रिगणयेत् इति अत्रोपदेशः योधनक्षत्रं दक्षिणकरे दत्त्वा ग
णयेत् यत्र पापस्तत्र वातं वदेत् कृत्वायोधभमादौ तु मुखे गणयेत् इपदे
शेन दक्षिणहस्तन्यस्त चरणे तदाक्रमणेन ततो मुखे शिरसि इत्यादि
गणनाक्रमः ४ ॥

ग्रहभुक्तिप्रमाणेनेति यत्रलग्नेपापः तेनपापेननक्षत्रोद्दिष्टराशौयावंतो
नवांशाभुक्तास्तनवांशप्रमाणंघातंचदिशेत् ग्रहदृष्ट्याच ऊर्ध्वदृष्टिग्र
हेऊर्ध्वघातंअधोदृष्टिग्रहेअधोघातं ५ पुनर्घातंनिर्णयंति निजभेत्वर्ध
घातंचेति ८।७।८।९।१०।११।१२ एकोपीति यः पापोघातकारीसएव

ग्रहभुक्तिप्रमाणेननवांशकक्रमेणच प्रश्ना
रोजायतेनत्रवक्रेद्विगुणसंख्यया ५ निजभे
त्वर्धघातंचपादोनंमित्रभेग्रहे उदासीनेभेव
सर्वंद्विगुणंशत्रुगेग्रहे ६ द्विहीदशेभानुवंशे
विंशद्देशांतिमेगलो शुक्रेंदुजेवदृष्टशोपंचा
केराहुवाकाली ७ सप्ताष्टकेकेतुशुक्रोसमा
र्धकंटनीहाराः नवाशुलीनतनक्षेत्रेग्रहाश्चेति
रिपुमहत् ८ नाभिप्रोक्तमुखेवेदः एषको
क्षेत्रुयस्त्वनो भौमाकौंदंडहस्तेयेग्रहदरेगदे
स्वगः ९ बाहुकर्णेनयासेवस्वभौतुः स्वयक
र्णयोः कालःकरतलेयस्यबाहुकस्तापराभ
वः १० केतुर्दंडेत्रिधाहंतिमुखेशीर्षेदरेरविः
ह्निनिवर्णोपुनावेधाग्रहायानस्यलक्षणं ११
शत्रुभेमित्रघातेपिरिपुणानसहोरया मि
यतेरिः स्वकेलग्नेशत्रुघातेपिहन्यते १२ प
कोप्यनेकघातंत्सकरोतिभूबलोज्झितः
भूबलस्थेभटाखेटाः स्थिताघातेनकुर्वते १३

भूबलोज्झितखेटो
घातंनकरोति यदापस्यभूबलेस्थोभवतितदाघातंनकरोति १३ ॥
एकोपिग्रहोनेकघातंकरोति

तेन यत्र यत्र भबलं तत्तं कथयति यत्र यत्रेति स्पष्टम् १४ क्रूरा घातमिति
न॰ प॰ ग्रहो यदि कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रव्यवस्थायां यत्र नक्षत्रे पापः शुभो वा तत्र त
टी॰ त्र ग्रहभूमिः तत्र तत्र ग्रहबलं किं तदाह यः पापो घातायव्यवस्थितः
१३१ स चेद्योधस्य दक्षिणस्थः पृष्ठस्थितो वा भवति संग्रामकाले तदा स घा
तं न करोति स एव चेत्संमुखो वामगो वा भवति तदा एकोपि अनेकघा
131 तं करोति शुक्रैः कुन्तैः पाशैः खड्गैः चातं करोति अथवा अनेकैर्भ
टैर्मिलितैर्हन्यते तदा कृत्तिकादिसप्तस्थे पापे पश्चिमो नरः संमुखो वा स्थि

यत्र यत्र स्थिते घातो यत्र यत्र स्थिते न हि । तस्य
लेखं कथयिष्यामि ग्रहभूमिबलात्पुनः १४ क्रू
रा घातं न कुर्वन्ति दक्षपृष्ठगता रणे । संमुखा
वामगाः पत्तेर्योधाग्रे घातकारकाः १५ दक्षिणे
गताः क्रूराः सौम्या वामभागे संस्थिताः । शिरश्छे
दे समुत्पन्ने भटो धावति संमुखं १६ यस्य वा
मगताः क्रूराः सौम्याश्चैव दक्षिणे । तस्य भ
ङ्गो रणे नूनं यदि शूरो महाभटः १७ इति घात
नरचक्रं अथ डिंभचक्रं डिंभचक्रे न्यसेद्भानि
पक्षिचक्रं ॥
भानुभादि त्रिभं मस्त
के मुखे त्रीणि हृदये
ह्येकपदेकेकं बाहु
हस्तयोः १ ॥

तस्य योधस्य पृष्ठे दक्षिणस्थो भ
वति दक्षिणपूर्वं संमुखस्थो वा
संमुखः अतो वामसंमुखः एकोपि अनेकघातं करोति एवमन्यापि स्फुटि
तयोधस्य संमुखे पृष्ठे दक्षिणगा ग्रहाः १५ अथान्यभबलमाह
दक्षिणेंगगता इति अग्निभूबला भिन्ने योधः शिरश्छेदेपि सति संमु
खं एव हन्तुं धावति किं पुनः शस्त्रधारी जीवति यद्बलं प्राप्य तथा च
ति संमुखे हन्तामिति १६ अथान्यत् यस्येति स्पष्टम् १७ इति नरस्थानिज
यपराजयस्वरोदयटीकायां नरयष्ट्यां न रक्षात चक्रम् अथ डिंभचक्रम्

डिंभचक्रेन्यसेदिति १।२।३।४। स्वगमं इतिडिंभचक्रं अथपक्षिच
क्रं चुंचुमस्तककंठेषुति १।२ इतिपक्षिचक्रं अथवर्गचक्रं अग
रुडइति सर्वेषुवर्गोगरुडः आग्नेयेकवर्गोविडालः दक्षिणेचवर्गः

पंचहस्तनाभिगुह्येषुएकेकंषट्चजानुनि च
रणाभ्यांतथैकैकंजन्मभंयत्रतत्फलं २ श्री
र्षेएकंलाभश्चवक्त्रेमिष्टान्नभोजनं स्कं
धेयेनीचबाहुभ्यांस्थानभ्रष्टोभवेन्नरः ३
पाणिभ्यांतस्करोलक्ष्मीर्हृदयेस्त्यागुह्यनाभि
भे गुह्येकामीभ्रमोजानोस्लोकजीवीचपाद
योः ४ इतिडिंभचक्रं अथपक्षिचक्रं चुंचुम
स्तककंठेषुहृदयोदरपक्षच पक्षयोश्च
त्रिकंचैवशाखिभादिन्यसेत्क्रमात्क्रमशः १ चुंचुस्थे
नामभेमृत्युः श्रीर्षेकंठोदरहृदि विजयः
क्षेमलाभश्चभंगादंपादद्वयोः २ इतिपक्षि
चक्रं अथव
र्गचक्रे अग
रुडःकमार्जा
रश्चसिंहश्च
श्वानीस्तिनः
तसर्पोमूष
कःपक्षयो

वर्गचक्रं ॥

गजःश्वमृगजात्मजः १ ॥
सिंहः नैरृत्येटवर्गःश्वा पश्चिमेतवर्गोनागः वायव्येपवर्गोमूषकः
उत्तरेयवर्गोगजः ईशान्यांशावर्गोछागः एवंवर्गोपरि अवर्गोष्टो ८
कवर्गेपंच ५ चवर्गे ८ टवर्गे ५ तवर्गे ७ पवर्गे १ यवर्गे ३ शावर्गे २ हयं
॥ १ ॥

२ अथप्रकृत्यमाह नाम्निवर्गादीति नाम्नियस्यवर्गस्यवर्णाभवंतितस्य
न॰ प॰ वर्णस्यैकानाम्नियावंतोवर्णास्वरास्तावत्संख्यांकाःपृथक्कार्याः
टी॰ पिंडितापृकत्रकार्याःअष्टभिर्भक्ताःशेषांकसंख्यायाध्वजादिकोज्ञा
१३२ यः यथोदाहरणं यथारामभद्रोराजामहादेवनामासेवकः रामभ
द्रनाम्निरेफस्यत्रीणि ३ मकारस्यैकं १ भकारस्याप्येकं १ दस्यसप्त ७ र
स्यापित्रीणि ३ चत्वारःस्वराःतत्संख्या ३२ सर्वसंख्या ४७ वसुभिर्भक्ते
शेषंसप्त ७ महादेवनाम्नि मकारस्यैकं १ हस्यद्वयं २ दस्यसप्त ७ व

आयचक्रम् ॥

वसु ८ भूत ५ रसा ६
वेदा ४ मुनि ७ चंद्रा
१ ग्नि ३ बाहवः २
पूर्वादिक्रमतोज्ञेया
वर्गोपरिदिगष्टके
२ नाम्निवर्गादिव
र्णानामंकाःकार्याःपृथक्पृथक् पिंडिता
वसुभिर्भक्ताशेषमायोध्वजादिकः ३ शेष
संख्याध्वजोधूमःसिंहश्वाहषरासभाः गज
ध्वांक्षौक्रमेणैवआयाअष्टौभवंतिते ४ ध्वां
क्षश्वरासभवृषगजासिंहध्वजानलाः यथो
त्तरबलाःसर्वेज्ञातव्याःस्वरपारगैः ५ पूर्वो
योयेपुरेदेशेग्रामेचनारीगृहेषुच ॥

स्यत्रीणि ३ स्वरसंख्या ३२ सर्वसंख्या ४५ वसुशेषे ५ उभाभ्यांबलाब
लंरामभद्रोराजाआयाधिकः महादेवआयोनःरामभद्रराजतोनुला
भः तथाकिंचिल्लाभकरःराजामहादेवात्सेवांप्राप्नोति सेवाधिकोरा
जाराजःसेवकोहृद्यमः ३ । ४ ध्वांक्षात्श्वाबलवान्श्वनोधूमःधूमा
द्वृषःवृषभाद्गजःगजात्सिंहःसिंहात्ध्वजःध्वजात्खरःखरात्श्वा
सोरभेयाद्गजोबलीयथोत्तरबलाधनेश्रुतिव्याख्यातं ५ अयंविचारः
सर्वत्रदेशपुरेवेदृशिनायकामित्रगृहेकलवे यत्रायाधिकःस

लभते हीनात्स्वनाधिकनीययोर्नरक्रमेण यथा ध्वांक्षः स्वमस्य स्वन
योरन्तरे किंचिन्न्यूनं ध्वांक्षात् गजस्य नक्षत्रबली पादैकेन फलं ध्वांक्षस्य
नदेये हीनफलमेव एवं हीनाधिकविचारः ९ इति वर्गचक्रं अथायचक्रं

आयाधिके भवेल्लाभो न लाभो बलवर्जिते ९ इ
ति वर्गचक्रं ध्वजो धूम्रो ऽथ सिंहश्वा सौरभेयः खरो
गजः ध्वांक्षश्चेति क्रमेणैव आया अष्टौ दिगष्टके
१ प्रतिपदाद्युदीयन्ते तिथिभुक्तिप्रमाणतः अहो
रात्रे पुनः सर्वे यामभुक्त्या भ्रमन्ति च २ आयाव
र्गाष्टके ज्ञेया दिगष्टकक्रमेण च स्वोदये स्वस्वदं
ज्ञेयं सर्वकार्येषु सर्वदा ३ इति आयचक्रं अथ
ग्रामचक्रं ग्रामनक्षत्रमारभ्य कर्तुर्नक्षत्रगणयेत
शिरः पंचार्थलाभं च मुखे त्रीणि धनाशनं १ बा
णाहृदि धनं धान्यं द्वौ पादौ च दरिद्रता द्वौ गु
ह्ये भयपीडा च नाभौ चत्वारि संपदा २ पृष्ठके
प्राणसंदेहः हस्ते चैकैकलाभदम् जन्मराशि
स्थितो ग्रामो द्विषट् सप्तमगोपि वा ३ स्थित्या
र्थाष्टविनश्यन्ति आपत्सु च दिने दिने ४ चतु
र्थोष्टाष्टमो यस्य द्वितीयो वा यदा भवेत् तत्र वा
सं यतेद्यत्र चैवं विनिर्दिशेत् ५ पंचमो
नवमो ग्रामो द्वादशैकादशो दशो महालाभो
भवेत्तस्य प्रभवेच्च विराधुषं ६ अन्यच्च पंचमो
नवमो ग्रामो दशमैकादशः स्थितः द्वितीये च स
ते नित्यं धनधान्यसमन्वितं ७

ध्वज इति ध्वजादयोष्टावायाः स्वीयस्वस्वदिक्षु ज्ञेयाः एतेऽष्टौ प्रतिपदादि
षु उदीयन्ते अहरक्रमेणाष्टस्वभ्रमन्ति १।२।३ इत्यायचक्रं अथ ग्रामच
क्रं ग्रामनक्षत्रमिति १।२।३।४।५।६।७ ॥

८ इति ग्रामचक्रं अथ पट्टचक्रं १।२।३ इति पट्टचक्रं अथ विरिंचिचक्रं
अथातः इति कृत्तिकादिन्यासे चक्रलिखनक्रमो दर्शितः क्रमात्क्रम

ग्रामचक्रं ॥ पट्टचक्रं ॥

चतुर्थश्चाष्टमो ग्रामो द्वा
दशोपि यदा भवेत् तत्र
वापार्जितं द्रव्यं तत्रैवा
पि विनश्यति ८ इति
ग्रामचक्रं अथ पट्टचक्रं
अथातः संप्रवक्ष्यामि वि
वाहे योपयोगे तु यः रविनाशादिगण्यं तेचंद्रभा
दि च योन्यसेत् १ त्रीणि त्रीणि क्रमेणैव फल
तस्य शुभाशुभं मध्यमस्तु लभ्यालक्ष्मीश्चाग्नि
विघ्नं तथैव च २ सौभाग्यं दियवावैध्यायनं पु
त्रकमेणैव त्रिऋक्षमर्कादिकं लक्षयं चपूर्वा
र्थ लक्ष्मीरतिदुर्बलत्वं सौभाग्यवैध्याविध
वासुतनारीपुत्रप्रसूतिर्धनपट्टकाले ३ इति वि
वाहे पट्टचक्रं अथ विरिंचिचक्रं अथातः संप्रव
क्ष्यामि मयः प्रत्ययकारकं विरंचिनामविख्या
तं यन्मेरोरपि दुर्लभं १ कृत्तिकाद्योत्तराफाल्गु
न्युत्तराषाढपूर्वकं पंक्तिपुत्रयालिखेद्धानिक्रमे
णैव चक्रत्रये २ ॥

लिखेन्नचापि निरलं नक्षत्रमानदत्तान् नवकत्रयं लिखित्वा ग्रहं दत्वा
विलोकयेत् निर्वेधफलं वेधफलं १।२॥

३।४ जन्मत्रयस्येति जन्मत्रयं जन्मभं दशमभमेकोनविंशभं एत
ज्जन्मत्रयं पापेन यदि विद्धं भवति तदा मरणं वा कष्टं सौम्यवेधेन शुभं
पापशुभैर्विद्धं मिश्रफलं क्रमोत्क्रमलिखनेन जन्मत्रयं पृथक्पंक्तिवे
धमपि पृथग्भवति तेन हेतुनाकृत्तिकादिलिखनक्रमेण जन्मनक्ष
त्रक्रमेणैव न चक्रं यदि लिख्यते तदा जन्मसंपद्विपत्क्षेमादि त्रित्रितारकं
पापशुभाभ्यां जन्मादित्रयं त्रयं विद्धं भवति तत्फलं भवति ५ अशुभ
र्क्षकविरेवफलयति जन्मत्रये स्थितः सौरिरिति यस्य कृत्तिकानक्ष
त्रं जन्मभं तत्र कृत्तिकास्थशनौ जन्मत्रये वेधः उत्तराफल्गुन्यां स्थि
तिरं विचक्र ॥
वेधो यिक
र्णगस्तत्र
कर्तव्यान
वकत्रये
क्रूरसौम्यग्रहैर्विद्धं ज्ञेयं तस्य शुभाशुभं ३ जन्म
संपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिःसाधकावधः मैत्रातिमै
त्रगास्ताराः नवभेदा भवन्ति च ४ जन्मत्रयस्य
वेधेन मृत्युः क्रूरग्रहेण च जयं लाभं शुभैस्तत्र
मिश्रैर्मिश्रफलं विदुः ५ जन्मत्रये स्थितः सौरिः
क्षेमभे राहुभूमिजौ मित्रातिमित्रगे सूर्ये जाय
ते वधबंधनं ६ जन्मत्रये यदा जीवः क्षेमाभेत
थ भार्गवौ मित्रातिमित्रगे चन्द्रे जयं लाभं सुखा
नि च ७ त्रिपंचसप्तताराःसु रोगो मृत्युर्भयं तदा
ते जन्मत्रये वेधः उत्तराषाढायां स्थिते न किं ३ पारिस्थि ते न पूर्वो उत्तराषा
ढायामेव वेधः विरिंचिचक्रे संमुखे एव वेधः अत्र यदि संमुखवेधो
नस्यात्तदा सर्वतोभद्रचक्रवेधमेव दर्शयेत्कादिः तेन किं ३ पारिस्थि
तेन अयोहृयं विद्धं भवति ६ तथा च पुनःफलयति जन्मत्रये यदाजी
वस्ति सुगमं ७ यस्य पुनरुत्तराषाढानक्षत्रं जन्मनक्षत्रं तस्मात्मा
सेचक्रेऽस्मिन् जन्मत्रयं विद्धं विचयते युक्त्या विशानक्षत्रं जन्मभं
तस्य जन्मभत्रये गुरुः स्थित एव विद्यते वेधेन सर्वत्रो हृयेत ८

इतिजयलक्ष्म्यांविरंचिचक्रं भास्वच्चक्रं रेखात्रयमिति ।१।२ भास्वच्चक्रं
धूपेनचक्रं धूपनचक्रमिति ।१।२।३ धूपेनचक्रं अथसंवत्सरचक्रम्

भास्वचक्रं ॥ अथधूपेनचक्रम् ॥

विरोगोमरतिस्ता
सुकूरविन्याहजा
यते ८ इतिविरंचि
चक्रे भास्वच्चक्रं रेखात्रयंत्रिशूलाग्रेतिर्यग्रे
खासमन्वितम् एकैकाकोणगानत्रमध्यायो
भानुभादिनः १ लिखेत्सप्तक्रमेणैव चक्रे भा
स्वतिनारकाः अपसव्येभवेत्कष्टसव्यसत्रभिःको
णगैःशुभं द्वादशामध्यमाःप्रोक्ताऊर्ध्वगाभ
स्मकारकाः २ इतिभास्वच्चक्रे अथधूपेनचक्रं
धूपनचक्रंसमालिख्यप्रतिरूपंसशोभनं च
चत्रेभानुभंकृत्वासप्तविंशतिभान्यसेत् १
अश्लेषंचतुष्कोटिसंपूर्णार्धगीवेत्रिकात्रिकं
पादद्वयंचतुष्कंचद्वादशनवभानिच २ नाम
अश्लेषादिनेयमश्चचक्रेणैवयथावेधनं लाभोह्य
कीर्त्यधीवास्यादिफलंपादद्वयपोः ३ इति
धूपनचक्रे अथसंवत्सरचक्रे चक्रंसांवत्सरं
वत्सरादुजंकोशलागाम येनविज्ञायतेस
मरब्धेवर्षेशुभाशुभं १॥

चक्रमिति १॥

२ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० । ११ । १२ । १३ । १४ ॥

द्वादशारं लिखेच्चक्रं तत्र मेषादिराशयः । सं
स्थाप्याः क्रमयोगेन मीनान्ताः सव्यमार्गगाः २
तत्र चक्रे समालेख्य मेषादिराशिमार्गतः । प्र
भवाद्यब्दमेकैकं षष्टिः पञ्चप्रवर्तनैः ३ एवं
राशौ स्थिते यत्र वत्सरं वर्तमानजं । तद्राशि
स्थं फलं वीक्ष्य किंदोषिकमतं ४ चैत्रे याप्र
तिपच्छुक्ला तस्याः काले प्रवेशाजे पतद्विलो
कयेच्चक्रं कालज्ञानविनिश्चितं ५ तत्र सर्वे
ग्रहान्न्यस्य राशौ ये यत्र संस्थिताः । वर्षराशौ
विधिं न्यासे रेखास्थानगता ग्रहाः ६ वर्षोप
चयगाः क्रूराः सौम्याश्छिद्रान्त्यवर्जिताः । ग्रहा
रेखाप्रदा ज्ञेया मित्रमध्यगृहे स्थिताः ७ सं

संवत्सरचक्रं ॥

न॰ प॰
टी॰
१३५

135

इतिसंवत्सरचक्रं स्थानबलचक्रं स्थानचक्रमिति १।२।३।४

स्वर्क्षे द्विगुणं फलं दत्ते स्वोच्चे त्रिगुणं तथैव च फ
लार्थं शत्रुगेहस्थे नीचस्थो निष्फलो ग्रहः ८
एवं रेखाप्रमाणेन वर्षविशेषकामताः ज्ञा
तव्यादेशिके देशे वर्षमध्ये प्रयत्नतः ९ ए
वं वर्षफलं प्रोक्तं चैत्रमासाद्यथावसरात् आषा
ढकार्त्तिकयोर्वै जलधान्यं विचिन्तयेत् १० त
त्रदेशपुरग्रामे फलं भिन्नं प्रदृश्यते तस्मा
त्कारणं वक्ष्ये येन जानाति साधकः ११ दे
शादिराशिनाथस्य योरेखादायको ग्रहः मि
त्रोदासीनशत्रुत्वे फलं भिन्नं करोति सः १२
मित्रं द्विगुणं फलं दत्ते समः साम्यं करोति सः
शत्रुः सर्वहरो ज्ञेयः सर्वदा कालचिन्तकैः १३
एवं विचार्य कर्त्तव्याः कालविशेषकाबुधैः
यथाजलं यथाधान्यं स्वस्वकाले विचिन्तये
त् १४ इति संवत्सरचक्रं अथ स्थानबलच
क्रं स्थानचक्रं प्रवक्ष्यामि यदुक्तं लेपरागमे
येन विज्ञायते सम्यक् स्थाने स्थाने शुभाशु
भं १ स्थानपीडाप्रभावेन राज्ञः पीडा प्रजाय
ते तस्मात्पीडिते स्थाने स्थानं वा सर्वदा नृपैः
२ स्थाननामाङ्कवेराशिकनादौ द्वादशाख्यके
राशिमंडलकान्यस्य नाममार्गेण साधिते ३
नवमत्र ग्रहाः स्थाप्या मासं चेद्दृश्यराशिगाः ते
षां विलोकनं दीप्तस्थानराशिगतं तथा ४

५।६।७।८।९।१०।११।१२ इतिस्थानबलचक्रं चंद्रशृंगोन्नतिः

तृतीयेकादशेपादं द्विपादेव्योमबंधुगे त्रि
कोणेत्र्यंघ्रिसुखेमृत्यौ लेयःपूर्णंपश्येन्नितिविचराः ५
ऋज्वर्कराहुकेत्वाद्याः पंचक्रूरग्रहामताः शो
भेवव्रजन्ययंसौम्यासौम्यासेहुस्थापिपंचमः ६ प

चंद्रशृंगोन्नतिचक्रं ॥ स्थानबलचक्रं ॥

वंपंचग्रहाःक्रूराः
पंचसौम्याःस्थे
वच तेषांशुभाशुभांदृष्टिंकृत्वास्थानबले
वदेत् ७ एकैकग्रहजादृष्टिः सर्वपादच
तुष्टयं पंचमेनवमेतेषांपादोनाविंशति
र्भवेत् ८ तत्रविंशोपकाज्ञेयाः सौम्यक्रूर
ग्रहोद्भवाः एवंप्रमायंयेदृष्टिंयुग्मखेटैः
शुभाशुभा ९ बहूनांलोकानांनिनाशेषाज्ञा
येनेदृक्शुभाशुभाः तेचविंशोपकास्तस्य
स्थानस्यबलनिर्णये १० एवंदेशेपुरेग्रामे
बलंयत्रशुभाधिकं तत्रस्थानेस्थितोराजा
दुष्टारिभिर्नपीड्यते ११ स्थानबलप्रभावेन
बलस्यबलोदयः शत्रुसैन्यंक्षयंयातिया
वत्स्थानेशुभस्थितः १२ इतिस्थानबलचक्रं

मीनेति १।२।३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२ ॥

न० प० टी० १३८

136

अथ चंद्रशृंगोन्नतिचक्रं मीनमेषोदये चंद्रः
सन्नतं दक्षिणोन्नतः उदगुन्नतशृंगे स्यात्
समस्त्वृषकुंभयोः १ विडंबस्यात्समे चंद्रे उ
भिंदक्षिणोन्नते ईतिरोगभयं शूले सुभि
क्षं चोन्नतेऽन्नते २ नारदीयसंहितायां याम्य
शृंगोन्नतश्चंद्रः शुभदो मीनमेषयोः सौम्य
शृंगोन्नतः श्रेष्ठो नृयुग्ममकरयोस्तदा ३ समो
न्नघटयोः कर्किचापयोः शरसंनिभः चाप
वन्नकीटहर्योस्तु शूलवन्नौलिकन्ययोः ४
विपरीतोदितश्चंद्रो दुर्भिक्षकलहप्रदः य
थोक्तोभ्युदितश्चंद्रः प्रतिमासं सुभिक्षकृत् ५
आषाढद्वयमूलेंद्रधिष्ण्यानां याम्यगः शा
शी अग्निप्रदस्तोयचरवनसर्पविनाशकृ
त् ६ विशाखामैत्रयोर्याम्यपार्श्वगः पापकृ
च्छशी मध्यमः पित्र्यदैवत्योर्द्विदैवते शुभोत्त
रे ७ षट्प्राग्यपौ
समानभुक्तक्ष
ह्यक्षाणि षा
षी शुभः मध्य
गोद्वादशार्द्रा
द्यामनीस्थनव

अनुक्रमी ॥१॥

वामरान् ८ यमेंद्राहीशानोये षामरूनक्षत्री
तारकाः ध्रुवादितिद्विदैवत्यमध्यमाश्चापराः
समाः ९ ॥

एतानीति १ पंचावस्थास्वरूपमिति २ इति स्वरोदयटीकायां तृती
योध्यायः ॥ एतावत्पर्यंतं सर्वतोभद्रादीनि चक्राणि लिखित्वा भूव

याम्य शृंगोन्नतः श्रेष्ठो सौम्य शृंगोन्नतः शुभः
शुक्ले पिपीलिकाकारे हानिर्वृद्धिर्यथार्थकृत ९
सुभिक्षकृद्विशालेंदुरविशालोर्घनाशनः प्र
धानसुखः शस्त्रभयं कलहो दंडसन्निभे ११ कुजा
द्यैर्निहते शृंगे मंडले वा यथाक्रमात् धान्यार्घ
हानिर्नृपतिजनानां नाशः कुरुते क्षुधी १२ इति शृ
गोन्नतिचक्रं एतानि सर्वचक्राणि ज्ञात्वा शु
द्धं समाचरेत् जयेद्रिपून्संदेहः शाकुनं त्वे
पि वैरिणि १ इति चक्राध्याये चतुराशीति च
क्राणि समासानि पंचावस्थास्वरूपं स्वरबल
विमलेदेहतत्वप्रधानं राशिभे वेधरूपं ग्रह
वशफलदशायियायिप्रधानं वर्गाद्यायेस्व
वर्णैर्बलविधिसहितं मातृकाभेदरम्यं भूपा
लीनां जयार्थं नरपतिरकरोच्चक्रबंधप्रबंधं २
इति श्रीनरपतिजयचर्यायां यामलीयस्वरोदये
चक्रबंधाध्यायस्तृतीयोध्यायः ३ चतुष्कोणं चतु
कोणं वीरभूमिं लिखेद्बुधः वायव्याग्नेयकोण
नैरृत्यादिदलान्वितं १ बहुनावीक्षमाणेन
नात्र तेषां प्रयोजनं कृत्तिकादि लिखेद्भानि स
मस्तक्रमेण च १ चतुर्दिक्षु मध्यतस्त्रं द्वारं
तत्रानियोजयेत् कोणत्रयं त्रयं विधायादे याम्य
द्वारमार्गाः ३ ॥ मूलप्रकरणमथ

त्वानि लिख्यंते । १ । २ । ३ ॥
वीरभूमिः चतुष्कोणमिति

विविंम्बकेतवः पंचयत्रयत्रव्यवस्थिताः पूर्वे
हारिशिवायाम्येहस्तः पश्चाद्वारुणं ४ उत्त
रस्यांयाहिबुध्नमध्यस्तंभचतुष्टयं पूर्वादिद
लमध्यस्थमेषाद्याशीन्यसेत्क्रमात् ५ वर्गाष्ट
केकमाद्देयंनेदायालिथ्यस्तथा सिंहादिष
ट्ककेतेत्रभानोः कुंभादिषड्विधो ६ सूर्या
चंद्रमसोर्मध्ये कालस्तत्रसुदारुणं प्राग्नया
ह्नांतपर्यंतपरिवाल्यं सदाभवेत् ७ प्रातिसू
र्यदिनेमध्ये कालः पूर्वदिशि स्थितः शुक्रेंदु
वाक्लेनोयाम्यमध्ये जीवारपश्चिमे ८ बुधेवा
सोत्तरेकालः कालभेदउदाहृतः यामार्द्धस
र्यदिवसे पूर्वेपश्चात्त्वायुगः ९ ततोह्येत्ति
मार्यातिपेप्राग्न्यास्याश्रिमेततः प्रग्नेय्यामुत
रेभागेततोनेऋत्यगोचरेः १० चंद्रवानेकुज
याम्येबुधेरोद्रगोचरे दक्षनेभागेवेदेयथाति
वारेतथान्तरे ११ सान्द्रियामार्द्धयाभुक्त्या स्वस्था
नाद्यंविवदभ्रमः कालकेतुस्तकालाग्निर्यम
केतुः प्रलीतथा १२ ।

द्वितीयस्थलद्वेत्रं ग्रहवीरभूमंगीतालिकीतिथिः ग्रोमेति १।२।३।

विनाशकस्य पंचैते विषमाबलाणः स्मृताः ति
थिभे नवमे चैव तृतीये कृतिभे तथा त्रयोवि
शतिभे चैव सूर्यभात्क्रमशः स्थिताः १३ इतिवी
रभूमिः ग्रोमवामहस्ताना डोभामाहिविहस्ता
तिथिः तिथिस्तात्कालिकी ज्ञेया वर्तमानति
थिक्रमात् १ उदिते स्वल्पलाभः स्यादभ्रमिते
बहुलाभकृत् धामिते जयमाप्नोति संध्याह्न
निस्ते क्षयः २ तात्कालिकी तिथिर्यत्र तत्रोद
यतियोगिनी सा सदाशुभदा वामे यात्राद्यूते
रणांगणे ३ इंद्रा१ वह्नि२ यमको३ रक्षो४ पा५
मरु६ धनद७ शूलिनी८ दिक्षु भ्रमति तत्का
ले गिरिजा स्वाहस्त तिथौ ४ रविः कुजो गुरु
श्चाद्रि शुक्र सौरीडु राहवः पूर्वाद्याः प्रहरार्धे
न तयैतयैर्दिशि भ्रमः ५ शुक्रवारक्रमाद्दि
रात्रौ व्यत्ययतो भ्रमः कृष्णपक्षे गतिर्वामा
जयदः पृष्ठदक्षिणे ६ यसैव राहुमाप्नोति ज
ये विषमसंगरे नैवात्र बलवान्कालोभव
लो नात्र योगिनी ७ एतस्य बलमाश्रित्य दुर्गी
भगास्य वांछया प्रस्थितः क्षणमात्रेण दुर्गेर
हन्ति दुर्जेयं दुर्गस्याद्दुर्जयायेच तन्नेस्थः स
न्तावालदा ८ कालहीनतिथिभिर्यानो यत्रयोथ
स्यावर्तते प्रवेशांकोर्येनत्र दिशियस्यांशुभग्र
रः ९

५।८।७।८।९॥

२
न॰प्र॰
टी॰
१३८

१०।११।१२ अथयात्रा चैत्रादयइति १३।१४।१५।१६ इतियात्राफलानि
अथभूबलानिलिख्यंते अथातइति इयमोड्डीभूमिरोडुदेशोबलवती

दक्षपृष्ठगताः पापाद्दुन्तदानभवंतिहि सन्मु
खावामभागस्थाभवंतिदन्तदायकाः १० क्रूरा
स्तदक्षिणेयस्यशोभनावामभागगाः तदाम्र
रोभवेद्योधाविपरीतेन्तभंगदाः ११ स्वामित्रसम
शत्रूणां रहेपापास्तुचानदाः अर्धं २ पादोन ३
सपूर्णं ४ द्विगुणं ८ त्रिघ्न १२ वह्निभे १२ चैत्राद
यास्त्रिगुणितामासास्तिथिसंयुताः नवभ
क्ताःक्रमाज्ज्ञेयाःशोधायात्रानवैवतु १३ निष्फ
ला १ राक्षसी २ चैवमायाधारणी ३ वहारिणी ४
तारणी ५ कालपुञ्जा ६ चमहाबलवती ७ तथा
१४ पैंद्री ८ ऐरावतीचेति ९ क्रमात्तत्फलमुच्यते
निष्फलाकार्यहरिणीराक्षसीव्याधिदायिनी
मायारणीसफलदाहारणीमृत्युदायिनी १५
तारणेपासफलेकार्येकालपुञ्जाचकालदा
महाबलायालभतेराज्यमैंद्रीचहानिदा ऐ
रावतीचसफलागतस्यसफलाक्रिया १६
इतियात्रा अथातःसंप्रवक्ष्यामिभूबलानिस
मासतः चतुर्विधेपिसंग्रामेयेनस्याद्विजयी
नृपः १ चैत्राद्याईशावायव्यैरक्षोग्नीद्यनाथि
पे वारुणेदक्षिणेरुद्रवायुरक्तस्तथानि
ले २॥
अन्यदेशोनिर्बलावाच्या अत्रदेशेअन्यायामलाभेयात्रा अथवासन
यासहसंगरोभवतितदानन्यात्मा स्वगमाहुयं १।२॥

३ इति ओड्रीभूमिः अथ जालंधरीभूमिः वायुरुद्राग्नीतिरियमपि चै
त्रादौ मासभूमिः १ जालंधरी जालंधरदेशे एकैव प्रबला जयदा अ
न्यदेशे मिलिता अन्यया सह जयदा चक्रे दृष्टव्यं २ इति जालंधरीभू
मिः पूर्णाख्यामिति १ पूर्वोत्तरे इति षडुपदपूर्वपद दिवारात्रौ च अ
ष्टप्रहरं एव भ्रमति प्रथमं सर्वत्र एवं तिष्ठति तदनंतरं वामावर्ते
न उत्तरपश्चिमदक्षिणे पुनः प्राक् उत्तरादिक्रमेण भ्रमति एवं रात्रौ

कामाख्या ४ ॥ कोलापुरी ५ ॥

ओड्रीभूमिरियं ख्याता प्रोक्ता या ब्रह्मयामले
वक्तव्यं यदि संग्रामे जयदा पृष्ठदक्षिणे ३ इति
ओड्रीभूमिः १ वायुरुद्राग्निनैर्ऋत्ये याम्यनैर्ऋत्या
नराधिप पूर्वदिशि अग्निरुद्रानिले रक्षो
चैत्रादौ भ्रमणं भवेत् १ एवं मासद्वयं यत्र तत्र
स्था पृष्ठदक्षिणे ३ ये जालंधरीभूमिः संग्रा
मे जयदा भवेत् २ इति जालंधरीभूमिः २ पू
र्णाख्यां कथयिष्यामि पूर्णपीठाद्विनिर्गतां
देवपुत्रेषु वा दुर्गे यामार्धं भ्रमति रात्रौ च १ पूर्वो
त्तरे यमप्राक् नैर्ऋत्यां नकोत्तरे जले पश्चाद्दिनेन
यारात्रौ पृष्ठदक्षिणगा जयेत् ३
एतावता यदि नेयमष्टप्रहरप्रमाणं तदर्धं यामार्धं प्राचि द्वितीयमुत्तरे
एवं तृतीययामार्धे पश्चिमे चतुर्थे दक्षिणे पंचमं पुनः प्राचि षष्ठमु
त्तरे सप्तमं पश्चिमे अष्टमं दक्षिणे एवं दिनार्धप्रहरैः पूर्णाख्यामा
म भ्रमति अतएव सामान्यार्धप्रहरप्रमाणार्धं प्रथमं प्राचि द्वि
तीयमुत्तरदिशि अष्टकृत्वा रात्रौ भ्रमति पूर्णाख्या नाम पूर्णपी

न॰ प॰
टी॰
१३९

139

प्रहरार्धे द्वितीयदिशं याति तृतीयप्रहरार्धे तृतीयां दिशमित्यादिक्रमे
ण षोडशभिरर्धप्रहरैर्मासस्थानाच्चतस्रः कृत्वा दिशि दिशि परिभ्र
मति एतावता दिने दिनार्धमित्यादिस्थितिक्रमेण यथोत्तरबलः का
लेन भवति यथा दिनार्धेन फलं ददाति तथा सकलदिनेन यथा
दिनार्धो परितिस्तथा अन्यां दिशं गताः एवं दिनार्धात्प्रहराख्यो ब
लवान् प्रहराख्यादर्धप्रहराख्यो रुद्रो बली मासरुद्रो दिनरुद्रः
अर्धदिनरुद्रः यामरुद्रोऽर्धयामरुद्रः पञ्चानामधिकफलं ग्राह्य
रुद्रभूमिः श्रेष्ठभूः अथान्यत् क्षेत्रपालीभूः रुद्रभूः अनयोरेक
स्थानावस्थाने परिभ्रमः तृतीयप्रहरे वामदक्षिणभ्रमणाभ्यां पश्चि
मायां स्थिते भवतः तद्दलेन जयी भवति क्षेत्रपाली चतुर्थप्रहरे
ण उत्तरस्यां दिनार्धरुद्रेण सह संगता भवति तत्र उभयोर्बलं ग्रा

रुद्रभूः ११ ॥

एवं युक्तिप्रमाणेन
पृष्ठदक्षिणगो जयी
प इति स्वरोदये रुद्र
भूमिः ११ समरे वा
किंनेवके रुद्रादो मा
समादितः ॥

यं अथवा चैत्रश्रावणमार्गमासेषु क्षेत्रपाली शिलीआकोला
ख्या रुद्रभूएकत्र तिष्ठति यतश्चाश्विने रुद्रभूः ज्येष्ठाश्विनमाघेषु
क्षेत्रपाली शिली भयाकोलाख्या याच सहसा माघज्येष्ठ रुद्रया किं
च सर्वत्र वक्षेत्रपालीव तिष्ठति प्रहरार्धेन मिलति द्वितीयार्धेन उत्त
रेत्नमीयेन पश्चिमे क्षेत्रपाल्यां प्रहरेण समं मिलति क्षेत्रपाली प्र
हरे दक्षिणावर्तेन भ्रमति एवं विचार्यमाणेन कामाख्या क्षेत्रपाली
शिलीआकोला रुद्रभूमिः आसां पञ्चानामेकत्रामिलनं भवति मास
स्थित्या प्रहरप्रहरार्धाभ्यां च पञ्चानामासां च बलं प्राप्य युद्धाय तिष्ठे
त् इति रुद्रभूमिप्रसंगेन विचार्य लिखितं ४ इति रुद्रभूमिः समरे
वाकिनेति समशलाकाचक्रे समरे वा चक्रं लिखित्वा मासभं जानी
यात् रुद्रकोणस्थित्वा समसमं कृत्वा न दक्षिणे लिखितभं नक्षत्रम्
ज्ञाने तत्रा विचारमानं चैत्रस्य वैशाखस्य विशाखा न तत्र ज्येष्ठस्य
ज्येष्ठा आषाढस्य पूर्वाषाढा श्रावणस्य श्रवणा इत्यादि ज्ञेयं ॥

एवं मासनक्षत्रं रुद्रकोणरेखायां दत्त्वा सममसमं कृत्वा साभिजिन्निलि
खेत् अथ कृत्तिकादि तत्र सम शलाका चक्रे कि मिति न लिखितं न
ज्ञाह आचार्येण रुद्राद्यमासभादिर्नो लिखेत् १ मासर्क्षादिति २।
३ मासर्क्षे समशलाका चक्रे दिनभं कस्मात् दिशि वर्तते दिनतोदया
तात्कालिकनक्षत्रं कस्मात् दिशि एवं नक्षत्र त्रितयं ज्ञात्वा रविज्ञान
माह मासेंदोरिति मासर्क्षे चेदीशाने तदा मासचंद्रस्तस्य चदशांत
नक्षत्रे रेखायां स्थितं जानीयात् यथा चैत्रे मासि चित्रा नक्षत्रात् चद
शमं रेवती तत्र रविः अनेन मासचंद्ररवी ज्ञातौ एवं पश्चिमे आय

कालानलीभूमिः १२॥

सव्यमार्गेण भं दत्त्वा
चाष्टाविंशतिसंख्य
या १ मासर्क्षाद्दिनभ
ज्ञात्वा तस्मात्ताका
लिकं च भं रेखायामु
दयाद्भुक्तिः सपाद
घटिकाद्वयं २ मा
सर्क्षं मासनामर्क्षं दिनेंदुर्दिनभं तथा नाडि
काभ्रमणायत्र तत्तत्कालसंज्ञकः ३ मासें
दोर्मासभानुः स्याद्दिनेंदोर्दिनभास्करः घटि
केंदोर्घटीभानुस्त्रिपंचर्क्षे सदा भवेत् ४ दत्त्वा
एष्टे रविं कुर्यात् वाममग्रे निशाकरे
दिने कृत्तिका यदि सा कृत्तिकाप
रेवत्यां प्राक् चंद्रः पश्चाद्रविः पुष्टदिने कृत्तिका यदि सा कृत्तिकाप
श्चिमे च तत्स्थिनाडिका स्थितो विघटेत् तत्र दिनचंद्रः पश्चिमे कृत्तिका
स्थानात्पंचदशानक्षत्रे ऽनुराधायां रविः दिनरविः प्राचि च तत्पंना
डिका कृत्तिकायां मुहूर्तसमये गतघटिका दशान्दास पादघटिकाद
शांतदास पाद घटिकाद्वयविचारेण नव घटिकाभिः कृत्तिका न
क्षत्रादिनक्षत्राणि भुक्तानि पंचमनक्षत्रेन तत्कालचंद्रः तत्कालचं
द्राद्दशिणमायरेखायां रविः अस्य व्याख्यानस्य चक्रमिदं सममं ४
अथ भूबलमाह दत्त्वा एष्टे रविं कुर्यादिति श्लोकार्थेन चैत्रे मासि

अस्मिन्सप्तशलाकाचक्रे दिनचंद्रनक्षत्रं कालचंद्राभ्यां दिननक्षत्रं कालरेखाद्वयं
दक्षिणेन नकिं आग्नेयदिशि एष स्यात् रविचंद्रनक्षत्रे च प्राकूरविद्वयेकृत्वा
वामेस्य चंद्रद्वयं भवति अधिकबलं प्राप्य जयो भवति एको पि शतं समा
ह्वयमिति वचनात् ५ रविचंद्रयोर्बलमाह प्राकिरूप इति अत्र चक्रे
कालरेखापृष्ठेत्र अभिजिते च एवमिमां रेखां न लंघयेत् कोर्थः एकस्मिं
न्दक्षिणपश्चिमे स्थिते अपरसैन्यं पूर्वोत्तरे अत्र युद्धे द्वयं याति यमा
लयं न कस्यापि जयः ८ कवौ कोटेति कालरेखा अर्कसंमुखी यतः का
लरूपी दिवाकरः एषा भूमिः पश्चाद्‌क्रमेण पाली प्रभृति समेलनी
यायथायस्याधिकफलं प्राप्यते ७ इति कालानली भूमिः पावकादि
निरामयाभूः १३

जयेद्दिक्षु न संदेहः एको
पि शतं समाह्वये ५ प्रा
किरूपः स्थितश्चंद्रः
कालरूपी दिवाकरः
चंद्रसूर्यान्तराले च का
लरेखाभिधीयते ८
कवौ कोटेन पाहंडे चान्तरंगे महाह्वये लंघनी
यानमायोधे: कालरेखार्कसंमुखी ७ इति स
प्तदयकालानलभूमिः १२ पावकाद्दादशारे
च घटीपंचक्रमोदयः उदयाद्दाममार्गेण भ्रमो
ति पावकादृष्टि सैषा निरामये १३ ॥ कोणेनो मासा ये त्राया मा
साः पंचघटी प्रमाणेनोदयेन अष्टदिक्क्रमेण परिभ्रमंति केनुक्रमेण
वाममार्गेण यथा चैत्रमासस्य आग्नेयकोणे उदयः तत्र उदयाच्चैत्रमासः
पंचघटीप्रमाणकालपर्यंतमाग्नेये एव तिष्ठति तदुपरि वामे पंचघटी
यावत्तावत्पूर्वस्यां तिष्ठति तत एशान्यां ततउत्तरे एवं वामक्रमेण परिभ्र
मः वैशाखमीने वैशाखस्योदयः श्रावण्यस्य एशानकोणे आषाढस्योत्तर
स्यां श्रावणस्य वायोभाद्रस्य पश्चिमे त्यादि मासस्योदयः पंचघटीभिः पि
स्वस्थानात्क्रमेण वामे परिभ्रमः यथा श्रावणः पश्चिमो नैर्ऋते तदुत्तरे उद
यति तत उत्तरस्यामेवं क्रमेण वामे परिभ्रमणं नैर्ऋत्ये दक्षिणे आग्ने
यइत्यादिक्रमः अत्रस्याप्यसामान्योन्तं पावकाद्दा ॥

दशामासाइतितथापिसर्वभूमयश्चैत्रादेवोक्ताः अतोव्याख्यातंचैत्रस्यो
दयाग्निकोणात्क्रमशाष्टेन दिक्षुभ्रमणंक्रमेणैवेति १।२।३।४ इति
निरामयाभूमिः वह्न्यादीति १ इतिजयलक्ष्मिकाभूमिः वारुणादिति
वारुणपश्चिमदिगष्टकेवारुणपश्चिमदिगतोवामं पश्चिमदक्षिणपू
र्वोत्तरक्रमेणचतुर्दिक्षुचैत्रादिमासानामुदयः यथाचैत्रस्योदयःपश्चि

महालक्ष्मीभूमिः १५

जयलक्ष्मीभूमिः १४

जया॰ १६ ॥

पावकाद्याद्दशानेमत्रैवे
त्र्यादीनांक्रमोदयः अग्नि
प्राग्रुद्रवेदेषुवायुवारुण
नैर्ऋते २ यमेग्निपूर्वेका
दिक्षुमासेवामभ्रमोदयः
पंचपंचघटीमानमासस्थानक्रमोदयः ३ यत्रा
दयगताभूमिःसाकार्याष्टदक्षिणे ततोजय
मवाप्नोतिसंग्रामेपिवन्नविंये ४ इतिनिरामय
भूमिः १३ वह्न्यादिकोणगावामामासायामाल
सव्यगाः दलाष्टसुस्थितासुइजयराजयलक्ष्मि
का १ इतिसर्वोदयेजयलक्ष्मिकाभूमिः १४ वारु
णाष्टमगामासाश्चैत्रादिकुचलष्टये उदयाखेन
मार्गेणप्रहरान्तेदिगष्टके १ ॥

मध्यादिपरिभ्रमः प्रहरेणतुक्रमेणाष्टदिक्षुसपरिभ्रमः यथाचैत्रो
दयःपश्चिमेप्रहरपर्यंतं ततोनैर्ऋत्येप्रहरेणस्थितिः ततोदक्षिणे
आग्नेयेपूर्वेचेतिप्रहरेणक्रमः १ ॥

२ इतिमहालक्ष्मीभूमिः अपसव्यगताइति १ इतिजयाभूमिः इंद्रेति १।
विजयाभूमिः १७ भैरवी १८

भैरवी १[illegible] ॥

महालक्ष्मीरियंख्याता
यथोक्ताब्रह्मयामले
दक्षहस्तगताप्युत्येन
सम्भोगानविद्यते १
इतिमहालक्ष्मीभूमिः
१५ अपसव्यगतामा
साःखेवाद्दिदिक्षु चन्त
हये दक्षहस्तेजयोप्युत्येजयभूमिरियंमता १
इतिजयाभूमिः १९ इन्द्रवह्निजलेसोमेनैर्ऋत्ये
ऽयमोनरे इंद्रवातानकेरुद्रेचैवमासाययंक्र
मः १ यथासाविजयाभूमिर्युद्धेदक्षिणभागगा
जयदानात्रसंदेहस्थान्तरंगेमहाहवे १ इतिवि
जयाभूमिः १७ षट्कोणमालिविवक्षंस्वीप
रसमन्वितं षट्ककोदिकेप्राच्यामकरायंच
पश्चिमे १ स्वेवाग्निवायुरुद्रेचनैर्ऋत्येवरुणा
लये चटीपचप्रमाणनककोटोभ्रमणंभवेत
२ ॥

२ इतिविजयाभूमिः षट्कोणमालिविदिति १। २ ॥

इ। ४ इतिभैरवीभूमिः यत्रोदयगनाइति १। २ इतिबालाभूमिः मे

योगीश्वरीभूमिः २०

बाला। १९

यामभूः २२

चंडीभूमिः २१

नोयवानागिनैर्ऋमेमूलिनी इदिशिक्रमात्
भ्रमोस्मगादिगेषट्के प्रोक्तेषाभूमिभैरवी इ
जयदादक्षिणेभागेमस्तुदावामभागके स
न्मोवेभंगदाशुहेषट्स्यासंधिकारिका ४ इ
नियामलेभैरवीभूमिः १८ यत्रोदयगताबा
लाविशेषात्स्तोरणे त्रसंतिशुत्रसेवाताः
सिंहादेवयथास्मगाः १ ग्रन्थयामोदयाबाला
सन्मुखाजयदामता नहर्षवामगाप्रोक्ताष्ट
युगानिश्चितंशुभा २ इतिस्वरोदयेबालाभूमिः
२१ मेषादिविन्यसेचक्रेद्वादशारेऽपसव्यतः
सर्वाशुदयतःसव्येभ्रमःपंचघटीमितः १

षादिविन्यसेदिति १ ॥

२ इतियोगीश्वरीभूमिः इंद्रनैर्ऋत्येति १ । २ इतिचंडीभूमिः उदयादि

न॰ प॰
टी॰
१४२

142

इयंयोगीश्वरीभूमिर्जयदाष्टछदक्षिणेः प्र
ष्ठेरात्रेणसासर्वैचक्केकामानिसर्वदा २ इति
योगीश्वरीभूमिः २० इंद्रनैर्ऋत्यसोमाग्नितो
यरुद्रांतकानिले चटीद्वयप्रमाणेनादिनार्धे
भ्रमणंक्रमात् १ एवमेवापराह्णेपिचंडीभ्रा
म्यतिसर्वदा यस्यदक्षिणमाप्नुहेतस्यभंगो
नविद्यते २ इतिस्वरोदयेचंडीभूमिः २१ उद
यात्सवितःसव्येयामेयामेदिगष्टके यामेभू
मिर्भ्रमत्येवंजयदाष्टछदक्षिणे १ इतियाम
भूमिः २२ ईशाद्यावामगोयातियामार्धेककु
बष्टके भुंभुकाख्याभ्रमत्येवंजयदावामस
न्मुखी १ इतिभुंभुकाभूमिः २३ त्रिरेखाऊर्ध्व
गाःकृत्वातिर्यगास्तनयापुनः एवंरेखादि
तोन्यस्यमेषाद्याःसव्यमार्गगाः १ ॥

भुंभुका २३ कनैरी २४

ति १ इतियामभूमिः ईशाद्याइति १ इतिभुंभुकाभूमिः त्रिरेखाइ
ति २ इतिकनैरीभूमिः ॥ मेषादीति १ ॥ ३ ॥

इतिफार्हलीभूमिः वाममार्गेणेति १ इतिसिंहलीभूमिः तिथ्यादा

फार्हली २५ सिंहली २६

नन्दी २७ ॥

यत्रराशौस्थितश्चंद्रस्त
द्दैक्रमतोरविः रविः
पृष्ठेफाणीवाग्रेजयदा
कर्तरीस्मृता १ इतिया
मलेकर्तरीभूमिः २४
चैत्राद्युत्तरतोमासा

द्वादशारेवसाक्षिगाः यत्रस्याल्लग्नतोया
तिपंचपंचघटीक्रमात् १ भगादृष्टगा
प्रोक्तास्मृदावामतःस्थिता जयददाति
दहाग्रेफार्हलीसमरेस्थिता १ इतिस्वरोद
येफार्हलीभूमिः २५ वाममार्गेणसर्वादि
यामार्धंचदिगष्टके वामाग्रेजयदाप्रोक्तासिं
हलीसमरेसदा १ यामलेसिंहलीभूमिः २६
तिथ्यादावुदयंयानिनाडिकाघटप्रमाणतः
एवंयामोदकेसोमेपूर्वलग्नस्थानेनषेवच १
नन्दीभूमिरियंख्याताजयदापृष्ठदक्षिणा
म्लस्थानोदयेसूर्यःसैन्ययोरुभयोरपि १
नन्दीभूमिः २७ चैत्राद्याःपूर्वतोमासाःसप्त
कोष्ठचतुष्टये ॥ विति १।२ इतिनन्दीभूमिः चैत्राद्याइति १

नं॰ प॰
टी॰
१४३

143

इतिमहामायाभूमिः दक्षिणादीति १ इतिमहेश्वरीभूमिः अग्रे

महामाया २८ महेश्वरी २९

देवकोटी ३०

शिवा· ३१

शक्ति· ३२

भस्मा· ३३

षष्ठदक्षिणगाभव्या महामायात्वियंमता १
इतिमहामायाभूमिः २८ दक्षिणाभ्युदयं
यानिचैत्राद्यंदिक्कुचन्द्रहये जयदाषष्ठदक्ष
स्याभूमिरेषामहेश्वरी १ इतिमहेश्वरीभू
मिः २९ अथेयामाश्रमेलस्त्रोप्राक्कुस्थानादि
गाष्टके षष्ठस्याजयदाप्युक्ते देवकोटिरियंम
ता १ इतिदेवकोटिभूमिः ३० ॥

भूमिप्रकरणेव्याख्यानास्ति भंगदावामसंस्तुवा इतिक्षन्त्राभियाभूमिः

इंद्राग्नितिथियुगंभुक्तिः सप्तमार्गेदिगष्टके ८
ह्निणेजयदाप्रोक्ताशिवाभूमिर्महाद्भवे १ इ
त्तिशिवाभूमिः ३१ प्राद्यौतिथित्रयंकद्वेत्रयंवे
वजलोद्भवे नन्तर्षेकायमाग्नायामग्निभागे
तिथिद्वयं १ वायौसोम्येनयैकेकाष्टवेसांत
तिथित्रयं नैर्ऋत्येकाद्भुताष्टहेशक्तिभूमि
र्जयप्रदा २ इतिस्वरोदयेशक्तिभूमिः ३२ वै
त्राद्विवाष्टतोमासाः संहारेणादिगष्टके पुनः
पश्चिमतःप्रोक्ताःस्वन्तर्दिक्क्रमेणच १ एष्टद
ह्निणगाप्रोक्ताभगदावामसंस्तुवी इतिक्षन्त्रा
भियाभूमिःसर्वशत्रुभयंकरी २ इतिक्षन्त्राभू
मिः ३३ वह्निशाक्रोन्तरेवायौयमेरुद्रांत्रुपावके

माना· ३४ वारिका ३५

मिश्रा ३६ मत्सरी· ३७ ॥

नैऋत्यंशइयमैत्रोये चैत्रादिभ्रमणोन्नतः १ हष्ट
स्याजयदानिसंश्रन्यचैषानशोभना इयंमा
नावृत्याभूमिर्गुरुकालेमहाबला १ इतिमा
नाभूमिः ३४ चैत्रादिमासषट्केतत्रवैभागोन्न
तोदया शेषषट्केत्ववाहण्याहष्टभवावराटि
का १ इतिवराटिकाभूमिः ३५ ववन्हितःस
व्यमार्गणामासाश्चैत्रादिकाणाः हष्टदत्ति
णगाशुभ्यवित्सुजयदामता १ इतिवित्सु
ताभूमिः ३६ वायुतःसव्यमार्गणायामार्यक
कुंभयाति सन्मुखीवरदाप्राक्तामन्त्ररीयम
हाद्भवे १ इतिमन्त्ररीभूमिः ३७ हर्वतःसहि
मार्गणावेदसंख्याचदीक्रमान दत्तहष्टस्थि
नाक्षेष्ठायमीभूमिरियंमता १ इतियमीभू
मिः ३८ हादशारेन्द्रतःसव्यचैत्रादिभ्रमणक्र
मात वामाश्रेमस्थितातुभ्येस्तनाख्यामस्तदा
यिका १ इतिस्तनाभूमिः ३९ इन्द्रवायुयमक
द्रेजलाग्निप्राचीरात्रसे यामोदयादभवेद्भू
मिःसहिःहष्टजयप्रदा १ सहिभूमिः ४०

स्टि· ५·

लयचयाभूमिः ५२

दुर्मती· ५३

ब्रह्मा ५४

गौरीकाली ५५

नारहरी· ५६ ॥

चैत्राद्याः पूर्वतो मासाः वामहस्तादिगष्टके
पुनर्मार्गादितो मासाः शेषाः काष्ठावत्स्वथ १
लयाभूमिर्जयादेवं दक्षिणेन तु पाल्यया स
यावामात्लयादेर्जयदानात्र संशयः २ इति
यामले लयाल्लयावभूमिः ५१। ५२ लंपु
त्वयोदिक्षु यातिवामे चैत्रादिपूर्वतः समर
दलाष्टपत्राद्दुर्मतीयं जयप्रदा १ इतिदुर्म
तीभूमिः ५३ पूर्वोत्तरादिने नैऋत्ये यमेतोया

न·प
टी·
१४५

145

निलेशिवे प्रहरार्धोदयामानेष्टस्याप्रहरा
भुवि १ इतिप्रहराभूमिः ५४ पूर्वोत्तरदिशोः
शुक्लेकृष्णेपश्चिमयाम्ययोः जयदाइष्टभागो
नगौरीकालीक्रमेणच प्रग्रस्याशुभदागौरी
कालीष्टेशुभावहा १ इतिस्वोदयेगौरीका
लीभूमिः ५५ वह्नितःसव्यमार्गेणयामभागो
दिगष्टके नारह्यर्याख्यकाभूमिर्जयदाइष्टद
हिणे १ इतिनारह्यरीभूमिः ५६ पूर्वोत्तरेजले
याम्येवह्नौशिवाप्रराक्षसे यमेंद्रेसोम्यनाये

वला· ५७

भूचरीखेचरीभूमिः ५८ ।

भद्राभूः ५९

गुप्ता· ५०

द्वादशी ५१॥

चैवैशादिभास्रभोग
गा १ इयंभूमिर्बला
ख्यासामसन्मुखीवाम

गाशुभा भंगदादक्षपृष्ठेच शुद्धकालेन संशयः २
इति यामलेबलाभ्‌ ५७ मेषादिद्वादशारेचवाम
मार्गेण भूचरी खेचरीदक्षमार्गेण भ्रमो भवति स
र्वदा १ वक्रस्था भूचरे चक्रे शीघ्राः खेचरगा ग्रहाः
भूचरादक्षपृष्ठस्थाः खेचरा वामसन्मुखाः २ भूच
राः स्थायिजयदाः खेचराश्चैव यायिनः सौम्या सौ
म्यविभागेन विज्ञाय फलमादिशेत्‌ ३ इतियामले
भूचरीखेचरीभूमिः ५८ । ५९ पूर्वाह्णे पावकेको
णे पराह्णे वायुगोचरे ह्ययं राहुर्यथा भूमिर्जयदा
पृष्ठदक्षिणे १ इतिगुलाभूः ५० पूर्वेनानि वहन्मा
मासादश्वारे च स्वदिशिगाः वैज्ञाया द्वादशी भूमिर्जे
यदा पृष्ठदक्षिणे इतिद्वादशीभूमिः ५१ आग्नेय
कोणतो वाम सूर्यामादितिथिक्रमात्‌ सार्धदिन
द्वयं भद्रा वायव्ये सार्धपंचकं १ सन्मुखी वामगा व
र्ज्या यात्रायां समरे तथा पुरग्रामगृहादीनां प्रवे
शे शुभा मिहक्षना २ इति विष्टिभूमिः ५२ ॥ इन्द्र
वह्नीशा सौम्यचनैर्ऋत्ये द्वयमेजले तोये यामया
न्तरे वायौ भ्रमस्यैत्रादिमासतः १ जयदा पृष्ठद
क्षस्या भंगदा वामसन्मुखी केवलेयं मया भूमि

विष्टिभूः ५२ केवलाभूः ५३

त्रैलोक्यविजया ५४ । कालपाशा· ५५ ॥

न·प·
टी·
१५९

करालिका ५८ ॥

मुंडेचैवंचतुर्दिये २ इति
केवलाभूमिः ५३ ऐंद्र्यच
द्याग्निनैर्ऋत्ययाम्यो व
वायुरुद्रगा नैर्ऋत्यांब
निलेसौम्यरुद्रेद्याग्निय
माधिपे १ प्रतिपदादिभ्रमत्येषाजयप्रदापृष्ठदक्षि
णे त्रैलोक्यविजयाभूमिर्दुर्बलानांबलोक्कदा
इति त्रैलोक्यविजयाभूमिः ५४ वीरेन्द्रःसर्वदिग्भा
गेनतःसव्येनसंदगः यत्रस्यस्तत्रकालःस्यात्त
पाशस्तस्यतुसंमुखः १ दक्षिणस्थःशुभःकालः
पाशोवामदिगाश्रयः यात्रायामसमरेश्रेष्ठस्तत्रो
न्यत्रनशोभनः २ इतिकालपाशाभूमिः ५५ चै
त्राद्याःसर्वतोमासावामगादिकचतुष्टये यत्रस्था
स्तत्रतोयान्तियामार्थेनदिगष्टके १ भेरदापृष्ठदक्षि
णजयदावामसन्मुखी इयंकरालिकाभूमिःसंग्रा
मेशत्रुनाशिनी २ इतिकरालिकाभूमिः ५८ मध्य
बाह्यक्रमेणैवसर्वतोवाममार्गगा यामार्थमुदयं
यान्तिसर्वकालंदिगष्टके १ बाह्योदयास्तुबाह्यानां
मध्यस्थानांतुमध्यगा स्थायिनांबाह्यगादेयास्थायि
नोंतुहिमध्यगा ॥

वडवाभू ५७

वडवाग्नि· ५८

अपराजिता ५९

रौद्री· ६०

वामलोचनाभू· ६१

पिशुभू· ६२

मातंगीभू· ६३।

यायिनां बाह्यगा देया स्था
यिनां तद्विमध्यगा वड
वेयं महाभूमिः शात्रूणां
क्षयकारिणी २ इति ब
डवाभूमिः ५७।५८ वे
ष्ठायाः सर्वतो वामं भ्रमणादिकुचन्द्रद्वये संमु
खी जयदा प्रोक्ता भूमिरेषापराजिता १ इति अ

न· प·
टी·
१४७

पराजिताभूमिः ९५ नैर्ऋत्यादिभ्रमोवामेनयैतर्ये
दिगष्टके चैत्रादिमासगारौद्रीजयदाष्टष्टदाक्षिणे
१ इतिरौद्रीभूमिः ९० उदयाद्युदलेयावद्दक्षिणस्थो
जयीभवेत् तद्दर्थेचोत्तरस्यान्तभूरेषावामलोच
ना इतिवामलोचनाभूः ९१ चैत्राद्याप्रर्वतोवामे
भ्रमणंदिग्चतुष्टये संमुखीजयदाप्रोक्ताप्री
युभूमिरियंमता १ इतिप्रीयुभूमिः ९२ कर्कादि
रुद्राविदिशोमकराद्यग्निकोणतः यामैकंसव्य
मार्गेणमानेगीष्टष्टगाजयेत् १ इतिमानगीभूमिः ९३

अभया· ९४ दहनी· ९५

जिता· ९६ वायुव· ९७

वर्गी· ९८ कपालिकाभू· ९९

पूर्वतोवाममार्गेणचरसः पंचदिगष्टके भ्रमेयाज्ञ
यदाप्रोक्ता संमुखोसमरेसदा १ इतिभ्रमेयाभूमिः
९४ द्वादशारेचरीपंचपूर्वतोवाममार्गगा जय
दावामपृष्ठस्थादहनीभूमिराहवे १ इतिदहनी
भूमिः ९५ चत्वारादिचैत्रतोमासाःसव्यमार्गेणको
णगाः पंचनाडीभ्रमेत्येवंजिताष्टेजयप्रदा १
इतिजिताभूमिः ९६ द्वादशारेंदुतोवामेचैत्रादोय
त्रसंस्थिताः तत्रतोघटिकाःपंचसव्यमार्गेणनि
स्थिताः १ जयदादक्षिणेभागेमृत्युदान्यत्रसंस्थि
ता प्रोक्तावायुबलाभूमिःस्वरशास्त्रेबलोत्कटा
१ इतिवायुबलाभूमिः ९७ सूक्ष्मारेवाममार्गेण
न्यसेद्वर्गाष्टकंक्रमात् भ्रमणंसृष्टिमार्गेणयामा
र्धेउदयोभवेत् १ यावन्नामोदितेवर्गेपृष्ठदक्षि
णतःकृते वर्गकालानलीभूमिर्हन्त्युत्थजया
वहा १ इतिवर्गकालानलीभूमिः ९८ दिनमध्य
स्थनाड्येकाकपालस्थेदिवाकरे नृपयायीजये
त्स्थायीभूमिरेषाकपालिका १ इतिकपालिका
भूमिः ९९ पूर्वाह्णेपावकेकोणेऽपराह्णेवायुको
णगा जयदादक्षपृष्ठस्थाभूमिरेषानलानिला
१ इत्यनलानिलाभूमिः ३० दक्षपृष्ठेरवेर्बिंबे
जयार्थीरणमूर्धनि चंद्रबिंबंनतोराज्ञोपरोवा
मेतुशोभने १ इतिचंद्रसूर्याभूमिः ३१ दक्षपृष्ठ
स्थिताःक्रूराःसौम्यावामाग्रसंस्थिताः संग्रामे
जयदाःप्रोक्तामिश्रामिश्रफलप्रदाः १ इतिग्रह
भूमिः ३२ भास्करोयत्रसंतिष्ठेद्द्वादशारेपसव्यतः

न·प·
टी·
२४८

148

अनलाति· ७०

चंद्रसूर्य· ७१

ग्रहभूः ७२

राशि· ७३

लग्नभू· ७४

राहुकालानलभू· ७५

सर्वभू· ७६ ॥

राशिर्दलिताष्टहस्त्यासं
ग्रामेजयदोमतः १ इति
राशिभूमिः ७३ सर्वग
ग्रपादितःसबोलग्नं ज
कालसंभवं एष्टदलि
ताराहत्वाजयेद्युद्धेस
मेस्त्राप्यः १ इतिलग्नभूमिः ७४ राहुकालानले
चक्रेहत्वाचंद्रदिवाकरौ वदनांग्रगभेदेनकथ

यिष्णामिभूबलं १ राहोर्मुखेस्थितस्थंडः पृष्ठभा
गेजयप्रदः गुह्यसंपुटगोपुच्छेवामाग्रेचजया
वहः २ कपालपुच्छयोमध्येवाममागेजयप्र
दः भानुःसर्वत्रसर्वागेजयदःपृष्ठदक्षिणे ३

त्रिकाल· ११ अब्दराहुः· १

मासराहुः २ पक्षराहुः ३

दिनराहुः ४

इतिराहुकालानलाभ्र
भिः १५ शाकारायाः स्व
राःपंचनेदादितिथिषु
क्रमात् मध्यमागोदया
स्तेचपंचस्थानेषुसर्व
दा १ ततस्त्रिष्यादितो

भुक्तिःप्रत्येकंरविनाडिका दक्षपृष्ठस्थितापा
स्तावामाग्रेमृत्युदायिका २ मध्यभागोदयेमृ
त्युःसैन्ययोरुभयोरपि किंचित्स्यायीजयीपु

न॰ प॰
टी॰
१४५

149

ऽस्वरभूमिरियं मता १ इति स्वरभूमिः १९ चैत्रा
दिवर्गतः सव्ये चन्द्रादित्यत्रयं त्रयं त्रिकालरुद्र
भूम्येषा जयदा ह्यष्टदक्षिणे १ इति त्रिकालरुद्र
भूमिः २१ समरेखांकिते चक्रे कृत्तिकादित्यसे
टुपः धिष्ण्ये यत्र स्थितो राहुर्नक्षत्रराहुः सउ
च्यते १ इति नक्षत्रराहुः १ द्वादशारे पसव्येन
मासांश्चैत्रादिकान् क्रमेण वहन्मासस्थितो रा
हुर्मासराहुः सउच्यते १ यस्मिन् राशौ राहुर
स्ति तं रेखांके मासि स्यात्पा इति मासराहुः २
पूर्वांतरगतः कृष्णशुक्लेपाश्चिमदक्षिणः प
क्षभुक्तिप्रमाणेन पक्षराहुरयं मतः १ इति प
क्षराहुः ३ त्रिंशत्कोष्ठांकिते चक्रे वह्नितः प्रति
पदादिकान् तिथीन् विन्यस्य स्यादेवं दिनराहु
रिहोच्यते १ समरेखांकिते चक्रे कोणरेखाह
यांकिते कृत्वा विलोममार्गेण संस्थाप्य तिथि
मंडलं २ प्रतिमास्यादिरेखानाभिस्थिरेखाक्र
मेण च तिथिभागभ्रमो राहुर्दिनराहुः सउच्य
ते ३ इति दिनराहुः ४ पैत्र्यादिकम्मेत्रतो यायाम
समस्याश्रूलिनो दिशि दक्षिणस्यां धनदाख्यायां वा
यव्यां भूनवासरे शुक्लपक्षेनवाहुण्यां चतुर्थ्यां
समुद्देशसौ नैकरोपचनष्टाहस्यां पकादश्यां
यमीकामि १ आग्नेये पंचदश्यां चमासराहुद
यमति विडराज्याश्चमस्येवं विडराहुलक्षणाच्य
ते ३ इति विडराहुः ५ उंद्रवायव्यमेकं ब्रजेतो या

ति पूर्वाग्निराक्षसे यामार्थमुदितो राहुर्भ्रमत्येवं
दिगष्टके १ इति अर्धयामराहुः ६ ईशानय

खंडराहुः ५ अर्धयामराहुः ६

उपार्धयाम· ७ मुहूर्तराहु· ७

कुलिकरा· ८ राहुमंडलीभूः ८

मवायेन्द्र रक्षः सोमाग्निवारुणे पूर्वाह्णेपि भ्र
मत्येवमपराह्णे व्यत्ययक्रमात् जलाग्निसोम्य
नैरृत्येशकानिलयमेन्द्रे पूर्वरात्रे भ्रमत्ये
वमपराह्णे व्यत्ययक्रमात् २ ग्रहः पंचदशांशो
न मुहूर्तः परिकीर्तितः एवं मुहूर्तको राहुस्ता
नवाः स्वरवेदिभिः ३ इति मुहूर्तराहुः ७ ॥

रविः सोमः कुजः सौम्यो गुरुः शुक्रः शनिस्तमः पै
न॰प॰ न्द्रीदीशानपर्यंतं अर्धयामभ्रमस्सृतः १ अर्धया
टी॰ मोदयः खेटः स्यात्पः शाच्चानतः शनिः यत्राले
१५॰ न दिशि स्रेयं कुर्यात् कुलिकजंतमः २ दिनवारो
150 दयात्सेयानर्युनर्य दिशिक्रमात् स्रेयः कुलि
कजो राहुः स्यानेयत्र शानेश्वरः ३ इति कुलिक
राहुः ५ सं मुखो वामसंस्था वायस्य यं राहुमंड
ली पराजयो भवेत्तस्य वादे द्यूते रणादिषु १

राशिचंद्रः १ उदयचंद्रः २

मासचंद्रः ३ पक्षचंद्रः ४

दिनचंद्रः ५

यस्य दक्षिणहस्तस्याले
खा राहुपरंपरा सह
स्रं वशेनापि परसै
न्यं निकृंतति १ अस्य
क्षिविपराहुः शिखा
स्थितिनयंद्रः सव्य

मार्गेणराशिगः राशिचंद्रः सविज्ञेयः सर्वदाख
रवेदिभिः १ इतिराशिचंद्रः १ समसमशलाका
स्थितिकादिसमन्विते शुक्लपक्षेद्वितीयायां
यत्रभस्युदितःशशी १ इतिउदयचंद्रभूमिः २
चक्रेसमशलाकाखेवहन्मासवृगःशशी मा
सचंद्रोभवेदेवंज्ञातव्यःखरवेदिभिः १ इतिमा
सचंद्रभूमिः ३ एवंतिरगतःशुक्लेकृष्णेदक्षि
णपश्चिमः पक्षभुक्तिप्रमाणेनपक्षचंद्रउह्यो
च्यते १ इतिपक्षचंद्रभूमिः ४ चक्रेसमशलाका
स्थितैर्ग्रामध्येर्कभन्यसेत् ततोवामेनचंद्रस्ते
दिनचंद्रउह्योच्यते १ इतिदिनचंद्रभूमिः ५
दिनऋक्षातसंख्येनसपादघटिकाद्वयं प्रति
नाड्यांभवेद्भुक्तिरेषतात्कालिकःशशी १ इति
तात्कालिकचंद्रः ६ समसोविषरूपेणप्रत्य
क्षुरुद्रक्षणे वामाग्रेजयदस्त्वेद्रोपवेसमवि
षःस्मृतः १ इतिसमविषचंद्रः ७ दक्षिणायन
गोभानुर्जयदोयाम्यपश्चिमे उत्तरायणसंस्थो
पिजयदःशक्रसौम्ययोः १ इतिअयनभानुः १
समरेखास्थितेचक्रेभानुर्भयत्रसंस्थिते दि
नभानुर्भवेदेवंचंद्रवत्तेष्टकालिकः १ इति
दिनभानुस्तात्कालिकभानुश्च २।३ प्रत्यहंद
ग्धपत्रेयस्मोभानुर्विबंदिशिस्थिते दक्षदष्टलि
नायतेकर्तव्याजयकांक्षिभिः १ इतियामलेदि
नभानुः एवंसमुदयेकालीप्रथमेनवमेतिथौ

तात्कालिकचंद्र· ८

चंद्रमंडलीभूः ७

अयनभाग:

अयमेवदिनभाग:तत्कालभागस्थ: ।

सूर्यबिंबभूः ।

उदययोगिनीचक्रम्

माहेस्वरीचोत्तरस्थाहितीयादशमीतिथौ १
एकादश्यांतरनीयायांकौमारीवह्निकोणगा
चतुर्थीद्वादशीप्रोक्तावैष्णवीनैऋतीतथा २
वाराहीदक्षिणभागेपंचमीचत्रयोदशी षष्ठी
चतुर्दशीचैवइंद्राणीपश्चिमेस्थिता ३ योगि
मायांचसप्तम्यांवायव्येचेदिकोदयः नष्टचंद्र

दिनाष्टमयोर्महालक्ष्मीश्रीवालये ४ यत्रोदयग
तादेवीततोयामार्धभुक्तिदा भ्रमंतीतेनमार्गे
णभवेत्तत्कालयोगिनी ५ इंद्रचंद्राग्निनैरृते
याम्येतोयानिलेरुद्रे सूर्यादिषुचवारेषुवर्जये
द्वारयोगिनी ६ दिक्स्थानांसमुखेहाष्टिविदि
क्स्थावारुणेमता कोणस्थानांचकोणेचति
थिदिक्षुदयःक्रमात् ७ जयदाष्टदक्षस्थाभ
गदावामसंमुखी त्रिविधंयोगिनीचक्रमित्यु
क्तंब्रह्मयामले ८ इ
तित्रिविधयोगिनीच
क्रं मध्यबाह्यक्रमेण
ववामंप्रतिपदादिषु
वर्तमानेतिथौकाले

तत्कालयोगिनी १॥

वारयोगिनी

तिथिकाल

वारकालः ३ ॥

षट्त्रिंशत्कालः २ ॥

न॰प॰
टी॰
१५२

152

वर्जयेदाश्वयुद्धये १ इति तिथिकालः षट्त्रिंशात्सु
वक्रेकृत्वागतान्याहानि चयोजयेत् अष्टशेषे भवे
कालोजयदः पृष्ठदक्षिणे १ इति यामले षट्त्रिंश
कालः शन्यर्कभौमजीवे बुधमध्ये कालः प्रकीर्ति
तः बालेन्दुकेतुसौम्येषु वर्जनीयः सदारणे १
इति वारकालचक्रं दक्षेपृष्ठेस्थितो वायुर्जयदो
भवतिध्रुवं वामाग्रे भंगदः प्रोक्तः सर्वयुद्धेषु सम
वदा १ इति वायुचक्रं युद्धकाले यदा चंद्रः स्थायी
जयति निश्चितं यदा सूर्यप्रवाहस्तु यायी विजय
ते तदा १ पार्थिवे समतत्ने युद्धं सन्धिर्भवति वारुणे
विजयो वह्नितत्वेन वायौ भंगो मृतिस्तु खे २
पूर्णनाडीगतः पृष्ठे शून्यभंगतदग्रतः शून्य
स्थानेगतः शत्रुर्म्रियते नात्र संशयः ३ पूर्वो
त्तरदिशोश्चंद्रे भानौ पश्चिमयाम्ययोः स्थितस्तु
जयी युद्धे स्थायी यायी क्रमेण च ४ वामना
ड्युदये चंद्रः कर्तव्यो वाम सन्मुखं सूर्यवाहे त
था सूर्यः पृष्ठदक्षिणगो जयेत् ५ इति स्वरोदये
शारीरभूमिः अथ रुद्रकालः इंद्रो वायुर्यमेश
केचवह्नतभकुयत्नेशादैम्येश्वरोसूर्योदो घटिका
चतस्रःसुदयेरौद्रोभ्रमत्यवदा पूर्नेकुक्कुटमे
षहस्तिमाहिषीस्याद्वै युद्धे जयोमृत्युर्खचरबा
लवाद्विजयः पृष्ठेत्वावामजयः १ इति रुद्रभूमिः
पंचानि भूतलान्यत्र तानयान्स्वदिनः क्रमात्
सोदिपातेविषाद्येणभूमिमेलापकोवली १

वायुचक्रम्ः ८३

हंसचारम्ः ८४

रुद्रम्ः मतांतरः ॥

स्माख्योचनरंगाख्येदि
नाख्योकविसंगरे या
माख्याकविसंगरे यामा
ख्योकोटसंग्रामेस्तम्मा
ख्याबलकेरणे २ मा
सेपद्दोदिनेनाड्यांयद्धक्रेभ्रमणेपुरा यथा
दिनेनथारात्रौज्ञातव्यंस्वरवेदिभिः तस्मा
द्दोस्यप्रयत्नेनबलंदेयंस्वरोदये ३ ग्रहस्य
प्राकदिनेसायंप्रातस्थः स्वरपारगः भास्कर
स्यमहामंत्रंजपेदष्टुतसंख्यया ४ दशांशं
होमयेत्कुंडेत्रिकोणेहाटप्रांगले सर्वकस्य
चक्षुमीपुष्पैसंख्याम्याकंपरिप्लुतैः ५ ओंह्रां
ह्रींह्रूंसः सूर्यायनमः इतिमंत्रः स्वाहांतेहो
मयेत् पुष्पारंभेस्वयारूढः स्वरज्ञोदृढमा
नसः पुनरेवजपेन्मंत्रंप्राप्नेकंसूर्यसन्मुखं
६ शुक्लवासोनरेकृत्वा ततः सूर्यंविलोकये
त् यावच्चरप्रपतेचिन्हंशुभंवायदिवाशुभं ७
निकटवर्तिनि से
संस्थानेजस्मापुंकेव्याक्रोनिकटवर्तिनि से

न·प·
टी·
१५३

153

नेवकर्तुरे पीने सूर्ये याथी जयी भवेत् ८ खंडि
ते खंडसंयुक्ते छिन्ने भिन्ने च वाकिते समेक्रूरमा
हणे सूर्ये स्थायी जयति सर्वदा ९ भूबलानि स
मायेने च नराशीनि संख्येया यदा स्त्रयबलाद्दा
श्रुशात्रुश्रीःकरगामिनी १० ग्रवेष्यवार्षमासे
निजदलसहिते वा सरे चैव यामे यामसार्थे
मुहूर्ते भ्रमति च घटिका नहृदा पाशकेपि स
ग्रामे चान्तरंगे कार्विरणवलेक कोटयुत्थे भ
टानां निःसंदेहं जयार्थं नरपतिगदितं भूबल
नष्टसारं ११ इति श्रीनरपतिजयचर्यायां स्वरो
दये षड्गासमाख्याये भूबलाध्याय स्मृतर्णः ४
प्रथम संजयमंत्रः पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामि मं
त्रयंत्रादिकेबले यस्य प्रभावेनोप्युत्पद्बल
सबलं भवेत् १ वस्त्रं सवन्हीरं त्रिरेखप
मगर्भिते हस्तत्रयप्रमाणं चतुर्दलैः मंडल
लिखेत् २ सबललक्षणं संपूर्णं सर्वावयवस
युतं मासभू
मिप्रदेशे च
गोमयेनोप
लेपिते पद्म
पत्रे लिखेदे
वांश्चतुःषष्टि
प्रमाणतः
पकैकपद्मपत्रेषु वसुसंख्यादलेदले ३ भैर

वीभैरवाश्रिता ये ग्रहा नागा उपग्रहाः पीठोपपीठ
संयुक्ता दिक्पालैश्च समन्विताः ४ मृत्युंजय
यंत्रं कर्णिकायां न्यसेद्देवं शिवं सांगं सहस्रकं
प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममंत्रैस्ततोऽर्चयेत् ५
मंडलाग्रे लिखित्वैवं वीरं तत्र निवेशयेत् तीर्थो
दकान्वितैः कुंभैः सद्दूर्वाक्षतपल्लवैः ६ मृत्युंज
येन मंत्रेण शतवाराभिमंत्रितैः अभिषिंचेत्त
तो वीरं शुभलग्ने स्वरोदयी ७ ॐ जूंसः इति मृ
त्युंजयमंत्रः अभिषिक्तस्ततो वीरः संग्रामे वि
जयी भवेत् प्रासैर्नैभिद्यते तस्य शरीरे शत्रुचो
दितैः यत्नमंडलमध्यस्थोऽभिषिक्तः शुक्रचोयदा
ततः प्रभृति युद्धेषु शत्रूञ्जयति सर्वदा ८ रा
ज्यभ्रंशोलक्ष्म्याद्ये हीणा पुष्टियेतेन च शुक्का
पीडाग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति सर्वदा ९ इतिअ
भिषेकाविधिः अभिषेकानन्तरं पूजां कृत्वाथ स
वैमंडले मृत्युंजयेन मंत्रेण पूर्वोक्तविधिनात
नः ११ ॐ जूंसः पश्चात्समर्पयेन्मंत्री रणदीक्षा
भवेद्दिव्यं तया समन्वितो वीरस्त्रिदशैरपि दु
र्जेयः १२ इति रणदीक्षा पूर्वोक्तमंडलस्योत्त
रीय शस्त्राणि विन्यसेत् खड्गाद्यिषुधनूंषि त
तो जागरणक्रिया १३ ॐ खां खीं खूं खैं खौं खः
रौद्रमूर्तये खड्गाय नमः इति खड्गमंत्रः ॐ क्रौं
क्रौं ह्रं क्रैं क्रौं क्रः ॐ भैरवरूपाय रक्षासुपायफ
लकाय नमः इति फलकमंत्रः ॐ लां लीं ल्लं

लैंलौंलः इंद्रायुधाययन्त्रायेनमः इतियन्त्रमंत्रः
न॰प॰ ॐ प्रां प्रीं प्रूं प्रैं प्रौं प्रः ब्रह्मादिपंचदेवतामूर्तये
टी॰ पंचबाणायनमः इतिपंचबाणमंत्रः ॐ क्रां क्रीं
१५४ क्रूं क्रैं क्रौं क्रः शूलिनमूर्तयेभैरवायुधायकुंता
यनमः इतिकुंतमंत्रः ॐ अघोरेश्वरीचामुंडेम
154 हाचामुंडे छ्रां छ्रीं छ्रूं छ्रैं छ्रौं छ्रः भगवतीमूर्तये
कात्यायनीछुरिकायैनमः इतिछुरिकामंत्रः
इतिरणांगपूजाविधिः छागोमांसलभागवैयो
नद्रोमकृत्तडोरके सप्तजयेनमंत्रेणदानवैग्र
थिमसके एवंकृतविधानेनजायतेरणांकंक
ण दत्तहस्तप्रवृद्धेनश्रुत्येचविजयीभवेत् ३
इतियामलेरणांकंकणं कंसरकुंकुममेचवगो
रोचनसमन्वितं कोकिलादलसालेखिन्याश्वेत
वस्त्रनिशोभने ॐकारहृदयमध्यस्थंसाध्यनाम
पटेलिखेत् तत्कर्भस्यहकारंचटकारपरिवे
ष्टितं ४ पृथ्वीसंपुटमध्यस्थंवर्गाष्टकपुनेत
तः प्रणवाद्यरिनामेहूंहूंफट्नंदिगष्टके ५
मंत्रमेनंपुनःजप्तापट्टंतन्मूर्ध्निबंधयेत् जि
नयतिवीरत्वसमरेचजयप्रदे ६ इतिवीरपट्ट
विधिः एवीकेनविधानेनरणपट्टमितोलिख
त् कृत्वाहनुमतोरूपंपादिमंत्रमथोलिखेत्
ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः हनुमतेनमः मंत्रमध्येलि
खित्वामानेजयोधयस्यसंभवं मूर्ध्निबद्धेननेन
वद्रमशत्रुन्विक्रमः इतिवीरोदयेरणपट्ट

विधिः त्रिशूलं दक्षिणे हस्ते कपालं वामके त
था भीषणं भैरवं रूपं सर्वं द्रव्यैः समालिखेत्
त्रिपुरामंत्रनामाभ्यां ग्रथनेन तु वेष्टयेत् मूर्धि
बध्नीत तेनैव त्रैलोक्यं जयति ध्रुवं ऐं क्लीं सौः त्रि
पुरायै नमः इति त्रिपुरामंत्रः इति जयपट्टवि
धिः कन्याकर्तितसूत्रेण ग्रथितेन रक्तेन च
कृतेनादोरकेनेन सग्रंथिः कटिमानतः स्तंभ
जयेन मंत्रेण ग्रंथिमन्त्रोत्तरक्षार्थं कृत्वैवं मेख
लां ज्ञात्वा कटिबद्धारिनाशिनी ॐ ज्रूं सः इति मे
खलामंत्रः ब्रह्माणी कवचं कृत्वा यो यो यः प्र
विशेद्रणे प्रभवन्ति न तस्यांगे प्रहाराः शत्रुनो
दिताः इति कवचं अनुलोमविलोमेन मंत्रेण स्त
म्भं जयं न्यसेत् रक्षां तेन षडंगेषु न्यासोयं शत्रु
वारणः इति न्यासः रसनाच्चांटिकाग्रस्याग्र
ष्ठानामिकान्तले पतन्मुद्राप्रभावेन संग्रामे वि
जयी भवेत् इति मुद्रा सर्वौ कैरेव सद्द्रव्यैर्भूर्ज
पत्रे सुशोभने लिखेत् स्तंभजयंमंत्रं तन्मध्ये वी
रनामकं स्तंभजयेन मंत्रेण ग्रथितं तन्त्वना
मकं रक्षां कृत्वा करे बध्वा संग्रामे विजयी भवे
त् ॐ ज्रूं सः इति रक्षा आरण्यफलहस्तलघु
ष्पार्केण त्वगर्भस्थिते कन्याकर्तितसूत्रेण श्रुत
ष्टेन तद्दोरके ग्रथयेन्मस्तंजयेन प्रसंपुटके च ह
पाकृष्णपक्षे श्मशानेन रक्षानेनैव जायते वीर
कंकणं ॐ कुमारिस्तंभवनर२हरवाणाग्रवा

न॰प॰
टी॰
१५५

155

सिनिद्धिप्रकल्पं सत्येन सर्वाप्युयं भंजय २ स्वाहा इति
मंत्रः प्रकसेस्येन तेनैव दुर्जयस्त्रिदशैरपि लभ
येत्सर्वशस्त्राणि सर्वशक्तिसमन्वितः इति वीरकं
कणं श्रयौषधयः ईश्वरी ब्रह्मदंडी च कुमारी वै
सर्वा तथा वाराही वज्रिणी चंडी तथा रुद्रजटा
भिधा ११ लांगली सहदेवी च पाठा राजी पुनर्नवा
शंकरी भृंगकेशी च सोमराजी हनूजटा १२ श्वेता
पराजिता गुंजा श्वेता च गिरिकर्णिका लाक्षिकाश्व
खिनी चैव विडंगी शारपुंखिका १३ खर्जूरी केतकी
ताडी हंगीस्यान्नारिकेलिका अंजनः कांचनाश्च
चंपको शमनकः कुहूः १४ अपामार्गो कंगुगो च ब्र
ह्महत्ता वटस्तथा शानमूली बला पुंगमगाजिह्वा
पलसारिका १५ अहल्ले हारसा वज्री हरिद्रा ताल
कंपिला पताकौषधयो दिव्या जयार्थं संग्रहेद
बुधः १६ सूर्येंदुग्रहणे मासे दीपोत्सवादिने त्रये
पुष्यमूलार्कयोगे च महानवमिवासरे खादिरेण
च कीलेन प्रोद्धरेत्ता महौषधीः बलिपूजाविधाने
न सर्वकर्मसु सिद्धिदा १८ तत्र मंत्रः येन त्वां ख
ननेब्रह्मा इंद्रो विष्णुर्महेश्वरः तेनाहं खनयिष्या
मि तिष्ठ तिष्ठ महौषधि १९ तदोत्पाटनकाले मंत्रं
शिरः प्रभृति संस्थितां छित्वा विदेशोरप्यवध्यो सौ युद्धे
चैव वनवर्जिते २० इति यामले औषधानि वज्रीचं
डी च वज्री चापि च स्नूही मुद्गरी तथा देहस्था मम
रेष्ठाः सर्वायुधनिवारिणी २१ गृहीतं पुष्पेन

न्नत्रेऽपामार्गस्य मूलकं लेपमात्रेण वीराणां स
र्वशस्त्रनिवारणं २२ अंजनः कांचनारश्च चंपको
ऽमन्तकः कुहूः लेपेन विजयी युद्धे वज्रदेहो भ
वेन्नरः २३ खंजरीटस्य वमध्यस्था कटिबद्धा च के
नकी भुजदंडस्थितस्नालः सर्वशस्त्रनिवारणः २४
दक्षबाहुस्थितश्चार्को वामे हृदये यथा रुद्रः
पृष्ठः स्थितो युद्धे वज्रदेहो भवेन्नरः २५ त्रिलोह
वेष्टितं कृत्वा रसं वज्राभ्रसंयुतं वक्त्रस्य चक्र र
क्षवसर्वायुधनिवारणं २६ गिरिकर्णी श्यामीगु
ञ्जाख्येन वर्णी समाहरेत् चन्द्रेण संयुताः सर्वा ति
लकेन जयी रणे अथः पुष्पी शिखी चैव श्वेता च
गिरिकर्णिका गोरोचनसमायुक्तं तिलकं शत्रु
मोहनं २७ कनकार्कवटो वह्निः पट्टविंदुः पंचम
स्तथा करोति तिलकं यस्तु पुष्येण पंचधा रिपुः
कृष्णसर्पकपालेन चितानलनिकयान्वितं सित
गुञ्जां वपेत्तत्र तस्या मूलं समाहरेत् ३० कृतति
लकं भटः पुष्ये तस्या हन्ति रिपुः सगणो भस्म
मालां तु पतितैश्च ततो भुवि ३१ छायायस्य जले
याति संग्रामे कामदकः श्वेतेन तिलकेना
रिः कूपवापीषु पश्यति ३२ इति सर्वरोदयो तिल
कं ब्रह्मदंडी च कौमारी ईश्वरी वैष्णवी तथा
वाराही वज्रिणी चंडी महालक्ष्मीस्तथैव च ३३
एताश्चौषधयो दिव्यास्तथैता नामानरः स्मृताः हृ
दि गुल्फ करे बद्धाः सर्वशस्त्रनिवारिका ३४

इतियामलेजटा वंगसीसकगुक्राभ्रहेमतारस
न॰प॰ मन्वितैः वज्रायमादिभिर्युक्तः क्रियते पारदो र
टी॰ सः ३५ वज्राणां द्रावणं वक्ष्ये पारदस्य च बंधने
१५८ लघुद्रावं च लोहेषु संयोगार्थं परस्परं ३६ स्नुही
156 क्षीरबलमध्यस्थं कृत्वा वज्रं निक्षिपेत् जलभांडे वि
निक्षिप्य स्वेदयेद्दिनसप्तकं ३७ वांगीकारसमेह
ह्नष्टपिष्टंतुपारदं टिंकाकंदस्य मध्यस्थं बंध
नार्थं ततः पुटे ३८ रतितैलोद्धृतंटंकणेनत
भावितं लघुद्राविभवेदेवं ताम्रपात्रेन संशयः ३९
सर्वास्तानेकतः कृत्वा मुखमध्यस्थिता भवेत् गु
टिका जायते रम्या नाम्नी वज्राग सुंदरी ४० मुख
स्था सिद्धिदा प्रोक्ता जरामृत्युविनाशिनी संग्राम
विजयी वीरो वज्रदेहो महाबलः ४१ सर्वलोक
प्रियो नित्यं नारीणां वल्लभस्तथा गुटिकेयं समा
ख्याता यथोक्ता ब्रह्मयामले ४२ इति वज्रांगसुं
दरी गुटिका सिद्धी व्याघ्री मृगी हंसी च तथैव कुप
टिका एतासां लक्षणं वक्ष्ये भावं च यथाक्रमं १
सिद्धी सुवर्णवर्णा च व्याघ्री भस्मा सरेखिका मृ
गी तत्र विजानीयात्पीतहंसासितोदरी २ हंसी
जलतरास्मृताविंदजानातिदीर्घिका एवं विशे
षान्विज्ञाय ततः कर्म समाचरेत् ३ श्रीमद्योसिद्धि
कानाम तस्यामूलस्य पारसः सिद्धीकपर्दिकाम
ध्ये तैष्य लनमूलं सपुनः ४ पिधाय वदनं तस्याः
सिक्थेन च समन्वितः भस्मावक्रास्थिता पात्रसिं

हवज्जायतेनरः ५ मदोन्मत्तागजास्तस्यदर्शनेन
नपराङ्मुखाः रणेराजकुलेद्यूतेविवादेचापराजि
तः ६ इतिसिंही व्याघ्रीरसेनसंहृष्टःपारदोमूल
संयुतः एवंवत्सायचेद्याघ्रीफलंचैवंतथाविधं
७ इतिव्याघ्री मृगमूत्रेणसंभिन्नामृत्तिकारससं
युता मृगाधिस्थितिपेन्मध्यान्तस्याःफलमतःशृ
णु सुखमध्येस्थितायाचवशीभवतिमानवः १
तिकालेसुखस्यायाबालाप्राणहरोनरः ५ इति
मृगी हंसपादीरसेहृष्टःपारदोमूलसंयुतः हं
सीमध्येक्षिपेद्धीमान्सुखस्यासर्वसिद्धिदा ९
ग्रहाःपीडांनकुर्वन्तिदुष्टारिष्टंतथैवच स्याद्व
रंजेगमंचैवविघ्नंनस्पृशन्तिजन्तवः ११ इतिहं
सी इतियामलीयेस्वरोदयेकपर्दिकासमाप्ता
कृत्तिकाचविशाखाचभौमवारेणसंयुता नादि
नेघटितेशास्त्रेसंग्रामेजयदायके १ इतियामले
योगघटितशास्त्राणि अपामार्गरसेनैवयानि
शास्त्राणिलेपयेत्त जायन्तेतानिसंग्रामेवज्रसा
राणितानिश्चितं १ इतिशास्त्ररक्षा विष्णुक्रान्तामृता
स्वीनिपिबयेत्करकोबुना अनेनलेपनेकुर्यात्
सनाहफलकेपिवा २ तत्रलग्नानिशास्त्राणि
त्रुटन्तिवनमन्तिच नभिन्दन्तिशरीराणिसुख्याणी
वसहन्तिच ३ इतियामलेशास्त्रमोटनं कुसुम
पिशिरोमस्तोविसर्पचपलानिच कुक्कुद्रीवसा
दौवतथाचमर्दयेत्पिका १ कुसुमस्यदृश्यका

न॰पं॰ स्नुहीकपिकच्छू:पलाशकं द्वेपले हरितालस्य
टी॰ कृकलासरस:पलं २ लांगलीकरवीराम्भोद्गी
१५७ गिरीगिरिकर्णिका: एतेषां शोधिते कल्कं भल्ला
तकसमायुतं ३ सर्वेषामेव शस्त्राणां लेपोयं
157
समुदाहृत: विद्धास्तैस्तैर्मनुजास्त्यजंते जी
वितंध्रुवं ४ रक्तकंटकया नारी रक्तशावरणाच
या नटदारुसमायुक्ता पर्वतानपि साधयेत् ५
गृहीत्वा मक्षिकां नीलां षट्बिंदुकीटकान्विता
शस्त्रलेपेन घातात्तु जायन्ते कीटका व्रणे ६
इति स्वरोदये शस्त्रलेप: षड्विंशत्पावत्त:षष्ठा
शतेनाशीतिनेरणा वा मयूरोलूकपक्षाणां तन्मा
ने ग्रंथिपिच्छिका १ ग्रहणे मुक्तिपर्यन्तं रक्तसूत्रे
णवेष्टयेत् इष्टमंत्रं जपेत्तस्यासिद्धंरणेरिता
पाते २ निसर्गमूलजातेन गच्छगच्छ परंध्रुवं
सर्वोत्तुम्भानगोपीर:स्वसैन्यविजयावह: पैच्छि
कस्य विधिश्चायं ब्रह्मयामलभाषित: ३ इतिया
मलेपैच्छिकविधि: लांगलीब्रह्मदंडीचकृष्णो
न्मत्तरसान्विता मर्दयित्वा विकेचमपस्थायेत्त
समालिखेत् १ काकरक्तेन याविशा विना गार
हलाहलं काकपिच्छस्य लेखिन्या लिखेद्भय
मार्गेल २ मध्यबीजस्य मध्यस्थपात्रनामसमे
तकं बाहिस्तबाप्रवीजेन वेष्टयेद्विगुणं पुनः
३ वायुमंडलगं कृत्वा वायुबीजेन रंजिको हा
दशस्वरसंयुक्तावेष्टयेत्सव्यमार्गेत: ४ नाम

कस्मास्वनादेनव्याकुलीभूतमानसाः बलंभु
क्तामहावीराः पलायंते महारणात् ५ इतिनाम
कविधिः हेमायसम्रु रौप्याणांसमेभागेस्ततः
पुनः द्वादशाक्षेनतास्रेणकारयेज्जयकालहं १
काहलीरससंलिप्तां वादयेद्रणांगणे सुवाना
देवप्रणशंयांतिबलिष्ठाप्रतिपार्थवाः २ इतियामले
काहलविधिः ताम्रकस्यविधानेनढक्कायाम
पिकारयेत् तथैवफलमप्युक्तंसमरांगणभू
मिषु १ इतियामलेढक्काविधिः तंबिनीचित्र
कंदंडीकस्मान्मजरसान्विता मार्जयेन्मारजेव
भस्मवाराप्सुटद्वये १ दंडीवचित्रकादनील
ज्वालरससंयुता सुवेविमर्दयेत्तेनजायतेवा
यभाजनं २ बालीजातीकुमारीचविषुन्मस्मो
दकान्विता इन्द्रमेधाभिजसमतजयार्थवायभाज
नं ३ इतिसुरजविधिः अग्निहोत्रप्रमथानात्स्नजा
तिगोहस्तमुद्भवं भस्मवितयमादायकर्तव्यंत
स्यकुहनं १ इंद्रहस्तमयंकार्यंसुपाललल्लवलादि
कं चतुरस्रेचपद्मेचद्वारहीनेचमंडले स्यापि
बालुबिलेतत्रकुंडमस्नसकुहनं चतुर्वर्णाङ्ग
वाःकन्याश्चतःसष्टिप्रमाणतः ३ सतविंशा ति
संख्यानोरासगीतेनसयुतं तेरासंसप्रवक्ष्यामि
सर्वमेवमयंशुभं ४ ॐकालकुकुकरुडुमसस
दुयंतदुसतितुबभणभाशिकरनडकिंपहापहं
किंपिछिपहमसंठउस्नगजडमयडस्वति इतिरा

न॰ प॰
टी॰
१५८

द्वादशारचक्रम् ॥

सर्गीते पतङ्गस्सकृतो रैखोले घयंतिन वैरिणः
द्विष्यते वैरिणः सैस्यं भेगमायाति तत्क्षणात् १
इति भस्मयाने श्रोत्रियब्राह्मणः कारुण्यं करोति
किंस्नानैः किं प्रोक्षणैर्मलेगतेगतमेव मारणमो
हनेस्तम्भे विद्वेषोच्चाटने वश्ये एकैयमार्गेलयंत्र
भेदेन बहुधास्थिते द्वादशारलिखे चक्रे हनेत्रय
विभूषिते ॐ ह्रीं मंत्रं च महालयमश्लोके च मध्य
तः ॐ ह्रीं ह्रीं विकटदंष्ट्राननेहुंफट् ॐ ह्रीं मंत्रमि
मं जाप्यं दशसाहस्रसंख्यया मध्वाज्याक्तैरमृतु
ष्ठैः सहस्रहोमयेततः ततः सिद्धो भवेन्मंत्रो यथे
प्सितफलप्रदः यस्य प्रभावमात्रेण शत्रवो यान्ति
संक्षयं ॐ ह्रीं यमराजस्य यंत्रश्रीधर्मानेम
याहुरां यमराजसदोमेयय यमेदारुणाय्यादय
य देयो निर्ययस्तेयय य स्तेय वानिरामय इति यमश्लो

॥ ३ ॥

कः ३ मंत्रमश्लोकं द्वात्रिंशत्सहस्राणि जपेत् ह
तमधुरक्तपुष्पैः सहस्रमेकं होमयेत् ततः सिद्धा
भवति मन्त्रसंसिद्धानि कार्याणि करोति चिंतागा
रवितं रक्तकुसुमोन्मत्तरसस्तथा एतेनैव शाखिले
खेत्सायंत्रं प्रेतपटे लिखेत् ४ साध्यनामवदनमध्ये
हृचरं जिकयाहतं यमरूपमिदं साक्षान्माहि
षासनगं कुरु ५ कुसुमाह्वयां चतुर्दशंपागेतत्व
सि॰ पितृमंदिरे नग्नो मुक्तकेशो भूत्वा मधमांसैः पूज
येत् ६ त्रिलोहिकेष्टशरावेष्टकुसुमसूत्रेण वेष्टयेत्
श्मशानभूमिमध्यस्थः समाहृतमारयेद्रिपुं ७ इ
ति स्वरोदये मारणविधिः रोचनाकुंकुमं चंद्रं कु
सोन्मत्तरसान्वितं रोहितोद्भवले खेत्सा भूर्जपत्रे
लिखेदिदं १ साध्यनाम चतुर्द्धं भैवाहो चैकारंजि
का वह्निमंडलगं कृत्वा रक्तसूत्रेण वेष्टयेत् २
सिक्थकेनाहतं कृत्वा सराकुंभे विनिक्षिपेत्
पूजयेद्रक्तपुष्पैश्च समाहृतमोहयेद्ध्रुवं ३ इति
स्वरोदये मोहनविधिः शिलातालहरिद्राश्च भेष
मूत्रसमन्विताः कोकिलाहस्पलेखेत्सानीलर
क्तपटे लिखेत् १ साध्यनामवनन्मध्ये रंजिका
कं निवेशयेत् पर्वताहतियंत्रं च शिलातलानि
वेशितं २ पूजयेत्पीतपुष्पैस्तु कंभेनक नवा पुनः
स्तंभनं देहमनसोः समाहृतज्जायते रिपोः ३ इति
यामले स्तंभनं निंबाह्वचित्रकेस्तैल्मारिषाकृषि
रान्वितैः प्रेतवस्त्रकेले खेत्सा लिखेद्यंत्रमिदं वरं १

साध्यसाधकयोर्नामपरस्परस्पराङ्कुरं व्यतिक्रमा
न॰प॰ ह्रंवापियंत्रमध्येनिवेशयेत् २ रंजिकाफट्समा
टी॰ युक्तमहिषास्थानरेकृते लिंवहृतनलेन्यलसमा
१५५ ह्राहृष्टकारके ३ इतिस्वरोदयाविद्वेषणविधिः का
काविद्विषरक्तेनशवध्वजपटेषुभे॰ कापिञ्छकस्य
159 लेखन्यालिखियंत्रेस्वरोदयी १ साध्यनामलिखित्त
त्रचतुष्कोणेष्वमध्यगं सविसर्गखकारेणत्रिरुद्धा
रेणारंजिका २ ॐह्रींहूंफ्टकृतेयंत्रेबंध्यकाकगले
ततः सयंत्रेवायसस्तुक्तेततस्तुच्चाटनेभवेत् ३
इतिवामलेउच्चाटनविधिः कालेयरोचनमांवेदैले
ज्जालगीजवारिभिः मदनाद्रवेलयन्यायंत्रेभूर्जेलि
खिदिदं १ साध्यनामचतुर्मध्येक्लींकारंरंजिकान्वि
ते नराकृतिकृतेयंत्रेसिक्थकेनचवेष्टयेत् २
त्रिमधुरेस्थापितेचारकपुष्पैश्चपूजिते सप्तरात्रे
णतयंत्रेवशीकरणमुत्तमं ३ इतिस्वरोदयेवशी
करणविधिः एवंसर्वेषुकार्येषुविधिषुक्तेनकार
येत् ततस्तुभिध्यतेयंत्रसर्पेसर्पेनसंशयः १ ह
नुमंतंकालरात्रिंमहामारीखगाधिपं भैरवंक्षेत्र
पालंचफणींद्रंगणनायकं २ पताकायांलिखेद्दे
नदष्टकंसर्वसूचितं ततःसारतरंज्ञात्वाप्रणम
विन्यसहृदेत् ३ मारणपलहीनतूलंसंघटहीतंशु
भेदिने कन्याकर्तितसूत्रेणादिनेवस्त्रंविनिर्मितं
४ सार्धहस्तत्रयंपूर्णेशोवेनतत्रप्रदापयेत् हरिद्रा
हरितालेनपोलयमंयुतेनवा ५ लिखित्वानुमं

नोरूपं पुंवद्धंगुलमानकं दीर्घदंतं करालांगं
दीर्घबाहुं नखोल्बिनं ६ वामहस्ते ध्वजां कुर्याद्दक्षि
णे मेरुपर्वतं वद्धक्रमं महारौद्रं जिह्वालांगूल
लोलितं ७ रक्तवस्त्रसकौपीनं शिखामुकुटधारि
णं हृन्मध्ये विन्यसेत्तस्य निजनाथस्य नामकं ८
हनूमतो लिखेत्तत्र मूलमंत्रं दलाष्टके मालामं
त्रेणनद्धालेख्यमार्गेण वेष्टयेत् ९ ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं
ह्रैं ह्रौं ह्रः हनूमतोयं मूलमंत्रः ॐ वज्रकायव
ज्रतुंडकपिलपिंगलऊर्ध्वकेशमहाबलपराक्र
मरक्तमुखतडिज्जिह्वमहादंष्ट्रोत्कटकदंतीव
कपालिन् महादृढप्रहारलंकेश्वरमहासेतुबं
धनशैलप्रवाहगगनचरण एह्येहि भगवन्
पूतसहस्रसूर्यसमानरूपशात्रुभैरवाम्रा
तापयानि एह्येहि दीर्घलांगूलेन प्रमुकशत्रुं वे
ष्टय वेष्टय भंजय भंजय खंखं रेरे हुं फट् इति माला
मंत्रः समाप्तः ॥ गात्रेषु स्थापयेद्देफेस्तनः शाखि
प्रमाणकैः षडंगानि विन्यसेत्तापि रसनाग्रेहि
रेखया १ क्षोभिनी मोहिनी चैव रोधनी भंजनी त
था गात्रेषु विन्यसेद्देवीः प्रणवादिनमोन्तगाः २
लकारं पर्वते दद्यात् स्कंदे ऊकारकं जकारं स
खमध्ये हकारं वनदग्नतः ३ वदने मस्तके
गुह्ये मूलमंत्रं न्यसेद्बुधः लांगूले मातृकां वापि
न्यादिकान् प्रणवादिकं ४ मस्तकोपरि कनेष्ठा
मातृभिर्ग्रहसंयुताः षड्भिश्चाचचतुर्दशपात्रति

क्षं कारयेत्ततः ५ सुपर्वैश्चैव नलैश्चैतारा चेद्धवला
न॰प॰ ञ्छिते रक्तांबरधरो मंत्री रक्तगंधानुलेपनः ९ र
टी॰ क्तपुष्पकृताटोपः संपन्नो नष्टविग्रहः उद्धरेद्दल
१६० नैः पद्ममष्टपत्रैस्तु शोभनं स्तंभिनी मोहनी चै
160 व शोषणी भंजनी तथा सर्वादितस्तु तद्दिक्क्रमा
देवीर्निवेशयेत् ८ उड्डीयाणादिकान्पीठान्स्था
पयेदीशकोणतः भैरवीभैरवाः सिद्धिर्ग्रहानागा
दिग्गाधिपाः ९ प्रत्येकं क्रमयोगेन न्यसेत्पत्राष्ट
केष्वथः पूजां चैव क्रमेणैव कर्तव्यास्वरमंडले
नानाप्रकारशोभाढ्ये कर्पूरागरुवासिते चंद्रा
दयकृताटोपे ध्वजाष्टकविभूषिते ११ मंडलस्या
स्य मध्ये तु कुर्यादर्घ्यं ततः पटे स्थापयेत्पंचग
व्येन दर्पणोदरमध्यगं १२ प्रतिमाकृतबीजेन
विदध्यादासनं ततः मूलमंत्रं न्यसेत्सूर्भिर्हनुटे
वस्य मांत्रिकः १३ ॐ ह्रां ह्रीं हनुमते नमः इति मूल
मंत्रः अंगेषु विन्यसेद्दस्मा षट्स्वरान्दीर्घसंज्ञका
न् ककारादिलकारांतानंसभित्यादिषु विन्यसे
त् १४ पंचोपचारैर्मिश्रैस्तु मधुमासाशनैस्ततः
पूजयेत्सकलान्देवान्प्रणवादिनमोंतगान्
१५ पूजां कृत्वा विधानेन ध्यानं कृत्वा विचक्षणः
स्वशोभनप्रयोगेण सिद्धिर्भवति सर्वदा विचि
त्रवस्त्रसंयुक्तं बाह्याभरणभूषितं रक्तवस्त्रम
हाभीमं सर्वलोकभयंकरं १७ ध्यानेनानं जपेन्न
सम्मूलमंत्रेण वाक्षरं मध्वाज्यारक्तपुष्पैस्तु होम

हस्ताद्दशांशतः १८ कुमारीर्भोजयेत्तत्र चतुःष
ष्टिप्रमाणतः आचार्ये दक्षिणां दद्यान्नगरे ग्राम
खेटके १९ काष्ठपाषाणधातूनां पूजायां निर्मिता
पि च प्रतिष्ठा क्रियते तेन तद्देशे ग्रामे पुरेऽपि वा २०
न दुर्भिक्षं भवेत्तत्र न च व्याधिभयं भवेत् परचक्रा
गमो नैव व्याधिभिश्च न पीड्यते प्रसमेत्रेत्यसे
नत्र रक्तगंधानुलेपनं रक्तगंधाक्षतानाटोपमष्ट
पत्रैस्सुशोभितं २२ लंबिनी मोहिनी चैव रोधि
नी भंजनी तथा एवादितस्त्वदिक्रमाद्दिशि
निवेशयेत् २३ ध्वजिकादीनि पीठानि स्थापयेद्दी
शकोणतः भैरवी भैरवौ सिद्धिग्रहान्नागादि
शाधिपान् २४ प्रत्येकं क्रमयोगिन्यान्यसेत्तत्रा
ष्टके पुनः ध्वजार्चनं क्रमेणैव कर्तव्या वरमंड
ले २५ पुष्पप्राकारशोभाढ्यैः कर्पूरागरुधूप
भिते वंशोदयकनाटोपैर्ध्वजाष्टकविभूषितैः
मंडलस्य च मध्ये तु कुर्यादूर्ध्वं ततः पटं स्थापये
त्सचगाधेन दर्पणोदरमध्यगं २७ नयनस्य पू
नित्तत्र न च रोगभयं भवेत् डाकिनीस्तनवेता
लाः पिशाचोरगराक्षसाः २८ हनूमतः प्रभाव
नविषपीडा न जायते हनूमतः पताकेयं गगना
श्रोपरिसंस्थिता २९ भाविनामाप्रयत्नेनारिभुसे
न्यस्य सन्मुखा हनूमतः पताकेयं गजाश्वादीन्
पराक्रमेत् ३० तस्माद्दर्शनमात्रेण व्याकुलीभू
तमानसाः नश्यन्ति रिपवस्तस्य सिंहस्येव यथा

=हलदि

न·प· टी· २६१

१६

स्रगाः ३१ इति स्वरोदये हनुमत्पताका अथाहं
प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायिकां लंघिनीं शत्रु
सैन्यस्य भूभुजादिवशकारी १ रोचनाकुंकुमाभ्यां
च भूर्जपत्रे सुशोभने लिखित्वा सिद्धिदं यंत्रं भूर्ज
पत्रे सुशोभने २ स्वर्णमयलेखन्या यंत्रमष्ट
दले लिखेत् सिद्धनाम च तन्मध्ये मूलमंत्रोदला
ष्टके ३ मालामंत्रस्य तद्बाह्ये त्रियाह्रींकारवेष्टितं
त्रिलोहवेष्टितं कृत्वा कटिबाहुशिरःस्थितं ४
धारयेद्यस्त्विमां रक्षां तस्य विघ्नं न जायते रणे रा
जकुले द्यूते व्यवहारे पराजये ५ शस्त्रेणाक्रम
तेन स्यवच्च देहो महाबलः उपसर्गादिदोषघ्न
विषस्थावरजंगमे ६ न भयं विद्यते तस्य स्त्रीणां
चैवातिवल्लभः तस्य पीडां न कुर्वन्ति ग्रहाश्चैव
उपग्रहाः न तेषां दुःखं किंचिन्न भयं तस्य वि
द्यते जलजाग्निभयं नास्ति व्याघ्रतस्कराजं भयं ७
ज्वराः सर्वे प्रणश्यन्ति आह्निकाद्या विशेषतः ३
यं हनुमतो रक्षा सर्वोपद्रवनाशिनी ९ इति
स्वरोदये हनुमद्रक्षाविधिः पिष्टाकारपटं कृ
त्वा पताकां विदधात ततः चंद्रार्कग्रहणे शामे ह
नुमंतं लिखेत्ततः १ मातृकायां जपेन्मंत्रं याव
त्सिद्धिः प्रजायते होमयेच्च दशांशेन तिलसर्षि
पकादिभिः २ युद्धकाले च तत्पिष्टं गजाश्वोप
रि संस्थितं दर्शनं शत्रुसैन्यस्य भंगो भवति नि
श्चितं ३ इति स्वरोदये हनुमत्पिष्टकविधिः

मद्देनेन हनुमन्तं कृत्वा सर्वलक्षणलक्षितं वर्तितं वै
वलांगूलं कारयेत्स्थापकेश्वरः १ परचक्रस्य ये
मुखो लांगूलस्यानुकारिणः गजाश्वरथयाना
नि बहिस्थानि तु कारयेत् २ पूर्वमन्त्राक्षरैर्भयं
लांगूलेन तु वेष्टयेत् वेष्टयेत्तु तिमासर्वामापा
दतलमूर्धजो ३ स्थापयेत्पूर्वविधिना परचक्र
स्य सन्मुखे दर्शनात्परचक्रस्य भंगमायाति त
त्क्षणात् अथवा होमयेत्तत्र लांगूलीलवणं वि
षं राजिकां तुषकेशास्थिसर्षपाणि निंबमेव च ५
बद्धोलाकुंडमध्ये तु निर्बाहचित्रकोद्भवाः स
मिधो ज्वालयेत्तत्र तेनैः शत्रुसंमुखे स्थितः ६ हो
मयेद्धनुमन्त्रेण सहस्रैकं दिने दिने दिनसप्तक
मध्ये तु शत्रोः पीडा नतो भवेत् ७ अंगदाहो महा
पीडा विस्फोटो गडलूतिका त्रिपतेनात्र संदेहः
संग्रामे कुरुते यदि ८ इति स्तरोदये हनुमन्मन्त्र
होमविधिः मालामन्त्रं पठेयस्तु हनूमन्तो रुणा
गणो तत्संगवज्रवपुषे हनूमत्तुल्यपराक्रम १
पुनरन्यं प्रवक्ष्यामि वेषं परमंडलंभ मोडुंके
नाम विख्यातं सर्वशास्त्रप्रगोपितं २ आनये
न्निर्वाणं प्रत्यं मूलं पत्रं सत्प्रभामनं तस्मिंस्तत्रख
दिरक्षेन वामकर्णोद्भवेन तु ३ चितांगारवि
षैर्युक्तं कृष्णोन्मत्तरसेन च कुलिके विलिखेद्य
न्त्रैनैः शत्रुसंमुखे स्थितः ४ प्रेतवस्त्रं तु यत्स्मा
यंमुक्तकेशं विवस्त्रकं योद्धा प्राकृतयंत्रं

नं॰ प॰
टी॰
१९२

162

कृत्वामध्येरिनामकं ५ तन्नामरेखयाभिंद्याको
पाविष्टस्तुसाधकः पीडयित्वातुयंत्रंतुशाल्मर
स्यमुखेक्षिपेत् ८ कीलयेत्सुष्ठुलोहेनशाल्मको
डमयेनवा श्मशानयेदारनालेवसमगोह्लोद्भवेत
तः तन्मध्येदृढंरेक्षिमाशानश्लोडेमुद्रयेत्ततः ताप
येत्पुष्टकालेपिचितागारनलोपरि ८ गात्रस्त
भोमनस्तंभोवायुपीडानथोदरे म्रियतेरिनेस
देहोयदिशक्रसमोरणे ९ इतिस्तरोदयेमडूक
यंत्रविधिः शिलातालहरिद्राभिरर्कपत्रयुगे
तालमखाना लिखेत् कोकिलाक्षमूलेखन्यास्तंभानेरिपुना
मकं १ त्रिटकारैः समावेष्ट्यतद्वाह्येपार्थिवंपुर
वज्राष्टकसमोपेतंरेखाषोडशादीपिते २ माया
बीजेनसंवेष्ट्यत्रिधांकुशानिरोधिते तयंत्रयो
जयित्वातुकंटकैः कीलयेत्ततः ३ क्षिपेद्वल्मी
कमध्येतुपाषाणेनतत्रपूरयेत् पश्चात्समारभे
युद्धविवादसाध्यसाधकः ४ गात्रस्तंभोभवेदे
वमनस्तंभस्तथैवच जिह्वास्तंभोविवादेचसा
ध्यौमेजायतेध्रुवं ५ इतिस्तंभयंत्रविधिः अ
र्कपत्रयुगेनामचितांगारेणवेष्टयेत् एवंव
तकीलयेत्पश्चाच्छिलयाछादयेद्दृढं १ एत
द्यंत्रप्रभावेनमनोभंगोभवेत्ततः प्रणष्टावि
षमंग्रामेम्रियतेरिनेसंशयः २ इतिप्राणभ
गविधिः श्मशानेनामोदरेकृत्वाह्रींकारेणसंपु
टे नादबिंदुसमायुक्तमोंकारंसंपुटेक्षिपेत् १

दिक्षु वज्राष्टसंभिन्नं षोडशास्रवेष्टितं वज्राग्रे
षु च सर्वेषु मूलमंत्रेण वेष्टितं २ आदिबीजो
दरे नाम दत्वा नेत्रस्य परिस्फुटं लिखित्वा वेष्टितं
सर्वं मायया वेष्टितं त्रिधा ३ कलिकुंडलदंडा
ख्यं यंत्रं विघ्नविनाशनं श्वेतांबरधरो मंत्री शु
भध्यानपरायणः ४ उत्तराभिमुखो भूत्वा लि
खेद्यंत्रं शुभोदये कांस्यभाजनमध्ये तु चंदने
न सुगंधिना लिखेद्धर्मस्य लेखन्या सुस्थिरं च य
प्रमाणतः सुगंधिकुसुमैः श्वेतैरष्टोत्तरशतेन
न च ६ अर्चयेद्दिव्ययंत्रं फलं यावद्दिनादि
ने लिखितं पूजितं चैव प्रक्षालयेज्जलेन तु ७
तज्जलं पीतमात्रेण परविद्याविनाशनं शा
किनीभूतवेतालापिशाचोरगराक्षसाः ८ भ
वंति निष्प्रभाः सर्वे यंत्रस्यास्य प्रभावतः सू
लविद्रधिकाजीर्णलूताविस्फोटकादयः ९
शाभिचारकृतो दोषो विषस्थावरजंगमं ग
र्भं च वेदना यस्या मूढगर्भस्तया भवेत् १० प
वे रोगैस्तु दुःखार्ताः स्वस्थाः स्युः सर्वजंतवः
वंध्यापि लभते पुत्रं मृतवत्सा च जीववत्सः ११
दुर्भगा सुभगा चैव यंत्रस्यास्य प्रभावतः कु
त्याः प्रशमनं यांति मारुतः क्षेत्रपजिकाः
जीर्णज्वराश्च विषमाः शीतदाहज्वरात्मकाः
एवमत्याशितं यंत्रं करोति विपुलाश्रियं १२
इति सर्वोदये कलिकुंडलयंत्रविधिः शुभमस्तु

त्रिजनाथस्य जयार्थं रणकांक्षिणां यंत्रं मृत्युंज
न॰ प॰ यं नाम प्रवक्ष्यामि समासतः १ हंसमध्यगतं ना
टी॰ मम्रत्युंजयपुटीकृतं रदनरदनसमायुक्तं बाल
१९३ रेखात्रयावृतं २ चवर्गस्यान्तगो योयो बिंदुम
163 ह्स्वरभूषितः ह्राद्यन्तः सविसर्गश्च मंत्रोयं प्र
णवादिकः ३ पद्ममष्टदले बाह्ये जंभायादिद
लेस्थिताः विदिक्षु प्रणवं न्यस्य पत्रे षोडशके
बहिः ४ स्वराः षोडश दातव्याः प्रत्येकं सर्वतो
दिशि द्वात्रिंशत्पत्रके पद्मे तद्बाह्ये विनिवेश
येत् ५ कादिक्षांतान्हसौ वर्णान् स्थापयेत्क्रमश
स्ततः चतुःषष्टिदले बाह्ये भैरवाद्यांस्ततो लि
खेत् ६ भैरवीभैरवासिद्धिर्ग्रहा नागादिक्पा
लिपाः पीठोपपीठसंयुक्तं क्षेत्रपालादिरष्ट
कं ७ आनयेन्निर्व्रणं भूर्जं ग्रंथिहीनं सुशोभ
नं वर्णभेदेन सर्वस्य ब्राह्मणादिक्रमेण च
८ ककारादित्रिद्रव्येण गोकारस्य त्रयेण च
षट्कट्वैर्यंत्रमालिख्य साधनामसमन्वितं
सुवर्णमयलेखन्या उत्तराभिमुखो निशि चंद्र
वारे लिखेद्यंत्रं मृत्युंजयविधानके ९ अनेन
मदनस्येन कृत्वा लिंगं सुशोभनं पंचामृतेन
गंधेन स्नापयेत्सर्वामरान् पश्चाच्च भक्त
कं देयं लक्षैकं प्रयुतं ततः साध्यनामप्रयुक्तं मं
त्र रक्षार्थमुच्चरेत्ततः १२ पूजयेत्कुन्दपुष्पैश्च
कर्पूरागरुचंदनैः ध्यायेत्परं वै स्वरूपेण समा

शान्तिकं भवेत् १३ मध्वाज्यं गुग्गुलं तालिषी
पर्णैः सितसर्षपैः पद्माकारेण कुण्डेन होमं कु
र्याद्वश्यां शान्तः १४ शमीदूर्वासमिद्भिश्च कृष्णाश
भिश्च खादिरैः मुद्रां च वैचरीं बध्वा स्वाहान्ते हो
मयेत्ततः १५ मुच्यन्ते रोगिणो रोगात् पापात्पा
पापवर्जितः मत्कापीडाग्रहाः क्रूराः सौम्यतां
यान्ति नान्यथा १६ शाकिनीभूतवेतालाः पिशा
चोरगराक्षसाः ज्वरास्सप्रणश्यन्ति व्याहि
कैकान्तरादिकाः विषं नाक्रमते देहे स्थावरे वा
भुजंगमे उपविषाणि सर्वाणि निर्विषाणि भ
वन्ति च १७ अभिचारकृता दोषा ये केचित्तत्र भू
तले ते सर्वेऽपि लयं यान्ति काष्ठं वह्निगतं यथा
१९ वैरिणो मित्रतां यान्ति प्रसादं कुरुते प्रभुः
प्रवश्यावश्यतां यान्ति राजस्त्री लभ्यते नवः २०
राज्याद्भ्रष्टो लभेद्राज्यं षण्मासस्य प्रयोगतः
अपुत्रो लभते पुत्रं दुर्भगा सुभगा भवेत् मृत्यु
काले कृते यन्त्रविधिनानेन भूपतिः सर्वेपि
त्वा विष्णुमेत्य त्रिदशैरपि दुर्जेयः २२ ग्रीवाबा
हुशिरःकण्ठे धारयन्ति च ये नराः कृत्वा रक्षा
मिदं यन्त्रं मस्तु तेषां न विद्यते इदं सर्वजयं
यन्त्रं विघ्नसर्वविनाशनं सप्तकायं समयाख्या
तं लोकानां हितकाम्यया २४ किं पुनर्बहुनो
क्तेन प्रभावेन प्रयोजनं एतद्यन्त्रं कृत्वा रक्षां चे
लोकं च वशमानयेत् २५ उद्याने च नदीतीरेषु

महेशोऽशुभेदिने कृतेशं शत्रुजन्मकालेन तल्लिङ्गं
निक्षिपेद्भुवि २६ सर्वकामिकयंत्रेषु सिद्धिर्भ
वतिनान्यथा २७ इति श्रीनरपतिजयचर्यायां
यामलीयस्वरोदये समुजयनामयंत्रविधिः

समाप्तः ॥ अथार्घकाण्डे अर्घकाण्डं प्रवक्ष्यामि
अंकैः षड्भिरसैः क्रमात् मासाद्यंककालान्तं
अस्मिन्सर्वं विनिश्चयेत् १ द्वादशाभिर्भागजा
नीयाद्बनसंशयः चैत्राद्यं गणयेद्विद्वान् वि
षमं हि समं तथा २ विषमेऽर्घवृद्धिः स्या
न्मन्दं वै समे भवेत् अंकचटतपयशाश्च
पिंडाह्वयाः शालिगोधूमचणकयवाः कलासं
जायते अर्धं कुडवफवणाः अथवाः मु
द्गमाषातिलाश्चैव घृतं तैलं बहुजायते ३
उसजडदबलसाः उमराः मसूरा तिलका
लेयायवधान्यादयः इति चढ्यमवाः वर्त
लाः माटकीलकारवीलकं प्रवल्लरी श्री
श्रीश्चः उ जलानमाद्याः दुर्भिक्षं जाय
ते श्री धनाखिलं देहकारके ४ इत्यर्घकाण्ड
म् अथार्घं संप्रवक्ष्यामि वर्षमासादिसंभ
वं येन विज्ञानमात्रेण वणिजां सिद्धिरुत्त
मा १ आश्लेषाख्यानि नक्षत्राणि ज्ञात्वा पाताललोकाय
मात्रयं दर्शापंचमुहूर्तानि घटपंचभानि
कीर्तयेत् २ ॥

२।३ रक्षादीनांगुणाश्चसुहृत्वान्तोक्ताः ४ इतिद्वितीयार्धकांडंअथा

आज्ञापत्योजयास्तिसोविशाखावशनवेभः
पेचात्यीतिमुहूर्तोतिविंशात्सेख्यापराणिच
३ अहस्तशक्तिप्रमाणेनमुहूर्तैःस्वरसंख्यया
संक्रमोर्वर्त्तेयत्रज्ञेयंश्वद्रोणकलशा ४ इति
द्वितीयार्धकांडम् अथातःसंप्रवक्ष्यामियदु
क्तंब्रह्मयामले समोगराज्येलोकानांहयर्थे
ग्रहशांतिके १ ग्रहपीडाग्रहेयस्मयुद्धकाले
विशेषतः नयुद्धेनेनकर्त्तव्यमित्युक्तंब्रह्मया
मले २ देशेदुर्गेग्रहाक्रान्तेसमायातेरिसंक
टे अवशंपयेनयोद्धव्यंनदृष्टेशांतिकेवदेत् ३
क्रूरग्रहेसमायातेछत्रसिंहासनादिषु देशा
ध्यक्षेजरादीनांकर्त्तव्यंग्रहशांतिके ४ ग्रहाः
पुण्यग्रहाःपापग्रहास्तत्रपराजयो हानि
र्दुःखःसुखंदुःखंव्याधिरारोग्यमेवच ५ न
रोग्यरातिरोगेषुतथाशस्त्रप्रहारकैः शाकि
नीभूतवेतालैःपीड्यन्तेग्रहपीडया ६ वान
पातादिदोषाश्चविकारादिव्यसंभवाः राज
मित्रप्रकोपाश्चजायन्तेग्रहपीडया ७ गंडां
तमूलजातानांलग्नादौरिष्टयोगके दुष्टदे
ष्टादिपीडायांगोचरेगोचरव्यथे ८ दुष्टरि
ष्टेसमायातेकर्त्तव्यंग्रहशांतिकं ग्रहपूजा
तथाहोमंस्नानद्रव्याणिकल्पयेत् ९ रक्षा
रोतास्त्रजोकुर्यात्जीवत्सोस्वर्णसन्निभो ॥

नरुत्ति १।२।३।४।५ नवरुत्ति अशान्तिःपीडा ६।७।८।९।१० ॥

अथवेति स्वस्ववर्णाभिः रक्ताद्दिग्रहवर्णाभिः १२।१२।१३।१४
न॰ प॰ १५।१६ रंजितानीति आवाहयेत्तत्तन्मंत्रैरित्यर्थः तेषां मंत्राः
टी॰ आदित्याय काश्यपेयाय अदिति सुतनवे दिव्यमूर्तये यज्ञोपवीत
१६५ माल्यधराय अणिमाद्यष्टगुणसंयुक्ताय धीमयाय जगद्बन्दुषे
165 सर्वलोकपूजिताय इदमर्चनं गृहाण इत्यावाह्येति मंत्रेण पूज
येत् इति सूर्यमंत्रः सोमाय यज्ञोपवीतमाल्यधराय महेश्वरज
टामुकुटवासिने ममार्चां गृहाण प्रांतिं कुरु स्वाहा इति चंद्रमंत्रः
ॐ अंगारकाय भूमिपुत्राय दिव्यमूर्तये रक्तवस्त्राभरणाय यज्ञो
पवीतमाल्यधराय ममार्चनं गृहाण प्रांतिं कुरु कुरु स्वाहा इति

रोप्यो चंद्रसितो कार्यो शेषा लोहमया ग्रहाः १०
अथवा स्वस्ववर्णाभिः पिष्टद्रव्यैश्च कारयेत्
यज्ञोपवीतवस्त्रैश्च स्वग्रहाः परियाजयेत् ११
नवमस्त्रस्था वेदीं कृत्वा हस्तप्रमाणिकां न
त्रत्वादयः स्थाप्याः स्वस्वाकृत्या यथोक्तया १२
मंडले भास्करं मध्ये प्राग्भिने पूर्वदक्षिणे त्रिको
णं दक्षिणे भौमं कुर्वेद्रं तथयत्नघाकृतिं १३ पश्चा
कांगुरुं सौम्यं चत्तरस्थं ममगुरुं न्यसेत् एवं सा
पश्चिमे सौरिं दंडवत्परिकल्पयेत् १४ वाय
व्यां खङ्गवत्केतुं राहुं च मकराकृतिं एवं विवा
ये बलिं विसर्जयेद्विधिनातनः १५ स्ववर्ण
फलपुष्पाणि नैवेद्यानि विविधानि च नवधा
बलिमालाश्च वासांसि नवधा पुनः १६ रंजि
तानि स्ववर्णैश्च गंधधूपादिभिस्त ॥
बुधमंत्रः बुधाय चंद्रपुत्राय दिव्यमूर्तये हेमाभरणाय यज्ञोपवी
तमाल्यधराय ममा॰ इति बुधमंत्रः ॐ बृहस्पतये दिव्यमूर्तये देव
गुरवे पीतवस्त्राभरणाय रायय यज्ञोपवीतमाल्यधराय ममा॰ इति
गुरुमंत्रः ॐ शुक्राय धवलवस्त्राभरणाय यज्ञोपवीतमाल्यधरा
य ममा॰ इति शुक्रमंत्रः ॐ शनैश्चराय दिव्यमूर्तये महारौद्राय

कृष्णवस्त्राभरणाय यज्ञोपवीतमाल्यपराय मम। इति शनिमं
त्रः ॐ राहवे सैंहिकेयाय दिव्यमूर्तये विषमदृष्टधूम्रवर्णाय रक्तदृ
ष्टये सर्वग्रहाय कृष्णवर्णाय ऊर्ध्वव्यापिने कृष्णवस्त्राभरण
य यज्ञोपवीतमाल्यपराय ममार्चनं। इति राहुमंत्रः ॐ केतुभ्यः
प्रकोत्तरपुतेभ्यश्चादित्यसमवर्णरूपवस्त्राभरणेभ्यो यज्ञोपवी
तमाल्यपरेभ्यो ममार्चनं गृह्णाण शांतिं कुरु कुरु स्वाहा इति के

दीपाद्यन्नादिभिः सम्यक् पश्चादावाहयेद्ग्रहा
न् १७ अथ स्तोत्रम् वंधूकपुष्पसंकाश रक्तो
त्पलसमप्रभो लोकनाथ जगदीश शांतिं य
च्छ प्रभाकर १८ शंखकुंदमृणालाभ काश
पुष्पसमद्युते शशांक रोहिणीभर्तः सदा शां
तिं प्रयच्छ मे १९ पृथिवीगर्भसंभूत बंधुजी
वसमप्रभो शांतिं ददातु मे नित्यं कुमारो गा
रकप्रभो २० शिरीषपुष्पसंकाशः पिंगला
क्षोऽथवा पुनः सोमपुत्रो बुधश्चैव सदा शां
तिं प्रयच्छतु २१ सिंदूरीकलिकाकारो भो
गप्रकारकारकः केवलः कांचनाभासः सा
रोऽग्राह्यः प्रदोबुधः देवमंत्री महातेजा गुरुः
शांतिं प्रयच्छतु २२ सितकुंदेंदुसंकाशः शु
क्लवस्त्रविभूषितः शांतिं ददातु वो नित्यं दै
त्यमंत्री स भार्गवः २३ नीलोत्पलदलश्या
मः कृष्णांजननिभोपमः शनैश्चरो ग्रहः सु
सोऽसदा शांतिं प्रयच्छतु २४ अतसीपुष्पसंका
शो नीलांजनसमद्युतिः शांतिं ददातु वो नित्यं
राहुश्चंद्रार्कमर्दनः २५ ॥ तु मंत्रः १७ अथ स्तोत्रम् वंधूके
ति १८ । २० । २२ । २४ । २५ ॥

२६ इति स्तोत्रं अर्कः पलाश इति २७ । २८ । २९ । ३० । ३१ । ३२ । ३३ । ३४
३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ एवं सर्वेषां ज्ञेयम् ४० इति हरिवंशपाठकावि

सिंहरूपिराकारो रक्तपद्मनिभोपि वा केतुरा
रक्तवर्णांगः सदा शान्तिं प्रयच्छतु २६ इति स्तो
त्रे अर्कः पलाशः खदिरो ह्यपामार्गोथ पिप्प
लः औडुंबरः शमी दूर्वा कुशाश्च समिधः क्रमा
त् २७ मध्वाज्य गुग्गुलं रालं तिलाश्च सितसर्ष
पाः यवाश्च तैलसंयुक्ता रक्तद्रव्याणि होमयेत्
२८ कृत्वा वाष्टदलं कुंडं मेखलात्रयसंयुतं
होमयेत्तत्र द्रव्याणि मिश्रितानि ग्रहं प्रति २९
सूर्यादिभिश्च मंत्रैश्च सम्यक्ध्यानसमन्वितः
शतान्यथ सहस्राणि लक्षाणि च होमयेत् ३०
तत्र मंत्राः ॐ ह्रां ह्रीं ह्रौं सः सूर्याय स्वाहा ॐ स्रां
स्रीं स्रौं सः सोमाय स्वाहा ॐ क्रां क्रीं क्रौं सः कुजा
य स्वाहा ॐ ह्रां ह्रीं ह्रौं सः बुधाय स्वाहा ॐ ग्रां ग्रीं
ग्रौं सः बृहस्पतये स्वाहा ॐ ह्रां ह्रीं ह्रौं सः शुक्रा
य स्वाहा ॐ खां खीं खौं सः शनैश्चराय स्वाहा ॐ
छ्रां छ्रीं छ्रौं सः राहवे स्वाहा ॐ फ्रां फ्रीं फ्रौं सः
केतुभ्यः स्वाहा इति ग्रहमंत्रेण होमः ग्रहार्थं
मंडलं कुर्यात् शोभाढ्यं चक्रमादिकं सर्वलक्षण
संपूर्णं सर्वावयवसंयुतं ३१ समे भूप्रदेशे
वा गोमयेनोपलेपिते पुष्पप्रकरशोभाढ्ये कृ
ष्णागरुकृतवासिते ३२ ॥

रचिता जयलक्ष्मीस्वरोदयटीका समाप्ता । समाप्तोयं ग्रंथः ॥

२६५

षष्ठीमधुशतान्हाच स्नानंभास्करशांतये कुमुदंकुजरोन्मादंपंच
गव्यसमन्वितं ३० शुक्तिस्फटिकसंयुक्तंस्नानंचंद्रस्यशांतये फ।
लिनीचंदनंबिल्वमेलाचंदनहिंगुलैः ३१ मांसीरक्तानिपुष्पाणि
स्नानंभौमार्तिशांतिकृत् हेमशुक्तिभवंमूलंगोमयंमधुरोचनाः

हेमहस्तार्थमुष्टीनांप्रधानंनवसंख्यया
ग्रहवर्णाक्षतैर्लेख्यंशांत्यर्थंग्रहमंडले ३३
चतुरस्रंचतुर्द्वारंनवद्रव्यसमन्वितं नवप।
मान्वितंमध्येकर्तव्यंग्रहमंडलं ३४ दिगधी
शाष्टकेवाथतथाचैवध्वजाष्टकं मध्यमादि
शुविन्यस्यदिनेशादिक्रमेणच ३५ पद्ममध्ये
स्थितंकुंभंपूरितंतीर्थवारिणा पल्लामनः।
शिलादारुपद्मकोशीरकुंकुमं ३६ इतिजय
लक्ष्मीटीकासहितनरपतिजयचर्यास्वरोद
यः समाप्तः शुभं।

संयुक्तंस्नानंबुधविकारनुत् मदयन्त्युपलवाजानी
३७ फलाक्षतसमायुक्तंस्नानंजीवस्यमनिभाषितं ४०
पुष्पाणिसितसर्षपाः मध्वाज्यमिश्रितंस्नानं
इतिनरपतिजयचर्यास्वरोदयेग्रहशांत्यध्यायः समाप्तोयंग्रंथः
संवत १९४० फागन प्रविष्ट ३१ ॥ ३३ ॥ ॥